

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
22	פרשת וארא
41	פרשת בא
61	פרשת בשלח
83	פרשת יתרו
98	פרשת משפטים
121	פרשת תרומה
138	פרשת תצוה
157	פרשת כי תשא
182	פרשת ויקהל
197	פרשת פקודי
209	פרשת ויקרא
211	שירת הים ועשרת הדברות
211	שירת הים
212	עשרת הדברות בטעם עליון
213	הפטרות
213	הפטרת שמות
215	הפטרת וארא
217	הפטרת בא
219	הפטרת בשלח
224	הפטרת יתרו
226	הפטרת משפטים
228	הפטרת תרומה
230	הפטרת תצוה

232	הפטרת כי תשא
236	הפטרת ויקהל
237	הפטרת פקודי
240	מפטיר לשבת ראש חודש
240	הפטרת שבת ראש חודש
243	הפטרת שבת מחר חודש
245	הפטרת פרשת שקלים
247	מפטיר לפרשת זכור
247	הפטרת פרשת זכור
250	מפטיר לפרשת פרה
252	הפטרת פרשת פרה
254	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project . The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum , which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation , and text of Rashi is from the Metzudah edition 3. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash .

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

Per the requirements of the licensing for the texts used in creation of this Ḥumash, this text may be used under the terms of the Creative Commons Sharealike 0.2 license (CC BY-SA .(0.2

I hope this text will be helpful to those who use it.

שמות

<p>NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דֵּעֲאֵלֶיךָ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גִּבֹּר וְאִשׁוֹ בֵּיתָהּ עֲאֵלֶיךָ:</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:</p>
<p>2 Reuben, Simeon, Levi, and Judah;</p>	<p>רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי יְהוּדָה:</p>	<p>רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי יְהוּדָה:</p>
<p>3 Issachar, Zebulun, and Benjamin;</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:</p>
<p>4 Dan and Naphtali, Gad and Asher.</p>	<p>דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>	<p>דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>
<p>5 And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.</p>	<p>וְהָיָה כָּל נַפְשָׁתָא נִפְקִי יֶרְכָא דִּיעֲקֹב שִׁבְעִין נַפְשֵׁן וְיוֹסֵף דִּיהוּ בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְהָיָה כָּל-נֶפֶשׁ יֹצֵא יֶרֶךְ-יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>6 And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.</p>	<p>וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחֳיוֹ וְכָל דָּרָא דְהוּא:</p>	<p>וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אָחֳיוֹ וְכָל דְּרֹר דְהוּא:</p>
<p>7 And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וְאִתְּגַדְּדוּ וְסִגְיָאוֹ וְתִקְיָפוּ לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְאִתְּמַלְּאוּ אֶרֶץ מִגְדוֹן:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּא מְאֹדָּא וַתִּמָּלֵא הָאֶרֶץ אֹתָם: (פ)</p>
<p>לוי Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.</p>	<p>וְקָם מֶלֶךָא חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם דִּלָּא מִקְדִּים גְּזִירַת יוֹסֵף:</p>	<p>וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:</p>
<p>9 And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְעַמּוּהּ הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סְגִין וְתִקְפִּין מִמֶּנָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:</p>

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן צחייהן צשמותם, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע צבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסן צמספר וצשמותם, שנאמר המוציא צמספר צבאם צבאם יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו צכלל צבעים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמנאים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן צאיו, הוא יוסף שהיה צמנאים ונעשה מלך ועמד צדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרם אחד:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.): אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befallth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'

Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.

But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.

And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.

And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphras, and the name of the other Puah;

הָבָה נִתְחַכְמָה לָּהֶם
פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה
כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסְקָה גַם־הוּא עַל־שְׂנָאֵינוּ
וְנִלְחַם־בָּנוּ מִן־הָאֹרֶץ:

וּמִנִּיאוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹשֹׁנֵי
מִבְּאֲשֵׁי מַצְרַיִם
לְעִנּוּאֵיהֶן בְּפוֹלְחָנָהֶן
וּבְנוּ קִרְוֵי בֵּית אוֹצְרֵי
לַפְרָעָה יַת פִּיתוֹם וַיַּת
רַעַמְסֵס:

וּכְאֲשֶׁר יֵעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה
וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּפִרְדֹּ:

וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם
בְּעֵבֶדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר
וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבָדָה
בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבָדָתָם
אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְדֹּ:

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לְמִיֻּלְּדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר
שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית פּוּעָה:

וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׁרֵי מִסִּים
לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם
וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרָעָה
אֶת־פִּתוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:

וּכְאֲשֶׁר יֵעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה
וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּפִרְדֹּ:

וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם
בְּעֵבֶדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר
וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבָדָה
בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבָדָתָם
אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפִרְדֹּ:

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לְמִיֻּלְּדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר
שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית פּוּעָה:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לְדַעַר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונם זמים, שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הצינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת. דרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כהדס שמקלל עצמו, וחולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כחז וְעָלִינוּ מן הארץ והם יירשוה:

(11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כמרגמו, וכן לך זא לל הפסן הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האוצרות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך, ועשאו חזקות וצורות לאור:

(12) וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנים לז לענות, כן לז הקצ"ה להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו צמיחה. (ויש מפרשים המצרים צמיני עצמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוצים היו צמיניהם: (13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:

- 16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'
- 17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.
- שני And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'
- 19 And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'
- 20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.
- 21

וַיֹּאמֶר בְּיֹלְדָם אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהָמַתְן אֹתוֹ וְאִם־בֵּת הוּא וְחֵיָהּ:

וַתִּירָאן הַמְיֹלְדֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינן אֶת־הַיִּלְדִּים:

וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמְיֹלְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינן אֶת־הַיִּלְדִּים:

וַתֹּאמְרָן הַמְיֹלְדֹת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִיֹּת כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בִּטְרָם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמְיֹלְדֹת וַיִּלְדּוּ:

וַיֵּטֶב אֱלֹהִים לַמְיֹלְדֹת וַיַּרְבּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:

(15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוּבַר ומשַׁבַּר, דוּבַר ומדַבֵּר, כֵּן מוֹלִיד ומַיִלֵד: שפָּרַה. זו יוכַד, על שם שְׁמֵשֶׁפֶרֶת אֵת הוֹלֵד: פּוּעָה. זו מרים, על שם שְׁפוּעָה ומדַבֵּרַת והוּגָה לוֹלֵד, כדרך הנשים המפייסות חינוך הזוכה (סוטה יא:): פּוּעָה. לשון זַעקָה, כמו פִּיּוּלָה ופִּשְׁעָה (ישעי' מז, יד):

(16) ביולדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משַׁבַּר, וכמוהו עֶשֶׂה מְלָאכָה על הַצִּנּוֹת (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוֹצֵר כלי חרס: אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֶשְׁטַנְגִּינִי שַׁעֲתִיד לְהוֹלֵד בן המושיע אותם: וְחֵיָהּ. ותחיה:

(17) ותחיינן את הילדים. מְסַפֶּקוֹת להם מִיֵּם וּמוֹזֶן. (סוטה יא:): תַּרְגוּם הַרְאֵשׁוֹן וְקִיָּמָא, והשני וְקִיָּמָתוֹן, לפי שלשון עֲבָרִית לנִכְזָר רְבוּת, תִּבְיָה זו וכיוצא בה משמשת לשון פִּעֲלוֹ וּלְשׁוֹן פִּעֲלָם, כגון וְתִמְרָן אִישׁ מִלְּרִי, (שמות ז, יט) לשון עֲבַר כמו וַיֹּאמְרוּ לזכרים, וְתִדְבָּרָה דְּפִיָּקָם (ירמי' מד, כה), לשון דְּבַרְתָּם כמו וְתִדְבְּרוּ לזכרים, וכן וְתִסְלֶלְנָה אֲחֵי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עֲבַר חֲלָלָם כמו וְתִחַלְלוּ לזכרים:

(19) כי חיות הגה. צְקִיאוֹת כמילדות, תַּרְגוּם מִיִּלְדוֹת סִיטָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יער, צב, שור, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מֶה אֶמָּךְ לְבָנָא (יחזקאל יט, ז):

(20) ויישב. הטיב להם, וזה חֲלוֹק בְּתִבְיָה שִׁסּוּדָה ז' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בציר"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בצגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וַיִּבֶּז צִצַּת יְהוָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הַשֶּׁמֶרֶת (דברי הימים ב לו, כ), נְבוֹרָאדָן הגלה את השאריה, וַיִּקְן וַיִּבֶּז אֶל וַיִּבֶּז (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון וַיִּטֵּב דְּעִיָּנִי (ויקרא י, כ), לשון הוֹטֵב, וכן וירב

And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.

וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:

And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'

וַיִּצְוָה פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־חֶבֶן תִּילֹד הַיָּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־חֶבֶת תַּחְיֶיוּ: (פ)

And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת־בֶּת־לֵוִי:

And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.

וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:

And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.

וְלֹא־יָכְלָה עוֹד־הַצִּפְיָנוּ וַתִּקַּח־לּוֹ תִּבַּת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶּׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶּׂם בְּסוּף עַל־שֹׁפַת הַיָּאֲר:

And his sister stood afar off, to know what would be done to him.

וַתִּתְצַב אֶחָתוֹ מֵרָחֵק לִדְעֹה מַה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ:

העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיצני, וילך, וישב, וירד, ויאל, לפי שאין מגורתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד זהן, ירד, יאל, ישב, ילך, יו"ד אות שלשית זו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויצן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכזר, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שנולד משה אמרו לו אֲכַטְגִּינִי, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המרים, שנאמר כל הַבֵּן הַיֶּלֶד, ולא נאמר הילוד לעצרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צמו שאמרה לו גורתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואתה גם כן על הנקבות. צרש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. וצח ק"ל שנה היתה, שנולדה בצוה לממרים צין החומות, ומאטים ועשר נשמהו שם, וכשיאלו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנעצרה ממנו היתה צה מאה ושלושים, וקורא אותה צה לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הצית קלו אורה (סוטה יב:):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה הממרים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיוולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם בדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי כלשון משנה ובלע"ז יונ"ק, ודבר כך הוא, ועומד צפני כך וצפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רושי"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישע"י יט, ו):

And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.

וַתַּחַת בַּת פַּרְעֹה
לְמַסְחֵי עַל נְהַרָא
וְעוֹלִימָתָהּא מִהַלְכֵן
עַל כִּיף נְהַרָא וַחֲזֹת
יָת תִּיבְתָא בְּגוֹ יַעֲרָא
וְאִשִּׁישַׁת יָת אֲמָתָהּ
וַנְּסִיבָתָהּ:

וַתֵּרֶד בַּת־פַּרְעֹה לְרַחֵץ
עַל־הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ
הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאָר
וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבָּה בְּתוֹךְ
הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אֲמָתָהּ
וַתִּקְחָהּ:

6

And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'

וַתַּחַת וַחֲזֹת יָת רַבִּיָּא
וְהָא עוֹלִימָא בְּכִי וַחֲסַת
עָלוּהִי וַאֲמַרַת מִבְּנֵי
יְהוּדָא הוּא דִּין:

וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאָהּ
אֶת־הַיֶּלֶד וַהֲגֵה־נַּעַר
בְּכָה וַתַּחֲמַל עָלָיו
וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵּי הָעִבְרִים
זֶה:

7

Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'

וַאֲמַרַת אָחִיתָהּ לְבַת
פַּרְעֹה הַאִיזִיל וְאֶקְרִי
לֶידָא אֶתָּתָא מִיִּנְקָתָא מִן
יְהוּדִיתָא וְתוֹנִיק לֶידָא יָת
רַבִּיָּא:

וַתֹּאמֶר אָחִתָּהּ
אֶל־בַּת־פַּרְעֹה הַאֵלֶּךְ
וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת
מִן הָעִבְרִית וְתוֹנִיק לָךְ
אֶת־הַיֶּלֶד:

8

And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.

וַאֲמַרַת לָהּ בַּת פַּרְעֹה
אִיזִילִי וְאֵזֶלַת עוֹלִימָתָא
וְקִרַּת יָת אֲמִיהָ דְּרַבִּיָּא:

וַתֹּאמֶר־לָהּ בַּת־פַּרְעֹה
לָכִי וַתֵּלֶךְ הָעֹלְמָה
וַתִּקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:

9

And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.

וַאֲמַרַת לָהּ בַּת פַּרְעֹה
הִלִּיכִי יָת רַבִּיָּא דְּדִין
וְאִנְיָקִיהוּ לִי וְאֶנָּא אֶתֵּן
יָת אֲגִרִיד וְנְסִיבַת אֶתָּתָא
רַבִּיָּא וְאִנְיָקִיתָהּ:

וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת־פַּרְעֹה
הִלִּיכִי אֶת־הַיֶּלֶד תְּזֶה
וְהִינִקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן
אֶת־שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה
הַיֶּלֶד וַתְּנִיקְהוּ:

10

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'

וַרְבָּא רַבִּיָּא וַאֲיִתִּיתָהּ
לְבַת פַּרְעֹה וַהֲוָה לָהּ
לְבָר וַקִּרְאת שְׁמִיהָ מֹשֶׁה
וַאֲמַרַת אָרִי מִן מֵיָא
שְׁחֻלְתִּיהָ:

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְאֵהוּ
לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ
לְבָן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה
וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם
מָשִׁיתָהוּ:

(5) לרחץ על היאור. סרם המקרא ופרשהו, ומרד צמ פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אצל היאור, כמו ראו חלקת יואב אל גדי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב:) הולכות לשון מיתה, כמו הנה אנכי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו זה, והכחוש מסייעו, כי למה לנו לכחוש ונערו מיתה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אצל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשמרצנה אמתה אמות הרצה (סוטה ס):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זה פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהחזירנה על מזריות הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדצר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה שם):

(8) ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:

(9) היליכי. נמנצה ולא ידעה מה נמנצה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה שם):

And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.

וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרַיִם מַכֶּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו:

And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.

וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדֹּף אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:

And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'

וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲנִה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לָרֹשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי:

And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'

וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֹנֶה לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָ עָלַינוּ תִּלְהַרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵּת אֶת-הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נִדְרַע הַדָּבָר:

(10) משיתדו. כתרנומו שסלסיה, והוא לשון הולאה בלשון ארמי, קמססל בנסיקא מסלסא, ובלשון עברי משיתדו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הולאה הוא, וכן ימשגי ממס רבים (שמואל ב כז, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתדו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן זא הציאותי, או משתיהו, כמו ומש פתי את שון הסקן (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף התיבה, כגון משה, צנה, עשה, זיה, פנה, כשיצא לומר צהס פעלתי, תצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, נוייתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצול להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגצר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקוה ורודהו. ובעלה של שלומית צת דברי היה, ונתן עיניו זה, וכלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשחו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בדצר, וכשראה אותו מנרי שהרגיש בדצר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד ללאת ממנו שיתגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזכרים הס, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למזה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעד. רשע כמוחק:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדצר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל צעיס אומות להיות נרדים בעצודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

	<p>Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַחֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן עַל־הַבְּאֵר:</p>
16	<p>Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.</p>	<p>וַלְכָּהֶן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְּלֹנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵמִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>
17	<p>And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאנָם:</p>
18	<p>And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּוַע מִהֲרַתֶּן בָּא הַיּוֹם:</p>
19	<p>And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'</p>	<p>וַתֹּאמְרֶן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת־הַצֹּאן:</p>
20	<p>And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וַאֲנִי לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קִרְאוּ לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:</p>
21	<p>And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.</p>	<p>וַיֵּוָאֵל מֹשֶׁה לַשִּׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בָּתּוֹ לְמִשְׁה:</p>
22		

- (15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטניקר להרגו ולא שלטה צו החרב, הוא שאמר משה, ויילני מחרב פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעכב שם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שנזדווג לו וזווגו על הצאר:
- (16) ולכהן מדין. רצ שנהן, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאללס: את הרהשים. את דריכות מרולות המיס העשויות צארן:
- (17) ויגרשוהו. מפני הנידוי:
- (20) למד זה עזבתן. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמיס עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמה ישא אחת מכס, כמה דלת אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
- (21) ויואל. כתרמו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוּאֵלָּא נָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוּאֵלָּנוּ, הוּאֵלָּנוּ לְדַכָּר. ומדרשו לשון אֵלָּה, נשבע לו שלא יזו ממדין כי אם ברשותו:

And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'

וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)

And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.

וַיָּהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:

And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.

וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)

Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.

וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתֵנוּ כְּתֵן מִדְיָן וַיִּנְהֲג אֶת־הַצֹּאן אַחֵר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:

And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.

וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלֶבֶת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינּוּ אֹכֵל:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדיו, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לשעושה, ומשה

היה רועה וגו' וצאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (צר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחן צדמס (שמו"ר א, לד):

(24) נאקתם. לעקתם, וכן מעיר מטיס ונאקו (איוצ כד, יצ): את בריתו את אברהם. עם אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים ענינו:

(1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צשדות אחריס: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבת אש. צשלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תתמה על הסי'ו,

שיש לנו כיווא צו, מה האמלה לצתו (יחזקאל טז, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אָנְכִי צָנָה:

אכל. נאכל, כמו לא עזד צה, אשר לקח משם:

And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כֶּעַן
וְאֶחְזִי יְתִי חֲזֹנָא רַבָּא
הַדִּין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד
אֶסְנָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא
וְאֶרְאֶה אֶת־הַמֵּרְאָה
הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ
לֹא־יִבְעַר הַסִּנֵּה:

4

And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.'

וַחֲזָא יְיָ אַרִי אֶתְפְּנִי
לְמַחְזִי וְקָרָא לִיהּ יְיָ מִגּוֹ
אֶסְנָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר הָאֲנִי:

וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לְרֹאוֹת
וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ
הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר הֲגַנִּי:

5

And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'

וַיֹּאמֶר לָא תִקְרַב הֶלְכָּא
שְׂרִי סִינָה מַעַל רִגְלֶיךָ
אַרִי אֶתְרָא דְאַתָּה קְאִים
עָלוּהִי אֶתֶר קֳדִישׁ הוּא:

וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הֶלֶם
שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ
כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אִתָּה
עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת־קֹדֶשׁ
הוּא:

6

Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.

וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
וַיִּכְסֶּה מֹשֶׁה פָּנָיו
לְאִפּוּהִי אַרִי דִּחִיל
מִלֹּאסְתִּכְלָא בְּצִית
יִקְרָא דִּי:

וַיֹּאמֶר אֲנִכִּי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא
מִהִבֵּט אֶל־הָאֱלֹהִים:

7

And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;

וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קֳדָמִי
שְׁעִבּוּד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם
וַיִּתְּ קִבִּילְתָּהוֹן שְׁמִיעַ
קֳדָמִי מִן קֳדָם
מִפְּלַחִיהוֹן אַרִי גְלִי
קֳדָמִי כִּיבִיהוֹן:

וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֵה
רָאִיתִי אֶת־עֲנֵי עַמִּי אֲשֶׁר
בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם
שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי
יִדְעִיתִי אֶת־מַכָּאֲבֵיו:

8

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.

וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיזְבוֹתָהוֹן
מִיַּד מִצְרָאִי
וְלִאֲסָקוֹתָהוֹן מִן אֶרֶץ
הַחַיָּא לְאֶרֶע טָבָא
וּפְתִיא לְאֶרֶע עֲבָדָא
חֵלֶב וְדִבְשׁ לְאַתֵּר
כְּנַעֲנָא וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִיתָאִי
וּפְרִזִּיתָאִי וְחִוִּיתָאִי וְיִבּוּסָאִי:

וְאֶרְדֹּר לְהַצִּילוֹן מִיַּד
מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ
מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא
אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה
אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֵלֶב וְדִבְשׁ
אֶל־מָקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי:

9

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

(5) של. עלוף והולא, כמו ונשל העֶזְרָאֵל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב להחזונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטוס את אזני מזעקתם:

And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.

וּכְעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקִדְמִי
וְאִף גְּלִי קִדְמִי דְּיוֹקָא
דְּמִצְרַיִם דְּחִקִּין לְהוֹן:

וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי
וְגַם־רִאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ
אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים
אֹתָם:

Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'

וּכְעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְנָךְ
לְלוֹת פִּרְעֹה וְאֶפִּיק
יְת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם:

וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ
אֶל־פִּרְעֹה וְהוֹצֵא
אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם:

And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ מִן
אֲנָא אֲרִי אֵיזִיל לְלוֹת
פִּרְעֹה וְאֲרִי אֶפִּיק יְת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים
מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶךְ
אֶל־פִּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'

וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִימְרִי
בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ אֶתָּא
אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ
בְּאַפְקוּתָךְ יְת עַמָּא
מִמִּצְרַיִם תְּפִלְחוּן קִדְּם
יְיָ עַל שִׁנְיָא הַרְדִּין:

וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ
וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי
שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ
אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם
תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל
הַהָר הַזֶּה:

And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ
הָא אֲנָא אֵתִי לְלוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן
אֱלֹהָא דְּאַבְהֵתְכוֹן
שְׁלַחְנִי לְוַתְכוֹן וַיִּמְרִון
לִי מִן שְׁמִיָּה מָא אֵימֶר
לְהוֹן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים
הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם
אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי
אֵלֵיכֶם וַאֲמַרְוּ־לִי
מַה־שְּׁמוֹ מָה אֶמַּר
אֲלֵהֶם:

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא את עמי, יועילו דצריך ותוֹאִיאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעֹשֶׁה להם גם ואִוִּיאם ממִצְרַיִם:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותגלית בשליחותי וכדאי אני להגיל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אֶפֶל, כך חלך בשליחותי ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממִצְרַיִם, דבר גדול יש לי על הוֹאֵה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מִצְרַיִם. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתגלית בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוֹאִיאם ממִצְרַיִם תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לָךְ הָאוֹת אֲכֹל הַשֶּׁמֶן קָפִיתִי וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת, שאֶרְכֹּס חריצה מפירות ואני אצרך הספירחים:

And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.

וַיִּקְבְּלוּן מִנֶּדְךָ וְתִיתִי
אֶת וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לְוֹת
מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְתִימְרוּן
לֵיהּ יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי
אֲחַקְרִי עֲלֵנָא וְכַעַן נִיזִיל
כַּעַן מִהַלְלָה תִּלְתָּא יוֹמִין
בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יְיָ
אֱלֹהֵנָא:

וְשָׁמְעוּ לְקִלְקֵל וּבִאֲתָ אֶתְּךָ
וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְאָמְרָתֶם אֵלָיו
יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים
נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה
נֵלְכֶה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָה
לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.

וּקְדָמִי גְלִי אָרִי לָא
יִשְׁבּוּק יִתְכוּן מִלְכָּא
דְּמִצְרַיִם לְמִיזַל וְלֹא מִן
קָדָם דִּחִילִיה תַּקִּיף:

וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן
אֲתֶכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:

And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.

וְאֶשְׁלַח יָת מַחַת גְּבוּרָתִי
וְאֶמְחִי יָת מִצְרָאִי
בְּכָל פְּרִישְׁתִּי דְּאֶעֱבִיד
בִּינְיְהוֹן וּבְתֵר כֵּן יִשְׁלַח
יִתְכוּן:

וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי
אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתִי
אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ
וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֲתֶכֶם:

And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;

וְאֶתִּין יָת עֲמָא דְּרִין
לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי
וְיִהִי אָרִי תִּתְכוּן לָא
תִּתְכוּן רִיקָנִין:

וְנָתַתִּי אֶת־תֶּן הָעַם־הַזֶּה
בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי
תֵּלְכוּן לֹא תֵּלְכוּ רִיקָם:

but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'

וְתִשְׁאֵל אִתְּךָ
מִשִּׁיבָתָהּ וּמִקְרִיבָתָהּ
בֵּיתָהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין
דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וְתִשְׁוֹן
עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנִתְכוֹן
וְתִרְוֹקְנוּן יָת מִצְרַיִם:

וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכֵּנְתָּהּ
וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי־כֶסֶף
וְכְלִי זָהָב וְשִׁמְלַת וְשִׁמְתָם
עַל־בְּנִיכֶם וְעַל־בְּנִתֵיכֶם
וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:

(18) ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור צידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אחכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלהים אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז ל"י מכות. ברש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על כן לא נסתפק (בראשית כ, ו), לא נקטנו אלהים לזרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ציד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו וְלֹא מִן קָדָם דִּחִילֵה שְׁקִיף. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי:

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אֶתְּךָ צדיק: ונצלחם. כתרומתו ותרומתו, וכן וינצלו את מִצְרַיִם (שמות יב, לו), וינצלו דְּגִי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִיָּם (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו במחצרת ד"י, עם וינצלו אלהים את מקגה חֲצִיָּם (בראשית לא, ט), אשר הניל אלהים מאזינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא הייתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונשחקם מעל הַדְּחָמָה (דברים כה, סג), ונתתם ציד אויב, ונשחקם לפני חֲצִיָּם (ויקרא כו, יז), ונשחקם בְּחֻקָּה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בחיבה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, חנקד בשו"א בחטף, כגון ונשחקם אֶת חֲצִיָּם (בראשית מה, יט), ונשחקם

<p>And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעֲנֵם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהָאֵל לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:</p>	<p>וַיַּעֲנֵם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהָאֵל לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לֵיהּ יֵי מַה בְּיָדְךָ בִּידְךָ וַיֹּאמֶר חֹטְבָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מַה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטָּה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְמוּהִי לָאָרֶץ וְרָמָה לָאָרֶץ וְהָיָה לְחֹיָא וַעֲרַם מֹשֶׁה מִן קִדְמוֹהִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>
<p>4 And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִשְׁיֵט יָדְךָ וְאוֹחִיד בְּדַנְבִּיהָ וְאִשְׁיֵט יָדֶיךָ וְאוֹחִיד בִּיהָ וְהָיָה לְחֹטְבָה בְּיָדֶיךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲז בְּזַנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֵק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>
<p>5 that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>בְּדִיל דִּיהִימְנוֹן אֲרִי אֲתַגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָהּ דְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק דְּיַעֲקֹב וְיִצְחָק דְּיַעֲקֹב וְיִצְחָק דְּיַעֲקֹב:</p>	<p>לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:</p>
<p>6 And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לֵיהּ עוֹד אֶשִׁיל כְּעַן יָדְךָ בְּעֶטְפֶּךָ וְאֶשִׁיל יָדֶיךָ בְּעֶטְפֶּיךָ וְאַפְקֵה וְהָיָה יָדֶיךָ חֹרָא כְּתֹלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֵּא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֵג:</p>
<p>7 And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.— And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲתִיב יָדְךָ לְעֶטְפֶּךָ וְאֲתִיב יָדֶיךָ לְעֶטְפֶּיךָ וְאַפְקֵה מֵעֶטְפֶּיךָ וְהָיָה תַּבַּת הָיָה כַּבָּשָׂרִיהָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשִׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשִׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כַּבָּשָׂרוֹ:</p>

לְהַסֵּד אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד (במדבר לב, כט), וּנְמַלְתָּם אֶת בָּשָׂר עֶרְלַמְכֶם. לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁזֶּה הַנִּקּוּדָה בְּחִירָה מִן הַיָּסוּד הָיָה, וְיָסוּד שֶׁ דָּבָר נָלוּ, וְהוּא מִן הַלְשׁוֹנוֹת הַכּוֹדִים, כְּמוֹ דָּבָר, כְּפֹר, לְמוֹד, כְּשִׁידָר בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם יִנְקָד בְּחִירָה, כְּמוֹ וְדָבָר שֶׁל הַסֵּלַע (שס כ, ח), וְכִפְרָתָם אֶת הַבָּיִת (יחזקאל מה, כ), וְלִמְדָתָם אֶת הַבָּיִת (דברים יא, ט):

- (2) מִזֶּה בִּידְךָ. לָכֵן נִכְחַז תִּיבָה אֶחָת לְדָרוֹשׁ, מִזֶּה שֶׁצִּידָךְ אֶחָת חִיִּי לְלִקּוֹת, שֶׁחֲשַׁדְתָּ בְּכַשְׂרִים. וּפְשׁוּטוֹ, כְּאִדָּם שֶׁאוֹמֵר לְחִיבֵר, מוֹדֵה אֶחָת שׁוֹ שֶׁלְפִינֵךְ אֵבֶן הָיָה, אוֹמֵר לוֹ הֵן, אֲמַר לוֹ הִרֵנִי עוֹשֶׂה אֶחָת עַד:
- (3) וַיְהִי לְנָחָשׁ. רִמּוֹ לוֹ שֶׁסִּפֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל יִשְׂרָאֵל (בְּאוֹמְרוֹ לֹא יֵאֱמִינוּ לִי), וְחַפְשׁ אוֹמְנָתוֹ שֶׁל נָחָשׁ:
- (4) וַיַּחֲזֵק בּוֹ. לְשׁוֹן אֲחִיזָה הוּא, וְהִרְצָה יֵשׁ בְּמִקְרָא, וַיַּחֲזֵקוּ הַלְלָשִׁים צִנְדּוֹ (בְּרָאשִׁית יט, טז) וְהִסְתַּחֲסֵף בְּמִלֵּי (דברים כה, יא), וְהִסְתַּחֲסֵף צִנְקָנוֹ (שְׁמוּאֵל־א יז, לה), כֹּל לְשׁוֹן חֲזוֹק הַדְּבָר לְבִינָה, לְשׁוֹן אֲחִיזָה הוּא:
- (6) מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֵג. דָּרָךְ זָרַעַת לִהְיוֹת לְבִנָּה, אִם בְּהִרְצָה לְבִנָּה הָיָה, אִף בְּזֹאת זֶה רִמּוֹ לוֹ שֶׁלְשׁוֹן הָרַע שִׁפֵּר בְּאוֹמְרוֹ לֹא יֵאֱמִינוּ לִי, לְפִיכָךְ הִלְקִהוּ בְּזָרַעַת, כְּמוֹ שֶׁלְקָחָה מֵרִים עַל לְשׁוֹן הָרַע:

And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.

וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ לְךָ
וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת
הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינִי לְקֹל
הָאֵת הָאַחֲרֹן:

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינֻךָ
וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת
הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינִי לְקֹל
הָאֵת הָאַחֲרֹן:

And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'

וְהָיָה אִם לֹא יִהְיֶינּוּ
אִף לְתִרְיָן אֶתְיָא הָאֵלִין
וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנֶּה וְתִשׁוּד
מִמֵּי דְבִנְהָרָא וְתִשׁוּד
לִיבְשָׁתָא וְיִהְיוּ מֵי
דְתִסֵּב מִן נַהֲרָא וְיִהְיוּ
לְדָמָא בִּיבְשָׁתָא:

וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינֻךָ
לְשֵׁנִי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא
יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ
מִמֵּי הַיָּאָר וְשִׁפְכָתָהּ
הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר
תִּקַּח מִן-הַיָּאָר וְהָיוּ לְדָם
בַּיִבְשָׁת:

And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יי
בְּכַעַן יי לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל
אֲנָא אִף מֵאֲתִמְלִי אִף
מִדְּקִמּוּהִי אִף מַעֲדָן
דְּמַלִּילְתָּא עִם עֲבָדָךְ
אֲרִי יָקִיר מִמְּלַל וְעַמִּיק
לִישָׁן אֲנָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה
בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים
אֲנִכִּי גַם מִתְּמוּל גַּם
מִשְׁלֵשָׁם גַּם מֵאִז דְּבָרָךְ
אֶל-עֲבָדָךְ כִּי כְבֹד-פָּה
וְכְבֹד לְשׁוֹן אֲנִכִּי:

And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?'

וַיֹּאמֶר יי לִיה מִן שׁוּי פִּמָּא
לְאִנְשָׁא אוּ מִן שׁוּי אֱלִימָא
אוּ חֲרָשָׁא אוּ פְתִיחָא אוּ
עוּרָא הֲלֵא אֲנָא יי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם
פֶּה לְאָדָם אוּ מִי-יָשׁוּם
אֶלֶם אוּ חֲרָשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ
עוֹר הֲלֵא אֲנִכִּי יְהוָה:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם ששילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו צדק שהמזדווגין להרע להם לוקים צנגעים, כגון פרעה ואצמלך ששזיל שרה:

(9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עוזדים לנילום המהיה אותם, והפסל לדם. צרש"י יסן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ציבשת, שומע אני שצידו הם הפסלים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשו מלמדנו, שלא יהיו דם עד שיהיו ציבשת: (10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה בצנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רצויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּלָה נִגְלִיתִי קָל בֵּית אֲבִיךָ צְהִי יוֹסֵם צְמִרָסִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֹדַע לָהֶם צְאָרָק מִצְרָסִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאָמַר אֱלִיָּהוּ אִישׁ שְׁקוּי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבוד פה. ככצידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלהם. מי עשה פרעה אלהם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צוותו עליך, וְאִלְפִסְקִלְטוּרִין (שבת קמ). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשצרכת מן הציומה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי ששמי ה' עשיתי כל זאת:

Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'

13

And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'

14

And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.'

15

And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.

16

And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.

17

And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'

שש

And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'

וְעַתָּה לֵךְ וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:
וְכַעַן אֵיזֵיל וּמִיָּמְרִי יְהִי עִם פִּמֶּךָ וְאֶלְפֶּנְךָ דִּתְמַלִּיל:

וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשַׁלַּח:
וַאֲמַר בִּבְעוּ יְיָ שְׁלַח כָּעַן בְּיַד מִן דְּכָשֶׁר לְמִשְׁלַח:

וַיַּחֲרֵא־אֵף יְהוָה בַּמִּשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹן אַחִיךָ הַלֵּוִי יִדְעָתִי כִּי־דֹבֵר יְדָבֵר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לְקִרְאתְךָ וּרְאֵה וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:
וַתִּקְרַף רוּגְזָא דֵּיין בַּמִּשָּׁה וַאֲמַר הֲלֹא אֶהְרֹן אַחִיךָ לְיוֹאֵה גְלִי קָדְמִי אֲדִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאֵף הָא הוּא נָפִיק לְקִדְמוּתְךָ וַיַּחְזִינְךָ וַיַּחְדִּי בְּלִבִּיה:

וּדְבַרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין:
וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתַשְׁוִי יֵת פְּתוּמִיָּא בְּפִמִּיה וּמִיָּמְרִי יְהִי עִם פִּמֶּךָ וְעִם פִּמִּיה וְאֵלָיִךָ יִתְכּוֹן יֵת דִּתְעַבְדוֹן:

וּדְבַר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־הָלֶךְ לְפָה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֵלֹהִים:
וּמַלְּלִיל הוּא לְךָ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתְוִרְגְּמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לִי לְרֹב:

וְאַתָּה־מִּטָּה תִּהְיֶה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֵתֹת: (פ)
וַיֵּת חוֹטְרָא הָרִין תִּסַּב בְּיָדְךָ דִּתְעַבִּיד בִּיָּה יֵת אֲתִיָּא:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשׁוּבּ אֶל־יֶתֶר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֲלֵכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֵה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶר לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:
וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לָנֹת יֶתֶר חֹמוּהִי וַאֲמַר לִיָּה אֵיזֵיל כָּעַן וְאַתּוּב לָנֹת אֲחִי דְּבַמִּצְרַיִם וְאַחֲזִי הָעַד כָּעַן קִיָּמִין וַאֲמַר יֶתֶר לְמֹשֶׁה אֵיזֵיל לְשָׁלוֹם:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוט והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוט, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעמך, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (זכאים קצ). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצמורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים צָנִיו וַיִּקְרָאָהוּ עַל שֶׁצָּט הָלָוִי (דברי הימים א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי השכן הנחמן על הלז:

(16) ודבר הוא לך. כשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך וליו ולכס ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הם: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כד פה: לאלהים. לרצולשר:

And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרָיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:

And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיֵּרֶכְבּוּ עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:

And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרָיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָנֹכִי אֲחַזֵּק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:

And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.

וַתִּימַר לַפַּרְעֹה כִּדְבַר אֲמַר יְיָ בְרִי בִּכְרִי יִשְׂרָאֵל:

And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'

וַאֲמַרְתִּי לֵךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן לְשַׁלְחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֹרֵג אֶת־בְּנוֹךְ בְּכֹרֶךָ:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (גדרים סד:):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחשש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולקצ על תמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן חלק, שמהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מזינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו פי ידבר ולקצ פרעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שמתים צידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אני צבור אֶתְּנֶהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסם הקב"ה על מכירת הזכורה שלקח יעקב מעשו:

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיזו הן אל יִשְׁגִּיז בְּלֹחוֹ, לפיכך, מי קמהו מורה (איזו לו, כב), אשר ודם המצקש להנכס מחזירו, מעלים את דבריו שלא יצקש הללה, אכל הקב"ה ישיגיז בכחו ואין יכולת

And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.	וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלֹךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ: וְהָיָה בְּאוֹרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בֵּיהּ מִלְאָכָא דִּי וּבָעָא לְמַקְטִילֵיהּ:	וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלֹךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ:
Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'	וַיִּסִּיבַת צִפּוֹרָה שֹׁנָא וַיַּזְרֶתֶת יָת עֶרְלַת בְּרֵיהּ וַקְרִיבַת לְקַדְמוֹהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֲתִיְהִיב חַתְנָא לָנָא:	וַתִּקַּח צִפּוֹרָה זָר וַתְּכַרֶּת אֶת־עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חַתַּן־דָּמִים אַתָּה לִי:
So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַנַּח מֹשֶׁה בֶּכֶן אֲמַרְתָּ אֵלָיו דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֲתִיְהִיב חַתְנָא קָטוֹל:	וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אַז אֲמַרְתָּ חַתַּן דָּמִים לְמוֹלֵת: (פ)
And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאִזֵּל וְעָרְעִיהּ בְּטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עָלוֹהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לֵיהּ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁק־לוֹ:
And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַחֲוֵי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פַּתְגָּמָא דִּי דְשִׁלְחִיהּ וַיָּת כָּל אֲתִיָּא דְפַקְדֵיהּ:	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֲתֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:
And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנָשׁוּ יָת כָּל סָבִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

להמלט מידו כי אם שם צונו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה צו לשון:
(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשלת נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חי' לא נחשלת, אלא אמר, אמול ואצא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקצ"ה כו' לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשלת במלון תחלה (במסכת נדרים לא), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וכולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וכולעו מרגליו ועד אותו מקום, הצינה צפורה ששציל המילה הוא:
(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:
(26) וירף. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשוננו, לעיל כחצ אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירף לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד צא, ובזה מתורץ גם כן שינוי לשון בחרגוס אונקלוס בחרגוס דמים, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו וְאָמַר פָּרַעַה לְצִנִּי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.

וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:

And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.

וַיֵּאמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲוֹנוֹם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'

וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַמִּדְבָּר:

And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'

וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אוֹ בַּחֶרֶב:

And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסַבְּלָתִיכֶם:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אזל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלמין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לזדו והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:

(3) פן יפגענו. פן יפגעך היו זריכים לומר, אלא שחלקו כזוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא: (4) תפריעו את העם ממעשיו. תזדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסצורים לנוח מן המלאכה, וכן פָּרַעְהוּ אֶל פַּעֲזָר זו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וּפְקָעוּ כָל עֲנָתִי (שם א, כה), כי פָּרַעְהוּ הוא (שמות לב, כה), נרחק ונמעז: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אזל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וזאים שלא צרשות:

And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲאֵם מְדַסְּגִי'אִין כְּעַן עֲמָא דְאַרְעָא וְתַבְטְלוּן יְתְהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲרַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבִּיתֶם אֹתָם מִסְּבִלָתָם:

6

And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:

וַיִּצְוֵן פַּרְעֹה בֵּינִים הֵהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בְּעַם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:

וַיִּצְוֵן פַּרְעֹה בֵּינִים הֵהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בְּעַם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:

7

'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.

לֹא תִסְפּוֹן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמִי לְבָנִין כְּמִאֲתַמְלִי וּמִדְקַמּוּהִי אֲנִין יִיזְלוּן וַיִּגְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:

לֹא תִסְפּוֹן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעַם לְלֶכֶן הַלְבָנִים כְּתַמּוֹל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָן:

8

And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.

וְיַת סְכוּם לְבָנִיא דְאֲנִין עֲבָדִין מִאֲתַמְלִי וּמִדְקַמּוּהִי תַמְנִין עֲלִיהוֹן לֹא תִמְנַעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטַלְנִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מַצְוִחִין לְמִימַר גִּיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:

וְאֶת־מִתְכַּנַּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים תַמּוֹל שְׁלֶשֶׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחָה לֹא־לִהְיוּ:

9

Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'

יִתְקַר פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיא וַיִּתְעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:

תִּכְבֵּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בִיה וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר:

10

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחס משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לרדוף צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"צלא, היו גובלין אותם עם הטיט: לבנים. טיו"לש צלע"ו, שעושים מטיט, ומיבשין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החצן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לבס פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכנו וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נתכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה בידם ועבודה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש צלע"ו

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דצרי רוח, לאמר נלכנו נזחנה, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וְלִשְׁעִין, וְיִסְפֵּר וְאִשְׁפֵּעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע"ה אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכחזב ואל ישעו אל דצרי שקר, או לדצרי שקר, כי כן גורת כלם, יִשְׁעָה הָאֲדָם עַל עֲשָׂה (ישעיה יז, ו), וְלֹא יִשְׁעוּ עַל קָדוֹשׁ יִשְׁרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמְצָחֹת (שם יז, ח), וְלֹא מִנְּאֲחִי שְׁמוֹשׁ שֶׁל צִי"ת סְמוּכָה לִאֲחֵרֵיהֶם, אֲבָל אֲחֵר לִשְׁוֹן דְּצוֹר כְּמַתְעַסֵּק לְדַבֵּר דְּצֵר, נֹפֵל לִשְׁוֹן שְׁמוֹשׁ צִי"ת, כְּגוֹן הַנְּדָצְרִים צָד (יחזקאל לג, ל), וְנִדְצֵר מִקִּים וְאִהְיֶה צִמְעָה (במדבר יב, א), הַמְלִאֲךָ הַדְצֵר צִי (זכריה ד, א), לְדָצֵר צָם (דצריס יא, יט), וְנִדְצֵרָה צִעֲלוּקִיָּה (תהלים קיט, מה), אֵף כֹּאן אֵל יִשְׁעוּ דְּצֵרִי שָׁקֶר, אֵל יִהְיוּ נְדָצְרִים דְּצֵרִי שׁוֹא וְהַצִּי:

And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.

וַנִּפְקֹד שְׁלֹטֹנֵי עַמָּא וְסֹרְכֹהֵי וַאֲמָרוּ לָעַמָּא לְמִימַר כְּדָנָן אָמַר פֶּרְעָה לֵית אָנָּא יְהִיב לָכֹן תִּבְנֶא:

וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פֶּרְעָה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תִּבָּן:

Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'

אֲתוּן אֵיזִילוּ סְבוּ לָכֹן תִּבְנֶא מֵאַתֵּר דְּתַשְׁכְּחוּן אָרִי לֹא יִתְמַנַּע מִפּוֹלְחָנְכֹן מִדַּעַם:

אֲתָם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבָּן מֵאַשֵּׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבֹדְתְכֶם דְּבָר:

So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.

וַאֲתַבְדֵּר עַמָּא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְגִבָּא גְלִי לְתִבְנֶא:

וַיִּפֶּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לְתִבָּן:

And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'

וְשֹׁטְרֵי דְחִקִּין לְמִימַר אֲשִׁלִּימוּ עֲבִידְתְּכֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ כְּמָא דְחִוִּיתוּן עֲבָדִין כֹּד מִתְיָהִיב לָכֹן תִּבְנֶא:

וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבִר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתִּבָּן:

And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'

וַלְקוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנִּיאוּ עֲלֵיהוֹן שְׁלֹטֹנֵי פֶרְעָה לְמִימַר מָדִין לֹא אֲשִׁלִּימְתוּן גְּזִירַתְכֹן לְמָרְמִי לְבָנִין כְּמֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקָמוּהִי אַף תִּמְלִי אַף יוֹמָא דִּין:

וַיָּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פֶרְעָה לֵאמֹר מָדוּעַ לֹא כִלִּיתֶם חֲקֶכֶם לְלִבָּן כְּתָמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:

Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'

וַאֲתוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְנְחוּ קָדָם פֶּרְעָה לְמִימַר לָמָּא מִתְעַבִּיד כְּדִין לְעַבְדֶּךָ:

וַיָּבֹאוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פֶּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֶּיךָ:

(11) אַתָּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבָּן. וְאִרְכִּיס אֶחָד לֵילָךְ זֹרִיוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דְּזַר מְכֹל סְכוּם לְצִנִּים שְׁהִיתָם עוֹשִׂים לְיוֹם זְהִיֹת הַתִּבָּן גְּפֹן לָכֶם מִזְמוֹן מִזִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לְתִבָּן. לְאִסּוּף אִסִּיפָה, לְלַקֹּט לְקַט לְזוֹרֵךְ תִּבָּן הַטִּיט: קֶשׁ. לְשׁוֹן לְקוּט, עַל שֵׁם שְׂדֵזַר הַמִּתְפּוֹר הוּא וְאִרְיָן לְקוּשֶׁשׁ, קָרִי קֶשׁ בְּשֵׁם מִקְוֹת:

(13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דְּבִר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשֹׁנוֹן שֶׁל כָּל יוֹם כָּלוּ צִיּוּמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָם זְהִיֹת הַתִּבָּן מוֹכֵן:

(14) וַיָּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצִירֵיהֶם מִלְּדַחֵס, וְכִשְׁהִיוּ מִשְׁלִימִין הַלְּצִנִּים לְנוֹגְשִׁים שֶׁהֵם מִזְרִיִּים, וְהָיָה חֶסֶר מִן הַסְּכוּם, הָיוּ מִלְּקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דִחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָן שׁוֹטְרִים לְהִיּוֹת סְנֵהֲדִרִין, וְנִאֲלַל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשָּׁה וְהוֹשֵׁם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אֲסַפָּה לִּי שְׂעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׂידַעַת הַטּוֹבָה שַׁעֲשׂוּ צִמְרִים, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיָּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׂמוּ נֹגְשֵׁי פֶרְעָה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לְאֹמֶר מָדוּעַ וְגו', לָמָּה וַיָּכּוּ, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מָדוּעַ לֹא כִלִּיתָם גַּם תָּמוּל גַּם הַיּוֹם, חֵק הַקֶּצֶז עֲלֵיכֶם לְלָצוֹן כְּתָמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִפְנֵי אֲתָמוּל, וְהוּא הִיָּה זְהִיֹת הַתִּבָּן נֹתֵן לָהֶם: וַיָּכּוּ. לְשׁוֹן וַיִּפְּעֻלוּ, הוֹכּוּ מִיַּד אַחֲרִים, הַנוֹגְשִׁים הַכּוֹס:

There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'

17

But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.

18

Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'

19

And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'

20

And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;

21

and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'

מפטיר

And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?

תָּבֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מִכִּים וְחַטָּאת עִמָּךְ: תִּבְנֶא לֹא מִתִּיחֵיב לַעֲבֹדְךָ וּלְבִנְיָא אֲמָרִין לָנָא עֲבִידֵי וְהָא עֲבָדְךָ לָקֵן וְחָטֵן עַל־יְהוֹן עִמָּךְ:

וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכָּה נִזְבַּחָה לַיהוָה: וַאֲמַר בְּטָלִין אַתֶּון בְּטָלִין עַל כֵּן אַתֶּון אֲמָרִין גִּזְזִיל נִדְבַח קָדָם יְיָ:

וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ: וְכַעַן אֵיזִילוּ פָּלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתִּיחֵיב לָכוֹן וּסְכוּם לְבִנְיָא תִתְּנוּן:

וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בְּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבָנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַחֲזוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתֵהוֹן בְּבִישׁ לְמִימֵר לֹא תִמְנָעוּן מִלְּבָנִיכוֹן פְּתִגָּם יוֹם בְּיוֹמִיהָ:

וַיִּפְגְּעוּ וַאֲת־אַהֲרֹן לִקְרֹאתָם בְּצֹאתָם מֵאֵת פֶּרַעַה: אֶת־מֹשֶׁה וְעָרְעוּ יֵת מֹשֶׁה וַיֵּת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתֵהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלּוֹת פֶּרַעַה:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם גֵּרָא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֵת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהִרְגָנוּ: וַאֲמָרוּ לָהֹן יְתָגְלִי יְיָ עֲלֵיכוֹן וַיִּתְּפָרַע דֹּאבְאִישְׁתוֹן יֵת רִיחֲנָא בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָהּ לְמִתֵּן חֶרֶב בְּיָדָהֹן לְמִקְטִלָּנָא:

וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעֵתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וְתָב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַאֲמַר יְיָ לָמָּא אֲבִאִישְׁתָּא לָעָמָא הָדִין לָמָּא דִּגֵּן שְׁלַחְתָּנִי:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לצגים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמן, שם דבר הוא, וכך פירוש, ודבר זה מביא חטאת על עמך, כאילו כחז וחטאת לעמך, כמו קְצוֹקָה צִית לָקֵם (רות א, יט), שהוא כמו לצית לחם, וכן הרצה:

(18) וחכן לבנים. חשזון הַלְגִּים, וכן אֵת הַקֶּסֶף הַמִּתְקֵן (מלכים"ז יב, יב), המנוי, כמו שאמר בענין וַיִּגְרִי וַיִּמְנוּ אֵת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חצריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המוצאת אותם, צהכזידס העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורצותינו דרשו, כל נאים ונאצים דתן ואזירים היו, שנאמר צהם יֵאָחוּז נאצים:

And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.

לוי

Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;

7

and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.

8

And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'

9

And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.

ישראל

וְאֶף קָדָמִי שָׁמִיעַ יְתָ קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרָאִי מִפְּלִחִין בְּהוֹן וְדִכְרִנָּא יְתָ קִימִי:

בְּכֵן אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ וְאֶפִּיק יִתְכוֹן מִגּוֹ דְּחֹק פּוֹלְחִין מִצְרָאִי וְאֶשְׁיִיב יִתְכוֹן מִפּוֹלְחֵיהוֹן וְאֶפְרוֹק יִתְכוֹן בְּדַרְעַ מִרְמָם וּבְדִינִין רַבְרַבִּין:

וְאֶקְרִיב יִתְכוֹן קָדָמִי לְעַם וְאֶהְיֶה לְכוֹן לְאֱלֹהֵי וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן דְּאֶפִּיק יִתְכוֹן מִגּוֹ דְּחֹק פּוֹלְחִין מִצְרָאִי:

וְאֶעֱלֵ יִתְכוֹן לְאַרְעָא דְּקִיּוּמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי יְתָה לְכוֹן יְרוּתָא אֲנִי יְיָ:

וּמְלִיל מִשָּׁה בֵּן עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קְבִילוּ מִן מִשָּׁה מַעְיָק רִוּחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דִּיהוָה קִשִּׁי עֲלֵיהוֹן:

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבֹדִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:

לָכֵן אֹמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֹתְכֶם מֵעֲבָדָתָם וְגִאלְתִּי אֹתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:

וְלִקְחֹתִי אֹתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וַיֵּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:

וְהִבֵּאתִי אֹתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)

(5) וגם אני. כמו שהנצתי והעמדתי הצרית ישעלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אתם ואזכור. אותו הצרית, כי צרית בין הצתרים אמרתי לו וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אֶנְכִּי (צראשית טו, יד):
(6) לכן. על פי אותה השבועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטחתי (שם), וְאֶפִּיק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם וְלָעֵד: סבלות מצרים. טורח משא מצרים:
(8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסאי:
(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו וגשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפסעם הִזָּאת אוֹדִיעֶם אֶת יָדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה' (ירמי' טז, כא), למדנו כשהקצ"ה מְאָמֵן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה לְמַעַן הִרְעַתָּה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ"ה חזל על דאדנין ולא משתכחין, יש לי להסתאון על מיתת האצות, הרבה פעמים נגליתי עליהם בזל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואחיה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש הצרה לקצור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצרות אשר חפר, וכן ציעקצו וַיִּקְן אֶת חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה לְטוֹת אֱהֵלוֹ (צראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואחיה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצתרים נאמר אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכְּשִׁי (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת דברים שהוא

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה וְיִלְלִי יְיָ עִם מֹשֶׁה לְאֹמֶר:

'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'

בֹּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: ית בני ישראל מארצה:

And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְלָ שִׁפְתַּיִם: (פ) וַיִּלְלִי מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ לְמִימַר הֵא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבְּלוּ מִנִּי וְאֵיכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי פַרְעֹה וְאֲנִי יָקִיר מִמֶּלֶל:

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס) וַיִּלְלִי יְיָ עִם מֹשֶׁה וְיִלְאֲהֲרֹן וַיִּפְקִידֵנִן לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹת פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְאַפְקֹא ית בני ישראל מארצה דמצרים:

These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.

אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֵרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן: אֵלֶּין רִישֵׁי בֵּית אֲבֹתָהֶן בְּנֵי רְאוּבֵן בּוֹכְרָא דִּישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֵרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּין זִרְעֵית רְאוּבֵן:

And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.

וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וַיִּמִּין וְאֹהַד וַיַּכִּין וְזֹהָר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וַיִּמִּין וְאֹהַד וַיַּכִּין וְזֹהָר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:

סומך לכהן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכך אני אומר יתשכ המקרא על פשוטו דְּבָר דְּבָר על אֶפְרָיִם (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלא כה דְּבָרִי קָאָשׁ נָאָשׁ ה' וְקִפְטִישׁ יִפְגֹּךְ סָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה גיזרות:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֶרְלָה אָזְנָם (שם ו, י), אטומה משמוע. עֶרְלִי לֵב (שם ט, כה), אטומים מהבין. אָתָּה גַם אָסַף וְהָעָרְלָ (חזקוני ב, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). עֶרְלָה בָּשָׂר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעֶרְלָסָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל בפני אכילתו. שָׁלַשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶסֶם עֶרְלָסִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבחורה (ב"ר נב, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לְפָה וּלְמִלִּין: ויצום אל בני ישראל. זוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (שמו"ר ג, א): ואל פרעה מלך מצרים. קָם עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הווי מהו, מפורש צפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן שבטיל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראינו, לפי שֶׁקִּנְטָרְס יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשבים הם):

16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֶּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וּתְלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֶּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וּתְלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֶרְשׁוֹן לִבְנֵי וְשִׁמְעִי לְנִרְעֵיתָהוֹן:	בְּנֵי גֶרְשׁוֹן לִבְנֵי וְשִׁמְעִי לְנִרְעֵיתָהוֹן:
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה:
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי לְתוֹלְדֹתָהוֹן:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי לְתוֹלְדֹתָהוֹן:
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת-יֹכֶבֶד דָּתָתוֹ לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֶת שָׁנָה:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת-יֹכֶבֶד דָּתָתוֹ לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֶת שָׁנָה:
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קֹרַח וְנִפְגַּ וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קֹרַח וְנִפְגַּ וְזִיכְרִי:
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִיתְרִי:
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת-אֵלִישֶׁבַע בַּת-עַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשׁוֹן לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא וְאֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר:	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת-אֵלִישֶׁבַע בַּת-עַמִּינָדָב אֲחֹת נַחֲשׁוֹן לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא וְאֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר:
24			

(16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וְיָמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְיוֹ (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ כָּדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבות זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מנרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מנרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמעון של משה, לא תמצאם ד' מאות שנה, והרבה שנים נזעלים לבנים בשני האבות:

(20) יוכבד דדתו. אחת אצוהי, בת לוי אחות קהת:

(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה לריק לצדוק באחיה (צ"ב קי. שמו"ר ז, ד):

And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.

וּבְנֵי קֹרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה
וְאַבְיָאסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
קֹרַח:

And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.

וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן
לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל
לֵאשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ
אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רֹאשֵׁי
אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:

These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'

הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:

These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.

הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,

וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה
בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: (ס)

that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר
אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר
אֵלָיֶךָ:

And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה
הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַי וְאֵיךְ
יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: (פ)

(25) מבנות פוטיאל. מורע יחרו שפטים עגלים לעבודת אלילים, ומורע יוסף שפטפט ציררו (צ"ז קט):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא צמקום אות אחת, ועל סך־כך תִּקְיָה (בראשית כז, מ), כמו צמרבץ. עמדקם על סך־כך (יחזקאל לג, כו), כמו צמרבכס:
(27) הם המדברים וגו'. הם שנלטו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:

(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עליו להתחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁקָה הכחוצ כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁיָה, כאלה האומר נחזור על הראשונות:

<p>And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְּמִיתֶךָ רַב לַפְּרֹעֶה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי מִתְּרַגְּמְנֶךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֶל־הָיִם לַפְּרֹעֶה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי נְבִיאָךְ:</p>
<p>2 Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אֵת תְּמַלִּיל יֵת כָּל דְּאִפְקֻדָּךְ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְמַלִּיל עִם פְּרֹעֶה וְיִשְׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָּהּ:</p>	<p>אֵתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פְּרֹעֶה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצּוֹ:</p>
<p>3 And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יֵת לִבָּא דְּפְרֹעֶה וְאֶסְגִּי יֵת אֶתְּוִתִּי וְיֵת מוֹפְתִי בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לִב פְּרֹעֶה אֶת־אֶתְוִתִּי וְאֶת־מוֹפְתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכוֹן פְּרֹעֶה וְאֶתִּין יֵת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶפִּיק יֵת חִילִּי יֵת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַב־רַב־בִּינִין:</p>	<p>וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרֹעֶה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי יְיָ כִּד אֲרִים יֵת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵיהֶן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִתְּתִי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֹא דְּפִקִּיד יְיָ יִתְּהוֹן כֵּן עַבְדּוֹ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>וּמֹשֶׁה בָּר תְּמַנָּן שָׁנִין וְאַהֲרֹן בָּר תְּמַנָּן וּתְלָת שָׁנִין בְּמַלְלוֹתָהוֹן עִם פְּרֹעֶה:</p>	<p>בֶּן־שְׁמֹנִים וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל־פְּרֹעֶה: (פ)</p>

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרומתו יהי מתרגמן, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי חוכמות, והוא מגורת ג' צִפְקָסִים (ישע"י נז, יט), ג' צִפְקָסִים (משלי י, לא), ויכל מהתנצות דשמואל (שמואל"א י, יג), וצ"ל קוראין לו פרידי"גר (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו בצאני פרעה: (3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לחת לז שלם לשוב, טוב לי שיחקשה לזו, למען הרבות צו אותותי ותכירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הקדש גוים נשמו פְּנוֹקִם וגו' (כפניה ג, ו), אֶמְקָשִׁי אֶךְ תִּירָאִי אֹתִי תִקְחִי מוֹקֶר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המחליל בלכתך לשוב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש): (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

And the LORD spoke unto Moses
and unto Aaron, saying:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאֲהֲרֹן
לְמִימֶר:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

'When Pharaoh shall speak unto
you, saying: Show a wonder for
you; then thou shalt say unto
Aaron: Take thy rod, and cast it
down before Pharaoh, that it
become a serpent.'

אָרִי יִמְלִיל עִמָּכֶן
פֶּרֶעָה לְמִימֶר הִבּוּ לָכֵן
אֶתָּא וְתִימֶר לְאַהֲרֹן סֹב
יֵת חוֹטְרְךָ וְרָמִי קֶדֶם
פֶּרֶעָה יְהִי לְתַנִּינָא:

כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פֶּרֶעָה
לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מֹוֹפֵת
וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן
קַח אֶת־מִטְּךָ וְהִשְׁלֵךְ
לִפְנֵי־פֶרֶעָה יְהִי לְתַנִּין:

And Moses and Aaron went in
unto Pharaoh, and they did so, as
the LORD had commanded; and
Aaron cast down his rod before
Pharaoh and before his servants,
and it became a serpent.

וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי
פֶּרֶעָה וַעֲבֹדוּ כֵן כְּמַא
דְּפִקִּיד יְיָ וְרָמָא אֶהֱרֹן
יֵת חוֹטְרִיהָ קֶדֶם פֶּרֶעָה
וְקֶדֶם עֲבָדָהּי וְהָיָה
לְתַנִּינָא:

וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל־פֶּרֶעָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ
אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי
פֶּרֶעָה וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי
לְתַנִּין:

Then Pharaoh also called for the
wise men and the sorcerers; and
they also, the magicians of Egypt,
did in like manner with their
secret arts.

וַיִּקְרָא אַף פֶּרֶעָה
לְחַכְמָיָא וְלַחֲרָשֵׁיָא
וַעֲבֹדוּ אַף אֲנֹנִי חֲרָשֵׁי
מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהֶן כֵּן:

וַיִּקְרָא גַם־פֶּרֶעָה
לְחַכְמָיִם וְלַמְכַשְׁפִּים
וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי
מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהֶם כֵּן:

For they cast down every man his
rod, and they became serpents;
but Aaron's rod swallowed up
their rods.

וְרָמּוּ גְבֵר חוֹטְרִיהָ וְהָיוּ
לְתַנִּינִין וּבִלַּע חוֹטְרָא
דְּאַהֲרֹן יֵת חוֹטְרֵיהֶן:

וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ
וַיְהִיו לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע
מִטְּהַ־אַהֲרֹן אֶת־מִטְּתֵם:

And Pharaoh's heart was
hardened, and he hearkened not
unto them; as the LORD had
spoken.

וַאֲתַקֵּף לֵבָא דְּפֶרֶעָה
וְלֹא קִבִּיל מְנַהֵן כְּמַא
דְּמִלִּיל יְיָ:

וַיַּחֲזֹק לֵב פֶּרֶעָה וְלֹא
שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה: (ס)

And the LORD said unto Moses:
'Pharaoh's heart is stubborn, he
refuseth to let the people go.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקֶר
לֵבָא דְּפֶרֶעָה סָרִיב
לְשַׁלַּח עַמָּא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
כִּבְדֵּךְ לֵב פֶּרֶעָה מֵאֵן
לְשַׁלַּח הָעָם:

Get thee unto Pharaoh in the
morning; lo, he goeth out unto
the water; and thou shalt stand by
the river's brink to meet him; and
the rod which was turned to a
serpent shalt thou take in thy
hand.

אֵיזִיל לִפְנֵי פֶרֶעָה
בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא
וְתַתְּעִיד לְקַדְמוֹתֶיהָ
עַל כִּיף נִהְרָא וְחוֹטְרָא
דְּאַתְתְּפִיד לְחוּרָא תִּסְבּ
בִּידְךָ:

לָךְ אֶל־פֶּרֶעָה בַּבֹּקֶר
הִנֵּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ
לְקִרְאָתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר
וְהַמִּטְּהָ אֲשֶׁר־נִהְפְּדָה
לְנֹחַשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (צריך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהשיהם צלם שיהיו, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המהפכת (בראשית ג, כד),
דומה שהיא מתהפכת על ידי נחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת 15):

(14) כבד. תרגומו יקיר, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פ' פגד מקדן הדקדק (שמות יח, יח):

- 16 And thou shalt say unto him:
The LORD, the God of the
Hebrews, hath sent me unto thee,
saying: Let My people go, that
they may serve Me in the
wilderness; and, behold, hitherto
thou hast not hearkened;
- וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי
וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה
לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:
- וְתִימַר לִיהוָה יִי אֱלֹהֵי
דִּיהוּדָאֵי שְׁלַחְנִי לְוִתְךָ
לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי
וְיִפְלְחוּן קֳדָמִי בְּמִדְבָּרָא
וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד
כְּעֵן:
- 17 thus saith the LORD: In this thou
shalt know that I am the
LORD—behold, I will smite with
the rod that is in my hand upon
the waters which are in the river,
and they shall be turned to blood.
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע
כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֵּה אֲנֹכִי
מַכֶּהוּ בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי
עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר
וְנִהְפְּכוּ לְדָם:
- כְּדֵן אָמַר יִי בְּדָא תֵּדַע
אֲרִי אֲנָא יִי הָא אֲנָא
מַחִי בְּחוּטְרָא דְּבִידִי עַל
מַיָּא דְּבִנְהָרָא וְיִתְהַפְּכוּ
לְדָמָא:
- 18 And the fish that are in the river
shall die, and the river shall
become foul; and the Egyptians
shall loathe to drink water from
the river.'
- וְהַדְּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר
תָּמּוּת וּבֶאֱשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאָו
מִצְרִים לִשְׁתּוֹת מַיִם
מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וְנוּגֵי דְּבִנְהָרָא יָמוּתוּן
וְיִסְרֵי נַהָרָא וְיִלְאֹן
מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן
נַהָרָא:
- 19 And the LORD said unto Moses:
'Say unto Aaron: Take thy rod,
and stretch out thy hand over the
waters of Egypt, over their rivers,
over their streams, and over their
pools, and over all their ponds of
water, that they may become
blood; and there shall be blood
throughout all the land of Egypt,
both in vessels of wood and in
vessels of stone.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּהְךָ
וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מִיַּמֵּי
מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם
עַל־יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם
וְעַל כָּל־מִקְוֵה מִיַּמֵיהֶם
וְיִהְיוּ־דָם וְהָיָה דָם
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:
- וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אֵימַר
לְאַהֲרֹן סֹב חוּטְרְךָ
וְאָרִים יָדְךָ עַל מַיָּא
דְּמִצְרָאֵי עַל נְהַרְיָהוֹן
עַל אֲרֻתֵיהוֹן וְעַל
אֲגֻמֵיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית
כְּנִישַׁת מִיַּמֵיהוֹן וְיִהְיוּ
דָּמָא וְיִהְיֵי דָּמָא בְּכָל
אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וּבְמִנֵּי
אֶעָא וּבְמִנֵּי אֲבָנָא:

20

(15) הנה יצא המימה. לנקצו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקצו, ומשכים ויואל לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, 1):

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שחשמע ממני מכת בזרות, שאפתח זה בזה פה אָמַר ה' קַחְתָּ הַלְלָהּ:

(17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומנרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

(18) ונלאו מצרים. לנקש רפואה למי היאור שהיה ראויין לשמות:

(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לחוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא דם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אֲשֻׁמְנִיקָא: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצמאות שצנחם: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.

וַיַּעֲשׂוּ־בֶן־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בְּמַטֵּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנֵי פַרְעֹה וְלַעֲיִנֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:

And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.

וַתָּדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מוֹתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.

וַיַּעֲשׂוּ־בֶן־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיֵיהֶם וַיִּחְזַק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.

וַיָּפֶן פַּרְעֹה וַיֵּבֶא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַּם־לְזָאת:

And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.

וַיִּחְפְּרוּ כָל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מִמַּיְמֵי הַיָּאֵר:

And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.

וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)

And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבָדֵנִי:

(22) בלטיהם. לחש שאומרים אותו בלש וצחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, בלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תזן אחס מכניסין לַעֲקָרִיִּים (מנחות פה). עיר שכולה תזן, אף אחס מציאין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם: (25) וימלא. מנין שזעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רציע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה צהם (שמו"ר ט, יז):

And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.

וְאִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחָא
הָא אֲנִי מַחִי יָת כָּל
תְּחוּמֶיךָ בְּעוֹרֵד עֲנִיָּא:

וְאִם־מֵאֵן אֶתָּה
לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי
נִגְף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ
בַּצְּפָרְדַּיִם:

28

And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.

וַיִּרְבֵּי נִהְרָא עוֹרֵד עֲנִיָּא
וַיִּסְקִין וַיֵּיטְלוּן בְּבֵיתְךָ
וּבְאֻדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ
וְעַל עַרְסְתְּךָ וּבֵבֵית
עַבְדְּךָ וּבַעֲמֹד וּבַתְנֹרְךָ
וּבְאֻנְתְּךָ:

וַשְׂרָץ הַיָּאֵר צְפָרְדַּיִם
וַעֲלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר
מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ
וּבֵבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֹד
וּבַתְנֹרֶיךָ וּבַמִּשְׁאֵרוֹתֶיךָ:

29

And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'

וּבְךָ וּבַעֲמֹד וּבְכָל
עַבְדְּךָ וַיִּסְקִין עוֹרֵד עֲנִיָּא:

וּבִכָּה וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ
וַעֲלוּ הַצְּפָרְדַּיִם:

VIII

And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר
לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יְדְךָ
בַּחוּטְרְךָ עַל נְהַרֵּיָא
עַל אֲרֻתֵּיָא וְעַל אֲגֻמֵּיָא
וְאָסִיף יָת עוֹרֵד עֲנִיָּא עַל
אֶרֶץ מִצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אֵמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטְה
אֶת־יְדְךָ בַּחוּטְךָ
עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֲרִים
וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהָעַל
אֶת־הַצְּפָרְדַּיִם עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

2

And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.

וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיה
עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם
וַסְלִיכוּ עוֹרֵד עֲנִיָּא וַחֲפּוּ
יָת אֶרֶץ מִצְרַיִם:

וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל
מֵי־מִצְרַיִם וַתֵּעַל
הַצְּפָרְדֵּעַ וַתִּכַּס אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

3

And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.

וַעֲבָדוּ בֶן חֲרָשִׁיָא
בְּלַחֲשִׁיהוֹן וַאֲסִיפוּ יָת
עוֹרֵד עֲנִיָּא עַל אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרָשִׁים
בְּלַטִּיהֶם וַיַּעֲלוּ
אֶת־הַצְּפָרְדַּיִם עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

4

(27) וְאִם מֵאֵן אֶתָּה. וְאִם סָרְבָן אַתָּה. מֵאֵן כְּמוֹ מִמָּאן, מִסְרִיב, אֵלֶּא כִינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמַּפְעֵל, כְּמוֹ שֶׁלֹּ (אִיז טו, יז) וְשֶׁקֶט (יִרְמִיָּה מֵח, יא), סָר וְעָף (מִלְכִּים א־כ, מג): נִגְף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ. מִכָּה, וְכֵן כָּל לִשׁוֹן מִגִּפֶּה אִינוֹ לִשׁוֹן מִיתָה אֵלֶּא לִשׁוֹן מִכָּה, וְכֵן וַיִּגְפּוּ אֶשֶׁה הָרָה (שְׁמוֹת כֹּא, כג) אִינוֹ לִשׁוֹן מִיתָה, וְכֵן וַיִּבְטְרֶם יִמְנָגְפוּ רַגְלִיכִם (יִרְמִי' יג, טו), שֶׁן תִּגְף צָאֲדָן רִגְלָךְ (תְּהִלִּים כֹּא, יז), וְלִאֲדָן נִגְף (יִשְׁעִי' ח, יד):

(28) וְעָלוּ. מִן הַיָּאֵר: בְּבֵיתְךָ. וְאַחֵר כֵּךְ צִבְיָה עֲזָדִיךָ, הוּא הַתְּחִיל צִעֲזָה תְּחִלָּה, וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ, וּמִמֶּנּוּ הַתְּחִילָה הַפּוֹרְעָנוֹת (סוּטָה יא. שְׁמו"ר י, ד):

(29) וּבִכָּה וּבַעֲמֹד. צִחוֹךְ מַעִיָּהם נִכְסִים וּמִקְרָקִין:

(2) וַתֵּעַל הַצְּפָרְדֵּעַ. כִּפְרָדַע אַחַת הִיטָה, וְהָיוּ מִפִּין אוֹתָהּ וְהָיָה מִמֶּנּוּ נִחִילִים נִחִילִים, זֶה מִדְּרָשׁוֹ (שְׁמו"ר י, ה). וּפִשְׁטוֹ יֵשׁ לִוְמֶר, שְׂרוֹץ הַכְּפָרְדַּעִים קוֹרָא לִשׁוֹן יַחֲדוֹת, וְכֵן וְתֵהִי הַכֶּסֶם, הַרְחִישָׁה גְּדוּלִירָא כְּלַע"ז, וְהָף וַתֵּעַל הַכְּפָרְדֵּעַ גְּרִינֹלִירָא כְּלַע"ז

Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'

וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר זֶה הָעֲתִירוֹ אֲלֵי־יְהוָה וְיִסַּר הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת עַמִּי וַיִּדְבְּחוּן קֹדֶם יְיָ:

וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר זֶה הָעֲתִירוֹ אֲלֵי־יְהוָה וְיִסַּר הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:

And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הֲתַפָּאֵר עָלַי לְמַתְּנוֹ אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶּיךָ לְהַכְרִית וּלְעַמֶּךָ הַצְּפַרְדֵּים וּמִבְּתֵיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשָּׁאֲרֶנָּה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הֲתַפָּאֵר עָלַי לְמַתְּנוֹ אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶּיךָ לְהַכְרִית וּלְעַמֶּךָ הַצְּפַרְדֵּים וּמִבְּתֵיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשָּׁאֲרֶנָּה:

And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.'

וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כַּפְתָּגֻמָּךְ בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי־אֱלֹהֵנָּא:

וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כַּדְבָּרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־תִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ:

And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'

וַיַּעֲדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן־הַמִּנְּה וּמִבְּתֵיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ לְחוּד דְּבִנְהִירָא וַיִּשְׁתְּאֲרוּן:

וְסָרוּ הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּךָ וּמִבְּתֵיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשָּׁאֲרֶנָּה:

And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.

וַיִּפֶּק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּנְת פַרְעֹה וַצִּלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ עַל עֵיסֶק עוֹרְדֵּעֲנִיא דִּשְׁוִי לְפַרְעֹה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פַרְעֹה וַיֵּצֵעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה הַצְּפַרְדֵּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפַרְעֹה:

And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.

וַעֲבַד יְיָ כַּפְתָּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן בְּתֵיא מִן דְּרֵתָא וּמִן חֲקִלְתָּא:

וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפַרְדֵּים מִן־הַבְּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:

And they gathered them together in heaps; and the land stank.

וַיִּכְנְשׁוּ יְתִהוּן דְּגֹרִין דְּגֹרִין וּסְרִיאַ עַל אֶרֶץ:

וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבָּאֵשׁ הָאָרֶץ:

- (5) התפאר עלי. כמו ה'תפאר הג'ון על הח'כ'ז'ו (ישעי'י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להחמס ולשחול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיך לך. את אשר אעתיך לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיך, היה משמע מתי אחפלו, עכשו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיך העתירו והעתיכתי, ולא נאמר אעתיך עתרו ועתיכתי, מפני שכל לשון עתה רצות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבה ארצה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיך העתיכתי והעתיכתי דברים, ואז לכולם והע'ת'ק'ס עלי ד'ג'ר'ק'ס (יחזקאל לה, יג), הרציתם:
- (6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:
- (8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי הָיְתָה הַרְחֻחַהּ וְהַכֹּבֵד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֵּרָא פַרְעֹה אֶרֶץ הַיִּתְּהָ וְהַרְחֻחַהּ וְהַכֹּבֵד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהָדָה אֶת־עָפָר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהָדָה אֶת־עָפָר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַיַּעֲבֹדוּ בֶן וְנָאִרִים אַהֲרֹן יָת יָדִיָּהּ בַּחוּטְרִיָּה וּמָחָה יָת עָפָרָא דְאֶרְעָא וַחֲתוּת קַלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְכַבְרָא כָּל עָפָרָא דְאֶרְעָא הָיָה קַלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיַּעֲשׂוּ־בֶן וְנָאִרִים אַהֲרֹן יָת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיִּדֹּה אֶת־עָפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עָפָר הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַיַּעֲבֹדוּ בֶן וְנָאִרִים אַהֲרֹן יָת־יָדִיָּהּ בַּחוּטְרִיָּה וּמָחָה יָת עָפָרָא דְאֶרְעָא וַחֲתוּת קַלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְכַבְרָא כָּל עָפָרָא דְאֶרְעָא הָיָה קַלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
14	And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.	וַיַּעֲבֹדוּ בֶן חֲרָשִׁיָּא בְּלַחֲשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קַלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וַחֲתוּת קַלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְכַבְרָא:	וַיַּעֲשׂוּ־בֶן חֲרָשִׁיָּא בְּלַחֲשִׁיהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנִים וְלֹא יָכִילוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:	וַיַּעֲבֹדוּ בֶן חֲרָשִׁיָּא בְּלַחֲשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קַלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וַחֲתוּת קַלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְכַבְרָא:
15	Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁיָּם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֶק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁיָּם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֶק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁיָּם אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֶק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)

(10) חמרים חמרים. צורים צורים, כמרגמו דגורין, גלין:
(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלך ונאם (בראשית יב, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו גאלהים (שמואל-א כב, יג), הפזת ופזע (מלכים-א כ, לז): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:
(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקח על ידי אהרן:
(13) ותהי הכנסה. הקשיפה, פדוליר"א בלע"ו:
(14) להוציא את הכנים. לבראותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחות מכשעורה:
(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

And the LORD said unto Moses:
'Rise up early in the morning,
and stand before Pharaoh; lo, he
cometh forth to the water; and
say unto him: Thus saith the
LORD: Let My people go, that
they may serve Me.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
הִשָּׁבֶם בַּבֹּקֶר וְהִתְנַצֵּב
לִפְנֵי פַרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא
הַמַּיִמָּה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה
אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי
וְיַעֲבֹדֵנִי:

Else, if thou wilt not let My
people go, behold, I will send
swarms of flies upon thee, and
upon thy servants, and upon thy
people, and into thy houses; and
the houses of the Egyptians shall
be full of swarms of flies, and also
the ground whereon they are.

כִּי אִם־אֵינֶנּוּ מְשַׁלַּח
אֶת־עָמִי הִנְנִי מְשַׁלִּיחַ
בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ
וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב
וּמְלֹאוֹ בְּתֵי מִצְרַיִם
אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:

And I will set apart in that day the
land of Goshen, in which My
people dwell, that no swarms of
flies shall be there; to the end that
thou mayest know that I am the
LORD in the midst of the earth.

וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא
אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמִי
עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי
הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן
תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב
הָאֶרֶץ:

And I will put a division between
My people and thy people—by
to-morrow shall this sign be.'

וְשִׁמַּתִּי פְדֻת בֵּין עָמִי וּבֵין
עַמֶּךָ לְמַחֵר יְהִי הָאֵת
הַזֶּה:

And the LORD did so; and there
came grievous swarms of flies into
the house of Pharaoh, and into
his servants' houses; and in all the
land of Egypt the land was ruined
by reason of the swarms of flies.

וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא
עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָה פַּרְעֹה
וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ
מִפְּנֵי הָעֶרֶב:

And Pharaoh called for Moses
and for Aaron, and said: 'Go ye,
sacrifice to your God in the land.'

וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה
וְלֹא־הָרִן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ
לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:

(17) משלח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן צִהְמַת אֲשֶׁלַח צָם (דברים לב, כד), לשון סְסוּ אֵינִיטִר "צלעו": את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים בערצוציא, והיו משחיתים צם. ויש טעם בדבר צאגדה ככל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולצהלם, וכן הכפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי צמדרש רבי תחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נקלאת היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ שסיניתי צמים, גזרתי מתקיימת בתחומים:

(19) ושמתי פדות. שיבדיל בין עמי ובין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחיתה הארץ, אֲתַחַצֵּלֶת אֶרְעָא:

22

And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעַבְדֵּי כֵּן אֲרֵי בְעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה מִיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדִבְחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הֵא נִדְבַח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה וְאֲנִין יִהְיוּ חֲזֵן הָלֹא יִימְרוּן לְמִרְגָּמָנָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלֵּנוּ:

23

We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'

מִהֲלַךְ תִּלְתָּא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִימַר לָנָא:

דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנוּ לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֲלֵינוּ:

24

And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח יָחִכּוֹן וְיִתְדַבְּחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵכֶן בְּמִדְבָּרָא לַחֹד אֲרַחֲקָא לֹא תִרְחַקוּן לְמִיזִל צִלוּ עָלַי:

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְנִזְבַּחְתֶּם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:

25

And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֵא אֲנִי נִפִּיק מֵעַמּוֹד וְאֲצִלִּי קֳדָם יְיָ וְיִעָדִי עָרוּבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמִּיהִי מָחָר לַחֹד לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח יֵת עַמָּא לְדִבְחָא קֳדָם יְיָ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמּוֹד וְהַעֲתַרְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל־יֹסֵף פַּרְעֹה הִתַּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לִזְבֹּחַ לִיהוָה:

26

And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּוְת פַּרְעֹה וַיִּצְלִי קֳדָם יְיָ:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:

27

And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.

וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְּגָמָא דְּמֹשֶׁה וַאֲעָדִי עָרוּבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמִּיהִי לֹא אֲשַׁתָּאר חֹד:

וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:

28

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדצר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס תועבת צני עמון (מלכים-ז כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציחה שאנו וזבחים, שהרי יראתם אנו וזבחים: ולא יסקלנו. צתמיה:

(25) התל. כמו להחל:

(26) ויעתר אל ה'. נחאמץ נתפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה נתפלה, עכשיו כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמחו האפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

And Pharaoh hardened his heart
this time also, and he did not let
the people go.

וַיַּקְרַח פַּרְעֹה יֵת לִבּוֹהּ אַף
בְּזִמְנָא הַדָּא וְלֹא שְׁלַח יֵת
עַמָּא:

וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת־לִבּוֹ גַּם
בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח
אֶת־הָעָם: (פ)

Then the LORD said unto Moses:
'Go in unto Pharaoh, and tell
him: Thus saith the LORD, the
God of the Hebrews: Let My
people go, that they may serve
Me.

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֵת
פַּרְעֹה וּתְמַלִּיל עִמּוֹה
כִּדְּנֹן אָמַר יי אֱלֹהֵא
דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יֵת עַמִּי
וַיַּפְלְחוּן קִדְמִי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא
אֶל־פַּרְעֹה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי
וַיַּעֲבֹדֵנִי:

For if thou refuse to let them go,
and wilt hold them still,

אֲרִי אִם מְסָרִיב אַתָּה
לְשַׁלְּחָא וְעַד כְּעַן אַתָּה
מִתְקַיֵּף בְּהוֹן:

כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלְּחַ
וְעוֹדֶךָ מִתְנִיק בָּם:

behold, the hand of the LORD is
upon thy cattle which are in the
field, upon the horses, upon the
asses, upon the camels, upon the
herds, and upon the flocks; there
shall be a very grievous murrain.

הָא מַחָא מִן קִדָּם יי
הוּא בְּבַעֲרִיךָ דְּבַחְקָלָא
בְּסוֹסוֹתָא בְּחֻמְרֵי בְּגִמְלֵי
בְּתוֹרֵי וּבְעֵנָא מוֹתָא סְגִי
לְחֻדָּא:

הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
בְּסוֹסִים בְּחֻמְרִים
בְּגִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן
דְּבָר כְּבֹד מָאֵד:

And the LORD shall make a
division between the cattle of
Israel and the cattle of Egypt; and
there shall nothing die of all that
belongeth to the children of
Israel.'

וַיַּפְרִישׁ יי בֵּין בְּעִירָא
דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא
דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת
מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִדָּעַם:

וְהִפְלִיחַ יְהוָה בֵּין מִקְנֵה
יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה
מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת
מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּבָר:

And the LORD appointed a set
time, saying: 'Tomorrow the
LORD shall do this thing in the
land.'

וַשּׁוּי יי זִמְנָא לְמִימַר
מָחָר יַעֲשֶׂה יי פְּתִיגָמָא
הַדִּין בְּאַרְעָא:

וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר
מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר
הַזֶּה בְּאַרְצָךְ:

And the LORD did that thing on
the morrow, and all the cattle of
Egypt died; but of the cattle of the
children of Israel died not one.

וַעֲבַד יי יֵת פְּתִיגָמָא הַדִּין
בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית
כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי
וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא מִית חַד:

וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמוּת כָּל
מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מִת
אַחַד:

And Pharaoh sent, and, behold,
there was not so much as one of
the cattle of the Israelites dead.
But the heart of Pharaoh was
stubborn, and he did not let the
people go.

וּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא
מִית מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל
עַד חַד וְאַתֵּינְקַר לְבָא
דְּפַרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יֵת
עַמָּא:

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה
לֹא־מִת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל
עַד־אַחַד וַיִּכְבַּד לֵב
פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח
אֶת־הָעָם: (פ)

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטוו:

(2) מחזיק בם. אומז צס, כמו וְהִסְזִיקָה בְּמִצְרָאִי (דברים כה, יא):

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שבער היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רואה, רועה:

(4) והפלה. והזליל:

And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאֲהֲרֹן
סִבּוּ לָכֹון מְלִי חֹפְנִיכֹון
פִּיחַ דְּאֵתוֹנָא וַיִּזְרְקוּנָהּ
מִשָּׁה לְצִית שְׁמַיָא לְעֵינֵי
פֶרַע:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן קַחְוּ לָכֶם
מִלֵּא חֲפְנִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן
וַיִּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשְּׁמַיִמָה
לְעֵינֵי פֶרַע:

9

And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'

וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְהִי
עַל אֲנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא
לְשַׁחִין סָגִי אֲבַעְבוּעִין
בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

וַהֲיָה לְאַבֶּק עַל כָּל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַהֲיָה עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין
פֶּרַח אֲבַעְבוּעֹת בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

10

And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.

וַנְּסִיבוּ יָת פִּיחַ דְּאֵתוֹנָא
וַקְמוּ קֳדָם פֶּרַע וַיִּזְרַק
יְתִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמַיָא
וַהֲוָה שַׁחִין אֲבַעְבוּעִין
סָגִי בְּאֲנָשָׁא וּבְבִיעִירָא:

וַיִּקְחֻוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן
וַיַּעֲמִדֻוּ לִפְנֵי פֶרַע
וַיִּזְרַק אֹתוֹ מִשָּׁה הַשְּׁמַיִמָה
וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבוּעֹת פֶּרַח
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:

11

And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.

וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשֵׁי־אֱלֹהִים
לִמְקָם קֳדָם מֹשֶׁה מִן
קֳדָם שַׁחֲנָא אֲרֵי תוֹה
שַׁחֲנָא בְּחֲרָשֵׁי־אֱלֹהִים
וּבְכָל מִצְרָאִי:

וְלֹא־יָכִלוּ הַחֲרָשִׁים
לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין
בְּחֲרָשֵׁי־מִצְרַיִם:

12

And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.

וַתְּקִיף יְיָ יָת לִבָּא
דְּפֶרַע וְלֹא קִבִּיל
מִנְהוֹן כְּמָא דְּמִלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה:

וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב
פֶּרַע וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה: (ס)

13

And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אַקְדִּים
בְּצַפְרָא וְאֵתְעִתֵּד קֳדָם
פֶּרַע וְתִימַר לִיָּה כְּדָן
אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי
שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן
קֳדָמִי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
הִשָּׁכֶם בְּפֶקֶר וְהִתְנַצֵּב
לִפְנֵי פֶרַע וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי
וַיַּעֲבֲדֵנִי:

14

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש בלע"ז פיה כבשן. דבר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, ובלע"ז אולג"ש. פיה לשון הפחה, שהרוח מפיתן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האזק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כתר גומו לשחין סגִי, רָצַעְבוּעִין שעל ידו לומחין בהן בועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש בלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שנשדויות בלבד, שנאמר דְּמִקְנֶה אִשָּׁר צִדְקָה, והִזְרָא אֵת דְּצֶר ה' הַגִּים אֵת מִקְנֶהוּ אֵל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אלל וַיִּקַּח שָׁשׁ מֵאוֹת רָקֹב צָחור (שמות יד, ז):

For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.

אָרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנִי
שְׁלַח ית כָּל מַחְתִּי
בְּלִבְךָ וּבַעֲבָדְךָ וּבַעֲמֻךָ
בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית
דִּכְוֹתִי בְּכָל אֶרֶעָא:

כִּיּוּ בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי
שְׁלַח אֶת-כָּל-מִגַּפְתִּי
אֵל-לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ
וּבַעֲמֻךָ בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי
אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל-הָאָרֶץ:

Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.

אֲרִי כְּעַן קָרִיב קִדְמִי
דְּשִׁלַּחִית פּוֹן ית מַחַת
גְּבוּרָתִי וּמַחִית יתְּךָ
וְיֵת עֲמֻךָ בְּמוֹתָא
וְאַשְׁתִּיצִיתָא מִן אֶרֶעָא:

כִּי עַתָּה שְׁלַחֲתִי אֶת-יָדִי
וְאֵתְךָ וְאֶת-עַמֻּךָ
בַּדָּבָר וּתִכָּחֵד מִן-הָאָרֶץ:

But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.

וּבְכֵרִם בְּדִיל דָּא קִימַתְךָ
בְּדִיל לְאַחֲזִיזְתְּךָ ית
חִילִי וּבְדִיל דִּיהוֹן
מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי
בְּכָל אֶרֶעָא:

וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת
הֵעֵמַדְתִּיךָ בַּעֲבוּר
הִרְאֵיתִךָ אֶת-כֹּחִי וּלְמַעַן
סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל-הָאָרֶץ:

As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?

עַד כְּעַן כְּבִישְׁתָּ לִּיה
בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא
לְשַׁלַּחֲוֹתְהוֹן:

עוֹדְךָ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי
לְבַלְתִּי שְׁלַחֲם:

Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.

הָאֲנִי מַחִית בַּעֲדָנָא
הַדִּין מָחָר בְּרִדָּא
תַּקִּיף לַחֲדָא דְּלֹא הָוָה
דִּכְוֹתִיהּ בְּמִצְרַיִם לְמַן
יִוְמָא דְּאַשְׁתַּכַּלֵּלַת וְעַד
כְּעַן:

הִגֵּנִי מִמַּטִּיר כְּעַת מָחָר
בְּרִדָּא כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר
לֹא-הָיָה כָמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם
לְמַן-הַיּוֹם הַזֶּה
וְעַד-עַתָּה:

Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'

וּכְעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ ית
בְּעִירְךָ וְיֵת כָּל דְּלִדָּךְ
בְּחֻקְלָא כָּל אֲנָשָׁא
וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח
בְּחֻקְלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ
לְבֵיתָא וַיִּיחֹת עֲלֵיהוֹן
בְּרִדָּא וַיָּמוּתוּן:

וְעַתָּה שְׁלַח הֵעִז
אֶת-מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר
לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל-הָאָדָם
וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר-יִמָּצֵא
בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף תְּבִיתָהּ
וַיִּרְדּוּ עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמוּתוּ:

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח זכורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו ראייתי, כשהייתי ידי במקנך שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הזהמות: ותבחד מן הארץ. אצל בעבור זאת העמדתך וגו':

(17) עודך מסתולל בעמי. כחרגומו פְּצִישַׁת צִיָּה בְּעַמִּי, והיא מגזרת מסלה דמחרגמינן אֹרַח כְּצוּשָׁא, וזלע"ז קלקי"ר וכזר פירשתי צסוף ויהי מקץ, כל תיבה שחלטה יסודה סמ"ך והיא באה לדבר כלשון מתפעל, נוחן התי"ו של שמוש צלמנע אותיות של עיקר, כגון וז, וכגון וְיִסְפָּעַל הַקָּנֵז (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. כי תִּסְפָּר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן מִשְׁפָּעַל הוּיָהּ (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. בעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בזכות, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתיסדה. וכל תיבה שחלטה יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תבא הווי"ו במקום הו"ד, כמו הוסדה, הולָדָה (הושע ז, ה), וְיִדְעָה (אסתר ז, כז), וְיִלָּדָה (בראשית מו, כ), צְדָדָרִים לֹא יִסָּר עָדָה (משלי כט, יט):

- 20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;
הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי פַרְעֹה הָנִיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:
- 21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.
וְאִשֶּׁר לֹא־שָׁם לִבּוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: (פ)
- 22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.
וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי וַתֵּרָד קֶלֶת וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.
וַיְהִי בָרָד וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי:
- 25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.
וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:
- 26

(19) שלח העז. כתרומתו של פנחס, וכן יִשְׁכְּנֵי הַגִּזְיִים הָעִיּוֹ (ישעיה י, לא), הָעִיּוֹ בְּנֵי בְנֵימִן (ירמיה ו, א):
ולא יאספּ הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצניח, לשון וינס:

(22) על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקב"ה למשה למעלה מן השמים:

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמח נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, ו):

Only in the land of Goshen,
where the children of Israel were,
was there no hail.

לְחוּד בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן
דִּתְמֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
הָיָה בְּרָדָא:

רַק בְּאַרְצֵי גֹשֶׁן אֲשֶׁר-שָׁם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָד:

And Pharaoh sent, and called for
Moses and Aaron, and said unto
them: 'I have sinned this time; the
LORD is righteous, and I and my
people are wicked.

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא
לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר
לָהֶן חַבִּית זְמַנָּא הָדָא יִי
זְכָאָה וְאַנָּא וְעַמִּי חַיִּיבִין:

וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא
לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם
יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
הָרָשָׁעִים:

Entreat the LORD, and let there
be enough of these mighty
thunderings and hail; and I will
let you go, and ye shall stay no
longer.'

צַלוּ קָדָם יִי וְסִגִּי
קִדְמוֹתֵי רִנּוּחַ דְּלֹא יְהוָה
עַלְנָא קִלִּין דְּלוֹט כְּאֵלִין
מִן קָדָם יִי וּבְרָד וְאַשְׁלַח
יִתְכוּן וְלֹא תִסְפּוּן
לְאַתְעָכְבָּא:

הַעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְרַב
מִהֲנֵת קִלְת אֱלֹהִים וּבְרָד
וְאַשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא
תִסְפּוּן לַעֲמֹד:

And Moses said unto him: 'As
soon as I am gone out of the city,
I will spread forth my hands unto
the LORD; the thunders shall
cease, neither shall there be any
more hail; that thou mayest know
that the earth is the LORD's.

וַיֹּאמֶר לִיָּה מֹשֶׁה כַּמִּפְקִי
יָת קִרְתָּא אֲפֹרוֹס יָת
יְדֵי בְצַלו קָדָם יִי קִלִּיא
יִתְמַנְעוּן וּבְרָדָא לֹא יְהִי
עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי
דִּיִּי אֲרַעָא:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כַּצֹּאתִי
אֶת-הָעִיר אֲפָרֹשׁ אֶת-כַּפֵּי
אֶל-יְהוָה תִּקְלֹת יִתְדָלוּן
וְהַבְּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד
לִמְנַעַן תִּדַּע כִּי לִיְהוָה
הָאָרֶץ:

But as for thee and thy servants, I
know that ye will not yet fear the
LORD God.'—

וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְנָא אֲרִי
עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתּוּן
מִן קָדָם יִי אֱלֹהִים:

וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי
טָרֵם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהִים:

And the flax and the barley were
smitten; for the barley was in the
ear, and the flax was in bloom.

וּבִתְנָא וּסְעָרִי לָקוּ אֲרִי
סְעָרִיא אָבִיב וּבִתְנָא
גְּבַעוּלִין:

וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעָרָה
נִכְתָּה כִּי הַשְׁעָרָה אָבִיב
וְהַפְשַׁתָּה גְּבַעַל:

But the wheat and the spelt were
not smitten; for they ripen late.—

וְחִטָּיא וּבִנְתָּיא לֹא
לָקָאָה אֲרִי אֲפִלְתָּא
אֲנִין:

וְחִתָּה וְהַפְסָמַת לֹא נָכוּ
כִּי אֲפִילַת הִנָּה:

(28) ורב. דילי צמה שהוריד כבר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמוח העיר לא החפלו, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):

(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁפְּצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיצו. טרם יִנְמָה (שם ז, ה), עד לא נמא. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומסתהיה הרומה תעמוד צקלקולכם:

(31) והפשתה והשערה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש נכמה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צביצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲמֻתָּיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר ביכרה ועומדת צִקְקָא, ונשצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה צביצה, לשון צִבְצִי הַנָּסֵל (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנדה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצבד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעצים העומדים צקלחם הראויים ללקות בצבד. ומדרש רבי

And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.

34

And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.

קכא
פסוקים

And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּוְת פַּרְעֹה
יְת קִרְתָּא וּפִרְס יְדוּהִי
בְצִלּוֹ קָדָם יי וְאַחֲמַנְעוּ
קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא
דִּתְהוּה נְחִית לָא מִטָּא
אַרְעָה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה
אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו
אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקְּלֹטִים
וְהַבָּרָד וּמִטְרַת הַלַּיְלָה
אֶרְצָה:

וַחֲזָא פַּרְעֹה אֲרִי אֲתִמְנַע
מִטְרָא וּבִרְדָּא וּקִלְיָא
וְאִוְסִיף לְמַחֲטִי וַיִּקְרִיה
לְלִבִּיה הוּא וְעַבְדּוּהִי:

וַיֵּרָא פַּרְעֹה כִּי־חָדַל
הַמִּטְרַת וְהַבָּרָד וְהַקְּלֹטִים
וַיִּסָּף לְחַטֹּא וַיִּכְבֵּד לְבֹ
הוּא וְעַבְדָּיו:

וְאַתְקִף לְבָא דְפַרְעֹה
וְלֹא שִׁלַּח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּמֹא דְמַלִּיל יי בִּידָא
דְּמֹשֶׁה:

וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא
שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בִּיד־מֹשֶׁה: (פ)

The Haftarah is Ezekiel 29:21-28:25 on page 215. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 240.

כב

And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;

2

and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'

3

And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹל
לֹוֹת פַּרְעֹה אֲרִי אֲנָא
יִשְׁרִית יְת לִבִּיה וְיְת לְבָא
דְּעַבְדּוּהִי בְדִיל לְשׁוּאָה
אַתִּי אֵלִין בִּיְהוּהוּ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי
הַקְּבַדְתִּי אֶת־לְבֹ
וְאֶת־לֵב עַבְדָּיו לְמַעַן
שִׁתִּי אֶת־י אֵלֶה בְּקִרְבּוֹ:

וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֵי קָדָם
בְּרָךְ וּבִר בְּרָךְ יְת נְסִין
דְּעַבְדִּית בְּמִצְרַיִם וְיְת
אַתְנִיתִי דְּשׁוּיָתִי בְּהוּן
וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי:

וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי
בְּנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר
הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם
וְאֶת־אֲתָתִי אֲשֶׁר־שַׁמְתִּי
בָּם וַיִּדְעֻם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

וְעֹאֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
פַּרְעֹה וַאֲמַרּוּ לֵיה בְּדִן
אֲמַר יי אֵלֶהָא דִּיהוּדָאִי
עַד אֲמַתִּי מְסָרִיב אַתָּה
לְאַתְכַּנְעָא מִן קְדָמִי שִׁלַּח
עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאֲנִתָּה
לְעַנְת מִפְּנֵי שִׁלַּח עַמִּי
וַיַּעֲבֹדֵנִי:

תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילו, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו: (33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותו שהיו צאור לא הגיעו לארץ, ודומה לו וספך עלינו האלה והשבעה (דניאל ט, יא) דעזרא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פהסוף פסך (יחזקאל כב, כב), לשון יניקת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרומתו ויזק, ופסוק. לזקת, לפסך. אף זה לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ:

(1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שימי, שאשית אני: (2) התעללתי. שחקתי, כמו פי התעללתי (במדבר כב, כט), הלווא פאשך התעללתי (שמואל א, י) האמור במזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשך עוללתי (איכה א, כב), פאשך עוללתי (שם יב):

Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;

and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;

and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.

And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'

And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'

And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'

אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת־
לְשַׁלְּחָא יְת עַמִּי הָאֲנָא
מִיָּתִי מִחֵר גִּזְכָּא
בְּתַחוּמֶיךָ:

וַיַּחֲפִי יְת עֵין שְׁמָשָׁא
דְּאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל
לְמַחְזִי יְת אַרְעָא וַיִּיכּוֹל
יְת שְׂאָר שְׂיִזְבְּתָא
דְּאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן
בְּרֵדָא וַיִּיכּוֹל יְת כָּל
אֵילָנָא דְּאַצְמַח לְכוּן מִן
חֻקְלָא:

וַיִּתְמָלֹן בְּתֵיד וּבְתֵי כָל
עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי
דְּלֹא חָזוּ אֲבָהֶתְךָ
נֹאכְהֶת אֲבָהֶתְךָ מִיּוֹם
מִהְוִיָּהוֹן עַל אַרְעָא עַד
יּוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק
מִלְּנֹת פְּרָעָה:

וַאֲמָרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה לִיה
עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָא
לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיא
וַיַּפְלִחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶהוֹן
הַעַד פְּעֹן לֹא יִדְעָתָא
אַרִי אֲבָדַת מִצְרַיִם:

וַאֲתַתֵּב יְת מֹשֶׁה וַיֵּת
אַהֲרֹן לְוֹת פְּרָעָה וַאֲמָר
לְהוֹן אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קָדָם
יְיָ אֱלֹהֶכֶּן מִן יָמֵן אֲזִלִּין:

וַאֲמָר מֹשֶׁה בְּעוֹלִימָנָא
וּבְסִבְנָא גִיזִיל בְּבִנְנָא
וּבְבָתְּנָא בְּעִנְנָא
וּבְתוֹרְנָא גִיזִיל אַרִי
חֻקָּא קָדָם יְיָ לָנָא:

כִּי אִם-מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלְּחַ
אֶת-עַמִּי הַנִּנִּי מִבְּיַד מִחֵר
אַרְבֶּה בְּגִבְלֶיךָ:

וּכְסֹה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא
יִכּוֹל לָרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ
וְאָכְלוּ אֶת-יִתְר הַפְּלִטָה
הַנִּשְׁאַרְת לָכֶם מִן-הַבְּרֵד
וְאָכְלוּ אֶת-כָּל-הָעֵץ
הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

וּמִלְּאוּ בְּתֵיד וּבְתֵי
כָל-עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי
כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ
אֲבָתֵיךָ וְנֹאכֹת אֲבָתֵיךָ
מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל-הָאֲדָמָה
עַד הַיּוֹם הַזֶּה נִיפֹן וְנִצָּא
מֵעַם פְּרָעָה:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה
אֵלָיו עַד-מָתִי יִהְיֶה
זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח
אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַטֶּרֶם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה
מִצְרַיִם:

וַיּוֹשֶׁב אֶת-מֹשֶׁה
וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרָעָה
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבָדוּ
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִיָּוֵם
הַהֲלָכִים:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ
וּבְזִקְנֵינוּ גִלְדִּי בְּבָנֵינוּ
וּבְבָתֵּינוּ בְּצִאֲנֵנוּ
וּבְבָקָרֵנוּ גִלְדִּי כִּי חֲגִי-יְהוָה
לָנוּ:

- (3) לענות. כתרמונו לאתקנעא, והוא מגזרת עני, מאנף להיות עני ושפל מפני:
(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:
(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מנרים:
(8) ויושב. הושעו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיעום אל פרעה:

And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.

וַיֹּאמֶר לָהֶוֶן יְהִי כֵן
מִיָּמְרָא דִּיִּי בְּסַעֲדָכֹן
כַּד אֲשַׁלַּח יִתְכֹּן וְיִת
טַפְלָכֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׂא
אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד
לִית קָבִיל אַפִּיכֹן
לְאַסְתָּחֲרָא:

11

Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.

לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים
וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי
אַתֶּם מִבְּקָשִׁים
וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי
פַּרְעֹה: (ס)

שני

And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל
אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֵת
כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:

13

And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.

וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיְהִי־נָה נִחַג רוּחַ־קְדִּים
בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם תְּהוָה
וְכָל־הַלַּיְלָה תִּבְקַר
הַיָּה וְרוּחַ־הַקְדִּים נָשָׂא
אֶת־הָאַרְבֶּה:

14

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגמו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקז"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מצרים לאמר צקעה הוציאם (שמות לב, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הצקעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אחס, וזהו שנאמר היום גלותי את קרפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועבדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) בקשתם עד הנה, נזכרה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צמציל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שבא כנגדו, שמצרים צד רומית מערבית הייתה, כמו שפורש במקום אחר:

And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.

וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְדֹּ מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵן אַרְבֶּה כָּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵן:

For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.

וַיִּכֹּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הֻתֵּיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.

וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'

וַעֲתָה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מַעְלִי רַק אֶת-חַמְטֹת הַזֶּה:

And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.

וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֶר אֶל-יְהוָה:

And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.

וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַת־חֹזֶק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ב), למדנו שהיה כדז משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גזם, אזל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ש יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ע"ל ירוק, וירדור"א צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערב: ימה סוף. אומר אני, ש"ס סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לזד מורח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממורח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יס"י חזל הים גוי קרתיים (פניה ז, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

But the LORD hardened
Pharaoh's heart, and he did not
let the children of Israel go.

וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב
פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

21

And the LORD said unto Moses:
'Stretch out thy hand toward
heaven, that there may be
darkness over the land of Egypt,
even darkness which may be felt.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם
וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
נִטֵּה יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא
וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּתֵר דִּיעָדֵי
קִבְלָא לִילֵיא:

22

And Moses stretched forth his
hand toward heaven; and there
was a thick darkness in all the
land of Egypt three days;

וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:

23

they saw not one another, neither
rose any from his place for three
days; but all the children of Israel
had light in their dwellings.

לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו
וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֹו
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכְל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר
בְּמוֹשְׁבֵתָם:

שלישי

And Pharaoh called unto Moses,
and said: 'Go ye, serve the LORD;
only let your flocks and your
herds be stayed; let your little
ones also go with you.'

וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ
אֶת־יְהוָה רֶק צֹאנְכֶם
וּבָקָרְכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְּכֶם
יֵלְכוּ עִמָּכֶם:

25

And Moses said: 'Thou must also
give into our hand sacrifices and
burnt-offerings, that we may
sacrifice unto the LORD our God.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה
תֵּתֵן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת
וְעִשְׂיָנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

26

(21) וימשך חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימוש. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון ולא יהל שם ערצני (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן ופוצרני פיל (שמואל-ב כב, מ), כמו ופאצרני. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש עפר דיעדי קצל לילא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל /אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מממשש צפצפה (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה בו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגר. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לזאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מזרים במפלגתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינאזו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתיך ובמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרטיי"גא צלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"גא של ימים:

(24) יצג. יהא מוצג במקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיך שמקניו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

Our cattle also shall go with us;
there shall not a hoof be left
behind; for thereof must we take
to serve the LORD our God; and
we know not with what we must
serve the LORD, until we come
thither.'

ואף בעִרְנָא יִזְיֵל עִמָּנָא
לֹא נִשְׁאַר מִנִּיהּ מִדְּעָם
אַרְי מִנִּיהּ אֲנַחְנָא נִסְבִּין
לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא
וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין
מָא נִפְלַח קָדָם יְיָ עַד
מִיתְנָא לְתַמָּן:

וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא
תִשָּׁאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ
נֶחֱס לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע
מִתַּ־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה
עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:

But the LORD hardened
Pharaoh's heart, and he would
not let them go.

וַתְּקַרְבַּהּ יְיָ יֵת לִבָּא
דְּפִרְעָה וְלֹא אָבִא
לְשַׁלַּח וְתַהוֹן:

וַיִּתְּזֵק יְהוָה אֶת־לֵב
פֶּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

And Pharaoh said unto him: 'Get
thee from me, take heed to
thyself, see my face no more; for
in the day thou seest my face thou
shalt die.'

וַאֲמַר לִיה פֶּרְעֹה אִיזִיל
מַעְלִי אֶסְתַּמַּר לָךְ
לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי
אַרְי בְּיוֹמָא דְּתַחְזִי אִפִּי
תַּמּוּת:

וַיֹּאמֶר־לוֹ פֶּרְעֹה לָךְ
מַעְלִי הִשְׁמַר לָךְ
אֶל־תִּסָּף רְאוּת פָּנִי
כִּי בְּיוֹם רֵאתְךָ פָּנִי
תָּמוּת:

And Moses said: 'Thou hast
spoken well; I will see thy face
again no more.'

וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ
לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוּת
פָּנֶיךָ: (פ)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ
לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוּת
פָּנֶיךָ: (פ)

And the LORD said unto Moses:
'Yet one plague more will I bring
upon Pharaoh, and upon Egypt;
afterwards he will let you go
hence; when he shall let you go,
he shall surely thrust you out
hence altogether.'

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד
מִכְתָּש חַד אֵיתִי עַל
פֶּרְעֹה וְעַל מִצְרָאִי
בְּתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכּוֹן
מִכָּא כְּשִׁלְחוּתִיהּ גְּמִירָא
תִּרְכָּא יִתְרִיד יִתְכּוֹן
מִכָּא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עוֹד גֹּנֵעַ אֶחָד אָבִיא
עַל־פֶּרְעֹה וְעַל־מִצְרָיִם
אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם
מִזֶּה כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה גֵרֶשׁ
יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

Speak now in the ears of the
people, and let them ask every
man of his neighbour, and every
woman of her neighbour, jewels
of silver, and jewels of gold.'

מְלִיל כְּעַן קָדָם עָמָא
וַיִּשְׁאַלֻן גִּבְר מִן חֲבֵרִיהּ
וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרַתָּהּ מִנִּין
דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּזָהָב:

דְּבִרְנָא בְּאַזְנֵי הָעָם
וַיִּשְׁאַלֻּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ
וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ
כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:

And the LORD gave the people
favour in the sight of the
Egyptians. Moreover the man
Moses was very great in the land
of Egypt, in the sight of Pharaoh's
servants, and in the sight of the
people.

וַיִּהְיֶה יְיָ עִמָּא לְרַחֲמִין
בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אַף גּוֹבְרָא
מֹשֶׁה רַב לְחֻדָּא בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי
פֶּרְעֹה וּבְעֵינֵי עָמָא:

וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן
הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם
גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל
מְאֹד בְּאַרְץ מִצְרָיִם בְּעֵינֵי
עֲבָדֵי־פֶּרְעֹה וּבְעֵינֵי
הָעָם: (ס)

(26) פֶּרֶסָה. פֶּרֶסָה רַגֶל פִּלְגֵּמִ"א צִלְעִ"ז לֹא נִדְּע מַה נַּעֲבֹד. כִּמְה תַכְזֵד הַעֲבֹדָה, שְׂמָא יִשְׁאַל יוֹתֵר מִמֶּה שֵׁשׁ צִידֵנוּ:

(29) כֵּן דְּבַרְתָּ. יִפֶּה דְּבַרְתָּ וּצְזַמְנוּ, דְּבַרְתָּ אִמַּת שְׁלֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוּת פָּנֶיךָ (שְׁמו"ר יד, ד):

(1) כִּלְה. גְּמִירָא, כִּלְה כִּלְי, כּוֹלֶס יִשְׁלַח:

(2) דְּבַר נָא. אֵין נָא אִלָּא לְשׁוֹן צִקְסָה, צִקְסָה מִמֶּן הַזֵּהִירָם עַל כֵּךְ, שְׁלֹא יֹאמֵר אוֹתוֹ נְדִיק אֲצִרְהֶם, וְעַדּוּם וְעוֹנוֹ אוֹתָם קִיִּים צִהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן יֵאלֹו צִרְכּוּשׁ גְּדוֹל לֹא קִיִּים צִהֶם (צִרְכּוֹת ט):

And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:

and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.

וּמֵת כָּל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִחִים וְכָל בְּכוֹר בַּהֲמָה:

And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.

וְהָיָה צֶעֱקָה גְּדוֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:

But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.

וְלֹכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַר־צֶלֶב לְשׁוֹנוֹ לְמַאִישׁ וְעַד-בַּהֲמָה לְמַעַן תִּדְּעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.

וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵּיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֲצֵא וְנִצָּא מֵעַם-פְּרַעֲהָ בְּחָרִי-אָף: (ס)

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה, כחצות כמו פְּעֻלָּה (שופטים יג, כ), צְהָלוֹת חֶסֶם צָנוֹ (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חזי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אנטגוניי פרעה ויאמרו, משה צָדָאִי הוא (זכרות ד. ד), אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו ירחס תצעה עלבונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים בצרחתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עובדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עובדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פ"א):

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא חָרַץ לִגְמִי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ (יהושע י, כא), לא שנו. אָז תִּסָּרֵץ (שמואל-ב ז, כד), תשתנו. לְמוֹרָג קְרוֹץ (ישע"י מא, טו), שנון. מִקְשָׁצוֹת קְרוֹץ (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. וַיֵּד קְרוֹצִים פְּעֻשִׁיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יבדיל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכחים קצ.), שהרי צנוף ירד פרעה צעמנו אליו צלילה ואמר קומי גָּאוֹ מִחוּךְ עָמִי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עתק והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יא מלפניו:

And the LORD said unto Moses:
'Pharaoh will not hearken unto
you; that My wonders may be
multiplied in the land of Egypt.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה
לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

And Moses and Aaron did all
these wonders before Pharaoh;
and the LORD hardened
Pharaoh's heart, and he did not
let the children of Israel go out of
his land.

וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ
אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה
לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה
אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁלַח
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ: (ס)

And the LORD spoke unto Moses
and Aaron in the land of Egypt,
saying:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאַל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֵאמֹר:

'This month shall be unto you
the beginning of months; it shall
be the first month of the year to
you.

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ
חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם
לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

Speak ye unto all the
congregation of Israel, saying: In
the tenth day of this month they
shall take to them every man a
lamb, according to their fathers'
houses, a lamb for a household;

דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֵדָת
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם
אִישׁ שֹׂה לְבֵית־אָבִתָּה שֶׁה
לְבֵית:

בַּחֲרִי אֶף. עַל שֶׁאִמְרָ לֹא תוֹסֵף רְאוּת פָּנֶי:

(9) לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי. מוֹפְתֵי טַעֲמִים, רַבּוֹת שְׁלֵשָׁה, מַכַּת זְכוּרוֹת וּקְרִיעַת יָם סוּף וּלְנַעַר אֶת מִצְרַיִם:
(10) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וּגְו'. כָּזָר כַּחַד לָנוּ זֹאת כָּל הַמוֹפְתִים, וְלֹא שֶׁנֶּאֱמַר כֹּאן אֵלֶּה שֶׁצָּבִיל לְסַמְכָה לְפָרֶשֶׁה
שֶׁל אַחֲרֶיהָ:

(1) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן. צִוְּיָהּ שֶׁאֵהָרֵן עָשָׂה וְטִרַח צְמוּפְתִים כְּמִשָּׁה, חֶלֶק לוֹ כְּזוֹד זֶה צְמִנָּה
רִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּלֵנוּ עִם מִשָּׁה צְדָקָה: בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוּץ לְכַרְךְ, אִם אֵינוֹ אֵלֶּה צְמוּךְ הַכֶּרֶךְ, תִּלְמֹד לֹמַר כִּי אֲנִי
אֶת הַעִיר וּגְו', וְהִיא תִּפְלֵה קֵלָה לֹא תִּפְלֵה צְמוּךְ הַכֶּרֶךְ, לִפִּי שֶׁהִיא מִלֵּא גִילּוּלִים, דְּבַר חֲמוּר כּוֹה לֹא כָל שָׂכָן
(מְכִילֵתָא פִּסְחָא פ"א):

(2) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. הִרְאָה לְזִנָּה צְדָקָה (שְׁמו"ר טו, כח), וְאִמְרָ לוֹ, כִּשְׁהִירַח מִתְחַדֵּשׁ יִהְיֶה לָךְ ר"ח. וְאִין
מִקְרָא יוֹאֵל מִיַּד פְּשׁוּטָה, עַל חֹדֶשׁ נִסָּן אִמְרָ לוֹ, זֶה יִהְיֶה רִאשׁ לְקֹדֶם מִנֵּי הַחֲדָשִׁים, שִׁיחָא אִייר קְרוֹי שְׁנִי, סִינָן
שְׁלִישִׁי (מְכִילֵתָא ש"ס): הַזֶּה. תִּקְרָה מִשָּׁה עַל מוֹלַד הַלְּזִנָּה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאֶה וְתִהְיֶה רִאשׁוֹנָה לְקֹדֶם, וְהִרְאָה
לוֹ בְּאִזְעָא אֶת הַלְּזִנָּה צְדָקָה, וְאִמְרָ לוֹ כּוֹה רִאשׁוֹנָה. וְכִינֵה הִרְאָה, וְהִלָּל לֹא הִיא מְדַבֵּר עִמּוֹ אֵלֶּה צִיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר
וַיְהִי צִיּוֹם דְּצָר ה' (לְעִיל ז', כח), צִיּוֹם צָרוֹ (וּקְרָא ז', לח), מִן הַיּוֹם הַזֶּה ה' יְהוָה (בְּמִדְבָּר טו, כג), אֵלֶּה
סִמּוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה נִאֲמָרָה לוֹ פֶּרֶשֶׁה זו, וְהִרְאָה עִם חֲשֻׁכָה:

(3) דַּבְּרוּ אֵל כָּל עֵדָת. וְכִי אַהֲרֹן מְדַבֵּר, וְהִלָּל כָּזָר נִאֲמַר אֶתָּה מְדַבֵּר, אֵלֶּה חוֹלְקִין כְּזוֹד זֶה לִזְהָ, וְאִמְרִים
זֶה לִזְהָ לְמִדְנִי, וְהַדְּבָר יוֹאֵל מִצִּיּוֹן שְׁנִיָּה כֹּאֵל שְׁנִיָּה מְדַבְּרִים (מְכִילֵתָא פִּסְחָא פ"ג): אֵל כָּל עֵדָת יִשְׂרָאֵל
וּגְו' בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. דְּבָרוֹ הַיּוֹם צִרְאָה חוֹדֶשׁ, שִׁקְמוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ (ש"ס): הַזֶּה. פִּסְחָא מִצְרַיִם מִקְמוֹ
מִצְרַיִם, וְלֹא פִּסְחָא דּוֹרוֹת (פִּסְחָא י"ז): שֶׁה לְבֵית אֲבוֹתָ. לְמִשְׁפַּחָה אֶחָת, הִרְאָה שֶׁהִיא מְרֻצֵּין יִכּוֹל שֶׁה אֶחָד
לְכוּלָן, תִּלְמוּד לֹמַר שֶׁ לְצִיּוֹת (מְכִילֵתָא פ"ג):

and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהֲנוּחַ מִשֶּׁה וְלִקְחָהּ הוּא וְשִׁכְנוֹ הִקְרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשָׁתוֹ אִישׁ לִפִּי אָכְלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהֲנוּחַ מִשֶּׁה וְלִקְחָהּ הוּא וְשִׁכְנוֹ הִקְרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשָׁתוֹ אִישׁ לִפִּי אָכְלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:

5

Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;

אָמַר שְׁלִים דָּבָר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן מִן אֲמִרָא וּמִן עִזִּיא תִּסְבִּין:

שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:

6

and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.

וְיִהְיֶה לְכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין וְיִכְסּוּ יִתִּיָּה כָּל קְהֵלָא בְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשִׁיא:

וְיִהְיֶה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהֵל עַד־תִּישָׁאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:

7

And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.

וְיִסְבִּין מִן דָּמָא וְיִתְּנוּ עַל תְּרִין סְפִיָּא וְעַל שְׁקָפָא עַל בֵּיתָא דִּי יִכְלוּן יִתִּיָּה בֵּהוֹן:

וְלָקְחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמִּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם:

8

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש צו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על זה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה קיים, צהיותו צחיים ולא משנשחט (פסחים פט.). במכסת. חשזון, וכן מִכְסֵּת הָעֶרְבִים (ויקרא כז, כג): לִפִּי אָכְלוֹ. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תִּתְּנוּ:

(5) תמים. צלם מוס: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנוצל בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שנה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר בן צפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהָגַה עִפְשָׁךְ עַת דָּדִים (יחזקאל טו, ח), הגיעה שבעה ששבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להחמיק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְשׁ וְעֶרְבָה (שם ז), ונתן להם שמי מצות, דם פסח ודם מילה שכלו בצורתו הלילה, שנאמר מִתְּצַרְצָר דָּדִים (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶת דָּדִים צָרִיתָךְ שְׁלִחְתִּי מִצֹּר אֵין מֵיִם צוֹ (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מִכְּכֹו וְקָחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צלם של מצוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוהו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא.): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלושה כמות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד.). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה, עריבת היום נחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריבת הלילה נחלת הלילה. ערב לשון נשף וחסך, כמו עֶרְבָה קָל שְׁמָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בצק: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לניט"ל צלע"ו ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלָה נָדָף (ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְּעֶקֶף. חצורה, מִשְׁקוּפִי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצבית התבון וצבית הַקָּקֶר, שאין דרין צביתו:

And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.

וַיֵּכְלוּ יַת בֶּסֶרָא
בְּלִילִיָּא הָדִין טָוִי
נֹר וּפְטִיר עַל מַרְרִין
וַיִּכְלוּנֶיהָ:

וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה
הַזֶּה צֶלִי־אֵשׁ וּמִצֹּת
עַל־מָרִים יֹאכְלֻהוּ:

Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.

לֹא תֵיכְלוּן מִנֶּיהָ כֹּד
חַי וְאֵף לֹא כֹד בִּשְׁלֹא
מִבוֹשֶׁל בְּמֵיָא אֱלֵהִין טָוִי
נֹר רִישִׁיהָ עַל כִּרְעוּהָ
וְעַל גִּוְיָהָ:

אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא
וּבִשֵּׁל מִבֶּשֶׂל בְּמֵיִם
כִּי אִם־צֶלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ
עַל־כִּרְעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ:

And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.

וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנֶּיהָ
עַד צִפְרָא וְדִישָׁתָאֲר
מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא בְּנֹרָא
תִּיקְדוּן:

וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.

וְכִדִּין תֵּיכְלוּן יְתִיה
חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין
מִסְנִיכוֹן בְּרִגְלִיכוֹן
וְחוּטְרִיכוֹן בִּידְכוֹן
וְתֵיכְלוּן יְתִיה בְּבִהִילוֹ
פֶּסַח הוּא קָדֵם יְיָ:

וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ
מְתַנִּיכֶם חֲגָרִים נֹעֲלִיכֶם
בְּרִגְלִיכֶם וּמִקְלָכֶם
בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ
בַּחֲפֹז הוּא לַיהוָה:

For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.

וְאֶתְגַּלִּי בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם בְּלִילִיָּא הָדִין
וְאֶקְטוֹל כָּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
מֵאַנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא
וּבְכָל טַעֲוֹת מִצְרָאִי
אֶעֱבִיד דִּינִין אֲנָא יְיָ:

וְעִבְרֹתִי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם
בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהָכִיתִי
כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם
מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם
אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

(8) את הבהר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, וזיוס לאכול מרור זכר לוימרור את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו בא. שאינו זלוי כל זכר קורא נא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא תאכלו (פסחים מא:): במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר וזשל מצושל מכל מקום (פסחים מא:): כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמזות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. זולתו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על לְצִבְאָתָם (שמות ו, כו), כמו בצבאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צשרו משלם:

(10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנך החמה, וצא הכחז להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציו"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:

(11) מתניכם חגורים. מזומנים לדרכ: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו וְיָהִי דָוִד נִקְפָּז לְלָכָה (שמואל א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶרֶס צִקְפָּס (מלכים ב, טו): פסח הוא לה. הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מלג צחי ישראל מצין מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עצודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דילוג וקפיחה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

(12) ועברתי. כמלך העוצר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), ובהעצרה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחרים והם צמזרים, ומנין אף בכורי מצרים צמקומות אחרים, תלמוד

And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.

וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּחֹכְתִי בָאָרֶץ מִצְרָיִם:

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְאֹת לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֹק עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:

14

And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.

וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּנוּ יְתִיה חֹגָא קָדָם יְיָ לְדִרְיִכוֹן קִים עָלֵם תִּיחְגֹּנִיָּה:

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֹק עוֹלָם תִּחְגְּלוּהוּ:

15

Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.

שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִיכְלוֹן פֶּרֶם בְּיוֹמָא קִדְמָאָה תִבְטְלוֹן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אַרְי כָּל דִּי־יִכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתַּיִּצִי אֲנָשָׁא הֵהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֲמִץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

16

לומר למהם מצרים צלוקריקס (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקצ"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי, ופוסק אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוק והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על שתי הקטפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוק והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומחים: ולא יהיה בכם נגף. אצל הוזה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי צדיקו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אצל הוזה במצרי שבציתכם. הרי שהיה ישראל צדיקו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אחר חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר ממקדח הפסח יצאו (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדורותכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטי"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששתי ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שציעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מנין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שציעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון קדם תולד (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעטה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.

וביום הראשון
מקרא קדש ובימים
השביעי מקרא קדש
יהיה לכם כל מלאכה
לא יעשה בהם אך אשר
יאכל לכל נפש הוא
לבדו יעשה לכם:

And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.

ושמרתם את המצות
כי בעצם היום הזה
הוצאתי את צבאותיכם
מארץ מצרים ושמרתם
את היום הזה לדורותיכם
חקת עולם:

In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.

בניסן בארבעת עשר
יומא לירחא ברמשא
תיכלון פטירא עד יומא
חד ועשרין לירחא
ברמשא:

Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.

שבעת ימים שאר
לא ימצא בבתיכם
כיו כל אכל מחמצת
ונכרתה הנפש ההוא
מעדת ישראל בגר
ובאזרח הארץ:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גוללים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גוללים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (צ"ה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספסא, סלעוס כלונ. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המנוות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדורותיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגזולין, תלמוד לומר בכל גזולך. מה תלמוד לומר צצתיכם, מה ציתך צרשתיך אף גזולך צרשתיך, יא חמנו של נכרי שהוא אלל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'

כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ
בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ
מִצּוֹת: (פ)

חמישי

Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן
לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וּשְׁחֲטוּ
הַפֶּסַח:

22

And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.

וְלָקַחְתֶּם אֵגֶדַת אֲזוֹב
וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בִּסְף
וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמַּשְׁקוֹף
וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת
מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְף
וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ
מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:

23

For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.

וְעָבַר יְהוָה לִנְגֹף
אֶת־מִצְרַיִם וַיֵּרָא
אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוֹף
וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח
יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא
יָתַן הַמַּשְׁחִית לָבֹא
אֶל־בְּתִיכֶם לִנְגֹף:

24

And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ
עַד־עוֹלָם:

25

And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.

וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־הַעֲבֹדָה הַזֹּאת:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזכרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראיה לאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות חודה (מכילתא פ"ע ע"ש) (שאינה ראיה להאכל בכל מושבות אלא צירופים):

(21) משכו. מי שיש לו אלא ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. צכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנמנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין נדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר צו תִּקְרַם כָּל חֵיטוֹ יָעַר (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וממל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לבא, כמו ולא נָקְטוּ אֱלֹהִים לְהַרְעַ עַמִּדִי (צדאשית לא, ז):

And it shall come to pass, when
your children shall say unto you:
What mean ye by this service?

וַיְהִי אֲרִי יִמְרוּן לָכֵן
בְּנֵיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא הָדִין
לָכֹן:

וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם
בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבָדָה הַזֹּאת
לָכֶם:

that ye shall say: It is the sacrifice
of the LORD's passover, for that
He passed over the houses of the
children of Israel in Egypt, when
He smote the Egyptians, and
delivered our houses.' And the
people bowed the head and
worshipped.

וְתִמְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא
קָדִם יִי דָחַס עַל פִּתֵּי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כַּד
מָחָא יְת מִצְרָאִי וַיֵּת
פִּתְנָא שְׂוִיב וּכְרַע עַמָּא
וּסְגִידוּ:

וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח
הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח
עַל־פִּתֵּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ
אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־פִּתְּנֵינוּ
הֲצִיל הָעָם
וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

And the children of Israel went
and did so; as the LORD had
commanded Moses and Aaron,
so did they.

וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְת מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן כֹּן עֲבָדוּ:

וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֹּן
עָשׂוּ: (ס)

And it came to pass at midnight,
that the LORD smote all the
firstborn in the land of Egypt,
from the first-born of Pharaoh
that sat on his throne unto the
first-born of the captive that was
in the dungeon; and all the
first-born of cattle.

וַהֲיָה בְּפִלְגּוֹת לַיְלִיא נִיִּי
קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא
דְּפַרְעָה דְּעַתִּיד לְמַתָּב
עַל פּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד
בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבִבִּית
אַסִּירֵי וְכָל בּוֹכְרָא
דְּבַעִירָא:

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג
הַכֹּהֵן כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה
הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד
בְּכוֹר הַשְּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית
הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

And Pharaoh rose up in the
night, he, and all his servants, and
all the Egyptians; and there was a
great cry in Egypt; for there was
not a house where there was not
one dead.

וְקָם פַּרְעֹה בַּלַּיְלָא
הוּא וְכָל עֲבָדָוְהִי וְכָל
מִצְרָאִי וְהָיָה צְוּחָתָא
רַבָּתָא בְּמִצְרַיִם אֲרִי
לִית בֵּיתָא תַּמּוֹן דְּלֹא
הָיָה בֵּיתָא מִיתָא:

וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא
וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם
וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה
בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית
אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:

(25) ויהיה כי תבאו. תלה הכתוב מלואו זו צביאתם לארץ, ולא נתחייבו צמדצר אלא פסח אחד שעשו בשנה

השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

(27) ויקד העם. על צעדת הגאולה, וצאת הארץ, וצעדת הגנים שיהיו להם:

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם,

מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ב): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה

ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

(29) וד'. כל מקום שנאמר וד', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל

בכור. אף של אומה אחרת והוא צמאריס: מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הצמאריס,

ועליו הוא אומר צעצור זאת העמלקי (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל,

ועוד שלא יאמרו ויראתנו הציחה הפורענות זו. ובכור השפחה ככלל היה, שהרי מנה מן החשוב שזכנן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מצבור השבי:

(30) ויקם פרעה. ממתתו: לילה. ולא כדרך המלכים שזלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך

עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צמי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מות. יש שם צבור,

מת, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אני צבור אֶתְנָהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות

<p>And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרָן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְבַּרְכֶּם:</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרָן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְבַּרְכֶּם:</p>
<p>32 Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֶף עֲגֹכֶיךָ אֶף תֹּרִיכֶיךָ דַּבְּרוּ כְּמֹא דְמַלִּילְתֶּיכוֹ וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:</p>	<p>גַּם־צֹאנֶיכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קַחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתֶּם גַּם־אֵתִי:</p>
<p>33 And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלְחוֹתְהוֹן מִן אַרְעָא אַרִי אֲמָרוּ כּוּלְנָא מֵיָתִין:</p>	<p>וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים:</p>
<p>34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁחוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתְהוֹן צָרִיר בְּלִבּוֹשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:</p>	<p>וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בָּצֶקוֹ טָרָם יָחֲמֵן מִשְׁאֲרֵתָם צָרֵר בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׂאִילוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֻהוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:</p>
<p>36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּי יְהִיב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשִׁילֻנִין וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּחֲזֶה נָתַן אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֻהוּ וַיַּנְצִלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)</p>

מזנות תחת צעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרצה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאחרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלת, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם וזקרכם יג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אִתָּה פִּתְּוֹן דְּיָדֵינוּ וְזָכִירִים וְעֹלֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמרת, שאני זכור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צבית אחד (שס):

(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחום לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שזהו הרצה הוליו עמהם, מחצבים היו את המצות (שס):

(35) כדבר משה. שאמר להם במצרים, וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ מֵאֵת רָעָהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חסודות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאוחר צפסוק חסוד (מכילתא שס):

(36) וישאלו. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיני:

And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.

וַיֵּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סֹכֶתָה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הַגִּבֹּרִים לְבַד מִטָּף:

And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.

וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֹד מְאֹד:

And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.

וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֹּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גֵרָשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צִדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.

וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וְאֵשָׁא אֶתְקַסּם עַל פְּנֵי נֶפְשֵׁי (שמות יט,

7): הגברים: מִזֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה:

(38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מזה. צֶנֶק שלא החמיץ קרוי מזה: וגם צדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם. לדרך. מגיד שצנן של ישראל, שלא אמרו האִיךְ נָא לַמַּדְבָּר צֶלָא צֶדָה, אֵלָא הָאִמְנִינוּ וְהִלְכּוּ (מכילתא פ"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִרְשִׁי לֹךְ חֶסֶד נְעוּרֵיךְ אֵלֶּכֶת פְּלוּלְתֵיךְ לְקַחַךְ אֲחֵרֵי צִמְדָּךְ צֶאֱרֹךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב, 3), ומה שזכר מפורש אחריו קֶדֶשׁ יִשְׁרָאֵל לֵה' וְגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בצֶאֱרֹךְ לֹא לָהֶם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צִין הַכֵּל, משנולד יִחָק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאצרהם נחִיִּים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנולדה גזירת צִין הַצַּחֲרִים עד שנולד יִחָק. ואִי אִפְשָׁר לומר בצֶאֱרֹךְ מִצְרַיִם לַצֶּדָה, שהרי קהת מן הצֶאֱרִים עִם יַעֲקֹב היה, לֹא וְחָשׁוּב כֹּל שְׁנוּתוֹ וְכֹל שְׁנוֹת עַמְרָם צִנּוּ וְשִׁמְנִים שָׁל מִשָּׁה, לֹא תִמְאָס כֹּל כֶּךָ, ועל כרחק הרבה שנים היו לַקֶּהֶת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נכלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נכלעים בשנות עמרם, הרי שלא תִמְאָס ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחק שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אִפְּסִילוּ בַּחֲצִרוֹן, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר קָרָא שֵׁם אֶלְדָּתָם וַיִּחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרֵיכֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהֶם (שמות ו, 7), לַפִּיכָךְ אֲתָה זֶרֶךְ לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יִחָק, תִּמְאָס מִצִּיאתָן לַמִּצְרַיִם עד יִצִּיאָתָן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לֹא עֲכָזָה הַמִּקּוֹם כַּהֲרָף עֵין, צִנּוּ צִינָסן בָּאוּ מִלֹּאכִי הַשֶּׁרֶת אֵלָל אֲצִרְהֶם לַצֶּשֶׁר, צִנּוּ צִינָסן נולד יִחָק, וצִנּוּ צִינָסן נגזרה גזירת צִין הַצַּחֲרִים (מכילתא פ"ד):

It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.

43

And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;

44

but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.

45

A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.

46

In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.

47

All the congregation of Israel shall keep it.

48

לִיל שְׁמֵרִים הוּא לְיַהֲוָה
לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הוּא הַלֵּילָה הַזֶּה לְיַהֲוָה
שְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם: (פ)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח
כָּל־בֶּן־נֶכֶד לֹא־יֹאכֹל
בּוֹ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח
כָּל־בֶּן־נֶכֶד לֹא־יֹאכֹל
בּוֹ:

וְכָל־עֶבֶד אִישׁ
מִקִּנְיַת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה
אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכֹל בּוֹ:
וְכָל־עֶבֶד אִישׁ
מִקִּנְיַת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה
אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכֹל בּוֹ:

תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֹל
בּוֹ:
תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֹל
בּוֹ:

בְּבֵית אֶחָד יֹאכֹל
לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת
מִן־הַבָּשָׂר תּוֹצֵה וְעַצָּם
לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:
בְּבֵית אֶחָד יֹאכֹל
לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת
מִן־הַבָּשָׂר תּוֹצֵה וְעַצָּם
לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:

כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
אֹתוֹ:
כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
אֹתוֹ:

(42) לִיל שְׁמֵרִים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הצטוותו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה. הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וזא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִתֵּן הַמֶּשֶׁחִית וְגו':

(43) זאת חקת הפסח. צ"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצשמים (פסחים 15), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומולתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכבתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד: (45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל־עַרְלָל לֹא יֹאכֹל בּוֹ, אלא כגון ערבי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אתה אומר בחצורה אחת אז אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצבית, תלמוד לומר על הצבית אשר יאכלו אותו בהם, מכאן שהאוכל, אוכל בשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית בשר יש בו משום שצירת עֵס, אין עליו כזית בשר או מוח, אין בו משום שצירת עֵס:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לצבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.

וְכִי-יָגוּר אִתָּךְ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לּוֹ כָּל-זָכָר וְאִזְּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָא לֹא-יֹאכֵל בּוֹ:

וְכִי-יָגוּר אִתָּךְ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לּוֹ כָּל-זָכָר וְאִזְּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָא לֹא-יֹאכֵל בּוֹ:

One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.

אִרְיָתָא חֲדָא תְּהִי לְיִצְיָבִיא וּלְגִיזְרִיא דִּיתְגִּיירִין בְּיִצְיָבִיא:

תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְאֶזְרַח וּלְגֵר הָגֵר בְּתוֹכְכֶם:

Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.

וַעֲבָדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמֹא דְפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָבָדוּ:

וַיַּעֲשׂוּ כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)

And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.

וַהֲיָה בַּכֵּרֶן יוֹמָא הַדִּין אֲפִיק יְיָ יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל חִלְיָהוֹן:

וַיְהִי בַעֲצֻם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'

אַקְדִּישׁ קְדָמִי כָּל בּוֹכֵרָא פֶתַח כָּל וּלְדָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִנְשָׁא וּבְבִיעִרָא דִּילִי הוּא:

קְדֹשׁ-שְׁלִי כָּל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא:

And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא הַזֶּה דְּכִירִין יְת יוֹמָא הַדִּין דִּנְפַקְתוּן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא אֲרִי בְּתַקּוּף יָד אֲפִיק יְיָ יְתַכּוֹן מִכָּא וְלֹא יִתְאַכִּיל חֲמִיעַ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּתַקּוּף יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכֵל חֲמֵץ:

This day ye go forth in the month Abib.

יוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין בִּירְחָא דְאַבִּיבָא:

הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארצעה עשר אף גר בארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמות ארבעה שמות מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מן נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שצמורה (מכילתא שם):

(2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפטרירו צִפְסָה

(תהלים כג, ח), יפתחו שפתיים: לי הוא. לעמי קניתיים, ע"י שהכיתי מצרים:

(3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:

- 10

(5) אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגוֹר. אַע"פ שֶׁלֹּא מִנֵּה אֵלּוּל חֲמִשָּׁה עֲמֻמִּין, כֹּל שְׂעָה גּוֹיִם בְּשִׁמְשֵׁם (תַּנְחוּמָא זֵא יצ), שְׂכוּלִין בְּכֻלָּם כְּנַעֲנִי הֵם, וְאַחַת מִמִּשְׁפַּחַת כְּנַעַן הִיא שֶׁלָּא נִקְרָא לָהּ שֵׁם, אֵלּוּל כְּנַעֲנִי: נִשְׁבַּע לֵאבֹתֶיךָ וְגוֹר. בְּזִכְרָהֶם הוּא אֹמֵר, בְּיָוִם הַהוּא בְּרַת ה' לֹת לְבָרְכָם וְגוֹר (בְּרַאשִׁית טו, יח), וְזִינְחָם הוּא אֹמֵר גּוֹר בְּבָרְכָךְ הַזֹּאת וְגוֹר (שם כו, ג), וְזִיעֻקָּם הוּא אֹמֵר הָאֵרֶץ הָאֵשֶׁר אִשָּׁה שָׁבָב עָלֶיהָ וְגוֹר (שם כח, יג): זִבְתָּ חֵלֶב וּדְבַשׁ. חֵלֶב זֶה מִן הָעוֹשִׂים, וְהַדָּבָשׁ זֶה מִן הַתַּמְרִים וּמִן הַתְּחָאִים (רַש"י מַגִּילָה ו.): אֵת הָעֲבוּדָה הַזֹּאת. שֶׁל פֶּסַח (פֶּסַחִים יז.), וְהֵלֵךְ כִּבְר נֶאֱמַר לְמַעַל וְהִיא כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאֶרֶץ וְגוֹר, וְלִמָּה חֹזֵר וּשְׁנֵאָה, בְּשִׁבְלֵי דְבָר שֶׁנִּתְחַדַּשׁ בָּהּ, בְּפֶרֶשֶׁה רֵאשׁוֹנָה נֶאֱמַר וְהָיָה כִּי יֵאֱמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּגִיבְכֶם מָה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם (שְׁמוֹת יב, כו), בְּצֵן רָשַׁע הַכְּתוּב מַדְבֵּר שֶׁהוּאִי אֵת עֲמֻמוֹ מִן הַכֻּלָּל, וְכֵן וְהִגַּדְתָּ לְבָנְךָ בְּצֵן שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׂאוֹל, וְהַכְּתוּב מִלְּמַדְךָ שֶׁתַּפְתַּח לוֹ אֶתֶּה בְּדַבְרֵי אֲגִידָה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב:

Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָהּ: (פ)
וְתִטֵּר יֵת קִימָא הָדִין בְּזִמְנִיה מְזִמְן לְזִמְן:

And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,

וְהָיָה כִּי־יבִאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיִּתְּנָהּ לָךְ:
וְיִהְיֶה אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יְיָ לְאֶרֶץ כְּנַעֲנִי כְּמָא דְּרִיִּים לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיִּתְּנָהּ לָךְ:

that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.

וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ תִּזְכְּרִים לַיהוָה:
וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קֶדֶם יְיָ וְכָל פֶּתַח וּלְדָא פֶּטֶרָא דִּיהוֹן לָךְ דְּכָרִין תִּקְדִּישׁ קֶדֶם יְיָ:

And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.

וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשָּׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תִּפְדֶּה:
וְכָל בּוֹכְרָא דְּחֲמֹרָא תִּפְרוֹק בְּאֲמָרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיה וְכָל בּוֹכְרָא דְּאִנְשָׁא בְּבִנְיָד תִּפְרוֹק:

And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;

וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
וְיִהְיֶה אֲרִי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לְמִימַר מָא דָּא וְתִימַר לִיה בְּחֻזְקָא יָד אֲפָקֵנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהּ:

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שס לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעניך כאילו נתנה לך בזיוס, ואל תהי צעניך כירשת אבות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצרתם את נפלותו לזבחו (במדבר כז, ח): שגר בהמה. נפל, שגרתו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בזכורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר בלפיך, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופירש במקום אחר בצקקך ובלאקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מזרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממזרים, (שאלו לך אחד מישראל שלא נטל הרצה חמורים) טעונים מכספס ומוהבס של מזרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו בקופץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קצוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקר יאמרו צניקם לצנינו (יהושע כז, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וקומו שואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלת והסקים והמפפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניס, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.

וַיְהִי כִּד אֶקְשִׁי פָּרְעֹה לְשַׁלְּחָנִי וְקָטַל יְיָ כָּל בְּכוֹרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹרָא דְאִנְשָׁא וְעַד בְּכוֹרָא דְבַעִירָא עַל כֵּן אֲנִי דִבַּח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וְלֹד דְּכִרְיָא וְכָל בְּכוֹרָא דְבָנֵי אֶפְרַיִם:

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פָּרְעֹה לְשַׁלְּחָנִי וַיַּהַרְגֵּה יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם:

קו
פסוקים

And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'

וַיְהִי לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

וַיְהִי לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

The Haftarah is Jeremiah 46:28-46:13 on page 217.

נשלח

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

וַיְהִי כִּד שְׁלַח פָּרְעֹה יָת עַמָּא וְלֹא דִבְרַנּוּן יְיָ אוֹרַח אֶרֶע פְּלִשְׁתִּי אֲרִי קִרְיָא הִיא אֲרִי אָמַר יְיָ דְלִמָּא יִזְעוּן עַמָּא בְּמַחְזִיחוֹן קִרְיָא וַיִּתְּבוּן לְמִצְרַיִם:

וַיְהִי בְשַׁלַּח פָּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַח אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָה:

18

But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.

וַאֲסַחֵר יְיָ יָת עַמָּא אוֹרַח מִדְּבָרָא לִיָּמָא דִּסּוּף וּמִזֶּרְזִין סְלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶע דְּמִצְרַיִם:

וַיַּסֵּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

19

(16) ולטוטפות בין עיניך. מפילין, ועל שם שהם ארצעה צמים קרוין טטפת, טט צִבְקָפִי שמים, פת צאפריקיי שמים (סנהדרין ד:). ומגחם חזרו עס וְהִטָּף אֶל דְלוֹם (יחזקאל כא, ז), אֶל שְׁטִיפּוֹ (מִיכָה ג, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נָחַם אֶת הָעָם (שמות לב, זד), צָהַרְתָּ לָכֶּךָ שְׁנֵי חֹדֶשׁ (משלי י, כז): כי קרוב הוא. ונוח לשוּב צֹאמוֹ הַדֶּרֶךְ לַמִּצְרַיִם. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת וַיִּדְרֹם הָעַמִּלְקִי וְהַקְנַעֲנִי וגו' (במדבר יד, מז), אִם הִלְכוּ דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל הִיוּ חוֹזְרִים, ומה אִם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נָקָה רֹאשׁ וְנָשׂוּבָה מִקְרִימָה, אִם הוֹלִיכִם בַּפְּשׁוּטָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס ובצ"א וצמ"י ישוּב נכוֹן ע"ז): פֶּן יִנָּחֵם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוּב:

(18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שְׁגָדִים צו קנים, כמו וַיִּשָּׂם בְּסוּף (שמות ז, ג), קָנָה וְסוּף קָמְלוּ (ישעיה יט, ו): וחמושים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבת צמד צר גרם להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוּב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כהאדם שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הדרך. וכתוב זה לא נכתב כי אִם לשבר את האוזן, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי וזין שהכו ישראל צהרצ. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וְאֶתְּם שְׁעָרֵי חֲמָשִׁים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מְזִיזִין, כמו וַיִּרַק אֶת חֲמִיכָיו (צראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יאלו, וארצעה חלקים מתו צשלשת ימי אפילה:

And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'

וַאֲסִיק מֹשֶׁה יֵת גִּרְמֵי יוֹסֵף עִמּוֹ אֲרִי אוֹמְאָה אוֹמֵי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּכָר דְּכִיר יְיָ יִתְּכֹן וְתִסְקֹן יֵת גִּרְמֵי מִכָּא עִמָּכֹן:

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.

וַנִּטְלוּ מִסּוּכוֹת וְשָׂרוּ בְּאֵתָם בְּסֹטֵר מִדְּבָרָא:

וַיִּסְעוּ מִסּוּכַת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר:

And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:

וַיֵּי מִדְּבַר קֶדְמִיהֶן בַּיּוֹמָא בְּעִמּוּדָא דְּעֲנָנָא לְדַבְּרוּתָהוֹן בְּאוֹרָחָא וּבִלְיָא בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בַּיּוֹמָא וּבִלְיָא:

וַיִּהְיֶה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעִמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בְּעִמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלֵילָה:

the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.

לֹא עָדִי עִמּוּדָא דְּעֲנָנָא בַּיּוֹמָא וְאֵף לֹא עִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלֵילָא מִן קֳדָם עָמָא:

לֹא-יָמִישׁ עִמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעִמּוּד הָאֵשׁ לְלֵילָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.

מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּ וַיִּשְׂרוּן קֳדָם פּוֹם הַיַּרְחָא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְּלִיהּ תַּשְׂרוּן עַל יָמָא:

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן וַיִּתְּבוּ עַל-הַיָּם:

(19) השבע השביעי. השביעס שישציעו לזניהס, למה לא השציע זניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמנרים והיה ספוק צידי לעשות, אצל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השציעם לכשיגאלו ויאלו משם, שישאוהו (מכילתא פי"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם.

לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצטים העלו עמהם, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסם לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לרַחֲקָם צֶדֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ צָה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאל להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה כצדודו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שצת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, לזד מצרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צורך, כמו שנאמר ואמר פרעה לזני ישראל וגו'. ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם זני חורין (מכילתא צלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא צצניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוז משגיא לגוים ויִאָצְדָם (איוז יב, כג):

And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.

וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר
עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:

4

And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.

וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה
וַרְבֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה
בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ
וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

ישראל

And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?

וַיִּגְדַּל לַמֶּלֶךְ מִצְרַיִם כִּי
בָּרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב
פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל־הָעָם
וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עָשִׂינוּ
כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִעֲבָדָנוּ:

6

And he made ready his chariots, and took his people with him.

וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ
וַאֲת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:

7

And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.

וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב
בְּחֹזֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם
וְשָׁלָשׁם עַל־כָּל־:

8

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' ילחם להם, עליכם. אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלעז"ל שיר"ר כמו צעמק הצבא (תהלים פד, ז), מצבי נהרות (איוב כח, יא), נצבי ים (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאין יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר ונשפוטתו אפו וגו', ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (יחזקאל לח, ככג), ואומר שמה שצ"ה קש"ה, ואחר כך נודע ציהודה קלהים (תהלים עו, ד), ואומר נודע ה' מן שפט עשה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזערה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, או נצריכים לצדקה, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאין חורין למצרים, באו והגידו לפרעה ציוס הרביעי, וצממישי וצששי רדפו אחריהם, וליל שציעי ירדו לים, צשחרית אמרו שירה, והוא יום שציעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השציעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו לאו מלחמה עמי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למלחמה, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בצביל ממונם שהשאלום: מעבדנו. מעבד אומנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא צעמנו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מן שם דצדריס, לקינו וגטלו ממוננו ושלחנו, וזואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו צמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ציוה בראש כמו שיצחר, אני אשוא עמכם בחלק, שנאמר ושלחך קלל:

(7) בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב צממנין זה היה צחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר מלך מצרים, הרי נאמר וצמח לל מלך מצרים (שמות ט, י), ואם תאמר מלך ישראל, והלא נאמר וגם מקננו ילך עמנו (שם י, כו), מלך מיהר את דבר ה', מכאן

And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.

וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיָד רָמָה:

And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֹגּוּ אוֹתָם חֲנִיִּים עַל־חֵמָם כָּל־סוֹס רֶכֶב פָּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲיָלָו עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בַּעַל צִפּוֹן:

And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.

וּפָרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִתָּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:

And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:

Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'

הֲלֹא־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹ בַּמִּדְבָּר:

היה רצי שמעון אומר, כשר עצמנרים הרוג, טוצ עצנחשים רנן את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצנאות כתרנומו:

(8) ויחזק ד' את לב פרעה. שהיה תולה אס לרדוף אס לאו, וזוק את לבו לרדוף: ביד רמה. צגורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נסע אחריהם, ראו שר של מנרים נסע מן השמים לעזור למנרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באצרהם הוא אומר, אל המקום אשר עמד שם (בראשית יט, כז). ביצחק, לשון צדקה (שם כד, סג). ציעקב, ויצעק המקום (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמנרים ליקצר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פליננאס"א דינו"ן פושי"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יגרא ה' עליכם ויפוטו (שמות ה, כא מכילתא פ"ב):

And Moses said unto the people:
‘Fear ye not, stand still, and see
the salvation of the LORD, which
He will work for you to-day; for
whereas ye have seen the
Egyptians to-day, ye shall see
them again no more for ever.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם
אַל-תִּירְאוּ הַתִּיַּצְבוּ
וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה
אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי
אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם
הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם
עוֹד עַד-עוֹלָם:

14

The LORD will fight for you, and
ye shall hold your peace.’

יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם
תִּשְׁתַּקְּוּ: (פ)

שלישי

And the LORD said unto Moses:
‘Wherefore criest thou unto Me?
speak unto the children of Israel,
that they go forward.

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית
צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּטְלוּ:

16

And lift thou up thy rod, and
stretch out thy hand over the sea,
and divide it; and the children of
Israel shall go into the midst of
the sea on dry ground.

וְאֵת טוֹל יֵת חוּטְרְךָ
וְאָרִים יֵת יָדְךָ עַל
יָמָא וּבִזְעָהּ וַיַּעֲלֶוּ
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם
בִּיבָשָׁה:

17

And I, behold, I will harden the
hearts of the Egyptians, and they
shall go in after them; and I will
get Me honour upon Pharaoh,
and upon all his host, upon his
chariots, and upon his horsemen.

וְאֲנִי הִנְנִי מְחַזְקִים אֶת-לֵב
מִצְרַיִם וַיֵּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
וְאֶפְכָדָה בְּפָרְעָה
וּבְכָל-חֵילוֹ בָּרַכְבוֹ
וּבְפָרָשָׁיו:

18

And the Egyptians shall know
that I am the LORD, when I have
gotten Me honour upon
Pharaoh, upon his chariots, and
upon his horsemen.’

וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי
יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בְּפָרְעָה
בָּרַכְבוֹ וּבְפָרָשָׁיו:

19

ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לזעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נזכר ממימתנו, עכשיו שנקוד צשורק, נזכר מאשר נמות. וכן מי יפן מותנו, שנמות. וכן מי יפן מותי (שמואל-צ"ט, יט) דאזשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (לפניה ג, ח), עד שזיז צללוס (דצרי הימים-צ"ח, כו) שאקום שאשזי:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא חוספו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. צשזילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אס לאל פריצו (איוז יג, ח), וכן וַאֲשֶׁר דָּצַר לִי (צראשית כד, ז), וכן הַשָּׂס פְּרִיצוֹן לַצֶּל (שופטים ו, לא):

(15) מזה הצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בחפלה, שישראל נתונין צרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צני ועל פעל ידי פְּרָוִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי ויאלו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;

and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.

And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.

And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.

וַיֵּסַע מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים
הַהוּלֵךְ לִפְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם
וַיֵּסַע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם
וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר
אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה
אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה
אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים
עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם
אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ
הַמַּיִם:

וַיֵּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
הַיָּם בִּיבָשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
חוֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ
אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּס
רֶכֶב וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ
הַיָּם:

וַיֵּסַע מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים
הַהוּלֵךְ לִפְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם
וַיֵּסַע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם
וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר
אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה
אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה
אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים
עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם
אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ
הַמַּיִם:

וַיֵּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
הַיָּם בִּיבָשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
חוֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ
אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּס
רֶכֶב וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ
הַיָּם:

(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חטים וצליקסמקאות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נמויין דין באותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערצית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משללמהלך דרך וצנו מהלך לפניו, באו לסטים לשבוחו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, צא ואז מאחרי, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחרי, נתנו על זרועו ונלחם צהם. כך ואנכי סקנלפי לאפריס קסם על זרועתיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפנייהם כדרכו ללכת כל הלילה, והמשך של ערפל ללד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. צרות קדים שהיא עזה שצרותות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים חפיקים (ירמ"י יח, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים סקנלפי ימים (יחזקאל כז, כו). הנה צרותו הקשה קדים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצבולס (מכילתא פ"ד): (22) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.

25

And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'

רזיעי

And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'

27

And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.

28

And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מִחְנֵה מִצְרַיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֶת מִחְנֵה מִצְרַיִם:

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מִחְנֵה מִצְרַיִם בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֶת מִחְנֵה מִצְרַיִם:

וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהֲגֵהוּ בַּכִּבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)

וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהֲגֵהוּ וַיִּמְדְּבִינֵהוּ לְהוֹן בְּתַקוּף וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם נַעֲרוֹק מִן קֶדֶם יִשְׂרָאֵל אֲרֵי דָא הֵיא גְבוּרָתָא דִּי דַּעְבַּד לְהוֹן קֶרְבִּין בַּמִּצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל יָמָא וַיָּתוּבִינוּ מֵיָא עַל מִצְרַיִם עַל רִתְּפִיהוֹן וְעַל פִּרְשֵׁיהוֹן:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל יָמָא וַיָּתוּבִינוּ מֵיָא עַל מִצְרַיִם עַל רִתְּפִיהוֹן וְעַל פִּרְשֵׁיהוֹן:

וַיִּטַּשׁ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

וַיִּטַּשׁ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הַרְכָּב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פִּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אֶחָד:

וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הַרְכָּב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פִּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אֶחָד:

(24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזה שחרגס אונקלוס מקרית: וישקף. ויזט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאִסְקָרְכִי, אף הוא לשון הצטה, כמו קָדַח לְפִים (צמדצר כג, ד), לְחַקֵּל כְּכֹתֶה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משחמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"טון זלע"זערצס, נטל סג'יות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אזלכלן, וַיִּרְעַס ה' קוֹל גָּדוֹל וְגו' עַל פִּלְשֵׁתִים וַיִּהְיֶם (שמואל א' ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושצים זהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגו בכבדות. צהנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו וַיִּכְצַד לָצוּ הוא וַעֲצָדוֹ (שמות ט, לד), אף כאן וינהגו כצדדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמריים, צארץ מצרים, שכסם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו צמריים:

(26) וישבוו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישבו למקומם ויכסו על מצרים: (27) לפנות בקר. לעת שהצוקר פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ד'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עליון ויורדין ומשחצין צים, ונתן הקצה זהם חיות לקלל היסורין: וינער. וַשִּׁנִּיק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרצה יש צמדדרש אגדה:

But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:

Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.

וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:

And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַנֶּגֶד הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבִמּוֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 211.

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַּיָּם:

(28) ויבסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לָלַךְ פִּלְיוֹ פִּעֵשָׁה נִחַשְׁתָּ (שמות כז, ג), וכן לָלַךְ פִּלְיוֹ הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲבָדָיו (שם יט), וַיִּתְּלֶם וַיִּמְתְּרֶם לָלַךְ פִּלְיוֹהֶם, ואינה אלא תקון לשון:

(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מַדָּה זה, כך הם עולים מַדָּה אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את היד הגדולה. את הגזרה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבַּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וַיִּצֵּת יַעֲקֹב לִצְת פְּרָעָה (מלכים"א ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ציהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמרו לַעֲלִי יַעֲקֹב. וכן שירת הצאר, שפסח בה אָז יִשִּׁיר יַעֲקֹבֶל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עָלִי בָּאָר עָנוּ לָהּ. אָז יִצְגֶה שְׁלֹמֹה צָמָה (מלכים"א יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לצנות ולא צנה, למדנו שהי"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לחשיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לצנות ולא צנה. ואין לומר ולייבש לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עמיד והן מיד, כגון קָכָה יַעֲקֹב אֵיּוֹב (איוב א, ה), על פי ה' יַעֲנוּ (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֵן, לפי שהן דבר ההווה עמיד, ונופל בו צין לשון עמיד וצין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול ליטבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרוממו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחצירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גָּאוֹת עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י ישן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם

וְתוֹשָׁבְתֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִחִיאֵם יֵאמָר
בְּמִמְרֵיהֶם וְתָנָה לִי
לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי
וְאֵבְנֵי לִיהִ מִקִּדְשׁ
אֱלֹהֵהָ דְאַבְרָהָם וְאַפְלַח
קִדְמוֹתֶיהָ:

עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה יִבְהִי-לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֲנֹהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמָמְנָהוּ:

יְיָ מֵאֲרִי נִצָּחַן קִרְבֵּיָא יְיָ
שְׁמִידָה:

יְהוָה אֵישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁמוֹ:

רָתַכִּי פָרַעַה וּמִשְׁרִיתִיהָ
שְׂדֵי בִימָא וּמִבְּחַר
גְּבֻרוֹתַי אֶטְבְּעוּ בִימָא
דְּסוּף:

מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחִילוֹ
יָרָה בָּיָם וּמִבְּתוֹר שְׁלֹשִׁי
טָבְעוּ בַיָּם-סוּף:

תְּהוֹמֵי אֶחָד עָלֶיהוּ
נִחְתּוּ לְעוֹמְקֵי אֶבֶן:

תְּהִמָּת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ
בַּמְצוֹלֹת כְּמוֹ-אֲבִן:

(2) עזי וזמרת יח. אונקלוס תרגם תוקפי ותצחקתי, עזי כמו עזי צשור"ק, וזמרת כמו וזמרתי, ואני

(2) עזי וזמרת יח. אונקלוס תרגם תוקפי ותצחקתי, עזי כמו עזי צשור"ק, וזמרת כמו וזמרתי, ואני

תתמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' ע"י ומע"י (ירמיה טו, יט), ע"י א"ל"ך אֶתְמַרְהָ (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עו עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כלן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כחוצ וזמרתי, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרתי, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הַיִּשְׁבִּי בְּשָׂמִים (שם קכג, א), שְׂכָנִי בְּצִנְיָו שְׁלֵעַ (עובדיה א, ג), שְׂכָנִי סָנָה (דברים לג, טו). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעִזְרַת ה' (שופטים ה, כג), בְּעִזְבַּת ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבַרְתָּ בְּנֵי הָאָדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּזְמֹר (ויקרא כה, ד), וְיִמְרֵי עֲרִיזִים (ישעיה כה, ה), לשון כסוד וכריתה, עוזו ונקמתו של אליהו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בשלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירֹת הַבָּיִת סָבִיב לַהֲיָלָל וְלְדָבָר וַיַּעַשׂ לְעֹלֹת סָבִיב (מלכים א, ה), היה לו לומר עשה לעלות סביב. וכן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׁכָּנִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלְךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם (דברי הימים ב, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִבְּלִי יָלַת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיִּנְשִׁים הָאֵשֶׁר שָׁלַח מִשָּׁה וְגו' וַיִּמְתּוּ (שם לו, ז), מתו היה לו לומר. וַאֲשֶׁר לֹא שָׁם לָבוֹא אֶל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אל"י. כצבדו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נביאים: ואברהו. אונקלוס תרגם לשון ניה, נִיה שְׁאִין (ישעיה לג, כ), לְנִיה לָאן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מֵה דִּוְדָךְ מִלּוֹד, לִדְוִי נָח וְאֶלֹד (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי ההדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נַעֲמִי (רות א, ג), וכל איש ואיש מתורגמין בעל, וכן וְסֻקָּס וְקִיִּיָּךְ לְאִישׁ (מלכים-א ב, צ), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֵנִכִּי בָּא אֵלָיו בְּצֶסֶר הַקְּצָאוֹת (שמואל-א יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, ארואז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(4) ירה בים. שדי צימא, שדילשון ירייה. וכן הוא אומר או ילה יצרה (שמות יט, ג), או אשפדקה אשפדי, והשתמם צאלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טבעתי ציון מלוכה (תהלים סט, ג), ויקצע יקמיהו צטיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

Thy right hand, O LORD,
glorious in power, Thy right
hand, O LORD, dasheth in pieces
the enemy.

יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדְרֵי בָּפֶתַח
יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
יְמִינְךָ יי אֲדִירָא בְּחִילָא
יְמִינְךָ יי תִּבְרַת סְנָאָה:

And in the greatness of Thine
excellency Thou overthrowest
them that rise up against Thee;
Thou sendest forth Thy wrath, it
consumeth them as stubble.

וּבְרָב גְּאוֹנְךָ תִּהְרָם
קִמִּיךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ
יֹאכְלֵמוּ בָּקָשׁ:
וּבְסִגְי תוֹקֶפְךָ תִּבְרָתְנוּן
לְדָקְמוּ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת
רוֹנְךָ שִׁיִּינִינִן בְּנוֹרָא
לְקִשָּׂא:

And with the blast of Thy nostrils
the waters were piled up— The
floods stood upright as a heap;
The deeps were congealed in the
heart of the sea.

וּבְרִיחַ אֶפְיֶךָ נִעְרְמוּ מַיִם
נִצְבּוּ כְּמוֹ-גֵד נְזֻלִים
קִפְּאוּ תְּהוֹמֹת בִּלְבָבֵיהֶם:
וּבְמִימָר פּוֹמֶךָ חֲכִימוּ
מֵיָא קָמוּ כְּשׂוֹר אֲזֻלָּיָא
קָפוּ תְּהוֹמֵי בִּלְבָא דִּימָא:

(5) יבסימו. כמו יבסוס, והיו"ד האמנעית יתירה זו, ודרך מקראות צכך, כמו וצִקְרָךְ וְצִלְקָךְ יִדְּצָן (דברים ח, יד), ירוֹן מִדְּשָׁן צִיָּקָךְ (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויבסו אותן. יבסימו, אין דומה לו במקרא צנודותו, ודרכו להיות צנודותו יבסימו צמלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. וצמקוס אחר כללו כעופרת, וצמקוס אחר יאכלמו בקש, הרשעים בקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שחזו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושים רלונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת צכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, כי הִנֵּה אֵיזֶיךָ ה' כי הִנֵּה אֵיזֶיךָ יאֲבִידוּ (תהלים צב, י), עד מְסִי רָשָׁעִים ה' עד מְסִי רָשָׁעִים יַעֲלִזוּ (שם צד, ג), נִשְׁאָרוּ נְהָרוֹת ה' נִשְׁאָרוּ נְהָרוֹת קוֹלָם (שם צג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֲשֶׁנָּה נֶאֱסָה ה' אֲשֶׁנָּה אֶת הַשָּׁמַיִם (הושע ב, כג), אֲנִכִּי לֹה' אֲנִכִּי אֲשִׁירָה (שופטים ה, ג), לֹלִי ה' וּגְוִי לֹלִי ה' אֲשֶׁנָּה לָנוּ בָּקוֹס עֲלֵינוּ אֲדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבֹרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסְנָה רָגְלֵי רָגְלֵי עֲנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֲרָם לְנִתְּלָה נִתְּלָה לִישָׁרְךָ אֶל עֲבָדוֹ (תהלים קלו, כאבב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רָצַח עָם, שָׂרָתִי צְמִידוֹת (איכה א, ח), אֲגַבְתִּי יוֹם (בראשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשצרת האויב, ודומה לו ויִרְעָצוּ ויִלְכְּדוּ אֶת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת צכח היא משצרת ומלקה אויב):

(7) וברב גאוןך. אם היד צלצד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוצ גאון אז יהרוס קמיו, ואם צרוצ גאון צלצד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרם. תמיד אהה הורם קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, כי הִנֵּה אֵיזֶיךָ יִהְיֶינָה (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוּ סוּד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפך. היוא משני נחירים של אף, דָּבָר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך צשר ודם, כדי להשמיע אוזן הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יואא רוח מנחיריו, וכן עָלָה עֶשֶׂן בְּאֶפֶס (תהלים יח, ט), וכן וּמִרוּחַ אֶפֶס יָבֹלוּ (איוצ ד, ט), וזהו שאמר לַמַּעַן שָׁמִי אֶלְחִיךָ אֶפְסִי (ישעיה מח, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. וּתְהַלֵּתִי אֶחְבֹּס לָךְ (שם), ולמען תהלתי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי צפני האף והרוח שלא יאאו. לך, צשצילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת שצת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחרון צשצמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעֲמִי קָרָה מִנִּי חָרָב (איוצ ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקף וחרון, מגזרת חרה, כמו רָחוּ מַגְזֵרֵת רָחָה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וְשָׁמְרוּ צִעֲרָה צו (אסתר א, יג), וצנוח החמה אומר, נחקרה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו עֲרַמְתָּ חָטָיִם (שיר השירים ו, ג), ונצבו כמו נד יוכית: בערמו מים. ממוקד רוח שיא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וצריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרמו קשור, כחומה: נד. לשון קָבִיר וכנוס, כמו נד קָבִיר צָיוֹם נִתְּלָה (ישעיה יז, יא), פֶּלֶס פָּגַד (תהלים לג, ו), לא כחצ כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכחצ מכנים כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף ואוצר הוא, וכן קָמוּ גַד אָסַד (יהושע ג, טו), וַיַּעֲמֵדוּ גַד אָסַד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה צנאדות אלא צחומות וצבורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא צמלאפוס"ס (חול"ס), כמו שִׁימָה דְּמַעֲתִי צִנְאָדָךְ (תהלים נו, ט), אֶת נֶאֱדוּד הַקֶּלֶב (שופטים ד, כ): קבאו. כמו וְכַבְּדִינָה סַקְפִּיאֲנִי (איוצ י, ו), שהוקשו ונעשו ככאבים, והמים זורקים את המצרים על האבן צכח ונלחמים צם צכל מיני קושי: בלב ים. צחוק

יְהוָה אָמַר סְנֵאָה
אֶרְדּוּךָ אֲדָבִיק אֶפְלִיג
בַּזָּתָא תִסָּבַע מִנְהוֹן נִפְשִׁי
אֶשְׁלֹחַ חֲרָבִי תִשְׁיַצִּינוּן
יְדִי:

אָמַר אֲנִיב אֶרְדֵּף אֲשִׁיב
אֶחְלֶק שָׁלָל תִּמְלֹאמוּ
נַפְשִׁי אֶרִיק חֶרְבִּי
תִּזְרִישְׁמוּ יְדַי׃

אָמַרְתָּ בְּמִיָּמְךָ תִּפְּאֵרָה
עָלֶיךָ יְיָ אֱשַׁתְּקֶנּוּ
בְּאֵבֶרָא בְּמִיָּין תִּקְיִפִּין:

וְנִשְׁפָּת בְּרוּחָךְ כְּסֻמוֹ יָם
צִלָּלוֹ כַּעֲזוּפֶרֶת בְּמִים
אֲדִירִים:

לִית בָּר מִנְּךָ אֶתְּ הוּא
אֱלֹהֵא יי לִית אֱלֹהֵא
אֱלֹא אֶתְּ אֲדִיר בְּקוּדְשָׁא
דְּחִיל תּוֹשְׁבָנָן עֲבִיד
פְּרִישׁוֹ:

מִי־כַמְכָּה בְּאֵלִם יְהוָה
מִי כַמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ
נֹרָא תַהֲלִית עֲשֵׂה פֶלֶא:

אֲרִימָהּ יְמִינָךְ בְּלִעְתָּנוֹן
אֶרְעָא:

נָטִיתָ יְמִינֶךָ תִּבְלָעֶמוֹ
אֶרֶץ:

וַיְבָרֵהוּ
לְעַמָּא יִדְנָן דְּפָרְקָתָא
וַיְבָרֵהוּ בְּתוּקְפֵּךְ לְדִירָא
דְּקוּדְשָׁךְ:

נְתִיתָ בְּחֶסֶדְךָ עִם־עַוְיָ
גְּאֻלַּת נִתְּלָתָּ בְּעֶזְרְךָ
אֶל־נִוְחָה קִדְשְׁךָ :

שָׁמְעוּ עַמִּי וְזָעוּ דַּחֲלָא
אֲחֵדְתָּנוּן לְדַתָּו יִתְבִּין
בַּפִּלְשֵׁת:

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל
אֲחֹז יֹשְׁבֵי פְלֶשֶׁת:

הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לז' השמים (דברים ז, יא), צִלַּב הָאֵלֶּה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותפּו של דבר:

(9) אמר אוריב. לעמו, פֿשפֿטס צדברים ארדוף ואשיגס ואחלק שלל עם שרי ועזדי: תמלא מהם נפש. רחויורנוי, ואל תחמה על תביה המדברת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, פי אָרְדֶּה הַנֶּגֶז תִּפְתָּנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. וְלֹא יָכֻלוּ דְּבָרוֹ לְשֹׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ירמיה י, כ), כמו יאלו ממני. מִסָּפֶר קָצֵי אֲפִידֵנוּ (איוב לא, ז), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁקִיפִים (בראשית מב, לה), וְכִלְיֵי יִרְקֵי (ירמיה מח, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היואל, אלא על החיק ועל השק ועל הכלי שיא ממנה, אבל לא על החרצ ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וַיִּקֶּךְ אֶת תַּיִכְיוֹ (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מזינו הלשון מוסב אף על היואל, שְׁמֹן תּוֹרֵךְ (שיר השירים א, ג), וְלֹא הוֹרֵךְ מִכְלִי אֶל כְּלֵי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מזינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקִי תְּכַזֹּתָם על יְפִי תְּקַמָּקָה (יחזקאל כח, ז), דחירס: תורישימו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וגם גָּשָׁף (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מזולה: כעופרת. אזה, פלו"ס בלע"ז:

(11) באלים. בחזקים, כמו וַאֲת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג), אֵילֵינוּתִי לְעֹרְתִי חוּשָׁה (תהלים כב, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלומוי פזי ימעטן. כמ"ש לך דמיה תהלה (שם סה, ב):

(12) בשית ימינך. כשהקב"ה נזמיר יזר, הרשעים קלים ונפלים, לפי שהכל נחנן זיזר ונפלים בהטייתו, וכן הוה אומר, וה' יטה יזר וכפל עזר ונפל עזר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחננים זיזי אדם, מטה יזר

מעט והן נופלין ומשצדין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הדיק:
(13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העצרת:

Then were the chiefs of Edom
affrighted; The mighty men of
Moab, trembling taketh hold
upon them; All the inhabitants of
Canaan are melted away.

בְּכֵן אֶתְּבַהִילוּ רִבְרֵבֵי
אֲדוֹם תִּקְיִפִּי מֹואָב
אֶתְּדַנּוּן רִתִּיתָא אֶתְּבְרוּ
כָּל דְּהוּוּ יִתְבִּין בְּכַנְעָן:

אֲז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם
אֵילֵי מֹואָב יֶאֱחָזְמוּ רַעַד
נִמְגּוּ כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן:

Terror and dread falleth upon
them; By the greatness of Thine
arm they are as still as a stone; Till
Thy people pass over, O LORD,
Till the people pass over that
Thou hast gotten.

תַּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וּפָחַד בְּגִדְלֵי זְרוּעָה יִדְמוּ
כְּאֶבֶן עַד-יַעֲבֹר עַמְּךָ
יְהוָה עַד-יַעֲבֹר עִם-נֹו
קִנִּיתָ:

תַּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וּפָחַד בְּגִדְלֵי זְרוּעָה יִדְמוּ
כְּאֶבֶן עַד-יַעֲבֹר עַמְּךָ
יְהוָה עַד-יַעֲבֹר עִם-נֹו
קִנִּיתָ:

Thou bringest them in, and
plantest them in the mountain of
Thine inheritance, The place, O
LORD, which Thou hast made for
Thee to dwell in, The sanctuary,
O Lord, which Thy hands have
established.

תַּעֲלִינּוּן וְתַשְׂרִינּוּן
בְּטוֹרָא דְּאַחְסִינְתָּךְ אֶתְּר
לְבֵית שְׁכִינְתָּךְ אֶתְּקִינְתָּא
יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אֶתְּקִנְהִי
יְדָךְ:

תַּבְּאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּהַר
נַחֲלַתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
פַּעֲלַת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי
כּוֹנֵנִי יְדִידְךָ:

The LORD shall reign for ever and
ever.

יְיָ מַלְכוּתִיחָה לְעֻלְמָא
וּלְעֻלְמֵי עֻלְמֵיחָא:

יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֻלָּם
וָעֶד:

For the horses of Pharaoh went in
with his chariots and with his
horsemen into the sea, and the
LORD brought back the waters of
the sea upon them; but the
children of Israel walked on dry
land in the midst of the sea.

אַרִּי עָאֵלוּ סוּסוֹת פֶּרָעָה
בְּרַתְכוֹהִי וּבַפָּרָשׁוֹהִי
בִּימָא וְאַתִּיב יְיָ עֲלֵיהוֹן
יַת מִי יִמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הָלִיכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּגוּ
יָמָא:

כִּי בָא סוּס פֶּרָעָה בְּרַכְבּוֹ
וּבַפָּרָשׁוֹ בָּיָם וַיִּשָּׁב יְהוָה
עֲלֵהֶם אֶת-מֵי הַיָּם וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבְשָׁה
בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)

And Miriam the prophetess, the
sister of Aaron, took a timbrel in
her hand; and all the women went
out after her with timbrels and
with dances.

וַנְּסִיבַת מִרְיָם גְּבִיאָתָא
אֶחָתִּיהָ דְּאַהֲרֹן יַת
תוּפָא בִּידָהּ וּנְפַקָא כָּל
נְשֵׂי בְּתֵרְהָא בְּתוּפִין
וּבַחֲנֻגִּין:

וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה
אֶחָתִּיהָ אֶהֱרֹן אֶת-תּוּפָהּ
בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל-הַנְּשִׁים
אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבַמְּחֹלֹת:

(14) ירגזון. מתרגזין: יושבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמיהרו את הקץ וילאו בחזקה, כמפורש
דזברי הימים, והרגום אנשי גת:

(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני
אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו בְּרִצְיָדִים
פְּמִגְגָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, ללכותינו ולירש את ארצנו:

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כִּי שָׁמְעוּ אֵת הַקֹּשֶׁר
הַזֶּה וְגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כתרגומו: קניית. חצבת משאר
אומות, כחפץ הקניו דמים יקרים שחצב על האדם:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איחא
זהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף ק"ט): וצמילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה
גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל: מכוון לשבתך. מקדש של מטה מכוון
כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מחצית השם שלאחריו, המקדש
אשר כוננו ידיך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אֵף יָדִי יִסְדָּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג),
ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֵלֶּנִּי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה
כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:
(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

21

And Miriam sang unto them:
Sing ye to the LORD, for He is
highly exalted: The horse and his
rider hath He thrown into the
sea.

וּמִיָּמִינָא לְהוֹן מְרִים
שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יי
אַרְי אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֵינָא
וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא
סוּסִיא וְרִכְבִּיָּהּ רָמָא
בִּימָא:

וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ
לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס
וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)

22

And Moses led Israel onward
from the Red Sea, and they went
out into the wilderness of Shur;
and they went three days in the
wilderness, and found no water.

וַאֲמִיל מֹשֶׁה ית וְיִשְׂרָאֵל
מִיָּמָא דְסוּף וְנִפְקוּ
לְמַדְבָּרָא דְחִגְרָא וְאִזְלוּ
תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבָּרָא
וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מֵיָא:

וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ
אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ
שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר
וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:

23

And when they came to Marah,
they could not drink of the waters
of Marah, for they were bitter.
Therefore the name of it was
called Marah.

וַאֲתוּ לְמָרָה וְלֹא יָכִילוּ
לְמִשְׁתֵּי מֵיָא מִמָּרָה אַרְי
מְרִירִין אֲנֹן עַל כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ מָרָה:

וַיָּבֹאוּ מֶרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ
לְשִׁתָּה מַיִם מִמָּרָה
כִּי מְרִים הָם עַל־כֵּן
קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:

24

And the people murmured
against Moses, saying: 'What shall
we drink?'

וַאֲתָרְעֻמוּ עֲמָא עַל מֹשֶׁה
לְמִימַר מָא נִשְׁתֵּי:

וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתֶּה:

25

And he cried unto the LORD; and
the LORD showed him a tree, and
he cast it into the waters, and the
waters were made sweet. There
He made for them a statute and
an ordinance, and there He
proved them;

וַצִּלִּי קָדָם יי וְאֶלְפִיָּהּ יי
אָעָא וְרָמָא לְמֵיָא וּבִסִּימוּ
מֵיָא תַּמָּן גִּזַּר לִיָּהּ קִנָּם
וְדִין וְתַמָּן נִסִּיָּיהּ:

וַיֵּצֶק אֶל־יְהוָה וַיִּזְרְהוּ
יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ
אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם
שֵׁם שָׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט
וְשָׁם נִסָּהוּ:

26

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בצוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממנרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען צעל כרחס, שעטרו מנרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואזנים טובות, והיו ישראל מונאין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מזיזות מנרים, שנאמר פורִי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָךְ עֵס נְקָדוֹת הַקָּסָף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען צעל כרחס:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צסוף תיבה צמקוס למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא צמקוס ה"א הנשרשת תיבת מרה, וצממיתה כשהיא נדבקה לה"א שהוא מוסף צמקוס ה"למ"ד, תהפך הה"א של שרש למי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש תיבה תהפך למי"ו צממיתה. כמו חמה חין לי (ישעיה כז, ד), ותקטלו קצרה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת למי"ו מפני שנשמכת אל הוא"ו הנוספת. וכן עבד ואמה, הנה חמתי צלחה (צראשית ל, ג). לנפש חיה (שם ז, ז), וְהִמָּתוּ חֵיָתוֹ לָחֵס (איוב לג, כ). צין הקמה (שופטים ד, ה), ותשצלו הקמטה (שמואל"א ז, יז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאֶתְרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועס, וכן יאמר הלווע דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נז:): ושם נסדה. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו צמשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים-שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע
לְקוֹלוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהַיִּשָּׂר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה
וְהָאֲזָנָה לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָ
כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה
אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם
לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי
יְהוָה רֹפְאֶךָ: (ס)

And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.

וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם
שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת
מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים
וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:

And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.

וַיֵּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ
כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר
בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי
בַּחֲמִישָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם
מִצְרַיִם:

And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;

(כ' וילינו) וַיִּלְלוּ
כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן
בְּמִדְבָּר:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנה. טנה אזנים לדקדק זהם: כל חקיו. דברים שאינם אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בזהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא בלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך חורה ומנזות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מנזות, וכן הוא אומר קפאות פה ללשך (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצטים נודמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים: (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חנייה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוליו ממזרים והוארכו למן, למדנו, שאכלו משרי הצק (או משרי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צמ"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיחא במסכת שבת (פז:): (2) וילינו. לפי שכלה הלחם:

and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'

וַיֹּאמְרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְנִי דְמִיתָנָא קָדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כַּד הָוִינָא יְתִבִּין עַל דְּוִדִּי בִשְׂרָא כַּד הָוִינָא אֲכָלִין לַחֲמָא וְסִבְעִין אָרִי אִפִּיקְתוּן יְתָנָא לְמַדְבָּרָא הָרִין לְקַטְלָא יְתָ כָּל קַהֲלָא הָרִין בְּכַפְנָא:

וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכָלְנוּ לֶחֶם לְשִׁבְעָה כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקְּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)

4

Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָּה מַחִית לָכֹון לַחֲמָא מִן שָׁמַיָא וַיִּפְקֹון עִמָּא וַיִּלְקֹטוּן פְּתִיגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ בְּדִיל דְּאַנְסִינוּן תִּהְיִכּוֹן בְּאוֹרְתִי אִם לָא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַיִּלָּד בְּתוֹרַתִי אִם־לָא:

5

And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'

וַיְהִי בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנּוּן יְתָ דְּיִיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תַּרְוִין עַל דְּיִלְקֹטוּן יוֹם יוֹם:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת־אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:

6

And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וַתִּדְּעוּן אָרִי יְיָ אִפִּיק יְתָכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב וַיִּדְּעוּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאַרְץ מִצְרַיִם:

7

and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?'

וּבִקְרָא וַתִּחְזֹון יְתָ יְקָרָא דְּיְיָ בְּדִשְׁמִיעֹן קִדְמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן עַל יְיָ וְנִחְנָא מָא אָרִי מִתַּרְעֻמַּתוֹן עַלְנָא:

וּבִקְרָא וַרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תַּלְגְּתֵיכֶם עַל־יְהוָה וַנִּחְנּוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוִנוּ (ק' תִּלְוִנוּ) עָלֵינוּ:

8

(3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגמו לני דמיתנא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:

(4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום לורך מחר (מכילתא ויסע פ"ב): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו צבצת ללקוט:

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו ללקוט לקט משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על פן הוא נתן לקט ציור השש לקט יומים, נותן לכם ברכה (פוי"ש) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השלי:

(7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה צעקן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיורידוהו לכם דרך חנה צבקר, שיש

And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכֵן בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכֹל וּלְחֶמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֹן קִדָּם יְיָ תוֹרַעְמָתְכוֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלֹהִי וְנִחְנָא מָא לֹא עֲלֵנָא תוֹרַעְמָתְכוֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּיִּי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת שָׁמַע יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנִחְנֹנוּ מִה לֹא־עָלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:

And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימַר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרוּבוּ קִדָּם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֹן קְדַמּוּהִי תוֹרַעְמָתְכוֹן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֲמַר אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:

And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.

וַהֲיָה כִּד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וַאֲחַפְּנִיאוּ לְמַדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אִתְגַּלִּי בַּעֲנָא:

וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנִה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'

שְׁמִיעִי קְדָמִי יְיָ תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְלִיל עֲמַהוֹן לְמִימַר בֵּין שְׁמִשְׁיָא תִּיכְלוּן בִּסְרָא וּבְצַפְרָא תִּסְבְּעוּן לְחֶמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בֶשֶׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׁבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.

וַהֲיָה בְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שְׁלִי וְחַפְתָּ יְיָ מִשְׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הָיָה נְחִתַת טֵלָא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרִיתָא:

וַיְהִי בְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַת הַטֵּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מזה. מה אנחנו חשודין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכלל, את צניקים ונשיים וצנותים וערצ רצ. ועל כרחי אני וקוק לפרש תלינו כלשון תפעילו, מפני דגשותם וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו כלשון תפעילו, כמו וילן הקס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין צו יר"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו במרגלים וילינו עלינו אף כל קעדה (במדבר יד, ז): (8) בשר לאכול. ולא לשזבע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשזבע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מולינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מחלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- וַתֵּעַל שִׁכְבַּת הַטֶּל וַהֲלָהָה עַל־פָּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפֵס דָּק כַּכֶּפֶר עַל־הָאָרֶץ:
- וּסְלִיקַת נִחְתַּת טֶלָא וְהָא עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דְעֵדֶק מְקַלָּף דְעֵדֶק דְגִיר כְּגִלְדָּא עַל אֶרְעָא:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a 'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחִיו מִזֶּן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:
- וַחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גִבֹּר לְאַחֵוְהִי מִנָּא הוּא אֲרִי לֹא יָדְעִין מָא הוּא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לְחֶמָא דִּיהֵב יִי לְכוּן לְמִיכָל:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.
- זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻּלַּת מִסְפַּר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:
- דִּין פְּתִגְמָא דְפִקִּיד יִי לְקִטּוֹ מִנִּיה גִּבֹּר לְפֹם מִיכְלִיה עוֹמְרָא לְגִלְגֻּלְתָּא מִנִּין נַפְשֵׁיכֶון גִּבֹּר לְדַבְמִשְׁכְּנִיה תִּסְבוּן:
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
- וַיַּעֲשׂוּ־בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט:
- וַעֲבָדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ דְאִסְגִּי וּדְאִזְעָר:
- 18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.
- וַיִּמְדּוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוֹ לְקִטּוֹ:
- וְכָלוּ בְעוֹמְרָא וְלֹא אוֹתֵר דְאִסְגִּי וּדְאִזְעָר לֹא חָסֵר גִּבֹּר לְפֹם מִיכְלִיה לְקִטּוֹ:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה.): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצִדְקָתָהּ טֶל וגו' (צמדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונו צקופסא (יומא עה: מכלתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל, ותסתום את פיה ותניחה בצמחה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלִסְקָמָא שכלשון משנה, כשנתגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס צמקרא שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א צלע"ז דְעֵדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרין גבי כסוי הדם, הגיר והצניף. דְעֵדֶק כגיר כגִלְדָּא על ארְעָא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירוש דק ככפור, שטוח קלוש ומחוזר כגליד. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העזרית, ואין לו תיבה בצפוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמְן לָהֶם הַקֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לזיתם, ומדדו צעומר איש איש מה שלקטו, ומלאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר צאהלו, והממעט ללקוט לא מלא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה זו:

And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָהוֹן אָנֹכִי
לֹא יֵשָׁאֵר מִנֶּיהָ עַד
צֶפְרָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ
אֶל-יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:

Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.

וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה
וַיֹּזְתְּרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ
עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים
וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם
מֹשֶׁה:

וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה
וַיֹּזְתְּרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ
עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים
וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם
מֹשֶׁה:

And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.

וַיִּלְקְטוּ יְתִיהָ בַצֶּפֶר
בַּצֶּפֶר גָּבֵר כָּפוּם
מִיכֻלֶּיהָ וּמֵא דְמִשְׁתָּאֵר
מִנֶּיהָ עַל אִפִּי חֻקְלָא
כַּד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא
פֶּשֶׁר:

וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר
אִישׁ כָּפִי אֹכְלוֹ וְחֵם
הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:

And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.

וַהֲיָה בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאֵה
לְקִטּוֹ לַחֲמָא עַל חַד
תַּרְיִן תַּרְיִן עוֹמְרִין לְחַד
וְאָתוּ כָּל רִבְרָבֵי כְנַשְׁתָּא
וַחֲוִיאוּ לְמֹשֶׁה:

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְקִטּוֹ
לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר
לְאִתָּד וַיָּבֹאוּ כָּל-נְשִׂאֵי
הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'

וַיֹּאמֶר לָהוֹן הוּא דְמִלִּיל
יֵי שְׂבָא שְׁבֻתָא קוּדְשָׁא
קָדָם יֵי מַחֲרַיִת דְּאַתְוִין
עֲתִידִין לְמִיכָא אִיפּוּ וַיֵּת
דְּאַתְוִין עֲתִידִין לְבִשְׁלָא
בְּשִׁילּוֹ וַיֵּת כָּל מוֹתָרָא
אַצְנַעוּ לְכוֹן לְמַטָּרָא עַד
צֶפְרָא:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֻתוֹן
שְׁבֻת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מַחֲרַ
אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת
אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת
כָּל-הַעֲדָף הַנִּיחוּ לָכֶם
לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:

(20) ויזכירו אנשים. דתן ואזכרים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הריזה מקרא הפוך, שבתחלה הבאיש ולצסוף החליע, כענין שנאמר ולא הבאיש ורמיה לא היתה זו, וכן דרך כל המתליעים: (21) וחרם השמש ונמס. הנשאר צדה נמוס ונעשה נחלים, ושתיין ממנו אילנים וצאים, ואומות העולם לדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיטוני"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צסנהדרין צסוף ד' מיתות (סז):

(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ז), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנמטה לומר להם והיה ציוס הששין והקינו וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנמטוית לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו עד אנה מאנקס, ולא הוציאו מן הכלל:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון צישול בתצטיל: למשמרת. לגניזה:

<p>And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַיִּצְנְעוּ יְתִיבָה עַד צֶפְרָא כְּמֵא דְפִקִּיד מִשֶּׁה וְלֹא סְרִי וְרִחָשָׁא לָא הָיָה בִּיהָ:</p>	<p>וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>
<p>25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָא יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ יוֹמָא דִּין לָא תִּשְׁכַּחוּנִיָּה בְּחֻקְלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שִׁבֹּת הַיּוֹם לִיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:</p>
<p>26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שֵׁשֶׁת יוֹמִין תִּלְקֹטְנִיהּ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָא לָא יְהִי בִיהָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקֹטְהוּ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>
<p>27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.</p>	<p>וַהֲיָה בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקִי מִן עַמָּא לְמִלְקֹט וְלֹא אִשְׁכְּחוּ:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p>
<p>28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אִמְתִּי אֲתוֹן מִסְרְבִין לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרֵיטִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהִי מְאַנְתָּם לְשִׁמְר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:</p>
<p>29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'</p>	<p>חִזּוּ אֲרִי יְיָ יְהִי לְכוֹן שְׁבֻתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְחִים תִּרְיִן יוֹמִין תִּיבּוּ אִנְשׁ תַּחֲוֹתוּהִי לָא יִפּוּק אִנְשׁ מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:</p>	<p>רְאוּ כִי-יְהִינֶה נָתַן לָכֶם הַשִּׁבֹּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחֲתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>30 So the people rested on the seventh day.</p>	<p>וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:</p>	<p>וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.</p>	<p>וַקְרָו בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהּ מָנָא וְהוּא כְּבֵר זֶרַע גָּדָא חִיּוֹר וְטַעְמִיהּ כְּאֶסְקָרִיטוֹן בְּדָבֶשׁ:</p>	<p>וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שֵׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֶל לֶבֶן וְטַעְמוֹ כְּצַפְחִיתָת בְּדָבֶשׁ:</p>

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין לנאח וללקוט, צאו לשאול אס נאח אס לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לנאח, אמר להם שצת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שצת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס):

(28) עד אנה מאנחתם. משל הדיוט הוא, צִהְדִי הוֹאָ לְקִי כְּרָצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:
(29) ראו. צעיניכם כי ה' כצבדו מזהיר אתכם על השצת, שהרי נס נעשה בכל ערב שצת, למת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שצת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פֶּתִיחָא דְּפִקִּיד יְיָ מִלֵּי עוֹמֶרָא מִנִּיה לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן בְּדִיל דִּיחֲזֹן יֵת לְחֵמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכֹּן בְּמִדְבָּרָא בְּאַפְקוּתֵי יִתְכֹּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלָּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֵכְלִיתִי אִתְּכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אִתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מִלֵּי עוֹמֶרָא מִנָּא וְאַצְנַע יְתִיה קֳדָם יְיָ לְמִטְרָא לְדִרְיֹכֹן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנַת אֹחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלָּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:

As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.

כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעִיה אַהֲרֹן קֳדָם סִתְדוּתָא לְמִטְרָא:

כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת:

And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ לְאַרְעָא יְתִיבְתָּא יֵת מִנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אֶרֶעָא דְּכַנָּעַן:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־חֶמֶן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־חֶמֶן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:

Now an omer is the tenth part of an ephah.

וְעוֹמֶרָא חֲדָא מִן עֶשְׂרָא בְּתַלְתָּ סָאִין הוּא:

וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאֵיפָה הוּא: (פ)

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צק שמטגנין אותו בדבש, וקורין לו אסקריתון בלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נחפרנס, הוציא להם צננת המן, אמר להם אִסְס קְחוּ דָבָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נחפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלומית של חרס כתרוממו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי צ"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצ"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מִן־הַשָּׁמַיִם אֵשׁ וְהוֹרִיחוֹ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם טַעֲמוֹ זֶה טַעֲמוֹ מִן: אל ארץ נושבת. לאחר שעזרו את הירדן (קידושין לח). (ס"א, שאותה שבער הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְדָהּ גֵּא וְאֶחָרָהּ אֶת־הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִירְדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נוסחת יִתְבָּרָא, ר"ל מיושבת. רש"י יסן): אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגבול, קודם שעזרו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' צאדר פסק המן מלירד, ונכתפון ממך שלקטו צו ציוס, עד שהקריצו העומר בששה עשר צניסן, שנאמר וַיִּאֲכְלוּ מִעֲצוֹר הָאֶרֶץ מִן־הָאֵשׁ (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש צינה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.

2

Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'

3

And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'

4

And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'

5

And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.

6

Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.

7

וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין
לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה
וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם
לְשִׁתָּת הָעָם:

וַיִּגְרַב הָעָם עִם-מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ תַּנּוּ-לָנוּ מַיִם
וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם
מֹשֶׁה מַה-תִּרְבּוּן עִמָּדִי
מַה-תִּנְסוּן אֶת-יְהוָה:

וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם
וַיִּלֶן הָעָם עַל-מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ
מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי
וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי
בְצָמָא:

וַיִּצַּעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעָם
הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקֵלְנִי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּבֶל אֲשֶׁר
הָכִיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח
בִּידֶךָ וְהִלַּכְתָּ:

הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם
עַל-הַצּוּר בְּחֹרֶב וְהָכִיתָ
בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם
וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה
לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(2) מזה תנסון. לומר היכול לתת מים בארץ זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עובר לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הולכת לעז על צני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעניות היו שם מימי קדם: ומטבך אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקח פרעה, ומארים כמה מכות, צמאים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עמה שאף למוצא הוא מוכן:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפירינין, והצור נצק מפניו.

And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'	וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה הֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)	וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ דַּאֲתָרָא נְסִיתָא וּמִצִּוּתָא עַל דְּנִצּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסְיָאוּ קֳדָם יי לְמִימַר הָאִית שְׂכִינְתָּא דִּי בֵּינָנָא אִם לָא:
Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:	וַאֲתָא עַמְלֵק וַאֲגִיחַ קִרְבָּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:
And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֹא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר לָנָא גֻבְרִין וּפֻזַּק אֲגִיחַ קִרְבָּא בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנָא קָאִים עַל רֵישׁ רְמָתָא וְחוּטְרָא דַּאֲתַעְבִּידוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קֳדָם יי בְּיָדִי:
So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.	וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶתְרֹן וְחֹזֶר עָלָיו רֹאשׁ הַגִּבְעָה:	וַעֲבַד יְהוֹשֻׁעַ כְּמָא דְאָמַר לֵיהּ מֹשֶׁה לְאַגְחָא קִרְבָּא בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶתְרֹן וְחֹזֶר סְלִיקוּ לְרֵישׁ רְמָתָא:
And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.	וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגִּיד יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:	וַהֲוִי כִּד מְרִים מֹשֶׁה יְדוּהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבִית יִשְׂרָאֵל וְכִד מְנַח יְדוּהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבִית עַמְלֵק:

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני זיינכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' צקרצנו אם אין, חייכם שהכלצ צא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישיה, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצן ראית את אבא, אמר לו אציו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלצ ונשכו:

(9) בחר לנו. ליוולן, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חצרך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי אלדני (צמדצר יצ, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אלדני משה קלאס (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייצין הם כלייה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר.

צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דצר אחר צחר לנו אנשים, שידועין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכים שלשה לעצור לפני התיצה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלצ צעלה:

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט.).

But Moses' hands were heavy;
and they took a stone, and put it
under him, and he sat thereon;
and Aaron and Hur stayed up his
hands, the one on the one side,
and the other on the other side;
and his hands were steady until
the going down of the sun.

וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ
אֲבָנָא וְשִׁימוּ תַּחְתּוּהִי
וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶר
סְעִידִין בִּידוּהִי מִכָּא חֶד
וּמִכָּא חֶד וַתִּנָּאֶה יְדוּהִי
פְּרִיסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל
שְׁמֵשׁ:

וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים
וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׁמֻ תַּחְתּוּ
וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶר
תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אַחַד
וּמִזֶּה אַחַד וַיְהִי יָדָיו
אֲמוּנָה עַד-בָּא הַשָּׁמֶשׁ:

13

And Joshua discomfited Amalek
and his people with the edge of
the sword.

וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ ית עֲמָלֵק
וַיִּת עֲמִיָּה לְפָתָגָם
דְּחָרֵב:

וַיַּחְלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ
אֶת-עֲמָלֵק וְאֶת-עַמּוֹ
לְפִי-חָרֵב: (פ)

מפטיר

And the LORD said unto Moses:
'Write this for a memorial in the
book, and rehearse it in the ears of
Joshua: for I will utterly blot out
the remembrance of Amalek
from under heaven.'

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב
דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ
קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא
אֲמַחִי יִת דְּוִכְרָנִיה
דְּעֲמָלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָּא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר
וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ
כִּי-מָחָה אֶמָּחֶה אֶת-זִכְרֵ
עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

15

And Moses built an altar, and
called the name of it Adonai-nissi.

וּבָנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא
וּפָלַח עֲלוּהִי קְדָם יי
דְּעֵבֶד לִיה נִסִּין:

וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ יְהוָה ׀ נִסִּי:

קטו
פסוקים

And he said: 'The hand upon the
throne of the LORD: the LORD
will have war with Amalek from
generation to generation.'

וַאֲמַר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא
דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא
דְּשְׂכִינְתִּיהָ עַל כּוֹרְסִי
יִקְרָא דְּעֵתִיד דִּיִּתְּנָח
קְרָבָא קְדָם יי בְּדָבִית
עֲמָלֵק לְשִׁינְיֻתָּהּ
מִדְּרִי עֲלֵמָא:

וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֶּסֶּ
יְהוָה (בְּכֹתֵר אֲרַם צוּבָה הִיָּה
כְּתוּב כְּסִיָּה בְּתִיבָה אַחַת)
מִלְחָמָה לִי-יְהוָה בְּעֲמָלֵק
מִדְּרִי: (פ)

The Haftarah is Judges 5:31-4:4 on page 219. Sepharadim read Judges .5:31-5:1

יתרו

(12) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים. צִשְׁצִיל שְׁנַעְעֵל צִמְצוּם וּמִנָּה אַחַר תַּחְתּוּ, נַחֲיִקְרוּ יְדִיו: וַיִּקְחוּ. אַהֲרֹן
וְחֹזֶר: אֲבָן וַיִּשְׁמֻ תַּחְתּוּ. וְלֹא יִשָּׁב לוֹ עַל כְּרֻכָּסָא, אֲמַר, יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִן צִנְעָר, אֲף אֲנִי אֵהִיָּה עִמָּהּ צִנְעָר:
וַיְהִי יְדִיו אֲמוּנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יְדִיו צִמְצוּם, פְּרוּשׁוֹת הַשָּׁמַיִם צִחְפִּלָּה נִאֲמָנָה וּנְכוּנָה: עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ.
שְׁהִיו עֲמָלֵקִים מַחֲשִׁין אֶת הַשְׁעוֹת צִאִינְטְרוּ "לֹא יִגְאָה", צִאִיו שְׁעָה הֵם נוֹאֲחִים, וְהַעֲמִיד לָהֶם מֹשֶׁה חֲמָה וְעִרְצָ
אֶת הַשְׁעוֹת:

(13) וַיַּחְלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ. חֲתָךְ רֹאשֵׁי גִבּוֹרִיו (תַּנְחוּמָא צִשְׁלָא כ"ח) וְלֹא הַשְׁאִיר אֵלָּא חֲלָשִׁים שְׁצָה, וְלֹא הִרְגָם
כּוֹלָם, מִכָּאֵן אֲנוֹ לְמַדִּים, שְׁעוֹ עַל פִּי הַדְּצוֹר שֶׁל שְׂכִינָה:

(14) כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן. שְׁצָא עֲמָלֵק לְהַזְדוּג לְיִשְׂרָאֵל קוֹדֵם לְכָל הָאוֹמוֹת (מְכִילָתָא עֲמָלֵק פ"צ): וְשִׁים
בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ. הַמְכִּינִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ, שִׁינְיָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְשֹׁלֵם לוֹ אֶת גִּמּוּלוֹ, כֹּאֵן נִרְמֹז לוֹ לְמֹשֶׁה שִׁיְהוֹשֻׁעַ
מְכִינִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ: כִּי מָחָה אֲמָחֶה. לִכְךָ אֲנִי מוֹהִירְךָ כֵּן, כִּי חֲפֹץ אֲנִי לְמַחְסוֹ:

(15) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. שֶׁל מִזְבֵּחַ: ה' נִסִּי. הַקְּצָ"ה עָשָׂה לָנוּ כֹּאֵן נִסִּי גָדוֹל, לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ קְרוּי ה', אֲלֵא הַמִּזְכִּיר
שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְזִכָּר אֶת הַנֶּסֶם שֶׁעָשָׂה הַמֶּקוֹס, ה' הוּא נִסִּי שֶׁלָּנוּ:

(16) וַיֹּאמֶר. מֹשֶׁה: כִּי יָד עַל כֶּסֶּ יְהוָה. יְדוֹ שֶׁל הַקְּצָ"ה הוֹרְמָה לִישָׁבַע צִכָּסָא, לְהִיְהוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיִּצְה
צִעֲמָלֵק עוֹלָמִית, וּמִהוּ כֶּסֶּ וְלֹא נִאֲמַר כֶּסֶּא, וְאֲף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחִינּוּ, נִשְׁבַּע הַקְּצָ"ה, שֶׁאֵין שְׁמוֹ שֹׁלֵם וְאֵין כֶּסֶּא שֹׁלֵם
עַד שִׁימָחֶה שְׁמוֹ שֶׁל עֲמָלֵק כּוֹלּוֹ, וְכִשְׁמָחֶה שְׁמוֹ, יְהִיָּה הַשֵּׁם שֹׁלֵם וְהַכֶּסֶּא שֹׁלֵם, שֶׁנִּאֲמַר הָאֲזִיב שְׁמוֹ תְּקַדְּצוֹת לְגִנָּח
(תְּהִלִּים ט, ז), זֶהוּ עֲמָלֵק שְׁכֻחוֹ צוֹ וְעִבְדָּתוֹ שְׁמָרָה נֶאֱמַר (עֲמוּס א, יא), וְעָרִים נְתַשָּׁם אֲבָד וְזָכַר הָמָּה (תְּהִלִּים
ס), מִהוּ אֲמַר אַחֲרָיו, וְה' לְעוֹלָם יִשָּׁב, הִרִי הַשֵּׁם שֹׁלֵם, פּוֹנֵן לְמַשְׁפַּט פְּקָאֵו, הִרִי הַכֶּסֶּא שֹׁלֵם:

Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,	וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִיפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲרֵי שְׁלוּחֶיהָ:	וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִיפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲרֵי שְׁלוּחֶיהָ:
and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרִּיָּה:	וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרִּיָּה:
and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצִּלְנִי מִיַּד מִצְרַיִם:	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצִּלְנִי מִיַּד מִצְרַיִם:
And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיוּ חֹנֶה שָׁם הַר אֱלֹהִים:	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיוּ חֹנֶה שָׁם הַר אֱלֹהִים:
and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אָנֹכִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:	וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אָנֹכִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:

- (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וזכרים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שִׁינְיָה פְּרָשָׁה אַחַת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנחגיג וקיים המלות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְרַיִם חָצַב חֶסֶן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וְאִשְׁתּוֹ אֶל רַעְוָאֵל אָבִיו (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאביו אביו. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאלו היה יתרו מתכבד במשה, אנו חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׁב אֶל יִתְרוֹ חֹתְנוֹ (מכילתא סס): למשה ולישראל. שְׁקוּל מֹשֶׁה כְּגֹדֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סס):
- (2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדו, לך שצ מצרים, ויָקַם מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁתוֹ וְאֶת בָּנָיו וְגו' (שמות ד, יט), ויָצָא אַחֲרָיו לְקִרְבָּתוֹ וּפְגַשְׁהוּ צֹהַר הָאֱלֹהִים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאני צמדו ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה צא להוסיף עליהם, אמר לה לך צא, נטלה שני בניה והלכה לה:
- (4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי, ובקש להרוג את משה, נעשה לוֹאֲרוֹ כַּעֲמוֹד של שיש (שמו"ר א, לו):
- (5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדו היה, אלא שצמדו של יתרו דָּבָר הַכְּחוּץ, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לבו ללא אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלְוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה׃

8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.

וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרָעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-חַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּרַתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה׃

ישראל

And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.

וַיִּתְּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם׃

10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם׃

11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'

עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם׃

12

(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנדך יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא שם):
 (7) ויצא משה. כבוד גדול נחכד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואזיהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקאיש משה (מכילתא שם):
 (8) ויספר משה לחותנו. למשוך את לבו לקרצו לחורה (מכילתא שם): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא שם): התלאה. למד אל"ף מן היסוד של תיבה, והט"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
 (9) ויחד יתרו. וישמע יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צרו חדודין חדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גירא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה צאפיה (סנהדרין 57). על כל הטובה. טובת המן והצאר והחורה (מכילתא שם), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרות ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא שם):
 (10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומתו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכבידים עליהם, היא העבודה:
 (11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציורת (מכילתא שם): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא שם): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומתו, צמים דמו לאצדס והס נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו

And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה
עֹלָה וְזִבְחִים לַאלֹהִים
וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם
עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי
הָאֱלֹהִים:

And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.

וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה
לִשְׁפֹּט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד
הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר
עַד-הָעֶרֶב:

And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'

וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת
כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה לָעָם
וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם
מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ
וְכָל-הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ
מִן-בֹּקֶר עַד-עֶרֶב:

And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ
כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ
אֱלֹהִים:

(סוטה יא.) לשון ויזד יעקב מזיד (בראשית כה, כט), בקדירה אשר צשלו צה נחצשלו:
(12) עולח. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין צה, כאילו נהנה מזיו השכינה (זכרות סד).
(13) ויהי ממחרת. מואי יוס הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יוס הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנמנה תורה עד יוס הכפורים לא ישצ משה לשפוט את העם, שהרי צי"ו צתמוז ירד ושצר את הלוחות, ולמחר עלה צהשכמה ושהה שמונים יוס וירד ציוס הכפורים. ואין פרשה זו כחוצה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדצרי האומר יתרו קודם מתן תורה צה, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו צמסע הדגלים שאמר לו משה נסעים יִצְחָנוו אל המקום וגו' אל נא שְׁעֹזב אֶתְנוּ (צמדצרי י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחור. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מצני חִצְב חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדצרי ליתרו שהיה מזלזל כצבדון של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצצים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק צתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צראשית, שנאמר צו ויִהְיֶה עֶרְב וגו' (שבת י).
(15) כי יבא. כי צה, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומו למקצע אולפן, לשאל תלמוד מפי הגבורה:

- when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'
- 17 And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.
- 18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.
- 19 Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.
- 20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.
- 21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.
- 22
- כִּד הָיוּ לְהוֹן דִּינָא אֶתְּן
לְוֹתִי וְדֹאֲיִנָּא בֵּין גּוֹבְרָא
וּבֵין חֲבֵרִיָּהּ וּמַהֲוֵדְעָנָא
לְהוֹן יֵת קִימִיָּא דִּיֵּי וְיֵת
אוֹרִיָּתִיָּהּ:
- וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה לְיִה
לֹא תִקֵּין פְּתִגְמָא דְּאֵת
עֲבִיד:
- מִלְּאָה תִלְאִי אִפֵּי אֵת
אִפֵּי עֲמָא הֲדִין דְּעִמְךָ
אֲרִי יִקִּיר מִנְךָ פְּתִגְמָא
לֹא תִכּוּל לְמַעֲבִדָּהּ
בְּלַחֲוִדָּךְ:
- כָּעֵן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ
וְיֵהִי מִימְרָא דִּיֵּי בִסְעָדָךְ
הָיוּ אֵת לְעֲמָא תִבְע
אוֹלְפֹן מִן קָדָם יֵי וְתֵהִי
מִיָּתִי אֵת יֵת פְּתִגְמִיָּא
לְקָדָם יֵי:
- עֲתִיָּה שְׁמַע בְּקִלִּי
אִיעֲצֹךְ וְיֵהִי אֱלֹהִים
עִמְךָ הֵיָּה אֵתִיָּה לְעַם
מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבְאֵת
אֵתִיָּה אֶת־הַדְּבָרִים
אֶל־הָאֱלֹהִים:
- וְהוֹתִירְתָּה אֶתְּהֶם
אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַתּוֹרֹת
וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־תְּדִרְךָ
יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה
אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:
- וְאֵתִיָּה תַחֲזֶה מִכָּל־הָעָם
אֲנָשֵׁי־חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים
אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בִצְע
וְשֹׂמְתֵי עַל־הֶם שְׂרֵי אֲלָפִים
שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים
וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת:
- וְאֵתִיָּה תַחֲזִי מִכָּל עֲמָא
גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִילָא
דִּיֵּי גּוֹבְרִין דְּקִשׁוּט דְּסִנָּן
לְקִבְלָא מִמּוֹן וְתִמְנִי
עַל־הוֹן רִבְּנֵי אֲלָפֵי רִבְּנֵי
מֵאוֹתָא רִבְּנֵי חֲמִשִּׁין
וּרְבְּנֵי עֶשְׂרִיָּתָא:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אליו:
(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:
(18) נבל תבול. כחרגומו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וְקַעֲלָה נָבֵל (ירמיה ח, יג), פְּנֵל עֲלָה מִקָּן וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונלחה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוזדו רצ יותר מכחך:
(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגזורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריבונם:
(21) ואתה תחזה. גרוע הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששנאין את ממונם דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממנוא מיניה דצינא, לאו דיינא הוא (צנא דצנא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח): שרי מאות.

And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.

וידנינו ית עמא בכל עדן ויהי כל פתגם רב ייתון לותך וכל פתגם זעיר ידנינו אננו וייקלון מנך ויסוכרון עמך:

ושפטו את־העם בכל־עת והיה כל־הדבר הגדל יביאו אליך וכל־הדבר הקטן ישפטו־הם והקל מעליך ונשא אתך:

If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'

אם ית פתגמא הדיו תעביד ויפקדנך יי ותכול למקם ואף כל עמא הדיו על אתריה יהך בשלם:

אם את־הדבר הזה תעשה וצונו אלהים ויכלת עמך וגם כל־העם הזה על־מקמו יבא בשלום:

So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.

וקביל משה למימר חמוהי ועבד כל דאמר:

וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר:

And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.

ובחר משה גיבורין דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין על עמא רבני אלפי רבני מאותא רבני חמשין ורבני עשוריתא:

ויבחר משה אנשי־חיל מכל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת:

And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.

ודנינו ית עמא בכל עדן ית פתגם קשי מיתן לות משה וכל פתגם זעיר דינינו אננו:

ושפטו את־העם בכל־עת את־הדבר הקשה יביאון אל־משה וכל־הדבר הקטן ישפטו־הם:

And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.

ושלח משה ית חמוהי ואזל ליה לארעיה:

וישלח משה את־חתנו ויגלה לו אל־ארצו: (פ)

ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"ז אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה באמת תיקן דה וסירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בדהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא ואחשוב, וכשתדקדק בזמנים ולגבייהו אחי שפיר, מספר המועט מתחלה ואח"כ בדהדרגה, כן נ"ל נכון ודיוק):

(22) ושפטו. וידנונו, לשון צווי: והקל מעליך. דצר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקצד את לצו (שמות ח, יא), והפזות את מואב (מלכים ב, כד), לשון הווה:

(23) וצוה אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכז על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ב): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, וצענים וקנים הנלוים עתה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודינונו ית עמא: יביאון. מיייתין: ישפטו הם. כמו ישפטו (בבבולס) וכן לא תעבדו (רות ב, ח), כמו לא תעבדו. ומרגמו דיינין אינון. מקראות העליונים היו לשון צווי, לכך מתורגמין וידנונו, ייתון, וידנונו, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לָצֵאת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בֵּינוֹם הַזֶּה בָּאוּ
מִדְבַּר סִינַי:

2

And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.

וַיֵּסְעוּ מִרֶפְדִּים וַיָּבֹאוּ
מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר
וַיַּחַן־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד
הַהָר:

3

And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:

וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים
וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה
מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה
תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

4

Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם
עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֹא
אֲתֶכֶם אֵלַי:

5

Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;

וְעַתָּה אִם־שְׁמוּעַ
תִּשְׁמְעוּ בְקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי
סֶגֶלָה מִכָּל־הָעַמִּים
כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:

(1) ביום הזה. צראש חדש (שצת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ציום ההוא, מהו ציום הזה, שיהיו דצרי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, צידוע שמעם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא צדש פ"א): וידון שם ישראל. כאיש אחד בלבד אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות וצמחלות (מכילתא שס): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שס):

(3) ומשה עלה. ציום השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וַיֵּשְׁבֶם מֹשֶׁה בְּצֹקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכמדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דצרים הקשין כגידין (שצת פו). מכילתא צדש פ"ב):

(4) אתם ראיחם. לא מסורת היא צידכם, ולא דצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיחם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייצין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כצבאו ליסע וללאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וַאֲטָלִית תָּכוֹן, כמו ואסיע אחכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנורא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמה יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא צדני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלֵאךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא צֵין מִסִּינַי מִצְרַיִם וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חלים ואצני צליקטקאזות, והענן מקצלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'

וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מְמֻלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:

And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְסִבֵּי עַמָּא וְסִדֵּר קְדָמִיהוֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי הָאֱלֹהִין דִּפְקָדִיהּ יי:

וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:

And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.

וְאַתֵּיבּוּ כָל עַמָּא כִּחְדָּא וַאֲמָרוּ כָל דְּמַלְיִל יי נַעֲבִיד וְאַתֵּיבּ מֹשֶׁה יֵת פִּתְגָמֵי עַמָּא לְקָדָם יי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִכִּי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעֲנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמָּךְ וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:

And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה הָאֲנָא מִתְגַּלִּי לְךָ בְּעִיבָא דְעֲנָנָא בְּדִיל דִּישְׁמַע עַמָּא בְּמִלְלוֹתֵי עַמָּךְ וְאַף בְּךָ יִהְיוּמִינוּ לְעֹלָם וַחֲוֵי מֹשֶׁה יֵת פִּתְגָמֵי עַמָּא לְקָדָם יי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לָּךְ אֶל-הָעָם וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסְוּ שִׁמְלֹתֵם:

And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אִיזִיל לְיוֹת עַמָּא וּתְזַמְיִנְנוּן יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיַּחֲדִירוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:

וְהָיוּ גִבְרִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָרֹם סִינַי:

and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.

וַיְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יי לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוֹרָא דְסִינַי:

וְהָיוּ גִבְרִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָרֹם סִינַי:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אומר חז"ל, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואזנים טובות שהמלכים גוזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שאתם חצתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאשף אומר, ודג' דוד פה'נים קיו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממה, שלא אמר הואיל וידוע מי שלחחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם. גם צנצניאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי למדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לך צר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- וּתְתַחֲסִים ית עֲמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אֶסְתְּמֹר לְכוֹן מְלִמְסַק בְּטוּרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוּרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל:
- וְהִגַּבְלֹתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לְאַמֵּר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וְנָגַע בְּקַצְהוּ כָּל־הַנֹּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.
- לֹא תִקְרַב בֵּיהּ יַד אַרְי אֶתְרַגְמָא יִתְרַגִּים אִו אֶשְׁתַּדְּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֶנְשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגִד שׁוּפְרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּטוּרָא:
- לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוּל יִסָּקֵל אוֹיֶרֶה יִיָּרֶה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחֵי הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלוּ בְּהָר:
- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.
- וַיַּחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא לְוַת עֲמָא וְזָמִין ית עֲמָא וַחֲנֹרו לְבוּשֵׁיהֶן:
- וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הַהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'
- וַאֲמַר לְעֲמָא הָיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְחָא:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשִׁלֶּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.
- וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַחְוֵי צִפְרָא וַהֲוֹ קָלִין וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תַקִּיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוּפְרָא תַקִּיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עֲמָא דִּבְמִשְׁרֵיתָא:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיחַת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הַהָר וְקַל שֹׁפֵר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
- 17

(11) והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה צדדש, וצחמישי צנה משה את המוצח מחת ההר ושחם עשרה מצצה (מכילתא סס), כל הענין האמור צפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צמורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנחפאו כולם (מכילתא סס):

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבזמן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו צקצהו:

(13) ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גצוה שמי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוכל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכניה והפסקת הקול, וכיון שנחלק הם רשאי לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צעריצא קורין לְדִקְרָא יוֹבֵלָא. ושופר של אילו של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהסוף משה יום אחד מדעתו, כדצרי רבי יוסי (שבת פז), ולדצרי האומר צששה צחדש ניחנו עשרת הדצרות, לא הוסוף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים מוצלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכצת זרע לאחר טבילתה ותחזור ומטמא, אצל משהתה שלשה ימים כצר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צשר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום גַּא קַל הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְקָקִים וְאֶלָּא קַל הַצִּקְעָה וְהִגָּה קַם כְּצוֹד ה' עֲמֵד (שם כג):

And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.

וַאֲפִיק מֹשֶׁה יֵת עַמָּא
לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי
מִן מִשְׁרִיתָא וְאַתְעֵתְדוּ
בְּשַׁפּוּלֵי טוֹרָא:

וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם
לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים
מִן־הַמַּחֲנֶה וַיַּתְיבּוּ
בְּתַחֲתֵית הָהָר:

Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.

וְטוֹרָא דְּסִינַי הָנֵן כּוֹלִיהִי
מִן קָדָם דְּאַתְגַּלִּי עַל־וְהִי
יִי בְּאַיִשְׁתָּא וּסְלִיק תַּנְגִּיה
כְּתַנְנָא דְּאַתְנָנָא וְזַע כָּל
טוֹרָא לְחֻדָּא:

וְהָרִי סִינַי עָשָׁן כָּלּוֹ מִפְּנֵי
אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ
וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכֹּבֵשֶׁן
וַיִּתְרַד כָּל־הָהָר מְאֹד:

And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.

וְהוּהִי קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל
וְתַקִּיף לְחֻדָּא מֹשֶׁה
מְמַלִּיל וּמִן קָדָם יִי
מַתְעַנִּי לִיהִי בְּקוֹל:

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ
וַיִּתְּקֵם מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר
וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:

And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.

וְאַתְגַּלִּי יִי עַל טוֹרָא
דְּסִינַי לְרִישׁ טוֹרָא וּקְרָא
יִי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא
וּסְלִיק מֹשֶׁה:

וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי
אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא
יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ
הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.

וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה חוּת
אַסְחִיד בְּעַמָּא דְּלִמָּא
יַפְגִּירוּן קָדָם יִי לְמַחֲזִי
וַיַּפּוּל מִנְּהוֹן סִגִּי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רֵד הָעַד בְּעַם פֶּן־יִהְיֶה־סִּי
אֶל־יְהוָה לְרֹאשׁוֹת וְנִפְל
מִמֶּנּוּ רַב:

(17) לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים. מוגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ז. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו דרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח):

(18) עָשָׁן כָּלּוֹ. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו פָּנֵן כָּלִיה וְלֹא תִרְגַּם תַּנְנָא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער באש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר ככשן, לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֶן מֵהָשֵׁי אֵלָּה יִכּוֹלָה לְשַׁמֹּעַ, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בארי אלא הוא, והכתוב מושלו באריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֶן מֵהָשֵׁי אֵלָּה לְשַׁמֹּעַ. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קוֹל מִיָּס רָצִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר אֶת הָאוֹזֶן:

(19) הוֹלֵךְ וְחֻדָּא מְאֹד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אֶזְנוֹהֶם מֵהָשֵׁי אֵלָּה לְשַׁמֹּעַ: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לחתם בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וַיִּרְדֵּה עַל הָרִי סִינַי. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרָתִי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שְׁהִקְפִּין שָׁמַיִם עֲלֵיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, והזיען על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) הָעַד בְּעַם. המרה זהם שלא לעלות צהר: פֶּן יִהְיֶה־סִּי פֶּן יִהְיֶה־סִּי אֶל־יְהוָה לְרֹאשׁוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב (מכילתא שם): יִהְיֶה־סִּי. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממנצח אנשים הורסים את המנצח:

And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'

וְאֵת כֹּהֲנֵי דְקָרְבִּין
לְשַׁמְשָׁא קָדָם יי
יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטוּל
בְּהוֹן יי:

וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים
אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ
פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:

23

And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֹא־יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת
אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ
הָעֲדָתָה בְּנֹו לֵאמֹר הִגְבֵּל
אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֹא־יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת
אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ
הָעֲדָתָה בְּנֹו לֵאמֹר הִגְבֵּל
אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:

24

And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'

וַיֹּאמֶר לְיְהוָה יי אֵיזֵיל חוֹת
וְתַסֵּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ
וְכֹהֲנֵי וְעָמָא לֹא יִפְגְּרוּן
לְמַסַּק לְקָדָם יי דְּלִמָּא
יִקְטוּל בְּהוֹן יי:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה
לֵךְ־הָרָד וְעֲלִיתָ אִתָּהּ
וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים
וְהָעָם אֶל־יְהִרְסוּ לַעֲלֹת
אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם:

25

So Moses went down unto the people, and told them.

וַיַּחַת מֹשֶׁה לְוַת עָמָא
וַיֹּאמֶר לְהוֹן יי:

וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)

XX

And God spoke all these words, saying:

וּמִלִּיל יי יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי
הָאֱלֹהִין לְמִימַר:

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
לֵאמֹר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 212.

2

(22) וגם הכהנים. אף הזכורות שהעבודה זהם (זכאים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתייצב על עמדתן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג זהם ויעשה זהם פרצה:

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד זהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד זהם שנית, שמזמין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזמין אותם בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיזה לעצמך, ואהרן מחיזה לעצמו, והכהנים מחיזה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפיו"ס, כשהיא באה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמץ:

(25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל (שמות כב, כז) ותרגומו דייקא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחור ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', ראונו לומר מה בא להודיענו צמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ותיירך שחור ופירש כו', וראונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

Thou shalt have no other gods before Me.

לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנַי:

Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;

לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;

לֹא תִסְגֹּד לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹון אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רְבָעִים לְשֹׂנְאָי:

and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.

וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֻלְפִים וְלֹאֲחָבֵי מִצְוֹתַי: (ס)

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההנאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגזור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וְסַחַת רַגְלִי פְּמַעֲשֶׂה לְבִנְתְּ הַסְּפִיר (שמות כד, י), וזו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות זאין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר לְמֹשֶׁה ה' יִתְּנֶה לְךָ אֶפְדָּה וְעֶמְקָה (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא ידחה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאוהו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים וזלתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהים אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינם עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על בני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על עבודה אלילים אלא אותו הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

(5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודה אלילים. כל לשון קנא אנפריי"מנט צלע"ו (אייפערנד) נותן לצ' לפרע: לשנאי. כתרומתו, כשאחוזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):

(6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)	לֹא תִימִי בִשְׁמֵא דִי אֱלֹהֶךָ לְמַגְנָא אֲרִי לֹא יִנָּקֶה יְיָ יְיָ דִּימִי בִשְׁמִיהָ לְשִׁקְרָא:
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:	הָיוּ דְכִיר יְיָ יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהָ:
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתְךָ:	שֵׁתָא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתָּךְ:
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:	וַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבִרְךָ וּבִרְתָּךְ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִירְךָ דְּבִקְרְנְךָ:
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	אַרִי שֵׁתָא יוֹמִין עֲבַד יְיָ שְׁמִיָּא וַיְיָ אֶרְעָא וַיְיָ יָמָא וַיְיָ כָּל דְּבַהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יְיָ יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדְּשִׁיהָ:
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	יִקְר יְיָ אָבוּךָ וַיְיָ אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירְכוּן יוֹמֶךָ עַל אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ:

(7) לשוא. (השני לשון שקר, כחרגומו) קמה דתימר אי זהו שזועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כחרגומו) זה הנשבע לחנם ולהזל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שזועות כט):

(8) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן מסלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס העצת שגני כצעים (במדבר כה, ט), וכן לא תלכש שטטן גדלים פטעה לך (דברים כב, יא), וכן ערבות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) יצמה יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דקר אלהים פטים זו שמשפטי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), הלוך וכלה (שמואל א ג, טו), וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (ציה טו):

(9) ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):

(10) אתה וזנך וכתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שצייתם הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששצייתו עליך:

(11) וינח ביום השביעי. כביכול הכתיב צעמנו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיגה שיהא נוח בשבת: ברך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו צשיל לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צ: צ

Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.

לֹא תִקְטֹל נֶפֶשׁ לֹא תִגְנוֹב
לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד
בְּחִבְרֶךָ סְהִידוּתָא
דְּשִׁקְרָא:

לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף
(ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא תִעֲנֶה
בְּרַעְיָךְ עַד שִׁקֵּר: (ס)

Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.

לֹא תַחְמִיד בֵּית חִבְרֶךָ
לֹא תַחְמִיד אִשְׁתְּ חִבְרֶךָ
וְעַבְדֶּיךָ וְאִמָּתֶיךָ וְתוֹרֶיךָ
וְחִמְרֶיךָ וְכָל דְּלַחְבְּרֶךָ:

לֹא תַחְמִיד בֵּית רַעְיָךְ
לֹא תַחְמִיד אִשְׁתְּ רַעְיָךְ
וְעַבְדֶּיךָ וְאִמָּתֶיךָ וְשׁוֹרֶיךָ
וְחִמְרֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר
לְרַעְיָךְ: (פ)

And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

וְכָל עַמָּא חֲזַן יְת קִלְיָא
וְיָת בְּעוֹרִיָּא וְיָת קֶל
שׁוֹפְרָא וְיָת טוֹרָא דְחֲנָן
וְחִיָּא עַמָּא וְזָעוּ וְקָמוּ
מִרְחִיק:

וְכָל-הָעָם רָאוּ
אֶת-הַקּוֹלֹת
וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת
קוֹל הַשּׁוֹפָר וְאֶת-הַהָר
עֹשֶׂן וְיֵרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ
וַיַּעֲמְדוּ מִרְחָק:

And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'

וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מִלִּיל
אֵת עַמָּא וְנִקְבִיל וְלֹא
יִתְמַלֵּל עַמָּא מִן קָדָם יי
דְלִמָּא נִמּוּת:

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה
דְּבַר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה
וְאֶל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים
פֶּן-נָמוּת:

And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא
תִדְחִלִין אֲרִי בְדִיל
לְנִסָּאָה יִתְכּוֹן אֲתָגְלִי
לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל
דִּתְהִי דִחְלָתִיָּה עַל
אִפְיִכּוֹן בְּדִיל דְּלֹא
תַחֲוִיבוּן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם
אֶל-תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר
נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים
וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ
עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי
תַחֲטְאוּ:

(12) למען יאריכון ימיך. אם תכזב יאריכון ימיך, ואם לא יקצרון, שדצרי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):

(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסחתי אשה פסחתי את זרים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. גנוב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו גנוב ממון, או אינו אלא זה גנוב ממון ולהלן גנוב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנובו דבר שחייב עלינו מיתת בית דין (סנהדרין פו):

(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זה אחד סומא, ומניין שלא היה זה אדם, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומניין שלא היה זה חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: ויענו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי גְּבֻלֹת יִדְּוִן יִדְּוִן (תהלים סח, יג. מכילתא שם):

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שינא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סב, י), קרים נסי (שם מט, כז), וְנָסָם עַל הַגִּזְעָה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאֲרָם, מדעו כי אין זולתו, ומיראו מפניו:

And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.

מפטיר

And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה קָרַב לְצֵד אֲמָטָתָא דִּתְמִן יִקְרָא דִּיִּי: וַיֵּעָמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה קָרַב לְצֵד אֲמָטָתָא דִּתְמִן יִקְרָא דִּיִּי: (ס)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:

20

Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.

לֹא תַעֲשִׂיוּ אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשִׂוּ לָכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחֲלָן דְכֶסֶף וְדַחֲלָן דְדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לָכֶן:

21

An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.

מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזִבְחָתָא עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכַּתִּיךָ: מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזִבְחָתָא עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכַּתִּיךָ:

22

And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.

וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתָהּ גִּזִּית כִּי חֲרָבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִילָהּ: וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתָהּ גִּזִּית כִּי חֲרָבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִילָהּ:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָא זֶעַר צֹאֵשׁ עַד לִצְהַשְׁמִים חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה קִנְיִי צֹא חֲלִיקִי צֶעֶז הָעָנָן (שמות יט, ט).

(19) כה תאמר. נלשון הזה: אהם ראיחם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, וַיִּרְד ה' עַל הַר סִינִי, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעך קֹת קְלו לְסִקְרָךְ וְעַל הָאֶרֶץ הָרָבִיחַ קֹת אֲשֶׁר הִגְדִּילָהּ (דברים ז, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הִרְפִּין השמים ושמי השמים, והִרְפִּין על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי הממששים לפני צמרוס (מכילתא פ"י): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרוצים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניחם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוצים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבתי עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יצנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צסים) (מכילתא פ"יא). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא ס): תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אכלו, כמו וְעָלִיו מִטָּה מְנַשֶּׁה (צמדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הִקְדַּשׁ וְהִקְדַּשׁ עַל מִזְבֵּחַ ה' אֶלְהֵיךָ (דברים יז, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א זכאים נח): את עולתך ואת שלמך. אשר מצאנך ומצקך. את לאנך ואת צקך. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לדרך את העם:

Neither shalt thou go up by steps
unto Mine altar, that thy
nakedness be not uncovered
thereon.

וְלֹא-תַעֲלֶה
עַל-מִזְבְּחִי
לֹא-תִגְלֶה
עָלָיו: (פ)
בְּמַעֲלֹת
אֲשֶׁר
עָרֹתָ:
וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶיךָ עַל
מִדְבַּחִי דֹלָא תִתְגַּלִּי
עָרִיתְךָ עָלוּהִי:

The Haftarah is Isaiah ;7:6-6:1 9:6-9:5 on page 224. Sepharadim read Isaiah .6:13-6:1

Now these are the ordinances
which thou shalt set before them.

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:
וְאֵלֶּיךָ דִּינִיָּא דְתַסְדֵּר
קְדָמִיהוֹן:

If thou buy a Hebrew servant, six
years he shall serve; and in the
seventh he shall go out free for
nothing.

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עַבְדִּי יָשׁ
שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא
לְחַפְשֵׁי חֲנָם:
אֲרִי תִזְבֹּן עֶבֶדָא בֶר
יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יַפְלֹח
וּבְשִׁבְעִיתָא יִפּוֹק לְבֶר
חוֹרִין מִגֵּן:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שנתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים תִּלְמֹת תִּבְנֶה (דברים כז, ו). וכן אם כסף פלֹה (שמות כב, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבֹטוּ פַעֲצֵיטוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פִּקְרִיב מִנְסַח צְפוּרִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרזר: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרזל חללת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצרזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דדין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, לפיכך לא יצא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואה פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסי צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא צדמות יוררך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שחסיס סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא לפני עוזדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דדין אחד שהם דינין אותה כדיני ישראל, אל תצאיהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשחיתם (ס"א להחשיבם), שנאמר כי לא כזרנו זורם ואויבנו פלילים (דברים לב, לא), כשאויבנו פלילים זהו עדות לעלי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִתְנַחֵלְתָּם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יא' בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִגְתּוֹ (שמות כב, א), או אינו אלא צמור עזמו מפני דחק, אבל מכרוהו בית דין לא יא' בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְכֹּר אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי צמור עזמו מפני דחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בצית דין: לחפשי. לחירות:

If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.

אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בפעיל אתתא הוא ותפוק אתתיה עמיה:

אם-בגפו יבא בגפו יצא אם-פעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו:

4

If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.

אם רבוניה יתין ליה אתתא ותליד ליה בנים או בנות אתתא ובניה תהי לרבוניה והוא יפוק בלחודוהי:

אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו:

5

But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;

ואם מימר יימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אתתי וית בני לא אפוק בר חורין:

ואם-אמר יאמר העבד את-אדני את-אשתי ואת-בני לא יצא חפשי:

6

then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.

ויקרבניה רבוניה לקדם דיינא ויקרבניה לות דשא או דלות מזוזתא וירצע רבוניה ית אידניה במרצעא ויהי ליה עבד פלח לעלם:

והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה וירצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם: (ס)

לוי

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ב): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שאלה, אלא מגיד הכחוש, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כב.).

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבירה אף היא יולדה בשם, ואפילו לפני ששם הציאה סימנין יולדה, שנאמר אָסִידָהּ עָבְדִּי אוּלְאָהּ (דברים טו, יב) מלמד שאף העבירה יולדה בשם:

(5) את אשתי. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, נריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה צִאָּנוּ וְצִדְלָת (דברים טו, יז), צדלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב.): ורצע אדניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ אֶזְנוֹהָ שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה נֶאֱמַר כֹּאן וְרָצַע אֶדְנוֹי אֶת אָזְנוֹ, ונאמר במרצע פָּנוּךְ אֶזְנוֹ הַמַּטְעָה הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כֹּאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ לרצוע מכל שאר אצבעים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זֹאת שֶׁשְׁמַעָה עַל הָרָסִינִי לֹא תַגְנוּב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ שֶׁשְׁמַעָה עַל הָרָסִינִי כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר נרור מבזשם שחולין בלואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הק"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ שָׁבָו (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.

וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאֻמָּה לֹא תֵצֵא כְּצֹאת הָעֶבְדִּים: וְאִרִי יוֹבִין גִּבֹּר יִתְּ בְּרַתֶּיהָ לְאֻמָּהוּ לֹא תִפּוֹק כְּמִפְקֻדֹת עֲבָדָי:

If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.

אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־[כ'] (כ' לא) [ק' לו'] יַעֲדָה וְהִפְדָּה לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמְשַׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדו־בָּה: אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקְיִמָּה לִיהָ וַיִּפְרָקָנָה לְגִבֹּר אַחֲרָן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְזַבּוֹנָהּ בְּמִשְׁלָטֶיהָ בָּה:

And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.

וְאִם־לְבָנוֹ יַיעֲדָנָה כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ: וְאִם לְבָרִיהָ יִקְיִמָּנָה כְּחֻלָּת בָּנֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:

If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.

אִם־אֶחָרָת יִקַּח־לוֹ שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע: וְאִם אוֹחֲרָנָתָא יִסֵּב לִיהָ זִיוָנָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:

And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.

וְאִם־שְׁלֹשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיִּצְאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס) וְאִם תִּלָּת אֵלִין לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְתִפּוֹק מִגֵּן דָּלָא כֶּסֶף:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. צקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימנים נערו, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וציוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיה, מה עברי יוצא בשש וציוכל, אף עבריה יוצאה בשש וציוכל, ומה לא תצא כצאת העבדים, לא תצא כצאת העבדים, לא תצא כצאת העבדים כנענים, יכול העברי יוצא כצאת העבדים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה כצאת העבדים, אף הוא אינו יוצא כצאת העבדים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמורה ציעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולנאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנהא במנה ועשה אצלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמידה לנאת לסוף שש שנה, נמא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשה אצלו צ' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותנא מאללך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו ראוי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:): בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה מצות יעוד, וכן אציה, מאחר שצגד זה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צו קס תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיצל אציו צדמין: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו כצר: שארה. מוזנות (כמוצות מו:): כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לצנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לצנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמד שחלף בסימנים, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, כבר למדנו שתנא, שנאמר העברי או העבריה וצדדך שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תנא צהן (מכילתא פ"ג),

He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.

מכה איש ומת מות יומת: ודימתי לאנש ויקטליה אתקטל יתקטיל:

13

And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.

ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר ינוס שמה: (ס)

14

And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.

וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: (ס) וארי ירשע גבר על חבריה למקטליה בנכילו מן מדבחי תדבריה למקטל:

15

And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.

ומכה אביו ואמו מות יומת: (ס) ודימתי לאביוהו ולאמיהו אתקטל יתקטיל:

16

או אינו אומר שתכלה צנורות (קידושין ד. 7), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צנורות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויכלה חנם זו צנורות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוחין, ומה שצדי לפרש למה באו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש פי יקה כל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד. יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (סס), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ופסע צדה את נפשי לקקסה (שמואל א כד. יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד צד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר צד צד, וזה שם דבר צד דיייה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומו ודלא כמן ליה. ומנחם חצרו בחלק צד צד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחצרו באחת ממחלוקת של צד, נחצרו בחלק על צד תפסאו (ישעיה סו, יב), צדה אורקה (שמואל א כ, כ), ומלין לצד על אשה ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה חליך קעה (תהלים נא, י), לא יאנה לצדיק כל און (משלי יב, כא), מתאנה הוא לי (מלכים ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תכל זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פאשר יאמר משל הקדמני מרשעים ילא קשע (שמואל א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים ילא קשע, והאלהים אנה לידו, במה הכחוז מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקב"ה מזדמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמתו לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לויה (מכות יב:):

(14) וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעצוד עצודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה:):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחצירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, והוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	בָּרָם אִם יוֹמָא אוֹ תְּרִין יוֹמִין וְתִקְנִים לֹא יִתֵּן אָרִי כִּסְפֵּיהּ הוּא:	אֵךְ אִם-יּוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (ס)
22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְאִרִי יִנְצוֹן גִּבּוֹרִין וְיִמְחוּן אֶתְתָּא מַעֲדִיא וְיִפְקוּן נִלְדָּהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֶתְגַּבָּהּ יִתְגַּבִּי כְּמָא דִּישְׁנֵי עֲלוּהִי בַּעֲלָה דְּאֶתְתָּא וְיִתֵּן מִמֵּימַר דִּיִּנְיָא:	וְכִי-יִנְצוּ אַנְשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יֶלְדָּיהָ וְלֹא יְהִיָּה אֶסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:
23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתֵּן נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:	וְאִם-אֶסּוֹן יְהִיָּה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינָא חֲלָף עֵינָא שְׁנָא חֲלָף שְׁנָא יָדָא חֲלָף יָדָא רַגְלָא חֲלָף רַגְלָא:	עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹנָה חֲלָף כּוֹנָה פִּדְעָא חֲלָף פִּדְעָא מִשְׁקוּפִי חֲלָף מִשְׁקוּפִי:	כּוֹנִיָּה תַּחַת כּוֹנִיָּה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26		

חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו דדבר שיש בו כדי להמית, ועל אצר שהוא כדי למות זהכאה זו, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נז: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַצ נִקְמַת נָקָם בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונחכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פָּן שָׁףּ בְּאֶזְנוֹ רֶגֶלָהּ (תהלים זא, יב), וּבִטְרָם יִתְגַּבְּפוּ רֶגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וְלֹאֲכָן נֶגֶף (ישעיה ט, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבצל, שמיין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בצל הריונה: ענש יענש. יגבו ממון ממנו, כמו וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאֶה פָּסָף (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיתצענו הבעל בצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין דדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיטה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אצר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיווא זה רואה ליטול להיות מטער כר: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצת את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפגענו וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצבת וזער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הזער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הזער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מטער כל כך, וזה חתכה בצרול וזער: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוא, אלא שמאדים הזשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקקן) כמו וְקָמַר טַבַּרְקָרְטִי (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.

וְאִרִי יִמְחִי גֵבֶר יֵת עֵינָא
דְּעִבְדִּיהּ אוֹ יֵת עֵינָא
דְּאִמְתִּיהּ וַיַּחְפְּלֶנָה לְבָר
חֹרִין וַיִּפְטְרֶנָה חֻלְף
עֵינִיהּ:

וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין
עֲבָדוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹתוֹ
וַיַּחְפְּתֶהּ לַחֲפְשֵׁי יִשְׁלַחֲנוּ
תַּחַת עֵינוֹ:

And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.

וְאִם שָׁנֵא דְּעִבְדִּיהּ אוֹ
שָׁנֵא דְּאִמְתִּיהּ וַיִּפֹּל לְבָר
חֹרִין וַיִּפְטְרֶנָה חֻלְף
שָׁנִיהּ:

וְאִם־שָׁן עֲבָדוֹ אוֹ־שָׁן
אִמּוֹתוֹ וַיִּפֹּל לַחֲפְשֵׁי
יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת שָׁנוֹ: (פ)

And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.

וְאִרִי יָגַח תּוֹרָא יֵת
גִּיבְרָא אוֹ יֵת אִתְּתָא
וַיָּמוּת אֶתְרַגְמָא יִתְרָגִים
תּוֹרָא וְלֹא יִתְאַכִּיל יֵת
בְּסָרִיהּ וּמְרִיהּ דְּתּוֹרָא
יְהִי זָכָא:

וְכִי־יָגַח שׁוֹר אֶת־אִישׁ
אוֹ אֶת־אִשָּׁה וַיָּמוּת סָקוּל
יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל
אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר
נָקִי:

But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.

וְאִם תּוֹר נָגַח הוּא
מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי
וְאִתְּסַחֵד בְּמְרִיהּ וְלֹא
נִטְרִיהּ וַיִּקְטֹּל גֵּבֶר אוֹ
אִתְּתָא תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִךְ
מְרִיהּ יִתְקַטֵּיל:

וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מֵתָמְלִי
שְׁלֹשִׁם וַהֲוַעַד בְּבַעְלֵיו
וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וַהֲמִית אִישׁ
אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל
וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת:

If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.

אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלּוּהִי
וַיִּתֵּן פּוּדְקָן נַפְשִׁיהּ כְּכֹל
דִּישְׁוֹן עָלּוּהִי:

אִם־כֶּפֶר יוֹשֵׁת עָלָיו
וַנִּתֵּן פְּדוּן נַפְשׁוֹ כְּכֹל
אֲשֶׁר־יוֹשֵׁת עָלָיו:

(26) את עין עבדו. כענין, אבל עצרי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אלל לא תלא כלאה העצדים: תחת עינו. וכן כ"ד ראשי עצרים, אלצעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרכה עמו אף כל שנצרכה עמו, והרי שן לא נצרכה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (צבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מניין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחברו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כג: צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (בראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנגיחה, המיתו צנשיכה, דחיפה, וצעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המקה לַחַם הוא (צמדצר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כו):

- Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.
- 32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.
- 33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,
- 34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.
- 35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.
- 36
- אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בֵת יִגַּח כַּמִּשְׁפֹּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:
אוֹ לְבָר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא דְדִין יִתְעַבִּיד לִיה:
- אם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶףוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִסָּקֵל: (ס)
- וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִי־יִכְרֶה אִישׁ בֵּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׂוֹר אוֹ חֲמֹר:
- מְרִיה דְּגֻבָּא יִשְׁלִים כֶּסֶף אִתִּיב לְמִרְוּחֵי וּמִיתָא יְהִי דִילִיָּה:
- וְכִי־יִנָּף שׂוֹר־אִישׁ אֶת־שׂוֹר רֵעֵהוּ וְנָמַת וּמָכְרוּ אֶת־הַשּׂוֹר הַחַי וְחָצְוּ אֶת־כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת־חֲמֹת יַחֲצִיּוּן:
- וְאִרִי יִגּוֹף תּוֹר דְּגִבְרָ יֵת תּוֹרָא דְּחִבְרִיָּה וְיָמוּת וְיִנְבְּנוּ יֵת תּוֹרָא חַיָּא וְיִפְלְגוּן יֵת כֶּסְפִּיהּ וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא יִפְלְגוּן:

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שור חלף זור, בין שאינו שור אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב (שם ג). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחייה, שבכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחייה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחייה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו בזנזיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שור כסף ואפילו סובין (שם ז), (והא דכתיב מיטב שדה וכתב רש"י שהניזקין מן העידית, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא ברבי יהושע, דזהו אם צד לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמות יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בבא קמא י):

(35) וכי יגור. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן כלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שור מאתים שהמית שור שור מאתים, בין שהנזלה שור הרבה בין שהיא שור מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המה וזה חצי החי וחצי המה, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שור לימכר לעוצד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שור יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס

Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.

או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה-לו: (ס)

If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.

כי יגנב איש שור או-שה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע-צאן תחת השה:

If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.

אם-במחתרת ומצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:

If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.

אם-זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנותו:

If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.

אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: (ס)

חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהחס משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאין שוין, שהמשלם חצי נזק, שמיני לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין החס משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזק יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב החס לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בצא קמא טז):

(36) או נודע. או לא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגישות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו: (37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה בו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה בו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השה. שאין הכתוב לומר, שאין מדת משלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחתרת. כשהיה חומר את הבית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו צפניו ושותק, לפיכך, על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב). (2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שחרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאוהו עדים קודם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

<p>שלישי</p> <p>5</p>	<p>If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אֲרִי יוֹכִיל גֹּבֵר חֲקֵל אוֹ כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח ית בְּעִירְיָה וַיִּכּוֹל בַּחֲקֵל אֶחָדָן שָׂפָר חֲקִלְיָה וּשְׂפָר כֶּרְמִיָּה יִשְׁלֹם:</p>	<p>כִּי יִבְעֹר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֹר בַּשָּׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב כֶּרְמֹו יִשְׁלֹם: (ס)</p>
<p>6</p>	<p>If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְּפַק נוֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קִמָּא אוֹ חֲקֵל שְׁלֵמָא יִשְׁלֹם דְּאֲדִלִּיק ית דְּלִיקְתָּא:</p>	<p>כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֵּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבְּעִירָה: (ס)</p>
<p>7</p>	<p>If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גֹּבֵר לְחֻבְרִיָּה כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמַטָּר וַיִּתְּגַבֵּן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא יִשְׁלֹם עַל חֵד תְּרִין:</p>	<p>כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ-כֵלִים לְשֹׁמֵר וַיִּגְנַב מִבֵּית הָאִישׁ אִם-יִמָּצֵא הַגִּנֵּב יִשְׁלֹם שְׁנַיִם:</p>
<p>8</p>	<p>If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא וַיִּתְּקַרֵּב מֵרִיָּה דְּבֵיתָא לְקִדְם דִּיֵּינָא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדִיָּה בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהַ חֻבְרִיָּה:</p>	<p>אִם-לֹא יִמָּצֵא הַגִּנֵּב וַיִּתְּקַרֵּב בְּעַל-הַבַּיִת אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-לֹא שְׁלַח יָדֹו בְּמִלְאֲכָתָהּ רֵעֵהוּ:</p>

- (3) אם המצא תמצא בידו. זרשמו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁה על שְׁלֵמָה על כָּל אֲבֻדָּה וגו' שְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:
- (4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו אֶנְקְנוּ וַיִּצְעִירנו (במדבר כ, ד): כי יבער. יולין זהמותיו בשדה וכרם של חבירו, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בזעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא כ:), ושלח הוא נזקי מדרך כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. שדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שזה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שסו:):
- (5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש בלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:
- (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שס סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים:
- (7) אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

For every matter of trespass,
whether it be for ox, for ass, for
sheep, for raiment, or for any
manner of lost thing, whereof one
saith: 'This is it,' the cause of both
parties shall come before God; he
whom God shall condemn shall
pay double unto his neighbour.

על כל פתגם דחוב על
תור על חמור על אמר
על כסו על כל אבידתא
דיימר ארי הוא דין
לקדם דייניא ייעול דין
תרויהון דיחובון דייניא
ישלים על חד תרין
לחבריה:

על כל דבר פשע
על שור על חמור
על ששה על שלמה
על כל אבדה אשר
יאמר כיהוא זה
עד האלהים יבא
דבר שניהם אשר
ירשיען אלהים ישלם
שנים לרעהו: (ס)

If a man deliver unto his
neighbour an ass, or an ox, or a
sheep, or any beast, to keep, and it
die, or be hurt, or driven away, no
man seeing it;

ארי יתין גבר לחבריה
חמור או תור או אמר
וכל בעירא למטר ומית
או אתבר או אשתבי לית
דחוי:

כיייתן איש אל רעהו
חמור או שור או ששה
וכל בהמה לשמר ומית
או נשבר או נשבה אין
ראה:

the oath of the LORD shall be
between them both, to see
whether he have not put his hand
unto his neighbour's goods; and
the owner thereof shall accept it,
and he shall not make restitution.

מומתא דיי תהי בין
תרויהון אם לא אושיט
ידיה במא דמסר ליה
חבריה ויקביל מריה
מניה מומתא ולא
ישלים:

שבעת יהיה תהיה בין
שניהם אם לא שלח ידו
במלאכת רעהו ולקח
בעליו ולא ישלם:

But if it be stolen from him, he
shall make restitution unto the
owner thereof.

ואם אתגנבא יתגניב
מעמיה ישלים למרזהי:

ואם גנב יגנב מעמו ישלם
לבעליו:

If it be torn in pieces, let him
bring it for witness; he shall not
make good that which was torn.

אם אתברא יתבר ייתי
סהדין דתביר לא
ישלים:

אם טרף יטרף יבאדו עד
הטרפה לא ישלם: (פ)

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכך דרשו רבותינו, ונקרצ בעל הצית אל האלהים, קריבה זו שצועה היא, אתה אומר לשצועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב ככפל אם באו עדים שהוא זידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' תהיה צין שגיקס אם לא שלח ידו, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה ששנצעת עליו הרי הוא אללך, עד הדיינין יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (שם קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד): לפיכך פטר בו את הגנבה. כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד דגד:

(10) שבעת ה' תהיה. ישנע שכן הוא כדצרינו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השצועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

- 13 And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.
- 14 If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.
- 15 And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.
- 16 If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.
- 17 Thou shalt not suffer a sorceress to live.
- 18 Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.
- 19 He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.
- 20
- וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁכַּר אוֹ־מֶת בְּעָלָיו אֵין־עֲמוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם:
- אִם־בְּעָלָיו עֲמוֹ לֹא יִשְׁלָם אִם־שְׂכִיר הוּא בָּא בִשְׂכָרוֹ: (ס)
- וְכִי־יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִהָרְגָנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
- אִם־מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל בְּמָהָר תִּבְתּוֹלֶת: (ס)
- אִם מִצָּבָא לֹא יָצִיב אָבִיהָ לְמַתָּנָה לִיהָ כֶּסֶף יִתְקוֹל בְּמוֹהָרֵי בְתוּלָתָא:
- מְכַשְּׁפָה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:
- כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: (ס)
- זֶבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלֹתִי לִיהָוָה לְבָדּוֹ:
- דִּידִבַּח לְטַעֲנוֹת עֲמֻמִּיָּא יִתְקַטֵּיל אֱלֹהֵין לְשָׂמָא דִּי בְלַחֲדוּדֵיהִי:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאחו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישרם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת מחול ושועל וגמלי משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כחצו ומת או נשבר או נשבר, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שזר ושציה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלכחו (צבא מציעא ס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת צורה ומתה (שם נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שואל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכור נשתמש, ואין לו משפט שואל להחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתח. מדבר על צד עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ידל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מחר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה:

(16) כמהר הבתולות. שהוא קצו חמשים כסף אלל החופס את הבתולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִשְׁתּוֹ הַנְּעִרָה חֲמִשִּׁים קֶסֶף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהוה, שהנשים מציאות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכחצו צהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמעות צראש הציבה, אם נקודה

And a stranger shalt thou not
wrong, neither shalt thou oppress
him; for ye were strangers in the
land of Egypt.

וְלִגְיוֹרָא לֹא תִזְנוֹן
וְלֹא תַעֲיִקוּן אֲרִי
דִּי יִרְיִן הַנִּיתוֹן בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם:

וְגַר לֹא-תִזְנוֹה וְלֹא
תִלְחָצְנוּ כִּי-גֵרִים הֵייתֶם
בְּאַרְץ מִצְרַיִם:

Ye shall not afflict any widow, or
fatherless child.

כָּל-אַרְמְלָא וַיִּיתָם לֹא
תַעֲנוּן:

כָּל-אַלְמָנָה וַיִּיתָם לֹא
תַעֲנוּן:

If thou afflict them in any
wise—for if they cry at all unto
Me, I will surely hear their cry—

אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי
אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי
קִבְּלָא אֶקְבִּיל קְבִילִיתִּיה:

אִם-עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי
אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע
אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ:

My wrath shall wax hot, and I will
kill you with the sword; and your
wives shall be widows, and your
children fatherless.

וַיִּתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְטֹל
יִתְכוֹן בְּחַרְבָּא וַיִּהְיוּ
נְשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם
יִתָּמִים:

וַחֲרָה אִפִּי וַחֲרַגְתִּי
אֲתֶכֶם בְּחַרְבַּב וַהֲיוּ
נְשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם
יִתָּמִים: (פ)

If thou lend money to any of My
people, even to the poor with
thee, thou shalt not be to him as a
creditor; neither shall ye lay upon
him interest.

אִם כֶּסֶף תַּוְּזִיף בְּעַמִּי
לְעִנִּיָּא דְעַמְּךָ לֹא תִהִי
לִיה כְּרִשְׁיָא לֹא תִשְׁוֹן
עֲלוּהִי חִיבוּלִיָּא:

אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי
אֶת-הָעִנִּי עַמְּךָ לֹא-תִהְיֶה
לוֹ כְּנִשְׂיָה לֹא-תִשְׁיָמוֹן
עָלָיו נִשְׂיָה:

בחסד, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהוא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פתח וקמץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר דרך אחר כמ"ש בדקדוקי רש"י יענין זו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהזכירם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אינן קמוץ וצ"ל אלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר זה מיתה במקום אחר והוצ"ל אף תהיה ההוא או אף תהיה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, צא ופירש לך כאלו זכר לאלהים יחרם, לומר לך, מה זכיחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות פנים, וחייבין עליהם לכל עבודת אליהם, בין שדרכה לעזרה בכך בין שאין דרכה לעזרה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תזנה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר בלע"ז (הענין) כמו והוצ"ל אף תמונך אף תמונך (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שכן אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם צעוק יצא, אבל באם לא יצא לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליעול את שלך, למה, כי אם צעק יצא אליו וגו':

(23) ודווי נשיכם אלמנות. משמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצנינים יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצנינים יהיו יתומים, שלא יניחוס בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אדם ואדם שצחורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועניי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (צבא מניעא עא.). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעבד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי. את העני עמך.

If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;

26

for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.

רציעי

Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.

28

Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.

29

Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.

30

And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.

אם מִשְׁכּוֹנָא תִּסָּב
כְּסוּתָא דְּחִבְרָךְ עַד
מִיעַל שְׁמֶשָׁא תְּחִיבֶנְיָה
לֵיהּ:

אֲרִי הִיא כְּסוּתִיהּ
בְּלַחֲוֵדָה הִיא תוֹתִיבִיהּ
לְמִשְׁכִּיבָה בְּמָא יִשְׁכּוּב
וְיִהִי אֲרִי יִקְבֹּל קֳדָמִי
וְאֶקְבִּיל קְבִילִתִּיהּ אֲרִי
חֲנּוּן אֲנִי:

דִּינָא לָא תְּקִיל וְרָבָא
בְּעַמְּךָ לָא תִּלּוּט:

בְּכּוֹרְךָ וְדַמְעָךָ לָא
תֵּאָחֵר בּוֹכֹרָא דְּבִנְךָ
תִּפְרִישׁ קֳדָמִי:

כֵּן תַּעֲבִיד לְתוֹרְךָ לְעֹנֶךָ
שִׁבְעָא יוֹמִין וְיִהִי עִם
אִמֶּיהָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה
תִּפְרִשְׁנֶיהָ קֳדָמִי:

וְאֲנָשִׁין קֳדִישִׁין תְּהִיוּן
קֳדָמִי וּבִשֶׁר תִּלְיֵשׁ מִן
חַיָּוָא חֵיָא לָא תִּכְלִיוּן
לְכִלְבָּא תִּרְמוּן יִתִּיהּ:

אם-חבל תחבל שלמת
רעך עד-בא השמש
תשיבנו לו:

כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לְבִדָּה
הוּא שְׁמֹלְתוֹ לְעֵרוֹ בְּמָה
יִשְׁכָּב וְהִיא כִּי-יִצְעַק
אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חֲנוּן
אֲנִי: (ס)

אֱלֹהִים לָא תְּקַלֵּל וְנָשִׂיא
בְּעַמְּךָ לָא תִּאָּר:

מְלֶאכֶתְךָ וְדַמְעָךָ לָא
תֵּאָחֵר בְּכּוֹר בְּנִיךָ
תִּתֵּן-לִי:

כֵּן-תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנְךָ
שִׁבְעַת יָמִים וְיִהְיֶה
עִם-אִמּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּתְּנוּ-לִי:

וְאֲנָשִׁי-קֳדָשׁ תִּהְיוּן לִי
וּבִשֶׁר בְּשָׂרָה טָרֵפָה לָא
תֹאכְלוּ לְפֶלֶב תִּשְׁלֹכוּן
אֹתוֹ: (ס)

הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תתבענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רצית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצן ונופח עד קדקדו, כך רצית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרצית עולה ומחסרו ממון הרצה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלווה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אללי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיצנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא בקר של מחר, ובצקות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צליה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טליה: שמולתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאכתך. חוצה המוטלת עליך כשתחמלא תצואתך להצטל, והם זכורים: ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר צוה עליו צמקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מִכֶּן אֶחָד עֶשְׂרֵה (במדבר יח, טז), אף זכור בהמה דקה מטפל בו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לזו ציוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וקלָהה יִרְגָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.

לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא
אֶל-תִּשֶׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע
לְהִיט עַד חָמָס:
לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר
לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חֵיִבָּא
לְמַהֲנִי לִיהַ סְחִיד שָׁקֶר:

Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;

לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים
לְרָעַת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֵב
לְנִטָּת אַחֲרֵי רַבִּים
לְהַטֹּת:
לֹא תִהְיֶה בֶּתֶר סִגְיָא
לְאִבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּה
מִקְלָא־לְפָא מֵא דְּבַעֲיָנְךָ
עַל דִּינָא בֶּתֶר סִגְיָא
שְׁלִים דִּינָא:

neither shalt thou favour a poor man in his cause.

וְדָל לֹא תִהְדָּר
בְּרִיבּוֹ: (ס)
וְעַל מַסְכִּינָא לֹא תִרְחִים
בְּדִינָה:

If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.

כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֹיְבֶיךָ אֹו
חֲמֹרֹו תִעָּה הָשִׁב תְּשִׁיבֵנּוּ
לוֹ: (ס)
אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ
אֹו חֲמֹרִיָּה דְּטָעִי אֶתְבָּא
תְּתִיבְנִיה לִיהַ:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקולי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטורף, וכן פי צִבְיָה מִלְאָה (דברים כז, כז), וכן אֶשֶׁר לא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְדָּה לִילָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דחליש מן חיורא חיתא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מזהמה כשרה צחייה: לבלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵל צִנִּי יִשְׁרָאֵל לא יִתְּךָ קָלָב לָשֵׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיצא בעל דין חזירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חזירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושן בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ג.). וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדייני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שבצבית דין, לפיכך מתחילין צדייני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה צבציל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלף מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמימו. ואני אומר ליצבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענונו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמימו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי וזוהר הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכדננו:

If thou see the ass of him that
hateth thee lying under its
burden, thou shalt forbear to pass
by him; thou shalt surely release it
with him.

אֲרִי תַחֲזִי חֲמֹרָא דְסִנְאָה
רְבִיעַ תַּחֲזִי טוּעֲנִיהּ
וְתִתְּנֶנּוּ מִלְּמִשְׁקַל לֵיהּ
מִשְׁבָּק תִּשְׁבֹּק מָא
דְּבִלְבָד עֲלוּהִי וְתִפְרִיק
עִמּוּהּ:

כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵא
רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדְלָהּ
מֵעֹזב לוֹ עֹזב תַּעֲזֹב
עִמּוֹ: (ס)

חמישי

Thou shalt not wrest the
judgment of thy poor in his cause.

לֹא תִצֵּל דִּין מִסְכִּינָה
בְּדִינֶיהּ:

לֹא תִטֶּה מִשְׁפֶּט אֲבִינָה
בְּרִיבּוֹ:

7

Keep thee far from a false matter;
and the innocent and righteous
slay thou not; for I will not justify
the wicked.

מִפִּתְגָּמָא דְשִׁקְרָא הָוִי
רַחִיק וְדוֹכִי וְדוֹכִי וְדוֹכִי
מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל אֲרִי
לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא:

מִדְּבַר־שִׁקְרָא תִרְחָק וְנָקִי
וְצַדִּיק אַל־תַּהַרְגֵהוּ כִּי
לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:

8

And thou shalt take no gift; for a
gift blindeth them that have sight,
and perverteth the words of the
righteous.

וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל
אֲרִי שׁוּחָדָא מְעוֹר
עֵינֵי חֲכִימִין וּמְשַׁלְּמִיל
פִּתְגָּמִין תִּרְצִין:

וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי תִשְׁחַד
יַעֲוֶה פְקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי
צַדִּיקִים:

9

And a stranger shalt thou not
oppress; for ye know the heart of
a stranger, seeing ye were
strangers in the land of Egypt.

וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיָקוּן
וְאַתּוֹן יַדְעַתּוֹן יֵת
נַפְשָׁא דְלִגְיוֹרָא אֲרִי
דִּי־יִירִין הָוִיתּוֹן בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם:

וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם
יַדְעַתֶּם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר
כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

10

And six years thou shalt sow thy
land, and gather in the increase
thereof;

וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יֵת
אַרְעָךָ וְתִכְנֹשׁ יֵת
עַל־לִתָּהּ:

וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע
אֶת־אַרְצְךָ וְאַסַּפְתָּ
אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

11

(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו; וחדלת מעזוב לו. בחמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזר וְעֹזֵב (מלכים"א יד, י'), וכן וַיַּעֲזֹב יְרוּשָׁלַיִם עַד הַיּוֹמָה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בְּלָבָד רָצִים הָיוּ הָאֱלֹהִים מִפְּנֵי וְגו' (דברים ז, יז), שמא תאמר כן, בחמיה, לא תִּירָא מֶהָס. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כינא, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או צהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צבא מציעא לז), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאו ממנו:

(6) אבינך. לשון אביה, שהוא מדולדל וחסר לכל טובה (שם קיא):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטוּק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צבית שנתחייב צה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא חטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צמורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כתרוממו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המזדקקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. צהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מציעא נט): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתוּ אֶל פֶּתַח בֵּיתְךָ (דברים כב, ז):

but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.

Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.

And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .

Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.

The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;

וְהִשְׁבִּיעֹתָ תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיטְךָ הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתָךְ:

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבְיֹמֵי הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת וְהָיָה בְּדִיל דִּינֹתָ תֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְיִשְׁקוּט בֶּרֶךְ אֲמִתְךָ וְגִיּוֹרְךָ:

וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּי:

שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּהְיֶה לִּי בַשָּׁנָה:

אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמַר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:

(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הדיעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"ב): בן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלצן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך: (12) וביום השביעי תשב. אף בשנה השביעית לא תעקר שנת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שנת, לא תנהג בה שנת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להמיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זעיר: בן אמרך. צעד הערל הכחוש מדבר (שם): והגר. זה גר חושש: (13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצוורה אזהרה היא במקום לאו (י"ל שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עצודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ציוס עצודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עצודת אלילים כנגד כל המצות כולם, והנהגה בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעצודת אלילים שלו, נמנעת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הפיתגני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):

(15) חדרש האביב. שהצבואה מתמלאת בו בצביה. אציב לשון אצ, זכור וראשון לצבל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז:).

and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.

וּחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶךָ וּחַג הָאֶסְףֹּה בְּצֹאת הַשָּׂנֶה בְּאֶסְפְּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:

17

Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים וְיִהְיֶה:

18

Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.

לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דָּם לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פֶּסַחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בֶּרֶךְ מִמֶּנֶּה בַּחֲמָא תִרְבִּי נִכְסֹת חֲמָא עַד צִפְרָא:

19

The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.

רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)

שְׁשִׁי

Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.

הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבְיֹאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:

21

(16) וחג הקציר. הוא חג שזועות: בכוורי מעשיך. שהוא זמן הזאת זכורים, ששתי הלחם הזאין בעזרת, היו מתירין החדש למנחות ולהזיא זכורים למקדש, שנאמר וזִיּוֹם הַזִּפּוּרִים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתייצבת בשדות, וזחג אוספים אותה אל הזית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שזבער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל זלינה, תלמוד לומר על מזקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אכל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכוורי אדמתך. אף השביעית חייבת זכורים, לכך נאמר אף כאן זכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורכ עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא לְכָךְ חֲטָה וְשֹׁעֲרָה וגו' (דברים ח, ט): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש צלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מואל זכמה מקומות צתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֲנֹכִי וְשֹׁעֲרָה גְדִי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים (שם כו, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי חטם, אף עגל וכבש צממע. וצג' מקומות נכתב צתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול (חולין קטו):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נזכרו שתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְבְּךָ (שמות לג, ג): אשר הכנותר. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כזר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.

אִסְתָּמֶר מִן קִדְמוֹהִי
וְקִבִּיל לְמִימְרֶיהָ לֹא
תִסְרִיב לְקִבְלֶיהָ אֲרִי
לֹא יִשְׁבּוֹק לְחוּבִיכֹן
אֲרִי בְשִׁמִּי מִימְרֶיהָ:

הַשְׁמֹר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ
אֶל־תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשְׂא
לִפְשַׁעְכֶם כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ:

But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.

אֲרִי אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל
לְמִימְרֶיהָ וְתַעֲבִיד כָּל
דְּאֻמְלִיל וְאֶסְנִי יֵת סְנֹאָךְ
וְאֶעִיב לְדַמְעִיקִין לָךְ:

כִּי אִם־שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ
וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר
וְאִי־בִתִּי אֶת־אִי־בֶיךָ וְצָרְתִּי
אֶת־צָרְרֶיךָ:

For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.

אֲרִי יְהוָה מִלְּאֲכִי קִדְמָךְ
וַיַּעֲלֶנְךָ לְנֹת אַמּוֹרָאִי
וְחִתָּאִי וּפְרִזִּי וְכְנַעֲנָאִי
חִוִּי וַיְבוֹסֵאִי וְאֶשְׁחַצְיֶנּוּ:

כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֲכִי לִפְנֶיךָ
וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי
וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי
וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי וְהַיְכַחֲדִתִּי:

Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.

לֹא תִסְגֹּד לְשִׁעֲוֹתֵהוֹן
וְלֹא תִפְלַחֲנִין וְלֹא
תַעֲבִיד כְּעֹבְדֵיהֶן אֲרִי
פְּנֹרָא תִפְגְּרֶנּוּן וְתִבְרָא
תַתְּבַר קִמְתֵּיהֶן:

לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם
וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה
כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַס
תַּהֲרֹסֵם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר
מִצְבֹּתֵיהֶם:

And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.

וְתִפְלַחֲוִן קִדְם יְיָ
אֶל־חֲכֹן וַיְבָרֶיךָ יֵת
מִי־כֶלֶךְ וַיֵּת מִשְׁתָּךְ
וְאֶעֱדִי מִרְעִין בִּישִׁין
מִבִּינֶךָ:

וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ
אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ
וַיִּסְרֹתִי מִחִלָּה
מִקֶּרְבְּךָ: (ס)

None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.

לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וַעֲקָרָה
בְּאַרְצֶךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ
אֲמַלֵּא:

לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וַעֲקָרָה
בְּאַרְצֶךָ אֶת־מִסְפַּר יְמֶיךָ
אֲמַלֵּא:

I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.

יֵת אִימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ
וְאֶשְׁגִּישׁ יֵת כָּל עַמָּא דְּאֵת
אֵתִי לְאִגְחָא בְּהֹן קֶרֶב
וְאֶמְסַר יֵת כָּל בְּעָלִי
דְּבִבְךָ קִדְמָךְ מִחוּרִי
קִדְל:

אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ
וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר תִּבָּא בָהֶם וְנִתַּתִּי
אֶת־כָּל־אִי־בֶיךָ אֵלֶיךָ
עֶרְף:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֶשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכר, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחוצר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף זו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רצו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרתני. כתרגומו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מצינן להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלגת נפלים או קוצרת את זניה, קרויה משכלה:

- 28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee. וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לִפְנֵיךָ וְגָרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלִּפְנֵיךָ:
- 29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee. לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וְרִבְבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:
- 30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land. מְעֻט מְעֻט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ וְנָחֳלָתָ אֶת־הָאָרֶץ:
- 31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee. וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם וּמִמֶּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי־אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ:
- 32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods. לֹא־תַכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֳתָנָם בְּרִית:
- 33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee. לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶצְךָ פֶּן־יִחַטְּאוּ אֵתְךָ לִי כִי־תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)

(27) והמוותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה צפול אות אחרונה, כשהפועל לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ס, כגון והמוותי, מגזרת והמס גלגל עגלמו (ישעיה כח, כח). ופזותי, מגזרת ופז צית אל (שמואל א' ז, טז). דלזתי, מגזרת דללז וקצבו (ישעיה יט, ו). על פפס חקתיך (שם מט, טז), מגזרת חקתיך (שופטים ה, טו). את מי רצותי (שמואל א' יב, ג), מגזרת רצץ עז דלס (איוז כ, יט). והמחרס והמוותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ס שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ס. אלא והמפתי (צירי) כגון והמפסה את דעס הנה (במדבר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שחצא במקום צ' תו"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, המ"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה נריך שלשה תו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס את ה' (יהושע י, יב), מפס אלהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והצרעה לא עצרה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. ואוי, אף על פי שהוא מעצר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שם), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה:

(29) שממזה. ריקנית מצני אדם, לפי שאתם מעט ואין צבס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך:

(30) עד אשר תפרדה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:

(31) ושתי. לשון השפה, והמ"ו מודגשת מפני שצאה חמת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הגדה. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;

וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר
עֲלֶה אֲל־יְהוָה אִתָּהּ
וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֹק:

and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'

וְנֹגֵשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֲל־יְהוָה
וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא
יַעֲלוּ עִמּוֹ:

And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם
אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה
וְאֵת כָּל־חֻמֵּשׁ הַפְּטִיִּים וַיַּעַן
כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד
וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:

And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת
כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכַּם
בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת
הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר
מַצֵּבָה לְשִׁנִּים עֹשֶׂה שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל:

And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.

וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים
לַיהוָה פָּרִים:

And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם
וַיִּשֶׂם בְּאֵגָנֹת חֲצִי הַדָּם
זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן צכמה מקומות, וזה לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריצ מנסת צפירים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלטו צני נח, ושבת, וכבוד אצואס, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להס צמרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו צמרה (סס): וישכם בבקר. צמשה בסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד

And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'

8

And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'

9

Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;

10

and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.

11

And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.

12

And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

וַיִּקַּח מֹשֶׁה דָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשָׂה לַבֵּנֵת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:

וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֵּשְׁתּוּ: (ס)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּה שָׁם וְאֶתְנֵה לְךָ אֶת-לֶחֶת הָאֲבֵן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּה שָׁם וְאֶתְנֵה לְךָ אֶת-לֶחֶת הָאֲבֵן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:

לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאת בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מנראשית ועד מתן תורה, ומאות שננטעו במרה:

(8) ויזרק. ענין הזאת, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזינו ונחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי קצם קמתאגנים וגו' וסדער קס ה' ופאכל בקצה המסנה, בקצינים שצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היטה לפניו צענת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמעה לבנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזיהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ופאכל מן קרנא (במדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח):

And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.

וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים:
וְקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים:
וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים:

And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'

וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עֵד אֲשֶׁר־נָשׁוּב וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם מִי־בָעַל דְּבָרִים יָגֵשׁ אֲלֵהֶם:
וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עֵד אֲשֶׁר־נָשׁוּב וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם מִי־בָעַל דְּבָרִים יָגֵשׁ אֲלֵהֶם:
וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עֵד אֲשֶׁר־נָשׁוּב וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם וְהָיָה אִתְּכֶם מִי־בָעַל דְּבָרִים יָגֵשׁ אֲלֵהֶם:

And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.

וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַהָר וַיִּכְסֶּה הָעָנָן אֶת־הָהָר:
וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכְסֶּה הָעָנָן אֶת־הָהָר:
וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכְסֶּה הָעָנָן אֶת־הָהָר:

And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.

וַיֵּשְׁכֵן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הַר סִינַי וַיִּכְסֶּהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:
וַיֵּשְׁכֵן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הַר סִינַי וַיִּכְסֶּהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:
וַיֵּשְׁכֵן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הַר סִינַי וַיִּכְסֶּהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:

And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.

וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בַּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)
וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בַּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:
וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בַּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות וכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש בצוהרות שיש, לכל דבור ודבור מאות התלויות זו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצו עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדבור אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. צלחתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריצו: חור. צנה של מרים היה, ואצלו כלב בן יפנה, שנאמר ויקח לו קלצ את קפצת וקלד לו את חור (דברי הימים א' ז, יט), אפרת וז מרים, כדאיתא בצוטה (יא:). מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

(16) ויכסהו הענן. רצותינו חולקים בדבר (יומא ד. :), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יום מתן תורה. רש"י שן): ויכסהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צמחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

The Haftarah is Jeremiah ;34:22-34:8 33:26-33:25 on page 226. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus ,16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 245. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 240. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 243

תרומה

And the LORD spoke unto
Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לֵאמֹר:
לְמִימָר:

2

'Speak unto the children of Israel,
that they take for Me an offering;
of every man whose heart maketh
him willing ye shall take My
offering.

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת
כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹ
תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:
מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּפְרְשׁוּן קִדְמִי
אֶפְרָשִׁיתָא מִן כָּל
גִּבֹר דִּיתְרַעִי לְבִיה
תִּסְבוּן יֵת אֶפְרָשִׁיתִי:

3

And this is the offering which ye
shall take of them: gold, and
silver, and brass;

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ
מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:
וְדָא אֶפְרָשִׁיתָא דְתִסְבוּן
מִנְהוֹן דְּהָבָא וְכֶסֶף
וְנְחָשָׂא:

4

and blue, and purple, and scarlet,
and fine linen, and goats' hair;

וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְע
זְהוּרִי וְבוּץ וּמַעֲזִי:

5

and rams' skins dyed red, and
sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים
וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי
שִׁטִּים:
וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי מְסֻמָּקִי
וּמִשְׁכֵּי סִסְגֹנָא וְאַעֲזִי
שִׁטִּין:

לוי

oil for the light, spices for the
anointing oil, and for the sweet
incense;

שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים
לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת
הַסָּמִים:
מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא
בּוֹסְמִיא לְמִשְׁחָ רְבוּתָא
וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

7

onyx stones, and stones to be set,
for the ephod, and for the
breastplate.

אַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים
לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:
אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי
אַשְׁלִמוּתָא לְשִׁקְעָא
בְּאַיְפוּדָא וּבְחֹשֶׁנָּא:

(18) בתוך הענן. ענין זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקדש למשה שזיל (נ"א חופה) צמחו:
(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ'ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת זקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח זקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשתדקדק בהם:
(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו נדבה איש מה שנדדו לצו, חוץ מן הכסף שבא צוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכָסֶף פְּקֻדֵי הָעֵדָה וגו' צָקַע לְגַלְגֶּלֶת וגו' (שמות לח, כו"ז), ושאר הכסף הבא שם נדבה, עשאוה לכלי שרת:
(4) ותכלת. אמר צבוע בדס חלזון (מנחות מד), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:): ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וּמַעֲזִי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שמרגום של עזים עֲזִינָא:
(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר צבודן: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כה:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סִסְגֹנָא, שש ומתפאר בגווניו שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו כפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדבר, והביא ארזים למזרים ונטעם, וזוה לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממזרים:
(6) שמן למאור. שמן זית וך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדש, והוצרכו לו צממים, כמו שמפורש בכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואה תחיה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

And let them make Me a
sanctuary, that I may dwell
among them.

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי
וְאֲשָׁרִי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהֶן:
מִקְדָּשׁ

According to all that I show thee,
the pattern of the tabernacle, and
the pattern of all the furniture
thereof, even so shall ye make it.

כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה
אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֵּית הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת תְּבִנֵּית כָּל-כֵּלָיו וְכֵן
תַּעֲשׂוּ: (ס)

And they shall make an ark of
acacia-wood: two cubits and a
half shall be the length thereof,
and a cubit and a half the breadth
thereof, and a cubit and a half the
height thereof.

וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים
אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאֲמָה
וַחֲצִי רָחְבוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי
קִמְתּוֹ:
וְעֲבָדוֹן אֲרוֹנָא דְאֵעִי
שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוֹן וּפְלָגָא
אוֹרְכִיהָ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא
פּוֹתְיֶיהָ וְאֲמָתָא וּפְלָגָא
רוֹמְיֶיהָ:

And thou shalt overlay it with
pure gold, within and without
shalt thou overlay it, and shalt
make upon it a crown of gold
round about.

וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
מִבִּיַּת וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ
וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶזָהָב
סָבִיב:
וְתַחְפִּי יְתִיד דְּהָב דְּכִי
מִגִּיּוֹ וּמִבְּרָא תַחְפִּינֶיהָ
וְתַעֲבִיד עָלוּהִי זֶיֶר
דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:

And thou shalt cast four rings of
gold for it, and put them in the
four feet thereof; and two rings
shall be on the one side of it, and
two rings on the other side of it.

וַיַּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתַי
זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע
פַּעֲמֻתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי
עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי
טַבַּעֲתַי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:
וְתַתִּיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָן
דְּדָהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע
זְוִיָּתֶיהָ וְתַתִּין עֲזָן עַל
סְטְרִיהָ חֵד וְתַתִּין עֲזָן
עַל סְטְרִיהָ הַתִּנְיָנָא:

(7) אבני שהם. שמים הונרכו שם, לזרוך האפוד האמור בואתה תלואה: מלאים. על שם שעושין להם
זוהב מושב כמין גומא, ונותנין האזן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משכנות:
לאפוד ולחושן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תלואה, והם מיני
מכשית:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא
שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שזעות
יד:), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה
שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן
תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין שראנק)
יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא רגל, ב' של זהב וא' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושוליים
לכל אחד, ופוחים מלמעלה, נחן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וחספה שפתו העליונה בזהב, נמצא
מזופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החילון גבוה מן
הפנימי, עד שעלה למול עוצי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עוצי הכתלים, עולה הזר
למעלה מכל עוצי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון הסכה כתר גומא: פעמותיו. כתר גומא וזויות העליונות סמוך לכפורת
היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים
אמתיים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח:)
בפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן
היו, והו"ו וזו יתירה היא, ופירונו כמו שתי טבעות, ויש לך ליצבה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת:
צלעו. טז:

<p>And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אַרְיֵי דָאֲעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>14 And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.</p>	<p>וְתַעֲלֵל יָת אַרְיֵיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אַרְוֵנָא לְמַטְל יָת אַרְוֵנָא בְּחֹן:</p>	<p>וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים בְּטַבְעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן בָּהֶם:</p>
<p>15 The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.</p>	<p>בְּטַבְעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֵתָּן אֵלֶיךָ:</p>
<p>16 And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.</p>	<p>וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אֹרְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיחָה:</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחֹצֵי אֶרְכָּה וְאַמָּה וְחֹצֵי רָחֲבָה:</p>
<p>18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.</p>	<p>וְעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן מִתְרִין סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת:</p>
<p>19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.</p>	<p>וְעֲבִיד כְּרוּבָא חָד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חָד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא תַּעֲבִידוּן יָת כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי:</p>	<p>וְעֲשֶׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכִּפְרֹת תַּעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:</p>

20

- (13) בדי. מוטות:
(15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב).
(16) ונתת אל הארון. כמו צלרון; העדת. התורה, שהיא לעדות ציני וציניכם שצויתי אתכם מנזות הכמוצות זה:
(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכחלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפה (סוכה ה).
(18) כרבים. דמות פרוץ תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם צפני עזמם ותחצורם בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש וצקורנם באמצע, וראשין בולטין למעלה, ואייר הכרוצים בצלימת קצותיו: מקשה. בטדי"ץ בלע"ז כמו דא לְדא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו). קצות הכפורת. ראשי הכפורת:
(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרוצים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עזמה תעשה את הכרוצים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם צפני עזמם ותחצורם לכפרת:

And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.

וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרִשִׁין גַּדְפֵיהֶן לְעִילָא מְטִלָן בְּגַדְפֵיהֶן עַל כַּפֹּתֶיךָ וַאֲפֵיהֶן חֵד לְמַבִּיל חֵד לְקַבִּיל כַּפֹּתֶיךָ יְהוָה אֲפֵי כְּרֻבִּיא:

וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרִשִׁין כְּנָפִים לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּת יְהוָה פְּנֵי הַכְּרֻבִּים:

And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.

וְנָתַתָּ אֶת-הַכַּפֹּת עַל-הָאָרֹן מִלְמַעַל וְאֶת-הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

וְנָתַתָּ אֶת-הַכַּפֹּת עַל-הָאָרֹן מִלְמַעַל וְאֶת-הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:

And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.

וְאֶזְמִין מִיְמִרִי לְךָ תִּמְנָן וְאֶמְלִיל עִמָּךְ מֵעַל־כַּפֹּתֶיךָ מִבֵּין הַתְּרִין כְּרֻבִּיא דְעַל אֹרֹנָא דְסִתְּרוּתָא יְתָ כָּל דְּאֶפְקִיד יְתָךְ לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֹרֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.

וְתַעֲבִיד פִּתְוֹרָא דְאֵעִי שְׁטִין תִּרְתִּין אֲמִין אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתִייהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיהָ:

וַעֲשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קֹמָתוֹ:

And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.

וְתַחֲפִי יְתִייה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִייה זִיר דְּדָהַב סְחֹר סְחֹר:

וַצִּפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַעֲשִׂיתָ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:

(20) פורשי כנפיהם. שלא תעשה כנפיהם שוכזים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאיתא בסוכה (ה:):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שזא ללמד שבעודו ארון לבדו כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויטן את העדת אל הקלן (שמות מ, כ), ואחר כך ויטן את הפפרת על הקלן מלמעלה:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאזא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידבר ה' אלי מלמעלה מועד לאמר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, זא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, וזא משה קל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אלי מעל הפפרת וגו' (במדבר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שזא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה בזהל מועד: ואת כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפטר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצווה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוזי השלחן (פסחים קט: ובחוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

- And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.
- וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָרְזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:
- וְתַעֲבִיד לִיָּה גִדְנָפָא רִוּמִיָּה פּוּשְׁפָּא סְחֹר סְחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדָהָב לְגִדְנָפִיָּה סְחֹר סְחֹר:
- And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.
- וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- וְתַעֲבִיד לִיָּה אַרְבַּע עֲזָזָן דְּדָהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָּא עַל אַרְבַּע זְוִיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלֵהּ:
- Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.
- לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּחְתִּין הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- לְקַבִּיל גִּדְנָפָא יִהְיוּן עֲזָקְתָּא אֲתָרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטֵּל יָת פְּתוּרָא:
- And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.
- וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֵבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- וְתַעֲבִיד מְגֹסוֹתַי וּבְזוֹתַי וְקִסְוֵתַיָּהּ וּמְכִילֵתַיָּהּ וְיִתְנַסֵּף בָּהֶן דְּדָהָב דְּכִי תַעֲבִיד יִתְהוֹן:
- And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.
- וְעָשִׂיתָ קְעֻרָתָיו וּכְפָתָיו וּקְשוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

(25) מסגרת. כתר גומו גִּדְנָפָא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לבזוזין שצשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל צארצע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת. ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

(27) לעמדת המסגרת תהיון הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתר גומו לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא: (28) ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:

(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין חיבה פרושה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, צשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו צשל זהב עד למחר צשצת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן צויכין שנותנין בהם לבונה, ושמים היו לשני קומי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַף עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְצִנָּה זָפָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומדילין צין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קס"א: ומנקיותיו. תרגומו וּמְכִילֵתַיָּהּ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין צאריך, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרצה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורס חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים צדין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולים, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְכִילֵתַיָּהּ, סובלותיו, כמו גִּלְיָתִי דְכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות אינו יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות יז), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישצרו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְכִילֵתַיָּהּ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קָשׁוֹת הַקֶּסֶךְ (צמד צד ד, ז), וזהו זה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

And thou shalt set upon the table
showbread before Me always.

וַתֵּתְךָ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם
פָּנִים לִפְנֵי תָמִיד: (פ)

And thou shalt make a
candlestick of pure gold: of
beaten work shall the candlestick
be made, even its base, and its
shaft; its cups, its knobs, and its
flowers, shall be of one piece with
it.

וַתַּעֲבִיד מִנְרֵתָא דְדָהָב
דְּכִי נִגִּיד תַּתְעֲבִיד
מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנָּה
כְּלִידָהָ חֲזִירָהָ
וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנְּהָ יְהוּן:
וַתַּעֲשֶׂה מִנְרֵת זָהָב טָהוֹר
מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי
ספרד ואשכנז תיעשה)
הַמְנוּרָה יִרְכָּה וְקִנָּה
גְּבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמֶּנָּה יִהְיוּ:

And there shall be six branches
going out of the sides thereof:
three branches of the candlestick
out of the one side thereof, and
three branches of the candle-stick
out of the other side thereof;

וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים
מִצְדָּיָהּ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה
מִצְדָּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי
מִנְּחָה מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:

three cups made like
almond-blossoms in one branch,
a knop and a flower; and three
cups made like almond-blossoms
in the other branch, a knop and a
flower; so for the six branches
going out of the candlestick.

שְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים
בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח
וְשְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מְשֻׁקָּדִים
בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח
כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים
מִן־הַמְנוּרָה:

And in the candlestick four cups
made like almond-blossoms, the
knops thereof, and the flowers
thereof.

וּבַמְנוּרָה אַרְבָּעָה גְּבָעִים
מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ וּבַמְנוּרָה אַרְבָּעָה
כְּלִידֵי מִצְרֵי חֲזִירָהָ
וְשׁוֹשְׁנָהָ:

(30) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה וגרומיה איברים, ואחר כך ידביקם בדרך הנורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה צאה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותר בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן. מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, בטודי"ץ בלע"ז כמו דא לְדא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט), אמר לו הקד"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין חיצה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין זון, לנוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לזי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כתוב בצרפה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין זה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לדם וידביקם:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיתן שזה לגובהה של קנה האמצעי השציעי שממנו יוצאים הששה קנים:
(33) משקדים. כתרגומו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנורה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות

And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.

וְחִזְזִיר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
דְּמִנָּה וְחִזְזִיר תַּחַת שְׁנֵי
קָנִין דְּמִנָּה וְחִזְזִיר תַּחַת
שְׁנֵי קָנִין דְּמִנָּה לְשֵׁתָא
קָנִין דְּנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:

וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמִּנָּה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי
הַקָּנִים מִמִּנָּה וְכַפֹּתָר
תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנָּה
לְשֵׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים
מִן־הַמִּנְרָה:

36

Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.

חִזְזִירֵיהֶון וְקָנֵיהֶון מִנָּה
יְהִיו כְּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת
דְּדָהָב דְּכִי:

כַּפֹּת־רֵיהֶם וְקָנֵתָם מִמִּנָּה
יְהִיו כְּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת
זָהָב טָהוֹר:

37

And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.

וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינָה
שִׁבְעָא וְתַדְלִיק יֵת
בּוֹצִינָה וְיִהְיוּ מְנַהֲרִין
לְקַבִּיל אִפְהָא:

וְעִשִׂית אֶת־נִרְתִּיה שִׁבְעָה
וְהִעֲלָה אֶת־נִרְתִּיה וְהָאִיר
עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:

38

And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.

וְצִיבְתָּהָ וּמַחְתֵּיתָהָ
דְּדָהָב דְּכִי:

וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב
טָהוֹר:

39

Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.

כִּפְרָא דְּדָהָבָא דְּכִיָּא
יַעֲבִיד יְתָהּ יֵת כָּל מִנְיָא
הָאֵלִין:

כִּפֶּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה
אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵלֶּה:

40

שאין להם הכרע (יומא נב), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה: (35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כח), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד ירכה עד פקס (צמדזכר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמנורה עזמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מחוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שצדה ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ג, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ומשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו:

(37) את נרותיה. כמין צויכין שנותנין צחוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשחל ליקס מאירים על עבר פניה, מוסצ אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצנחים העשויין ליקח צהם הפתילה מתוך השמן, ליטשן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שזוקחים צהם קרויים מלקחים. וְצִיבְתָּהָ שתרגס אוינקלוס, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ז ומחחותיה. הם כמין צויכין קטנים, שחומה בהן את האפר שצנר צבקר צבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וככו, ולשון מחמה פוייש"א צלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זָהָב טָהוֹר. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין צה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:

And see that thou make them
after their pattern, which is being
shown thee in the mount.

וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם
אֲשֶׁר־אַתָּה מְרָאֶה
בְּהָרִ: (ס)

Moreover thou shalt make the
tabernacle with ten curtains: of
fine twined linen, and blue, and
purple, and scarlet, with
cherubim the work of the skilful
workman shalt thou make them.

וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה
עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר
וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת
שְׁנֵי כְּרָבִים מַעֲשֵׂה חָשָׁב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

The length of each curtain shall
be eight and twenty cubits, and
the breadth of each curtain four
cubits; all the curtains shall have
one measure.

אֶרְדּוּ הַיְרִיעָה הָאֶחָת
שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֶמָּה
וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֶמָּה
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה
אֶחָת לְכָל־הַיְרִיעֹת:

Five curtains shall be coupled
together one to another; and the
other five curtains shall be
coupled one to another.

חֲמִשׁ יְרִיעֹת יִהְיוּ
מִלְפָּפֹן חֶדָּא עִם חֶדָּא
וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת מִלְפָּפֹן
חֶדָּא עִם חֶדָּא:

And thou shalt make loops of
blue upon the edge of the one
curtain that is outmost in the first
set; and likewise shalt thou make
in the edge of the curtain that is
outmost in the second set.

וְעָשִׂיתָ לְלֹאֲתֵי תַכְלֹת
עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקְצָהּ בַּחֲבֵרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה
בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:

(40) וראה ועשה. ראה כאן זהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כהתגומו דאס מתתני צטוקא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה פתורנו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיכות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מזוירין בהם צאריגתן, ולא צרקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכאן ופרטוף אחד מכאן, ארי מזד זה וגשר מזד זה, כמו שאוריגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פיישיש"א

(3) תהיין חוברות. תופין במחט זו צדד זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר צדד שהוא לשון נקבה, וצדד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בברוכים, ופגיהם איש אל אחיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל צלע"ז וכן תרגם אונקלוס ענוצין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאות יריעה שצופה החזור. קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאות יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.

חמשים ענובין תעביד
ביריעתא חדא וחמשים
ענובין תעביד בסטרא
דיריעתא דבית לופי
תנינא מכוון ענוביא
חדא לקביל חדא:

חמשים ללאת תעשה
ביריעה האחת וחמשים
ללאת תעשה בקצה
היריעה אשר במחברת
השנית מקבילת הללאת
אשה אל-אחתה:

6

And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.

ותעביד חמשים פורפין
דדחב ותלפין ית
יריעתא חדא עם חדא
בפורפיא ויהי משכנא
חד:

ועשית חמשים קרסי זהב
וחברת את-היריעת אשה
אל-אחתה בקרסים והיה
המשכן אחד:

7

And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.

ותעביד יריען דמעזי
לפרסא על משכנא
חדא עשרי יריען
תעביד יתהון:

ועשית יריעת עזים לאהל
על-המשכן עשתי-עשרה
יריעת תעשה אתם:

8

The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.

אורכא דיריעתא חדא
תלתין אמין ופתינא
ארבע אמין דיריעתא
חדא משחתא חדא
לחדא עשרי יריען:

ארךו היריעה האחת
שלשים באמה ורחב
ארבע באמה היריעה
האחת מדה אחת לעשתי
עשרה יריעת:

9

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הבדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא צחצחה, כשחפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזה לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמלא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת גבה תימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמנעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמלאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוצרות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזמה, שלא היו קרשים צמזמה אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בזוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מנאחצי צברייחא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק נח:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויית אחורי המשכן, והכחוצ צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצברייחא הזאת, נמלאה פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחצחת זו, וראשן אחד צלולאות שצחצחת זו, ומחברן זהן:

(7) יריעות עזים. מנוחה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:

(8) שלשים באמה. שכסותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמלאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה צנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.

וּתְלַפִּיף יָת חֲמִישׁ יָרִיעַן
לְחוּד וְיָת שֵׁית יָרִיעַן
לְחוּד וְתִיעוֹף יָת יָרִיעֲתָא
שְׁתִּיתָא לְקָבִיל אִפִּי
מִשְׁכְּנָא:
וַחֲבַרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיָּרִיעוֹת
לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיָּרִיעוֹת
לִבָּד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיָּרִיעָה
הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי
הָאֹהֶל:

And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.

וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין
עַל סַפְתָּא דִּירִיעֲתָא
חָדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹאֲפִי
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
סַפְתָּא דִּירִיעֲתָא דִּבֵּית
לֹאֲפִי תִנְיָנָא:
וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלָּאֹת
עַל שַׁפַּת הַיָּרִיעָה הָאֶחָת
הַקִּיצוּנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים
לִלָּאֹת עַל שַׁפַּת הַיָּרִיעָה
הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת:

And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.

וְתַעֲבִיד פּוּרְפִין דְּנָחֶשׁ
חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יָת
פּוּרְפִיָּא בְּעֲנוּבִיָּא
וּתְלַפִּיף יָת מִשְׁכְּנָא וְיִהְיֶה
חֵד:
וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת
חֲמִשִּׁים וַחֲבַאֲתָ
אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלָּאֹת
וַחֲבַרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְיִהְיֶה
אֶחָד:

And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.

וּסְרַח דִּיתִיר בִּירִיעַת
מִשְׁכְּנָא פְּלָגוֹת יָרִיעֲתָא
דִּיתִרָא תִסְרַח עַל
אַחֲרֵי מִשְׁכְּנָא:
וּסְרַח הָעֶדֶף בִּירִיעַת
הָאֹהֶל חֲצִי הַיָּרִיעָה
הָעֶדְפֶּת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן:

And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.

וְאַמְתָּא מִכָּא וְאַמְתָּא
מִכָּא בְּדִיתִיר בְּאַרְדָּ
יָרִיעַת מִשְׁכְּנָא יְהִי סְרִיחַ
עַל סִטְרֵי מִשְׁכְּנָא מִכָּא
וּמִכָּא לְכַסּוּיָתָהּ:
וְהָאֲמָה מִזָּה וְהָאֲמָה מִזָּה
בְּעֶדֶף בְּאַרְדָּ יָרִיעַת
הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ
עַל־צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה
וּמִזָּה לְכַסּוֹתָ:

And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.

וְתַעֲבִיד חוּפָאָה
לְמִשְׁכְּנָא דִּמְשָׁכִי דְכָרִי
מְסוּמָקִי וְחוּפָאָה דִּמְשָׁכִי
סָגוּנָא מִלְּעִילָא:
וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל
עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים
מִלְּמַעְלָה: (ב)

(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל.
חצי רחצה היה תלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה לנועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר צהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור צהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות צקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, וצפון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:
(13) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

רביעי

And thou shalt make the boards
for the tabernacle of acacia-wood,
standing up.

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים
לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
קַיָּמִין:

16

Ten cubits shall be the length of a
board, and a cubit and a half the
breadth of each board.

עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקְּרֶשׁ
וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֹמָה רָחֵב
הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:

17

Two tenons shall there be in each
board, joined one to another;
thus shalt thou make for all the
boards of the tabernacle.

שְׁתֵּי יָדוֹת לַקְּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ
כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן:

18

And thou shalt make the boards
for the tabernacle, twenty boards
for the south side southward:

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים
לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרֶשׁ
לְפָאת נִגְבְּהָ תִּימָנָה:

19

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיאלמו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיקד הצבלי בפיוט שלו, טס מטע מזוזים קורות בתינו ארזים, שנודרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכו' קרשים שיהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, (כצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צ"ה הורק (שבת דף נ"ח:) שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואזו סרה תלונת הרמב"ן ותמיחתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רכופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוטות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיחצו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריצייהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות לזרין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיצר דרומא:

And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הֶקְרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו:	וְאַרְבָּעִין סֻמְכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפֹא חֵד לְתַרְיִן צִירוּהִי וּתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפֹא חֵד לְתַרְיִן צִירוּהִי:
and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאֵת צָפוֹן עֲשָׂרִים קֶרֶשׁ:	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנִּינָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:
And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הֶקְרֶשׁ הָאֶחָד:	וְאַרְבָּעִין סֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפֹא חֵד וּתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפֹא חֵד:
And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשׁ קֶרֶשִׁים:	וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעְרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשׁ דְּפִין:
And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמַּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתִּים:	וּתַרְיִן דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:
And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִיו תְּאֻמִּם מְלֻמָּטָה וַיְחִדְּרוּ יִהְיוּ תַמִּים עַל-רָאשׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצֵעַת יִהְיוּ:	וַיְהִיון מְכֻנֵּיין מְלָרַע וּבְחֻדָּא יִהְיוּן מְכֻנֵּיין עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֻדָּא בֶּן יְהִי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּיין זְוֵיין יִהְיוּן:

(22) ולִירְכַתִּי. לשון סוף, כתרומתו וְלִסְפֵי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:
 (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים צמור אחד הן, אלא שאלו השתים אינן צחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות צחלל להשלים רחצו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, צאות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחץ זה:
 (24) ויהיו תאומים מלמטה. כל הקרשים תאומים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן זו מזו, זה שפרשמי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאללו, ונמצאו תאומים זה לזה, וקרש המקצוע צמור המערב, חרוץ לרחצו בעוצי כנגד חרוץ של ד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדרו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה צמור שני חרוץ צמור עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מחאים לקרש שאללו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצוות הן אם מטולטלות. ובקרש צמקצוע היה טבעת בעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת בעוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. וד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע צמור מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: בן יהיה לשניהם. לשני הקרשים צמקצוע, לקרש שצוץ פון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

<p>Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.</p>	<p>ויהיו תמונא דפין וסמיהון דכסף שתת עשר סמין תרין סמין תחת דפא חד ותרין סמין תחת דפא חד:</p>	<p>והיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקדש האחד ושני אדנים תחת הקדש האחר:</p>
<p>And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>ותעביד עברי דאעי שטין חמשה לדפי סטר משכנא חד:</p>	<p>ועשית בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד:</p>
<p>and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;</p>	<p>וחמשה עברין לדפי סטר משכנא תוניא וחמשה עברין לדפי סטר משכנא לסופהון מערכא:</p>	<p>וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתיים ימה:</p>
<p>and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.</p>	<p>ועברא מציעא בגו דפיא מעבר מן סיפי לסיפי:</p>	<p>והברית התיכן בתוך הקרשים מברת מן הקצה אל-הקצה:</p>
<p>And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.</p>	<p>וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון תעביד דהבא אתרא לעבריא ותחפי ית עבריא דהבא:</p>	<p>ואת-הקרשים תצפה זהב ואת-טבעתיהם תעשה זהב בתים לבריהם וצפית את-הבריהם זהב:</p>

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקוצעות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנייה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חזיו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולו נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליכות סולם המוצלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליצה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שני אדנים שני אדנים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעמי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרוממו עברין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלך זה וזה נכנס בטבעת מלך זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח):

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם וזהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובעין אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן

And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.

וַתִּקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָרִ: (ס)

And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.

וַעֲשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁרָּם מְעֻשָּׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:

And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.

וַנִּתְּנָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שָׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיָּהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.

וַנִּתְּנָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וַהֲבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וַהֲבֵדִילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים:

And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.

וַנִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים:

And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.

וַתִּשֵּׂי יֵת פֶּתוּרָא מִבְּרָא לַפָּרֹכֶת וְיֵת מִנְרֵתָא לְקִבְלָא פֶּתוּרָא עַל סֵטֶר מִשְׁכָּנָא דְּרֹמָא וּפֶתוּרָא תַּתִּין עַל סֵטֶר צְפוֹנָא:

וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מזופים זה כשהן מחוץ בקרשים, והצריחים הללו מבחוץ היו בולטות. הטבעות והפיסיות לא היו נראות מבחוץ המשכן, אלא כל הכותל חלק מזפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל צין המלך וצין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצורין שמעני עצריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צורין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בחור ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיע עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּנָה אֶת הַפָּרֹכֶת פֶּתַח הַקְּרָסִים, המחזרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלשי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.

וְעָשִׂיתָ מָסֶכֶת לַפֶּתַח הָאֹהֶל
מִשְׁכָּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא
וְצִבְעֵי זָהָב וְבוּץ שֵׁזִיר
עוֹבֵד צִיִּיר:

וְעָשִׂיתָ מָסֶכֶת לַפֶּתַח הָאֹהֶל
תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה
רָקִם:

37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.

וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶכֶת חֲמִשָּׁה
עַמֻּדֵי שִׁטִּין וְתַחְפֵּי
יָתְהוֹן דְּהָבָא וְנִיְהוֹן
דְּהָבָא וְתַתִּידֵי לָהֶן
חֲמִשָּׁה סִמְכִין דְּנַחֲשָׁא:

וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶכֶת חֲמִשָּׁה
עַמֻּדֵי שִׁטִּים וְצַפִּיתָ
אֹתָם זָהָב וְנִיְהֵם זָהָב
וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי
נְחֹשֶׁת: (ס)

שש

And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.

וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּה
וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ
יְהִי־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת
קָמָתוֹ:

וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּה
וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ
יְהִי־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת
קָמָתוֹ:

2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.

וְעָשִׂיתָ קַרְנוֹתָיו עַל
אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִנִּיהָ יְהִיוּ
קַרְנוֹתֶיהָ וְתַחְפֵּי יָתִיהָ
נְחֹשֶׁא:

וְעָשִׂיתָ קַרְנוֹתָיו עַל אַרְבַּע
פְּנֵיתָיו מִמָּנוּ תִּהְיוּ קַרְנוֹתָיו
וְצַפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.

וְעָשִׂיתָ פְּסָכֵי־נִתִּיהָ
לְמִסְכֵּי קִטְמִיהָ
וּמִגְרָפֵי־תִיהָ וּמִזְרָקֶיהָ
וּצְנֻזֵּי־תִיהָ וּמִחֲתִיתֶיהָ
לְכָל מְנוּחֵי תַעֲבִיד
נְחֹשֶׁא:

וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ
וְנִיעָיו וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו
וּמִחֲתָתָיו לְכָל־כֵּלָיו
תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:

4

(35) ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה דרום, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שצין שלחן למנורה, משוך קמעה כלפי המזרח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כילד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לזד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶסֶץ צִעֵדו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. האורות עשויות זו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹבֵד צִיִּיר, ולא עוֹבֵד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר צפוני רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וצחים נט):

(2) ממנו תהיו קרבותיו. שלא יעשם לזדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מלח, שנאמר וּמִצְטָק נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לחובה, והוא שתרסם אונקלוס לְמִסְכֵּי קִטְמִיהָ, לספות הדשן לחובס, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש צנין וסתירה כמו וּפְשָׁרֶשׁ שְׁרָשִׁיָּה (תהלים פ, י), קְוִיל מְרָשׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְצָלָה בְּבֹאֲתֵי תְּשָׁרֵשׁ (שם לא, יצ). וכמוהו צִקְעָקִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מְקַעַף פְּאֶרֶה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶתְלָוֶן עֲלָמוֹ (ירמיה נ, יז), שזר עזמיו. וכמוהו וְיִסְקְלֶהוּ צִבְאֵנִים (מלכים א-ב, יג), וחלופו סִקְלֵי מִצָּן (ישעיה סב, י), הסירו אבניה, וכן וְיִעֲקֹהוּ וְיִסְקְלֶהוּ (שם ה, צ). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדְּרִיִּיר ויעיו. כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וְיִדִּיל וּמִזְרָקֹתָיו. לקבל בהם דם הזחחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בצזר ונתחבים זו, ומתהפכין בהן על גחלי

And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.

וְתַעֲבִיד לִיהַ עֹבֵד מְצַדָּהָ דְנִחָשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מְצַדָּהָ אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְנִחָשָׁא עַל אַרְבַּעַּא סְטְרוֹהִי:

וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכָּבֶר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נִחָשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נִחָשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתֶיהָ:

And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.

וְתָתִין יְתֵה תַחַת סוּבִיבָא דְמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתֵהִי מְצַדָּהָ עַד פְּלָגוֹת מִדְבָּחָא:

וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:

And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.

וְתַעֲבִיד אַרְיִחָא לְמִדְבָּחָא אַרְיִחֵי דְאֵשִׁי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתֵהוּן נִחָשָׁא:

וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נִחָשֶׁת:

And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.

וַיַּעֲלֵל יֵת אַרְיִחוֹהִי בְּעֲזָקָתָא וַיְהוּן אַרְיִחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְל יְתֵיהָ:

וְהוּבֵא אֶת־בָּדָיו בְּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שִׁטֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשִׂאת אֹתוֹ:

Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.

חֲלִיל לִוְחִין תַּעֲבִיד יְתֵיהָ כְּמָא דְאֶחָזִי יְתֵהּ בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבֹדוּן:

נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתָהּ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)

המערכה שיהא מממה שריפתו, ובלע"ז קרוינ"ש ובלשון חכמים לנוריות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקפות אש מיקוד (ישעיה' ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְפָּה אִישׁ אֵשׁ צָחִיקוֹ (משלי, כז): לבל כליו. כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעז) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתורנו, ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב צעוגל קרוי כרכב, כמו ששינוי זהכל שוחטין (חולין כה). אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני הציבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שינוי בזבחים (סב), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבש המכבר תחתיו, ומירץ המתרן, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, ומלא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות כבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שינוי במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. וכדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאחי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סג): למדנוה מן המקרא:

(7) בשבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

(8) נבוב לוחות. כתרמומו פליל לוחין, לוחות עצי שטים מכלל דההכלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

- And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.
- וְעָשִׂיתָ אֶת חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאֵת נֹגֵב־תֵּימָנָה קִלְעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה אֶרֶךְ לַפָּאֵת הָאֲחֵת:
- 10 And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.
- וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
- 11 And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.
- וְכֵן לַפָּאֵת צָפוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אֶרֶךְ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
- 12 And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.
- וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפָּאֵת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:
- 13 And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.
- וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפָּאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:
- 14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.
- וְחֲמִישׁ עֲשָׂרֵי אַמִּין סָרְדֵי לַעֲבָרָא עַמֻּדֵיהֶון תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהֶון תִּלְתָּא:
- 15

(9) קלעים. עשויון כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סרדין כתרגומו של מכרז המתורגם סרדל לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה: (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכו ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו בצמנעו, וכורך שפת הקלע סביביו צמיתים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלמות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם צראשם, ואם בצמנעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, ונעמו קמד קמורים פצושים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים: (13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחוריים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הים האַחֲרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח צנחים כ' אמה, וזהו שנאמר וְלִשְׁעַר הָאֶזְרָא מִסָּךְ עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח: (14) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שצראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן

And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.

וּלְעֵבְרָא תִּינָא חֲמִישׁ עֶשְׂרֵי סָרְדִּין עֲמוּדֵיהֶן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהֶן תִּלְתָּא:

וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִית חֲמִשׁ עֶשְׂרֵי קָלָעִים עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.

וּלְתַרְע דְּרִתָּא פָּרְסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבֹיץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר עֲמוּדֵיהֶן אַרְבַּע וְסִמְכֵיהֶן אַרְבַּע:

וּלְשַׁעַר הַחֹצֵר מִסָּךְ עֶשְׂרִים אַמָּה תַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִם עֲמוּדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה:

All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.

כָּל עֲמוּדֵי דְרִתָּא סָחוּר סָחוּר מְכֻבָּשִׁין כֶּסֶף וְיִהְיוּ כֶּסֶף וְסִמְכֵיהֶן דִּנְחָשָׁא:

כָּל-עֲמוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְיִהְיֶה כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.

אַרְבַּע דְּרִתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְּוִתָּא חֲמִשִּׁין בְּחֻמָּשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבֹיץ שִׁזִּיר וְסִמְכֵיהֶן דִּנְחָשָׁא:

אַרְבַּע הַחֹצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרָחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים וְקֹמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.

לְכָל מְנִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיָּה וְכָל סְבוּהֵי וְכָל סְכֵי דְרִתָּא דִּנְחָשָׁא:

לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 6:13-5:26 on page 228. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus, 16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 245. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 240. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 247. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 240.

לכַתֵּף הַשְּׁנִית, וּלְרַבְעָה עֲמוּדִים לְמִסָּךְ, הָרִי י' עֲמוּדִים לְמִזְרַח כִּנְגַד י' לְמַעְרָב:
(17) כָּל עֲמוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וּגְרַם לִפִּי שֶׁלָּא פִּירֵשׁ וּוִיין וְחֻשׁוּקִים וְאַדְנֵי נְחֹשֶׁת אֵלָּא לְנִפּוֹן וּלְדְרוּס, אֲזַל לְמִזְרַח וּלְמַעְרָב לֹא נֹאמַר וּוִיין וְחֻשׁוּקִים וְאַדְנֵי נְחֹשֶׁת, לִכְךָ זֶה וְלִמַּד כֹּאן:
(18) אֶרֶץ הַחֹצֵר. הַנִּפּוֹן וְהַדְרוּס שֶׁמֶן הַמִּזְרַח לְמַעְרָב מֵאָה זָמָה: וְרַחֲב חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים. חֹצֵר שְׂבִמְזֻמָּה הִיא מְרֻבַּעַת חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, שֶׁהִמְשַׁכְּן אֲרָכּוֹ שְׁלֹשִׁים וְרַחֲצוֹ עֶשֶׂר, הַעֲמִיד מִזְרַח פֶּתַח וּשְׂפַת נְיָ הַחֲיִילוֹנִים שֶׁל אֹרֶךְ הַחֹצֵר, נִמְלֹא קֶלֶוֹ זְחֻמָּשִׁים הַפְּנִימִים, וְכֹלָה אֲרָכּוֹ לְסוֹף ל', נִמְלֹא כ' אִמָּה רִיּוֹחַ לְאַחֲרוּרֵי צִין הַקִּלְעִים שְׂבִמְזֻמָּה לִירִיעוֹת שֶׁל אַחֲרוּרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְרַחֲצוֹ הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר אִמּוֹת זָמָמֶנֶע רֹחַצ הַחֹצֵר, נִמְלֹא לוֹ עֶשְׂרִים אִמָּה רִיּוֹחַ לְנִפּוֹן וּלְדְרוּס מִן קִלְעֵי הַחֹצֵר לִירִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לְמַעְרָב, וְחֻמָּשִׁים עַל חֻמָּשִׁים חֹצֵר לְפָנָיו (עִירוֹצִין כֹּג:). וְקוֹמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת. גֹּזֶזֶה מַחֲצוֹת הַחֹצֵר, וְהוּא רֹחַצ הַקִּלְעִים: וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת. לְהַצִּיא אֲדָנִי הַמִּסָּךְ, שֶׁלָּא תֹאמַר לֹא נֹאמְרוּ אֲדָנִי נְחֹשֶׁת אֵלָּא לְעֲמוּדֵי הַקִּלְעִים, אֲזַל אֲדָנִי הַמִּסָּךְ שֶׁל מִין אַחֵר הָיָה. כִּךְ נִרְאֶה זְעִינִי שֶׁלֹּכֵךְ חֹזֵר וְשֹׁנֵאן:
(19) לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. שֶׁהָיוּ צָרִיכִין לְהַקְמִתוֹ וְלְהוֹרְדוֹתוֹ, כְּגוֹן מִקְצוֹת לְתַקּוּעַ יִתְדוֹת וְעֲמוּדִים: יִתְדוֹת. כְּמִין נִגְרִי נְחֹשֶׁת עֲשׂוּיִין לִירִיעוֹת הָאֵלֶּה וְלְקִלְעֵי הַחֹצֵר, קֶשֶׁרִים זְמִיתִרִים סָבִיב סָבִיב זְשַׁפּוֹלִיָּה, כְּדֵי שֶׁלָּא תִּהְיֶה הָרוּחַ מְגַדִּיהֶתָּן, וְאִינִי יוֹדַע אֵם תְּחֻצִּין זָאֲרֵךְ, אוֹ קֶשֶׁרִין וְתִלוּיִין וְכוּצִדֵּן מְכַזִּיד שְׁפוּלֵי הִירִיעוֹת שֶׁלָּא יִנְעוּ זְרוּחַ, וְאוֹמַר אֲנִי, שֶׁשֶּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין זָאֲרֵךְ, לִכְךָ נִקְרָאוּ יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מִסִּיעֵנִי, אֶחָל צֶל יִנְעֵן צֶל יִסַּע יִתְדָתָיו לְנֶחֱס (יִשְׁעִיהָ לֵג, כ):

And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.

21

In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

XXVIII

And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

2

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

3

And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

4

וְאֵתָה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ לְךָ מִשֶּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא פְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָיָא תְּדִירָא:

וְאֵתָה תְּצַוֶּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּעַל סִהְדוּתָא יִסְדֵּר יְתִידָהּ אֲחֶרֶן וּבְנוֹהֵי מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יְיָ קִיָּם עָלֵם לְדִרְיֶהוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּאַהֲל מוֹעֵד מִחוּץ לְפִרְכַּת אֲשֶׁר עַל־הָעֹדֶת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֲחֶרֶן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

וְאֵתָה קְרִיב לְוִתְךָ יֵת אֲחֶרֶן אֲחִיךָ וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמִּיה מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קָדְמֵי אֲחֶרֶן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֱלֶעָזָר וְאַיְתָמָר בְּנֵי אֲחֶרֶן:

וְאֵתָה תִּקְרַב אֶלֶיךָ אֶת־אַחֶרֶן אֲחִיךָ וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֲחֶרֶן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֱלֶעָזָר וְאַיְתָמָר בְּנֵי אֲחֶרֶן:

וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאַחֶרֶן אֲחִיךָ לִיקָר וּלְתוֹשֶׁבֶתָא:

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַחֶרֶן אֲחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

וְאֵתָה תְּמַלִּיל עִם כָּל חַכְמֵי לֵבָא דְּאַשְׁלִימִית עֲמָהוּן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבִדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֲחֶרֶן לְקִדְשׁוּתִיהָ לְשִׁמְשָׁא קָדְמֵי:

וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתוֹ רוּחַ חֲכָמָא וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֲחֶרֶן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי:

(20) זך. צלי שמרים, כמו ששנינו צמנחות (פ.ו.), מגרגרו צראש הזית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש צמנחת ואינו טוחן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתיב למאור, ולא כתיב למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד ששהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא.). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת קמיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת חביתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִתְּחִילָה צָקָר וּמִתְּחִילָה צָקָר, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדמה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנמריא"ה בלע"ז

And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.

וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי דִיעֲבֹדוּן
חֹשֶׁן וְאַפֻּדָּא וְמִעִילָא
וְכִתְיֹנִין מְרֻמָּצֵן מִצְנָפֶן
וְהַמִּינִין וְיַעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי
קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָד
וּלְבָנָיו לְשִׁמְשׁוֹת קֹדֶשׁ:

וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ
חֹשֶׁן וְאַפֻּדָּא וְמִעִיל וְכִתְנֹת
תְּשִׁבֵּן מִצְנָפֶת וְאַבְגָּט
וְעֲשׂוּ בְגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן
אֶחָד וּלְבָנָיו לְכַהֲנֹתִי:

And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.

וְאֵנָּה יָסָבוּן יֵת דְּהָבָא
וְיֵת תְּכֵלֵא וְיֵת אַרְגָּמָא
וְיֵת צִבְעֵ זָהָרִי וְיֵת
בִּיצָא:

וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב
וְאֶת-הַתְּכֵלֶת
וְאֶת-הָאַרְגָּמָן
וְאֶת-תּוֹלַעַת
הַשָּׁנִי
וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)

And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.

וְיַעֲבֹדוּן יֵת אִיפֹדָא
דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא
צִבְעֵ זָהָרִי וּבִיץ שְׁזִיר
עֹבָד אִימָן:

וְעֲשׂוּ אֶת-הָאִפֹּד זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה
חָשָׁב:

(4) חרשן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מצאתי בצרייתא פירוש תבניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גז איש, כמין סינר שקורין פור"י"ט שחוגרות הפירות כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְיָדוּ קָגוֹר אִפֹּדָא (שמואל"ב ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּסֶּן עָלָיו אֶת הָאִפֹּד (ויקרא ח, י) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ צִמְצָם הָאִפֹּד (ס), ומרגס אינוקלום צִמְצָם אִפֹּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו זו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (ס), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות זו. ועוד אומר לי לבי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שמרגס יונתן ודוד חגור אפוד בד, פְּרָדוּט דְּבוּץ, ומרגס כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה חמר אחות אבשלום, פי כן פְּלָצֵן צִנֹּת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלָה מְעִילִים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשויו משצנצות לנוי, והמשצנצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושז קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִסְפָּת מִשְׁצָנֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹצְעִין (עיין יומא כה). ואבבט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וַיִּסֶּן עָלָיו אֶת הַפָּסֶת וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ צִמְצָם וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמִּעִיל וַיִּסֶּן עָלָיו אֶת הָאִפֹּד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם: (5) והם יקחו. אותם חממי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים:

(6) ועשו את האפוד. אם צאתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא זו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכצות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאליהו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור זו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל זארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני הששה קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנצות נחוות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצנצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצנצות שכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשצנצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפתיל

It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.

8

And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.

9

And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:

שְׁתֵּי כִתְפֹת חֲבֵרֶת יִהְיֶה־לָּז אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְיִחָבֵר:
תָּרִין כִּתְפִין מְלֻפְּפִין יִהְיוּ לִיהָ עַל תָּרִין סְטְרוֹהֵי וְיִתְלַפֵּף:

וְחָשֵׁב אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹה יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר:
וְהָמָן תְּקוּנִיהָ דְעֻלּוּהִי כְּעוֹבְדִיהָ מִנִּיהָ יִהְיֶה דְהָבָא תְּכֵלֵא וָאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה זְהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר:

וְלָקַחְתָּ אֲבָנֵי־שֹהֶם עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְתִסַּב יֵת תְּרִיתִין אֲבָנִי בּוֹרְלָא וְתִגְלוֹף עָלֵיהוֹן שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ישראל

six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.

שֵׁשֶׁה מְשֻׁמָּתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:
שֵׁשֶׁה מְשֻׁמָּתָהוֹן עַל אֲבָנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֵהֶם שֵׁשֶׁה דְאֶשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תְּנִייתָא כְּתוּלְדָתָהוֹן:

11

With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.

מַעֲשֵׂה חֲרֹשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבָּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעֻזָּקָא תִּגְלוֹף יֵת תְּרִיתִין אֲבָנִיָּא עַל שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקֶזֶן מְרֻמָּזִין דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:

תכלת תחשב האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: וזהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזרין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקוצצין פחילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (ע"ב), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פחילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשמי שהוא אריגת שתי קירות שאין נורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסיגר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה, ונמודה לו מלמעלה דוגמת סיגר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אצני שהם קצועות כהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יִקְרְוּ צִנֹּעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזניהם ולא למטה ממתיניהם, אלא כנגד אזניהם: ודבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגס עמו, אלא אורגס לצד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסיגר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסיגר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו ידוה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שגולד, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.

וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים
עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִנֵי
זָכָרֶן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא
אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתֶם לִפְנֵי
יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתָפָיו
לְזָכָרֶן: (ס)

And thou shalt make settings of gold;

וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצֹת זָהָב:

and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.

וְשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב
טְהוֹר מְגֻבֶּלֶת תַּעֲשֶׂה
אַתָּם מַעֲשֶׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה
אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתָת
עַל־הַמִּשְׁבָּצֹת: (ס)

And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.

וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עֹבֵד
אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֶיִפֹּדָא
תַּעֲבִדֶנִּיה דְּהָבָא תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי
וּבוּץ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יְתִיהָ:

Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.

רְבִיעַ יְהִיָּה כְּפֹל זֶרֶת
אַרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עץ נקרא (ישעיה מד, יג), חרש של עצים. וכן קרש צֶלֶל מַעֲלָד (שם יז), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כהרגומו קצת מקדש קלף דַּעֲקָא, חרוטות האותיות בזכוכית, כמו שמורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כהז ניכר ומפורש: על שמות. כמו בשמות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים במשצות וזה, שעושה מושב האבן בזה כמין גומא למדת האבן, ומסקעה במשצות, נמצאת המשצות סובבת את האבן סביב, ומחצר המשצות בכתפות האפוד:

(12) ליכרון. שיהא רואה הקד"ה את השצטים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שחם, ולא פירש לך עמה בפרשה זו אלא מקצת לרכון, ובפרשת החשן גומר לך פירושו:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לבורות, אלא כאותן שעושין לַעֲדָקָאֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ה כז:). ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום לוואת עשייתן של שרשרות ולא לוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי בפרשת החשן חוזר ומזכיר על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיע מקצת כורכ המשצות שזה לעשות עס האפוד, וכחז לך זאת, לומר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכיר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון בירור דברים, שמפרש ומזכיר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְקָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן, תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

<p>And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וּתְשִׁילִים בֵּיה אֲשֵׁלְמוֹת אֲבִנָּא אֲרֻבָּעָא סְדָרִין דְּאֲבִן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סִמְקֹן יִרְקֹן וּבְרִקֵּן סְדָרָא חֹד:</p>	<p>וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֲבִן אֲרֻבָּעָה טוּרִים אֲבִן טוּר אֶדָם פִּטְדָה וּבְרִקֵּת הַטּוּר הָאֶחָד:</p>
<p>18 and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;</p>	<p>וּסְדָרָא הִנֵּנָא אֲזַמְרָגְדִין שִׁבְזִיז וְסַבְהִלּוּם:</p>	<p>וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלִּם:</p>
<p>19 and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;</p>	<p>וּסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֵגְלָא:</p>	<p>וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שִׁבּוֹ וְאַחֲלָמָה:</p>
<p>20 and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.</p>	<p>וּסְדָרָא רִבִּיעָאָה בְּרוֹם יָמָא וּבוּרְלָא וּפְנִתִירִי מִרְמָצֹן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאֲשֵׁלְמוֹתָהוֹן:</p>	<p>וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תִרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וַיִּשְׁפָּה מְשַׁבְּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאתָם:</p>
<p>21 And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.</p>	<p>וְאֲבִנָּא יִהְיוּן עַל שְׁמֹתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּרְתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא גָּבֵר עַל שְׁמֵיהּ יִהְיוּן לְתִרְי עֶשֶׂר שִׁבְטִין:</p>	<p>וְהָאֲבִנִּים תִּהְיוּן עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם כְּתוּבֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לְשִׁנֵּי עֶשֶׂר שִׁבְטֵי:</p>
<p>22 And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילו דְּדָהָב דְּכִי:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֵׁת גִּבְלֹת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>23 And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל חוּשְׁנָא תְּרִיתִין עֲזָרִין דְּדָהָב וְתַתִּין יֵת תְּרִיתִין עֲזָרָתָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוּשְׁנָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>

(17) ומלאות בו. על שם שהאצנים ממלאות גומות המשצרות המחווקות להן, קורא אותן בלשון מלואים:
 (20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצרות זהב צעומק שיעור שימלא צעוזי האבן, זהו לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציין של אצנים יהיה עומק המשצרות, לא פחות ולא יותר:
 (21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האצנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
 (22) על החושן. בשביל החשן, לקבעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לילין להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצרות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שצלשום, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עצרית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
 (23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקבעם בו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נחונים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות וזה, ואף ששרשרות צריך אתה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הזואר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:

And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.

וּנְתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתַת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטְּבָעֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.

וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְצוֹת וּנְתַתָּה עַל־כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל־מוֹל פָּנָיו:

And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.

וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שַׁפְּתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֶפֶד (בַּסְּפָרִי סֵפֶד וַאֲשַׁכְנוּ הָאֶפֶד) בִּיָּתָהּ:

And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.

וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וּנְתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:

(24) ונתתה את שתי עבדות הזהב. הן הן שרשום גזלות הכמוצות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תומצ אותם בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכמוצות למעלה צין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את זרען ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות הכמוצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הנזאר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוזכר עוד צ' טבעות לתחמיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנין, האחד שיתנס בשני קצות של תחמיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נחון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא ללד האפוד, שהשז האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, וכן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל חכלת באותן הטבעות וטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושז על המעיל יפה: ממוול פניו. בעבר החיון:

And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.

וַיִּרְכְּסוּ וַיַּטְבְּעוּ אֶת־הַחֹשֶׁן אֶל־טַבַּעַת הָאֵפֹד בַּפִּתִּיל הַתְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִזָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד:

וַיַּטְבְּעוּ אֶת־הַחֹשֶׁן אֶל־טַבַּעַת הָאֵפֹד בַּפִּתִּיל הַתְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִזָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד:

29

And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually.

וַיִּטּוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבִּיה בְּמִיעָלֶיהָ לְקֹדֶשׁא לְדוֹכְרָנָא קָדָם יְיָ תְּדִירָא:

וַיִּטּוּל אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמְּשָׁפֵט עַל־לְבוֹ בִּבְאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:

30

And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.

וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמְּשָׁפֵט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהְרֹן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)

וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמְּשָׁפֵט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהְרֹן בִּבְאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)

שלישי

And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.

וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵפֹדָא גָּמִיר תְּכֵלָא:

וַתַּעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵפֹדָא גָּמִיר תְּכֵלָא:

32

And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.

וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שִׁפְהָ יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג כְּפִי תַּחֲרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:

וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שִׁפְהָ יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג כְּפִי תַּחֲרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:

33

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מִרְכְּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חזורי חזורי רשעים. וכן וְהִרְכְּסִים לְזַקְשָׁה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שזיניהם אלא בקושי גדול, שמחוץ סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקקת מישור ונוחה לילך: להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון נִיחֹק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט: (30) האורים ואת התמים. הוא כמצב המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשָׁפֵט הָאוּרִים (צמדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט: (31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצוהו, הוא פתיחת צית הנאמר: בתוכו. כהרגומו כְּפִיל לְגִיָּה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמחורה, וכן לא יזח החשן, וכן לא יקרע ממנו (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:

וְעָשִׂיתָ עַל-שְׁוֹלָיו רִמּוֹנִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצָבֵעַ זָהָב וְהוֹרִי עַל שְׁוֹלוֹהֵי סָחוֹר סָחוֹר וְזָגִין דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחוֹר סָחוֹר:

וְעָשִׂיתָ עַל-שְׁוֹלָיו רִמּוֹנִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שְׁוֹלָיו סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:

a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.

וְזָגִא דְּדָהָבָא וְרִמּוֹנָא וְזָגִא דְּדָהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפּוּלֵי מְעִילָא סָחוֹר סָחוֹר:

פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן עַל-שְׁוֹלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:

And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.

וַיְהִי עַל אֶהֱרֹן לְשִׁמְשָׁא וַיִּשְׁתַּמַּע קִלְיָהּ בְּמִיעָלֶיהָ לְקִידָשָׁא לְקָדֶם יי וּבְמַפְקֶיהָ וְלֹא יָמוּת:

וַיְהִי עַל-אֶהֱרֹן לְשָׁרֵת וַיִּנְשָׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)

And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.

וְתַעֲבִיד צִיצָא דְּדָהָב דְּכִי וְתִגְלוֹף עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:

וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּבַתְחַתָּת עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.

וְתַשְׁנִי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מִצְנַפְתָּא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנַפְתָּא יְהִי:

וְשַׁמַּת אֹתוֹ עַל-פִּתִּיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מוֹל פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהִיהָ:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנח תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עֲנָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי צשולי המעיל:

(34) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אמה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט,): שערו היה נראה בין ציץ למנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין צו צשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו צין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מנחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המנפת מלמעלה:

And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.

וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹוֹהִי
דְּאַהֲרֹן וַיִּטּוֹל אֶהֱרֹן יֵת
עֲוֹנוֹת קֹדֶשׁאֵי דִיקְדָּשׁוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת
קֹדֶשִׁיהֶן וַיְהִי עַל בֵּית
עֵינֹוֹהִי תְּדִירָא לְרַעְנָא
לְהֹן קָדָם יי:

וְהָיָה עַל־מִצַּח אֶהֱרֹן
וְנָשָׂא אֶהֱרֹן אֶת־עֲוֹן
הַקִּדָּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדָּשׁוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת
קֹדֶשִׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצַּחוֹ
תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי
יְהוָה:

39

And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.

וְתַרְמִיץ כְּתוּנָא דְּבוּצָא
וְתַעֲבִיד מְצַנְפָּתָא
דְּבוּצָא וְהָמִין תַּעֲבִיד
עוֹבֵד צִיר:

וְשִׁבְצָתָּ הַכְּתָנֶת שֵׁשׁ
וְעָשִׂיתָ מְצַנְפַת שֵׁשׁ וְאַבְנֹת
תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רִקְם:

40

And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.

וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲבִיד
כְּתוּנִין וְתַעֲבִיד לְהֹן
הַמִּנִּין וְקוֹבְעִין תַּעֲבִיד
לְהֹן לִיקָר וּלְתוֹשָׁבְחָא:

וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנֹת
וְעָשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנֹתִים
וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם
לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

41

And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.

וְתַלְבִּישׁ יִתְּהוֹן יֵת אֶהֱרֹן
אֲחִידָא וְיֵת בְּנוֹהִי עֲמִידָא
וְתַרְבִּי יִתְּהוֹן וְתַקְרִיב
יֵת קֹדֶשִׁיהֶן וְתַקְדִּישׁ
יִתְּהוֹן וַיִּשְׁמְשׁוּן קָדָםִי:

וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן
אֲחִידָא וְאֶת־בְּנָיו אֹתָם
וּמִשְׁחָתָא אֹתָם וּמִלֵּאתָ
אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם
וְכִהְנוּ לִי:

42

And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.

וְעָבִיד לְהֹן מְכַנְסִין
דְּבוּץ לְכַסָּאָה בָּשָׂר
עָרְיָא מִחֻרְצִין וְעַד יָרֵךְ
יְהוֹן:

וְעָשִׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד
לְכַסּוֹת בָּשָׂר עָרוֹהָ
מִמִּתְּנִים וְעַד־יָרְכִים
יְהִיו:

43

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו בטומאה, כמו ששינינו (מנחות כה). אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שממשמש בו צעדו על מצחו, שלא יסתי דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משבצות משבצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצן, מצנפת, ואבנט, וזיץ, ומכנסים, הכתוצים למטה צולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, וצלשון לעז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"ט, ועל ידו הוא מחזיקו צדצר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטייר, והוא מלוי ידים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי מ' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.

ויהיו על אהרן ועל בנוהי במיעלהו למשכן זמנא או במקדבהו למדבקה לשמשא בקודשא ולא יקבלון חובא ולא ימותון קים עלם ליה ולבנוהי בתרוהי:

והיו על-אהרן ועל-בניו בבאם אל-אהל מועד או בגשתם אל-המזבח לשבת בקדש ולא-ישאו עון ומתו חקת עולם לו ולזרעו אחרייו: (ס)

And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,

ודין פתגמא דתעביד להון לקדשא יתהון לשמשא קדמי סב תור חד בר תורי ודכרין תרין שלמין:

וזה הדבר אשר-תעשה להם לקדש אתם לכתן לי קח פר אחד בן-בקר ואילים שנים תמימים:

and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.

ולחם פטיר וגריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין דמשיחין במשח סלת דחטין תעביד יתהון:

ולחם מצות וחלת מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן סלת חטים תעשה אתם:

And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.

ותתין יתהון על סלא חד ותקריב יתהון בסלא וית תורא וית תרין דכרין:

ונתת אותם על-סל אחד והקרבת אתם בסל ואת-הפר ואת שני האילים:

And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.

וית אהרן וית בנוהי תקריב לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא:

ואת-אהרן ואת-בניו תקריב אל-פתח אהל מועד ורחצת אתם במים:

And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.

ותסב ית לבושיא ותלביש ית אהרן ית כתונא וית מעיל איפודא וית איפודא וית חושנא ותתקין ליה בהמן איפודא:

ולקחת את-הבגדים והלבשת את-אהרן את-הכתנת ואת מעיל האפד ואת-האפד ואת-החשן ואפדת לו בחשב האפד:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין זהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכז צו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיחה ואחת של לקיחה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(2) ולחם מצות וחלת מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצופה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן בצרופה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.). בשמן. כשהן קמח, יוצק בהן שמן וצוללן (שם עה.). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציום הקמחו:

(4) ורחצת. וז טבילת כל הגוף:

6	And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְתָשִׁי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישָׁהּ וְתָתִין יֵת כְּלִילֵא דְקוֹדֶשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:	וְשָׂמַתְּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתְּ אֶת-גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת:
7	Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתָסַב יֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְתָרִיק עַל רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יִתִּיה:	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:
8	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתַלְבִּישְׁנֻן בְּתוּגִין:	וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כִּתְנֹת:
9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתִזְרִיז יִתְּחוּן הַמִּינִין אֶחָד וּבְנוֹהֵי וְתַתִּין לָהֶן קוֹדְשִׁין וְתִהִי לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹרְבָנָא דְאֶחָד וּקוֹרְבָנָא דְבְנוֹהֵי:	וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבֵט אֶחָד וּבְנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְפָּעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד-אֶחָד וַיִּד-בָּנָיו:
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meetings; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקֶדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמֹד אֶחָד וּבְנוֹהֵי יֵת יְדִיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	וְתִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמּוּד אֶחָד וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפָּר:
11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קֳדָם יי בְּתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	וְשַׁחֲטָה אֶת-הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתָסַב מִדָּמָא דְתּוֹרָא וְתָתִין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאֶצְבָּעְךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוּד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל-קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת-כָּל-הַדָּם תִּשְׁפּוּד אֶל-יֶסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתָסַב יֵת כָּל תִּרְבָּא דְחִפִּי יֵת גִּזָּא וְיֵת חִצְרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תִּרְפִּין כּוֹלִין וְיֵת תִּרְבָּא דְעַל־יֵהוּן וְתַסִּיק לְמִדְּבָחָא:	וְלָקַחְתָּ אֶת-כָּל-הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת-הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל-הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:

- (5) ואפדת. קשט ומקן המגורה והסינר סביבותיו:
 (6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשמי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שבראשו הקשורין שלשמתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
 (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצבין באצבעו:
 (9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
 (11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחיס נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת צית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.

וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו
וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאתָהּ הוּא:
וְיֵת בֶּשֶׂר תוֹרָא וְיֵת
מִשְׁכִּיה וְיֵת אוֹכְלִיה
תוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָהּ הוּא:

Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.

וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח
וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
הָאֵיל:
וְיֵת דְּכָרָא חֵד תִּסַּב
וְיִסְמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנוֹהֵי יָת
יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.

וְשַׁחֲטָהּ אֶת־הָאֵיל
וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזָרַקְתָּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
וְתַפּוֹס יָת דְּכָרָא וְתַסַּב
יָת דָּמִיה וְתִזְרוֹק עַל
מִדְּבָחָא סָחוּר סָחוּר:

And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.

וְאֶת־הָאֵיל תַּנְתֵּחַ
לְנִתְחָיו וְרַחֲצָתָ קִרְבּוֹ
וּכְרַעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו
וְעַל־רֹאשׁוֹ:
וְיֵת דְּכָרָא תַפְלִיג
לְאַבְרוֹהֵי וְתַחֲלִיל גְּוִיה
וּכְרַעוֹהֵי וְתַתִּין עַל
אַבְרוֹהֵי וְעַל רִישִׁיה:

And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל
הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא
לִיהוָה רִיחַ נִיחֹיחַ אִשָּׁה
לִיהוָה הוּא:
וְתַסִּיק יָת כָּל דְּכָרָא
לְמִדְּבָחָא עֲלֵתָא הוּא
קֶדֶם יְיָ לְאַחֲקִבְלָא
בְּרִעֻנָא קוֹרְבָנָא קֶדֶם יְיָ
הוּא:

And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.

וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי
וְסִמְדוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
הָאֵיל:
וְתַסַּב יָת דְּכָרָא תַנִּינָא
וְיִסְמְדוּ אֹהֲרָן וּבְנוֹהֵי יָת
יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

- (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפֿשֿא דְּבָדָא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ ג, ד):
- (14) תשרף באש. לא מצינו חטאת חיצונית נשרפת אלא זו:
- (16) וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באכזע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונים קרן ולא אכזע, שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכזש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן זוית זו, והאחת בקרן שכנגדה צאלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אינך ואינך, נמצא הדם נחון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
- (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:
- (18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש:

Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.

וּתְכַסֵּם יֵת דְּבָרָא וְתִסַּב מִדָּמֶיהּ וְתִתִּין עַל רוֹם אוֹדָנָא דְּאַהֲרֹן וְעַל רוֹם אוֹדָנָא דְּבָנוּהִי דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדָהוֹן דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלָהוֹן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יֵת דָּמָא עַל מִדְּבָחָא סָחוּר סָחוּר:

וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְן אַהֲרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־פֶּהוֹן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־פֶּהוֹן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

21

And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.

וְתִסַּב מִן דָּמָא דְּעַל מִדְּבָחָא וּמִמְשַׁחַּא דְּרַבּוּתָא וְתִדִּי עַל אַהֲרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוּהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוּהִי עִמֵּיהּ וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוּהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוּהִי עִמֵּיהּ:

וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אִתּוֹ וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אִתּוֹ:

22

Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;

וְתִסַּב מִן דְּבָרָא תַרְבָּא וְאַלְיָתָא וְיֵת תַרְבָּא דְּחַפִּי יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצֵר כְּבִדָּא וְיֵת תַּרְתִּין כּוֹלֵין וְיֵת תַרְבָּא דְּעִלְיָהוֹן וְיֵת שְׂקָא דִּימִינָא אֲרִי דְּכֹר קִירְבָּנָא הוּא:

וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הֵימָּין כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:

23

and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.

וּפְתָא דְּלַחִים חֶדָּא וּגְרִיצָתָא דְּלַחִים מִשַּׁח חֶדָּא וְאַסְפּוּג חֶד מְסֻלָּא דִּפְשִׁירָא דְּקֶדֶם יי:

וּכְפֹר לֶחֶם אַחַת וְחֻלֹּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אַחַד מְסֻלַּת הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

24

And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.

וְתִשְׁנִי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוּהִי וְתִרִים יִתְהוֹן אֲרָמָא קֶדֶם יי:

וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שצמוך האוזן, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֵת הָעֵקֶה יִסִּיקָהּ, מקום שהכליות יעצות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא ככזש וככשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהשולש בכל. מגיד הכחוש שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולעזלים לכך אני מזריכו החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם עצלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלות לחם שמן. ממין הרצוה: ורקיב. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נחונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.

וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם
וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ
לִפְנֵי יְהוָה אֵשֶׁה הוּא
לַיהוָה:

And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.

וְתֹסֵב יֵת חֲדָיָא מִדְּבַר
קִירְבְּנֵי־אֵל לְאַהֲרֹן
וְתָרִים יִהְיֶה אֲרָמָא קֳדָם
יְי וְיִהְיֶה לְךָ לְחֶלֶק:

And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.

וְתִקְדִּישׁ יֵת חֲדָיָא
דְּאֲרָמוּתָא וְיֵת שְׁקָא
דְּאִפְרָשׁוּתָא דְּאִתְרָם
וְדִאֲתַפְרֵשׁ מִדְּבַר
קִירְבְּנֵי־אֵל מִדְּלֹאֲהֹרֶן
וּמִדְּלִבְנָיו:

And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.

וְיִהְיֶה לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו
לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא
וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי
שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם
לַיהוָה:

And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.

וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבְנָיו אַחֲרָיו
לְמַשְׁחָה בָּהֶם וּלְמַלֵּא־בָם
אֶת־יָדָם:

(24) על כפי אהרן וגר' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן וצניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכצת טללים רעים (מנחות סז):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגר'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן וצניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטל"ר צלע"ו: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק זה:

(29) לבניו אחרי. למי שצא בגדולה אחרי: למשחה. להמגדל צה, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נפתים למשחה (במדבר יח, ח), אל תגעו צמשיקי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מחלצש צכהונה גדולה:

Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.

שבעת ימים ילבשם
הכהן תחתיו מבניו אשר
יבא אל-אהל מועד
לשרת בקדש:

שבעת ימים ילבשם
הכהן תחתיו מבניו אשר
יבא אל-אהל מועד
לשרת בקדש:

31

And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.

ונת דבר קורבןא תסב
ותבשיל ית בשריה
באתר קדש:

ונת איל המלאים תקח
ובשלת את-בשרו במקום
קדש:

32

And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.

ויכול אהרן ובניו ית
בשר דכרא וית לחמא
דבסלא בתרע משכן
זמנא:

ואכל אהרן ובניו
את-בשר האיל
ונת-הלחם אשר בסל
פתח אהל מועד:

33

And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.

ויכלון יתהון דאתכפר
בהון לקרבא ית
קורבנהון לקדשא
יתהון ותילוני לא יוכל
ארי קודשא אנון:

ואכלו אתם אשר כפר
בהם למלא את-ידם
לקדש אתם וזר לא-יאכל
כי-קדש הם:

34

And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.

ואם ישאר מבשר
קורבניא ומן לחמא
עד צפרא ותקיד ית
דאשתאר בבירא לא
יתאכיל ארי קודשא
הוא:

ואם-ינאר מבשר
המלאים ומן-הלחם
עד-הבקר ושרפת
את-הנותר באש לא
יאכל כי-קדש הוא:

35

And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.

ותעביד לאהרן ולבניו
כדין ככל דפקידית
יתך שבעא ימין תקריב
קורבנהון:

ועשית לאהרן ולבניו
ככה ככל אשר-צויתי
אתכה שבעת ימים תמלא
ידם:

36

(30) שבעת ימים. רזופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עזודת יוס הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.): תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (פ"ב ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עזוד ממנו, לפיכך ניגון סגיר נמשך לבניו:

(31) במקום קדש. נחצר אהל מועד, שהשמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל המצר קרוי כן:

(33) ואכלו אתם. אהרן ובניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוז: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועזודתם פסולה: אחכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו'. צענין הזה וצקרבנות הללו בכל יום:

And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.

וְתֹרֵא דְחַטָּאת תַּעֲבִיד
לְיוֹמָא עַל כַּפֹּרִיָּא
וְתִדְפִי עַל מִדְבַּחָא
בְּכַפֵּר וְתִקַּד עֲלֹהֵי וְתִרְבִּי
יְתִיה לְקִדְשֻׁתִּיהָ:

וּפֶר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם
עַל-הַכֹּפְרִים וְחַטָּאת
עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶת עָלָיו
וּמִשְׁחָתָהּ אֹתוֹ לְקִדְשׁוֹ:

Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.

שִׁבְעַת יָמִין תַּכְפִּיר
עַל מִדְבַּחָא וְתִקְדִּישׁ
יְתִיה וְיִהְיֶה מִדְבַּחָא קֹדֶשׁ
קִידִשִׁין כָּל דְּיִקְרַב
בְּמִדְבַּחָא וְתִקְדֹּשׁ:

שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפִּיר
עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְתִקְדֶּשֶׁת
אֹתוֹ וְיִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ
קֹדְשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ
יִקְדָּשׁ: (ס)

Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.

וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל
מִדְבַּחָא אֲמָרִין בְּגִי שְׁנָא
תָרִין לְיוֹמָא תִדְרִיא:

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים
בְּגִי-שְׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם
תָּמִיד:

The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.

יֵת אֲמָרָא חֵד תַּעֲבִיד
בְּצַפְרָא וְיֵת אֲמָרָא תִנְיָנָא
תַּעֲבִיד בֵּין שְׁמֹשֶׁיָא:

אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה
בֶּבֶקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.

וְעֶשְׂרֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל
בְּמִשְׁחָ כְּתִישָׁא רְבַעוֹת
הֵינָא וְנִסְכָּא רְבַעוֹת הֵינָא
חֲמָרָא לְאֲמָרָא חֵד:

וְעֶשְׂרִין סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן
כְּתִית רְבַע הָהִין וְנִסְךְ
רְבִיעֵת הָהִין יַיִן לִכְבֶּשׂ
הָאֶחָד:

And the other lamb thou shalt offer at dusk; and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְיֵת אֲמָרָא תִנְיָנָא תַּעֲבִיד
בֵּין שְׁמֹשֶׁיָא כְּמִנְחַת
צַפְרָא וְכִנְסָכָה תַּעֲבִיד
לָהּ לְאֶתְקַבְּלָא בְּרִיעָא
קִירְבָנָא קָדֶם יְיָ:

וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים
כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסָכָה
תַּעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַת נִיחָח
אֲשֶׁה לַיהוָה:

(36) על הכפורים. צשציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוּב, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא יום, אין לי אלא דבר הצא צשצילם, כגון האילים והלחם, אבל הצא צשציל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדפי, לשון מתנת דמים הנחונים בצאצב קרוי חטוי: ומשחת אותו. צשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו צקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ, ב. צחיים פג:), שנראה לו כצר ונפסל משצא לעזרה, כגון הלן, והיואל, והטמא, ושנשחט צמחצבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציצים וחומש ציצה: בשמן כתיית. לא לחוצה נאמר כתיית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתיית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתיית, ולא נאמר כתיית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתיית, שאף הטחון צרחיים כשר בהן (מנחות פו:): רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששינו צמסכת סוכה (מת.), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לחוכו, והוא מקלח ויואל דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיטין צמזבח בית עולמים, וצמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

- 42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.
- 43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.
- 44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.
- 45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.
- 46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.
- סזיעי
- And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.
- 2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.
- 3
- עַל־תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹנֵעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:
- וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכִבְדִּי:
- וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי:
- וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
- וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
- וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קֹטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
- אֹמֶת אָרְכּוֹ וְאַמָּת רָחְבוֹ רְבִיעַ יְהִיָּה וְאַמָּתִים קִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:
- וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוּהִי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵעִי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיבָה:
- אֹמֶתָא אֹרְכִיהָ וְאַמָּתָא פּוֹתִייהָ מְרֻבַּע יְהִי וְתִרְתִּין אֲמִין רֹמִייה מְנִיָּה קַרְנֹתֶיהָ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים במחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלה ומקסה (ויקרא כג, לו):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לזכר. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודצדתי אקף מעל הפפרת (שמות כה, כז). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אחוועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי בכזדי אלא במכזדי, במכזדים שלי, כאן רמז לו מיסת בני אהרן זיוס הקמתו, וזהו שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לְאֹמֶר צִקְרָצִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש בכזדי:

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.

וְתַחֲפִי יָתִיד דָּהָב דְּכִי יֵת אֲגָרִיה וְיֵת פּוֹתְלוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קַרְנוֹהִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:

וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּגֹן וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו וְעָשִׂיתָ לָּו זָר זָהָב סָבִיב:

And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.

וְתַרְתִּין עֲזָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיה מְלָרַע לְזִירִיה עַל תַּרְתִּין וְזִיתִיה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סָטְרוֹהִי וְיֵהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטָּל יָתִיד בְּהוֹן:

וּשְׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:

And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.

וְתַעֲבִיד יֵת אֲרִיחְיָא דְּאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יֵתְהוֹן דְּהָבָא:

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.

וְתַתִּין יָתִיד קָדָם פְּרוּכָתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִתְרוֹתָא קָדָם כְּפוּרָתָא דְּעַל סִתְרוֹתָא דְּאֶזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן:

וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָךְ שָׁמָּה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseseth the lamps, he shall burn it.

וְיִקְטֹר עֲלוֹהִי אַהֲרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר בְּאַתְקִנְוִיתִיה יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטֹרְנָה:

וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קִטְרֶת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנִּזְרוֹת יִקְטִירְנָה:

And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.

וּבְאֶדְלָקוֹת אַהֲרֹן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטֹרְנָה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קָדָם יי לְדָרִיכוֹן:

וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנִּזְרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירְנָה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.

לֹא תִסְקוּן עֲלוֹהִי קִטְרֶת בּוֹסְמִין נּוֹכְרָאִין וְעֻלְתָּא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עֲלוֹהִי:

לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֻלָּה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכמה כהונה:

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כתרגומו, לפי שנאמר על שני זדיו, על שתי זוויותיו שבשני זדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטבעת לזד:

(6) לפני הפרכת. שמה תאמר משוך מכנגד הארון לזפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מצדו:

(7) בהיטיבו. לשון נקוי הצידין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הנרות. לז"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:

(8) ובהעלות. כשידליקם להעלות להצמן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צון הערבים:

קא
פסוקים

And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.

וּכְפַר אֶהְרֹן עַל-קַרְנֹתָיו
אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת
הַכִּפּוּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה
יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם
קֹדֶשׁ-קִדְשִׁים הוּא
לַיהוָה: (פ)

The Haftarah is Ezekiel 43:27-43:10 on page 230. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page

כי תשא

247.

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמִימֶר:

12

'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.

כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם
וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ
לַיהוָה בַּכֶּקֶד אַתֶּם
וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף
בַּכֶּקֶד אַתֶּם:

13

This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.

זֶהוּ יִתְּנוּ כָּל-הָעֹבֵר
עַל-הַפְּקָדִים מַחֲצִית
הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל
מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה:

לוי

Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.

כָּל דָּעֹבֵר עַל מִנְיָנָא
מִבֶּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעִילָא יִתִּין אֶפְרָשׁוּתָא
קָדָם יְיָ:

(9) לא תעלו עליו. על מוצח זה: קשרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

(10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. זיוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וְיָקָא אֵל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְיִכַּפֵּר עָלָיו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המוצח מקודש לדברים הללו כלל, ולא לעבודה אחרת:

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפוף לקבל סכום מניינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדָּבָר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעצירין את הגמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲזֹר פֶּסֶחַ הַשָּׂבֵט (ויקרא כו, לז), וכן סַעֲבָקָה הָאֵלֶּן עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א, ז, לו) יָצֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגֹּרֶת כֶּסֶף וְכַפֵּר לָחֶסֶם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזון מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.

הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לַתֶּת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם:

And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.

וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכַּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם: (פ)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

"Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, wherewith to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.

וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:

(14) מבין עשרים שנה ומועלה. למדך כאן, שאין פחות מזה עשרים יואל לזבא, ונמנה בכלל אנשים: (15) לכפר על נפשותיכם. שלא תגפּו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למזבח הכזר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת פֶּכֶר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פֶּכֶר הַכֶּסֶף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, צֶאֱקֹד לַהֲדָשׁ הַשָּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה (במדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניינים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא הייתה יד כלם שזה, אלא איש איש מה שנדבּו לזו: (16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שנעשו למנוחתם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לז, לה), משל לזאן החציבה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את זאני ודע כמה נותרו בזהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לוֹמר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר זו צֶאֱקֹד לַהֲדָשׁ הַשָּׁנִי (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לאחד הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַהֲדָשׁ הַרְאֲשׁוֹן צֶאֱקֹד לַהֲדָשׁ תְּקִים וגו' (שמות ז, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פֶּכֶר הַכֶּסֶף לְזָקָת וגו' (שם לח, כז). הא למדת, ששחים היו, אחת בתחלת נדבתם אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר ששניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף זו נאמר כן, ויהיו כָּל הַפְּקוּדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשֵׁשׁ (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ז, ב), וזנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחמדה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמלאו שני המניינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחמדה המקום לישראל לסלוח להם ונעשו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו זו: (18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צָקִיָּה, מושב מחוקן

And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;

20

when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;

ע"כ צחול

so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'

22

Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:

23

'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,

24

and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.

25

ויקדשון אתהן ובגדוהו
מניה ית ידיהון וית
רגליהון:

במיעלהון למשכן זמנא
יקדשון מיא ולא ימותון
או במקרבהון למדבחה
לשמשא לאסקא קורבנא
קדם יי:

ויקדשון ורגליהון ולא ימותון
ותהי להון קים עלם
ליה ולבגדוהו לדריהון:

ומליל יי עם משה
למימר:

ואת סב לך בוסמין
רישא מירא דכיא
מתקל חמיש מאה וקנמן
בשם פלגותיה מתקל
מאתן וחמשין וקני
בוסמא מתקל מאתן
וחמשין:

ויקציעתא מתקל חמיש
מאה בסלעי קודשא
ומשח זיתא מלי הינא:

ורחצו אתהן ובגדו ממנו
את ידיהם ואת רגליהם:

בבאם אל-אהל מועד
ירחצו-מים ולא ימתו
או בגשתם אל-המזבח
לשדת להקטיר אשה
ליהוה:

ורחצו ידיהם ורגליהם
ולא ימתו והיתה להם
חק-עולם לו ולזרעו
לדרתם: (פ)

וידבר יהוה אל-משה
לקומר:

ואתה קח-לך בשמים
ראש מר-דרור חמש
מאות וקנמן-בשם
מחציתו חמשים ומאתים
וקנה-בשם חמשים
ומאתים:

וקדח חמש מאות בשקל
הקדש ושמן זית הין:

לכיוור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מוצח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המוצח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר ואת מוצח העלה שם פסח משכן אהל מועד (שמות מ, כט), כלומר מוצח לפני אהל מועד, ואין כיוור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צזחיס (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צצח אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צזחיס (יע), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדס פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצחורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטון, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסוצים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכן הוצרך לומר קנמן צשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצחצח תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר בו חצאין, גזרת הכתוב היא להציאו לחצאין, להרצות בו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בשם. קנה של צשם, לפי שיש קנים שאינן של צשם, הוצרך לומר צשם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדח. שם שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"צ לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראש צמים שלא יצלעו

And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.

וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶחַ מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֶקֶחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה׃
וְתַעֲבִיד יְתִיב מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֶם מְבוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי׃

And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,

וּמִשְׁחָתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת׃
וְתַרְבִּי בִּיה יֵת מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דִּסְהָדוּתָא׃

and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,

וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֵת מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת׃
וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנַהָא וְיֵת מְדַבְחָא דִּקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא׃

and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.

וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ׃
וְיֵת מְדַבְחָא דְעֹלֹתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה׃

And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.

וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ׃
וְתַקְדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִהְיוּ קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ׃

And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.

וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם לַכֹּהֵן לִי׃
וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְתַקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי׃

And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.

וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם׃
וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִּין קָדְמִי לְדִרְיֹכוֹן׃

את השמן, ואחר כך הִזִּיף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:
(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לַנֶּע הָיָם (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע הָאֶרֶץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחזירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רוקח מרקחת. רוקח העשוי על ידי אומנות ותערוכות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:
(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ביוצא, ולינה, וטבול יום, ואינו נפדה לנאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אלל מזבח, מתוך שנאמר כל הפֶּגַע צִמְצִמָּה יִקְדָּשׁ (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתן, ואחר משיחות, כמו ריקין משוחין וְרֹאשִׁית טְמֵימִים יִמָּשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עזרית:

(31) לדדתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:

Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.

על-בשר אדם לא ייסך
ובמתכנתו לא תעשו
כמהו קדש הוא קדש
יהיה לכם:

33

Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'

איש אשר ירקח כמהו
ואשר יתן ממנו על-זר
ונכרת מעמיו: (ס)

34

And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.

ויאמר יהוה אל-משה
קח-לך סמים נטף
ושחלת וחלבנה סמים
ולבנה זכה כד בכד
יהיה:

35

And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.

ועשית אתה קטרת רקח
מעשה רוקח ממלח
טהור קדש:

36

And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.

ושחקת ממנה הקדש
ונתתה ממנה לפני העדות
באהל מועד אשר אועד
לך שמה קדש קדשים
תהיה לכם:

(32) לא ייסך. בשני יודי"ן, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עצמו: ובמתכנתו לא תעשו כמותו. צסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמסקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממנין לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה.). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמתכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות:

(34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממיה), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צשס, חלק ומצהיר כצפורן, ובלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שחרגס אונקלוס וטופקרא: וחלבנה. צשס שריחו רע, וקורין לו גלצ"נא (גאלצאן) ומנאה הכחוצ צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו צאגודת טעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבנה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:) י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, צבולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהצבולת ונרד אחד שהנרד דומה לצבולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללצנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנוצרים כאן יהיו שוין משקל צמסקל, כמסקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל צשעים צשעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד צאחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממולח. כחרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויזכאו העלפים (יונה א, ה), מלשיך וצלץף (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף צייים טרופות לערצן עם המים, וכל דבר שאדם רואה לערב יפה יפה, מהפכו צאצבע או צצן: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.

וְקִטְרֶת בִּוסְמִין דְּתַעֲבִיד
בְּדַמוּתָהּ לֹא תַעֲבִדוּן
לְכוֹן קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָךְ
קֶדֶם יי:

וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם
קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:

Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'

וְכִר דְּיַעֲבִיד דְּכֻתָּהּ
לְאַרְחָא בַּהּ וְיִשְׁתַּיְצִי
מֵעַמִּיהּ:

אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהּ
לְחַרִּיץ בָּהּ וְנִכְרַת
מֵעַמּוֹ: (ס)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה
לְמִימַר:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר:

'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;

חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְשׁוֹם
בְּצִלְאֵל בֶּר אֹוְרִי בֶר
חִיר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:

רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם
בְּצִלְאֵל בֶּן־אֹוְרִי בֶן־חֹור
לְמִטֵּה יְהוּדָה:

and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,

וְאַשְׁלִימִית עִמָּהּ רוּחַ
מִן קֶדֶם יי בְּחָכְמָהּ
וּבְסוּכְלָתָהּ וּבְמִדַּע
וּבְכָל עֲבִידָא:

וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחָכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת
וּבְכָל־מְלָאכָה:

to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,

לְאַלְפָּא אוּמָנּוֹן לְמַעֲבַד
בְּדָהָבָא וּבְכֶסֶף
וּבְנָחְשָׁא:

לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת
בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנֹחֶשֶׁת:

and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.

וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא
לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוּת אֲעָא
לְמַעֲבַד בְּכָל עֲבִידָא:

וּבְחִרְשֵׁת אֲבָן לְמַלְאֵת
וּבְחִרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכָה:

And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:

וְאַנָּא הָא יְהִיבִית עִמָּהּ יֵת
אֹהִלְיָאֵב בֶּר אַחִיסָמָךְ
לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלָב
כָּל חִפְיָמִי לְפָא יְהִיבִית
חִכְמָתָא וַיַּעֲבִדוּן יֵת כָּל
דְּפִקִּידְתָּךְ:

וְאַנִּי הִנֵּה נָתַתִּי אֹתוֹ אֵת
אֹהִלְיָאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטֵּה־דָן וּבְלָב
כָּל־חִכְמֵ־לֵב נָתַתִּי
חִכְמָהּ וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר
צִוִּיתִךָ:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שזכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד

לך שמה. כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אצל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למכרה לנצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צללל:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מציין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: וברעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קֶלֶשׁ קֶסֶס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאה. להשיצה צמשצות שלה צמלואה, לעשות המשצנת למדת מושצ האצן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצכס, וכל אשר נחתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	וְיִתְּ מִשְׁכַּן וּמִנָּה וְיִתְּ אֲרוֹנָא לְסִתְּדֻתָא וְיִתְּ כְּפֹרֶתָא דְעִלּוּהִי וְיִתְּ כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא:	אֶתֹּ אֶהָל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לְעֵדֹת וְאֶת־הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֶהָל:
and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְיִתְּ פִתּוּקָא וְיִתְּ מְנוּחֵי וְיִתְּ מִנְרֵתָא דְכִיתָא וְיִתְּ כָּל מְנֵהָ וְיִתְּ מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסֶמֶיֶא:	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמְּנֶרֶת הַטְּהֵרָה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת:
and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְיִתְּ מִדְּבָחָא דְעֹלֹתָא וְיִתְּ כָּל מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָיָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כְּנוֹ:
and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְיִתְּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיִתְּ לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיִתְּ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְיִתְּ מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיִתְּ קִטְרֶת בּוֹסֶמֶיֶא לְקוֹדֶשָׁא כְּכֹל דְּפִקִּידְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:	וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)
And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאֶת מַלְּיִל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בְּרַם יֵת יוֹמֵי שְׁבִיֵּא דִילִי תִסְרוּן אֲרִי אֶת הָיָא בֵּין מִימְרִי וּבִינִיכּוֹן לְדִרְיִכּוֹן לְמַדְעָא אֲרִי אֲנָא יי מְקַדְּשָׁכּוֹן:	וְאֹתָהּ דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִךְ אֶת־שַׁבָּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינִיכֶם לְדִרְתִּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

(7) ואת הארון לעדות. לזרזך לזכות העדות:

(8) הטהורה. על שם זה עשה:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי הטהרה והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונקטנו עליו צָנָד סָבָלָת (במדבר ד, יב), ונקטנו עליו צָנָד פִּלְגֵּשֶׁת (שם יג), ונקטנו עליו צָנָד פִּלְגֵּשֶׁת שְׁנִי (שם ח), ונראה דברי, שנאמר וּמִן הַסָּבָלָת וְהַפִּלְגֵּשֶׁת וְהַפִּלְגֵּשֶׁת שְׁנִי צָנָד שְׁנִי לְשָׂרֵת צָנָדָשׁ (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו בזה מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לצושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים נקבים, לזיידין בלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרזך הקטרת ההיכל שהוא קדש:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואח"כ, אף על פי שהפקדתיך לזכותם על מלאכת המשכן, אלא יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שאתה רדופין וזריזין בזריזות

Ye shall keep the sabbath
therefore, for it is holy unto you;
every one that profaneth it shall
surely be put to death; for
whosoever doeth any work
therein, that soul shall be cut off
from among his people.

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי
קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלִילָהּ
מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֶׂה
בָּהּ מְלָאכָה וּנְכַרְתָּהּ
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב
עַמִּיהָ:
וַתִּטְרוּן יְת שְׁבָתָא
אַרְי קוּדְשָׁא הִיא לְכוּן
דִּיחֲלִנָּה אַתְקַטְלָא
יִתְקַטִּיל אַרְי כָּל
דִּי־עֲבִיד בֵּה עֲבִידְתָּא
וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הַהוּא
מִגּוֹ עַמִּיהָ:

Six days shall work be done; but
on the seventh day is a sabbath of
solemn rest, holy to the LORD;
whosoever doeth any work in the
sabbath day, he shall surely be put
to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
שְׁבָתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה
כָּל־הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:
שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּתְעַבִּיד
עֲבִידְתָּא וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שַׁבָּתָא
קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ כָּל
דִּי־עֲבִיד עֲבִידְתָּא בְּיוֹמָא
דְּשַׁבָּתָא אַתְקַטְלָא
יִתְקַטִּיל:

Wherefore the children of Israel
shall keep the sabbath, to observe
the sabbath throughout their
generations, for a perpetual
covenant.

וּשְׁמַרְוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם
בְּרִית עוֹלָם:
וַיִּטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שַׁבָּתָא לְמַעַבְדַּי יְת שַׁבָּתָא
לְדִרְיָהוֹן קָיָם עָלָם:

It is a sign between Me and the
children of Israel for ever; for in
six days the LORD made heaven
and earth, and on the seventh day
He ceased from work and rested.'

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת
הוּא לְעָלָם כִּי־שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה יְהוָה
אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת
וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)
בֵּין מִיָּמֵרִי וּבֵין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת הוּא לְעָלָם
אַרְי שְׁתָּא יוֹמִין עֲבַד
יְיָ יְת שְׁמִיָּא וַיִּת אַרְעָא
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שָׁבַת
וְנָח:

And He gave unto Moses, when
He had made an end of speaking
with him upon mount Sinai, the
two tables of the testimony, tables
of stone, written with the finger
of God.

וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹל־תּוֹ
לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּתֵר סִינַי שְׁנֵי
לְחֹת הָעֵדֻת לְחֹת אֶבֶן
כְּתָבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:
וַיַּחֲבֵל לְמֹשֶׁה כַּד שִׁיְצִי
לְמַלְלָא עַמִּיהָ בְּטוֹרָא
דְּסִינַי תִּרְיִן לִיְחִי
סְתִידוּתָא לִיְחִי אֲבָנָא
כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי:

המלאכה, שצת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שצת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שצחרתי בכס, צהנחילי לכס את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות צה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אס ישעדים והתראה: ונכרתה. צלא התראה: מחללִיה. הנוהג צה חול צקדושתה: (15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכן כפלו הכחוצ, לומר שאסור צכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר צו שַׁבַּת שָׁבָתוֹן הוּא לָקֶס (ויקרא כג, 3), אסור צכל מלאכה, אצל יום טוב לא נאמר צו כי אס ציוס קְרָאָשׁוֹן שָׁבָתוֹן וציוס הַשְּׁמִינִי שָׁבָתוֹן (שס, 1ט), אסורים צכל מלאכת עבודה, ומותרים צמלאכת אוכל נפש:) קדש לַה. שמירת קדושתה לשמי וצמאֹת: (17) וינפש. כתרגומו וְנָח, וכל לשון נופש הוּא לשון נפש, שמשצ נפשו ונשימתו צהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוצ צו לא ייעף וְלֹא יִיָּגַע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו צמאמר הכתיצ מנוחה לעצמו, לְשַׁבֵּר הָאוֹן מֵה שֶׁהִיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר צחורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רצים היה, שהרי ציי צתמוז נשתצרו הלוחות, וציוס הכפורים נתרצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (ע"טוצא, דילמא הכלל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה צחצרצעים ימים הראשונים, טרס עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרֵדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־נָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרֵדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־נָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

2

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶעָם אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קֶדְשֵׁי דְבָאֻדְנִי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶעָם אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קֶדְשֵׁי דְבָאֻדְנִי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:

3

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וּפְרִיקוּ כָל עֲמָא יָת קֶדְשֵׁי דְבָאֻדְנִי וְהָבִיאוּ לֹת אַהֲרֹן:

וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נְזֻמֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

4

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא זהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צוויי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנוקין וק"ל): ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם נריך להיות בקי בכ"ד ספרים: לדבר אותו. החקים והמשפטים שצוה להם המשפטים: לדבר אותו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: ללכת. ללכת כתיב, שהיו שתיקה שוות:

(1) כי בשש משה. כתרומתו לשון איחור, וכן צ"ש קצ"ו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צו"ש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לקוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסצורים הם שאותו יום שעלה מן המניין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום וילכו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו" בסיון עלה, נמלא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, צ"ו בא השטן וערבצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוביא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיחא במסכת שבת (פט), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וַיִּפְּקֵמוּ מִמֶּקְרָת וַיַּעֲלוּ עֲלֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה אינו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו צאור רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה נריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלצו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעבב הדבר, ובחור כן יבא משה, והם לא המתו ופרקו מעל עמנן: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו צרכו מגזרת צרך: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נומי. כמו מנומי, כמו קלאחתי אַתְּ הָעִיר (שמות ט, כט), מן העיר:

And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'

And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.

And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;

they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּבְנֵא אֶהָרֹן מִזְבֵּחַ
מִדְבַּחַא קִדְמוֹהִי וַיִּקְרָא
אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר חֲגָא קֳדָם יי
מָחָר:

וַיָּקֻמוּ בַּיּוֹמָא
דְּבִתְרוֹהִי וַיֹּסִיפוּ
עֲלֹן וַיִּקְרִיבוּ נֶכְסֵן
וַיֹּסְחֲרוּ עִמָּא לְמִיכַל
וַיִּלְמְשִׁי וַיִּקְמוּ לְחִיּוּכָא:

וַיִּמְלִל יי עִם מֹשֶׁה
אֵיזִיל חוֹת אֲרִי חֲבִיל
עִמָּךְ דְּאַסִּיקְתָּא מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם:

סֵטוּ בִּפְרִיעַ מִן אוֹרְחָא
דְּפִקִּידְתָּנֵן עֲבָדוּ לָהֹן
עִגֹּל מִתְכָּא וְסִגִּידוּ
לִיה וַדְּבַחוּ לִיה וַיֹּאמְרוּ
אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּא יִשְׂרָאֵל
דְּאַסְקוּדָּא מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם:

וַיִּבְנֵא אֶהָרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ
לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וַיֹּאמֶר
חֲג לַיהוָה מָחָר:

וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרֹת וַיַּעֲלוּ
עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיָּשֻׁב
הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתוֹ וַיִּקְמוּ
לְצַחֵק: (פ)

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵךְ־דָּד בִּי שְׁחַת עַמֶּךָ
אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם:

סֵרוּ מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם
עִגֹּל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לָהּ
וַיִּזְבְּחוּ־לָהּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה
אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הָעֵלֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטקחות והקרימים (ישעיה ג, כז), ויצר פְּכָרִים קָסָף בְּשָׁנֵי תַרְיָמִים (מלכים-ב ה, כג). וה' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורצין וחורטין צורות זזה, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו ויכחז עליו בְּחָרֵט קָנוֹשׁ (ישעיה ח, א), וזהו שתרגס אונקלוס וצר יתיה בְּזִיפָא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו זוהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראצשטיכל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לְחֹרֶץ פָּחוּר, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו ככשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחממעו צו במזרים (סנהדרין קא:), והיה בידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויצא העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר, קב"ה קנטרין וזה היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שעבר צו שעלו ממזרים הם שנקלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר בְּתַנִּית שׁוֹר אֶכֶל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח. לדחותם: ויאמר חג ל'ה' מחר. ולא היוס, שמא יצא משה קודם שיעצדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור צן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא לרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן עשויה בצבת אחת, מתוך שאני בונה אותה ומתעלל במלאכתם, צין כך וצין כך משה בא: חג ל'ה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעצדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן ורום כדי שיחטאו: לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁקְוּ לְפָנָיו (שמואל-ב ז, יד), אף כאן נהרג חור:

(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶתְּסֵ קָשׁוֹת (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם (ברכות לב:), באותה שעה נתגדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך וגיירחס, ולא נמלכת צי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

And the LORD said unto Moses:
'I have seen this people, and,
behold, it is a stiffnecked people.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קֹשֶׁה־עֲרֹף
הוּא:

10

Now therefore let Me alone, that
My wrath may wax hot against
them, and that I may consume
them; and I will make of thee a
great nation.'

וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי
וַיַּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם
וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל:

11

And Moses besought the LORD
his God, and said: 'LORD, why
doth Thy wrath wax hot against
Thy people, that Thou hast
brought forth out of the land of
Egypt with great power and with
a mighty hand?

וַיַּחֲלֵ מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה
אֵלֵהֶּוּ וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה
יַחַרְה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:

12

Wherefore should the Egyptians
speak, saying: For evil did He
bring them forth, to slay them in
the mountains, and to consume
them from the face of the earth?
Turn from Thy fierce wrath, and
repent of this evil against Thy
people.

לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם
לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם
לְהַרְג אוֹתָם בְּהָרִים
וּלְכַלּוֹתָם מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ
וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:

13

Remember Abraham, Isaac, and
Israel, Thy servants, to whom
Thou didst swear by Thine own
self, and saidst unto them: I will
multiply your seed as the stars of
heaven, and all this land that I
have spoken of will I give unto
your seed, and they shall inherit it
for ever.'

זָכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ
וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה
אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתְךָ
לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלִיו לְעֹלָם:

14

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתחו והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):

(11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרחם אזיחם נחנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכו, תהו לו וינאו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להסדף עליך באור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשוט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נולדו בזכותן, מה אמה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כמא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (זרכות לב). אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קיים ושבעתך קיימת לעולם, שנאמר ב' נִשְׁבַּעְתִּי נָא ה' (זרחית כז, טו), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוֹתִי אֶת הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פָרָה וְקָדָה (שם לה, יא), נשבע לו באל שדי:

And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.

וַתֵּב יי מִן בְּשָׁאָה דְּמִלִּיל
לְמַעַבְד לְעַמּוּיָהּ:

וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת
לְעַמּוֹ: (פ)

And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.

וַאֲתַפְּנִי וּנְחַת מִשָּׁה
מִן טוֹרָא וּתְרִין לוֹחֵי
סְחָדוּתָא בִּידֵיהּ לוֹחֵי
כְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרֵיהוֹן
מִכָּא וּמִכָּא אֲנוֹן כְּתִיבִין:

וַיִּפֶּן וַיֵּרֵד מִשָּׁה מִן־הָהָר
וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ
לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי
עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם
כְּתָבִים:

And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.

וְלוֹחֵיָא עֻבְדָּא דִּי אֲנוֹן
וּכְתָבָא כְּתָבָא דִּי הוּא
מִפְּרֶשׁ עַל לוֹחֵיָא:

וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים
הַמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב
אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת
עַל־הַלַּחַת:

And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'

וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ ית קל עַמָּא
כַּד מִיבְּבִין וַאֲמַר לְמִשָּׁה
קל קָרְבָּא בְּמִשְׁרִיתָא:

וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל
הָעָם בֹּרֶעָה וַיֹּאמֶר
אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה
בְּמַחֲנֶה:

And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'

וַאֲמַר לֹא קל גְּבָרִין
דִּנְצָחִין בְּקָרְבָּא וְאַף לֹא
קל חֲלָשִׁין דְּמַתְּבָרִין קל
דְּמַחֲבִין אֲנָא שָׁמַע:

וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת
גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנֹת
חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנָכִי
שָׁמַע:

And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.

וְהָיָה כַּד קָרִיב
לְמִשְׁרִיתָא וַחֲזָא ית
עִגְלָא וַחֲנֻיָּין וַתִּקְרַח
רוּחָא דְּמִשָּׁה וַרְמָא
מִיָּדוּהִי ית לוֹחֵיָא וַתִּבְרַח
יָתְהוֹן בְּשַׁפּוּלֵי טוֹרָא:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב
אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא
אֶת־הָעִגֹּל וּמַחֲלֵל
וַיִּחַר אַף מִשָּׁה וַיִּשְׁלֹךְ
מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׁבֵּר
אֹתָם תַּחַת הָהָר:

(15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד.).

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צבצודו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרם וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען):

(17) ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושומחים ולוחקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הלועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמר לו:

(19) וישלך מידו וגר. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל צן נכר לא יאכל זו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

- And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.
- 21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'
- 22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.
- 23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.
- 24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'
- 25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—
- 26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.
- וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶנּוּ עֹד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזְרֹךְ עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁקוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדֹלָה:
- וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יְהוָה אֵפֶי אֲדֹנָי אַתָּה יֹדְעֵת אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
- וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:
- וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרוֹקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
- וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
- וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:
- וַיִּקָּם מֹשֶׁה בַּתָּרַע מִשְׁרִיתָא וַאֲמַר מִן דְּחֵלִיא דִּי יִיתּוֹן לְוָתִי וְאֶת־כְּנִישׁוֹ לְוָתִיָּה כָּל בְּנֵי לֵוִי:

(20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוהו גפרית (איזב יח, טו), וכן כי תנס מִזְכָּה הַקֶּשֶׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכרין לזדקס כסוּטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרזין, עדים זלא התראה, במגפה, שנאמר וַיִּגְדֹּף ה' אֶת הָעָם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שזדקוס המים וזכו צטניהם: (21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שסרוך עד שלא תציא עליהם חטא זה: (22) כי ברע הוא. צדך רע הם הולכין חמיד, וצנעויות לפני המקום: (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל: (25) פרוע. מגולה, נחגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע אֶת ראש הַקֶּשֶׁת (צמדזר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'

וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ וְעָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אֲחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:

וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יָרְכּוֹ וְעָבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אֲחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:

And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַדְבָר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַדְבָר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ וְדִיכוּן יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אֲדָרִי גִבֹּר בְּבָרִיָּה וּבְאֲחֵיהִי וּלְאִיתָאָה עַל־יִכּוֹן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ וּבְאֲחֵיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'

וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא אַתּוֹן חִבְתוֹן חוּבָא רַבָּא וְכַעַן אָסַק לְקָדָם יְיָ מָאָם אַכְפַּר עַל חוּבִיכוֹן:

וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אַכְפְּרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם:

And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.

וְתָב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַיֹּאמֶר בְּכַעַן חָב עָמָא הָדִין חוּבָא רַבָּא וְעָבְדוּ לָהֶן דִּחְלֹ דְּדָהָב:

וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה חֲטָאָה הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב:

Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'

וְכַעַן אָם שְׁבַקְתָּ לְחַוְבִּיהוֹן וְאִם לֹא מַחֲוִי כַעַן מִסְפָּרְךָ דְּכִתְבָתָּא:

וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:

(26) מי לך/ אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זָכָה לְאֵלֵהִים יִחָרָם (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"ז): אחיו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אחס ההורגים אותם, צדצר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צצנו וצאחיו:

(30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוס וסמימה לנגד חטאתכם, להצדיל צנייכס וצין החטא:

(31) אלדי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפסם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו): צרכות לצ). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צוארו ומעמידו צפחא בית זונות, מה יעשה הַצֵּן שלא יחטא (צרכות שס):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טו, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:

And the LORD said unto Moses:
'Whosoever hath sinned against
Me, him will I blot out of My
book.

34

And now go, lead the people unto
the place of which I have spoken
unto thee; behold, Mine angel
shall go before thee; nevertheless
in the day when I visit, I will visit
their sin upon them.'

35

And the LORD smote the people,
because they made the calf, which
Aaron made.

XXXIII

And the LORD spoke unto
Moses: 'Depart, go up hence,
thou and the people that thou
hast brought up out of the land
of Egypt, unto the land of which
I swore unto Abraham, to Isaac,
and to Jacob, saying: Unto thy
seed will I give it—

2

and I will send an angel before
thee; and I will drive out the
Canaanite, the Amorite, and the
Hittite, and the Perizzite, the
Hivite, and the Jebusite—

3

unto a land flowing with milk
and honey; for I will not go up in
the midst of thee; for thou art a
stiffnecked people; lest I consume
thee in the way.'

4

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ
מִסֵּפֶרִי:

וְעַתָּה לֵךְ. נָתַתִּי אֶת־הָעָם
אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה
מִלֹּאכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם
פָּקְדִי וּפָקְדֹתִי עֲלֵהֶם
חָטָאתָם:

וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל
אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה אֱהֲרֹן: (ס)

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵךְ עֲלֶיהָ מִזֶּה אֵתָּה
וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר
לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנֶּה:

וְשַׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ
וְגֵרְשִׁיתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
וְהַיְבוֹסִי:

אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
כִּי לֹא אֵעֲלֶיהָ בְּקֶרֶבֶךָ
כִּי עִם־קִשָּׁה־עֲרָף אֵתָּה
פֶּן־אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ:

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך חלל דבור במקום חליך, וכן לדבר לו על אדוניו (מלכים-א ז, יט):
הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי חליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד
עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה
קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיטה ידי שמים, לעדים בלא התראה:
(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס
לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמי:
(2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמדם ופניהם מפניהם מאליו:
(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך
ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואחסן ממרים בי, מרצה אני עליכם
זעם: אכלך. לשון כליון:

And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
וַיִּתְאַבְּלוּ
וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עָדָיו עֲלָיו:
עֲלוּתָיו:

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
וַיִּתְאַבְּלוּ
וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עָדָיו עֲלָיו:

And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן עִם
קָשִׁי קָדָל שְׁעָה חֲדָא
אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִבֵּינְךָ
וְאֶשְׁחַדֶּנִּי וְכַעַן אֶעֱד
תִּקּוֹן וַיֵּן מִן־גְּלִי קֶדְמִי
מֵא אַעֲבִיד לָךְ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אֵמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲתָם עִם־קָשָׁה־עֶרְפָּה רַגַּע
אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ
וְכִלְיֹתֶיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד
עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה
אֲעֹשֶׂה־לָּךְ:

And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.

וַאֲעֲדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת
תִּקּוֹן וַיֵּן מִן־גְּלִי קֶדְמִי
מֵא אַעֲבִיד לָךְ:

וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־עֲדֵימָם מִהָר חוֹרֵב:

Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.

וּמֹשֶׁה נָסִיב יְת מִשְׁכָּנָא
וּפָרְסִיה לִיה מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן
מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיה
מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפָנָא וְהוּי
כָּל דְּתַבַּע אוֹלָפֵן מִן
קָדָם יְיָ נָפִיק לְמִשְׁכַּן
בֵּית אוֹלָפָנָא דְּמִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא:

וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל
וַנִּטָּה־לּוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
הָרָחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא
לּוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה
כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.

וְהוּי כֹּד נָפִיק מִשְׁה
לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עַמָּא
וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בְּתַרְע
מִשְׁכָּנִיה וּמִסְתַּכְּלִין
אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל
לְמִשְׁכָּנָא:

וַהֲיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה
אֶל־הָאֹהֶל יִקְוּמוּ
כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ
פֶּתַח אֹהֶלֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי
מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלֶת:

- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כתרים שניתנו להם בצור כשִׁאֲמָרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע (שְׁמַת פס.):
- (5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתוך. אם אעלה בקרבך ואחם ממרים צי צקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תִּצִּי קָמַעַט רַגַּע עַד יֵעָרֵץ זָעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלצי לעשות לך:
- (6) את עדים מזהר חורב. את רַגְעֵי שֶׁהִיא צִידָם מִהָר חוֹרֵב:
- (7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטעו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה למלמד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ רָחוֹק יְהִי־צִיגִיכָם וַיִּצְנִי קָלָפִיס אִמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא צִיט וַעַד לְמַדְבָּרֵי תוֹרָה: כל מבקש ה'. מכאן למדקש פני וקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צא אהל של משה:
- (8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבים עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכן מוצטט שהשכינה תכנס

And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.

וַהֲיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֶל
יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעָמַד
בִּפְתַּח הָאֹהֶל וַדְּבַר
עִם־מֹשֶׁה:

10

And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.

וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד
הָעָנָן עֹמֵד בִּפְתַּח הָאֹהֶל
וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ
אִישׁ בִּפְתַּח אֹהֶלוֹ:

11

And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.

וַדְּבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר
יִדְּבַר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָאוֹ
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון נָעַר לֹא
יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)

שלישי

And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
רְאֵה אַתָּה אָמַר אֵלַי
הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת
אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה
אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם
וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:

13

אחריו לפתח אהליו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, ט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתורו הקול מדבר זינו לבין עזמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (10) והשתחוה. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יומר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל וזן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל הקדש וגו' (שמות לז, ל), ועשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקך אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם וְאֶתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו בכעס. זי' בתשרי נתרצה הקדש לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללכותו על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וקבץ למשריקא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וזון, ונצטו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחוה, וקגדין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הנה קנכי שלח מלך (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתין משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הנה קנכי באל אליך בבעץ העץ וגו' וגם בך ילמינו לעולם (שם יט, ט):

Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'

And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'

And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.'

For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'

And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'

And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'

וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ אֹדְעֵנִי כָּעַן יְתֵ אֶרְחָ שׁוּבְךָ וְאֹדַע רַחֲמֶךָ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמְךָ וְגַלִּי קְדָמְךָ אֶרִי עִמָּךְ עֲמָא הָדִין:

וַיֹּאמֶר שְׂכִינְתִּי תִהְיֶה וְאֶנִּיחָ לָךְ:

וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׂכִינְתְּךָ מִהֲלָכָא בֵּינָנָא לָא תִסְקַנְנָא מִכָּא:

וּבְמָה יִדְעֶה הֵכָא אֶרִי אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ אֲנָא וְעִמָּךְ הֲלֹא בְמִהְיֶה שְׂכִינְתְּךָ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלַעֲמָךְ מְשׁוּנֵי מִכָּל עֲמָא דְעַל אֲפִי אֶרְעָא:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אַף יֵת פְּתֹנָמָא הָדִין דְּמִלִּילָתָא אַעֲבִיד אֶרִי אֲשַׁכַּחֲתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוּם:

וַיֹּאמֶר אֶחָזִינִי כָּעַן יֵת יִקְרֶךְ:

וְעִתָּהּ אִם-נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הֹדַעְנִי נָא אֶת-דְּרָכְךָ וְאֹדַעְךָ לְמַעַן אֲמַצְא-חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עִמָּךְ הִגֵּוִי תִהְיֶה:

וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחֲתִי לָךְ:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:

וּבְמָה יִדְעֶה יִדְעֶה אֲפֹא כִּי-מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעִמָּךְ הֲלֹא בְלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעִמָּךְ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פָּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-מַצְאתָ חֵן בְּעֵינֵי וְאֹדַעְךָ בְּשֵׁם:

וַיֹּאמֶר תִּרְאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:

(13) ועתה. אם אמת שמנאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אהה נותן למואלי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע צו מדת תגמוליך, מה היא מציאת חן שמנאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שבר מציאת החן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדש, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה הודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ו), ואני ליישז המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקקב (שמואל ב-יז, יא):

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'

וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר
כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ
וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה
לְפָנֶיךָ וְחִנַּנְתִּי אֶת־אֲשֶׁר
אָחֹן וְרַחֲמֹתַי אֶת־אֲשֶׁר
אֲרַחֵם:

וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר
כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ
וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה
לְפָנֶיךָ וְחִנַּנְתִּי אֶת־אֲשֶׁר
אָחֹן וְרַחֲמֹתַי אֶת־אֲשֶׁר
אֲרַחֵם:

20

And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת
אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֶנִי
הָאָדָם וְחָי:

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת
אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֶנִי
הָאָדָם וְחָי:

21

And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'

וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶת־רַגְלֶיךָ
עַל הָרֶקֶת וְתַתְּעַמְד עַל
טֶנֶא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם
אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:

22

And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.

וַיְהִי בְמַעְבְּרִי יָקְרִי
וְאֶשְׁוִינֶיךָ בְּמַעְרַת טֶנֶא
וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי עַלְיָךְ עַד
דְּאֶעְבֵּר:

וַיְהִי בְּעֶבְרִי כַבְדִּי
וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר
וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ
עַד־עֲבָרִי:

23

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'

וְאֶעֱדִי יָת דְּבַרְתָּ יָקְרִי
וְתַחֲזִי יָת דְּבַתְרִי
וְדַקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּוּן:

וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ
אֶת־אַחֲרִי וּפָנַי לֹא
יִרְאוּ: (פ) (ספּק פּרשׁה
סתומה בכתר ארם צובה)

חמישי

(19) ויאמר אני אעביר מה שארשה צבדוי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה וזרין ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לזקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסצור אתה שאם חמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הזכור, ואתה לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר צקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיוזכרו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: וחננתי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלף עמים אענה ועמים לא אענה, אבל צשעת מעשה אמר לו הנה קלני פרת צרית, הצטיחו שאינו חוזרות ריקם (ס):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך חמיד, יש מקום מוכין לי לזכרך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שמראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני צמקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו: (22) בעבור כבודי. כשאצבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הלקשים דהם פנקר (צמדצר טז), יד, יקרוה ערצ'י נטל (משלי ל, יז), חגי קרפי ופשייתי מים (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הזור: ושכותי כפי. מכאן שנתנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וקגין צמימרי, כנוי הוא לדרך צדוד של מעלה, שאינו זרין לסוכך עליו צכף ממש: (23) והסרתי את כפי. ופעי ית דברת יקרי, כשחמלק הנהגת צדודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

And the LORD said unto Moses:
'Hew thee two tables of stone like
unto the first; and I will write
upon the tables the words that
were on the first tables, which
thou didst break.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
פָּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחֹת
אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכַתְּבֵתִי
עַל־הַלַּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחֹת
הַרְאשִׁינִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ:

And be ready by the morning,
and come up in the morning
unto mount Sinai, and present
thyself there to Me on the top of
the mount.

וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעָלִיתָ
בִּבְקֹר אֶל־הָהָר סִינַי
וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ
הָהָר:

And no man shall come up with
thee, neither let any man be seen
throughout all the mount;
neither let the flocks nor herds
feed before that mount.'

וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ
וְגַם־אִישׁ אֶל־יָרֵא
בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן
וְהַבָּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול
הָהָר הַהוּא:

And he hewed two tables of stone
like unto the first; and Moses rose
up early in the morning, and
went up unto mount Sinai, as the
LORD had commanded him, and
took in his hand two tables of
stone.

וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחֹת אֲבָנִים
כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשָּׂבֶם מֹשֶׁה
בִּבְקֹר וַיַּעֲלֶה אֶל־הָהָר סִינַי
כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ
וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים:

And the LORD descended in the
cloud, and stood with him there,
and proclaimed the name of the
LORD.

וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב
עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה:

And the LORD passed by before
him, and proclaimed: 'The
LORD, the LORD, God, merciful
and gracious, long-suffering, and
abundant in goodness and truth;

וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֵלַי
וַיִּקְרָא יְהוָה אֵל
רַחוּם וְרַחוּן אַרְךָ אַפַּיִם
וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סגפיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נחרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אחת קרעת אותה, אחת קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מוזמן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צמחאות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמיני וקרא בשםא דה':

7

keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'

נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דָרִין
שְׂבִיק לְעוֹן וְלַמְּרוּד
וְלַחֹבִין סֶלַח לְדֹתֵיבִין
לְאוֹרֵיתָהּ וְלִדְלָא תִיבִין
לֹא מִזְכִּי מִסְעֵר חֹבִי
אַבְהֹן עַל בְּנֵין וְעַל
בְּנֵי בְנֵין מְרַדִּין עַל
דֶּר תְּלִיתָאֵי וְעַל דֶּר
רַבִּיעֵאֵי:

נָצַר (בספרי תימן נָצַר
בנו"ן רגילה) חֶסֶד
לְאַלְפִים נָשָׂא עוֹן
וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָה
לֹא יִנְקָה פִקְדוֹ עוֹן אֲבוֹת
עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים
עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבְעִים:

8

And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.

וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:

וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:

9

And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'

וַיֹּאמֶר אִם כֻּעַן אֶשְׁכַּחִית
רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תְהִיָּה
כֻּעַן שְׂכִינְתָא דִּיִּי בִינָנָא
אַרִי עִם קָשִׁי קְדָל
הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחוּבָנָא
וְלַחֲטָאנָא וְתַחֲסַנְנָנָא:

וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָיִי יְיָ-נָא
אֲדֹנָיִי בִקְרַבְנִי כִּי
עִם-קָשָׁה-עֲרַף הוּא
וְסִלַּחֲתָ לְעוֹנֵינוּ וְלַחֲטָאתֵנוּ
וְנִחַלְתָּנוּ:

ששי

And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.

וַיֹּאמֶר הָא אֲנָא גִזֵּר
קִים קְדָם כָּל עַמִּי
אֶעֱבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא
אֶתְבְּרִיאוּ בְּכָל אֶרֶץ
וּבְכָל עַמִּיּוֹ וַיִּחְזִי כָל
עַמִּי דְאַתְּ בִּינִיהוֹן יְת
עוֹבְדָא דִּיִּי אַרִי דְחִיל
הוּא דְאַנָּא עֲבִיד עַמִּי:

וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֵת
בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמִּי
אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר
לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ
וּבְכָל-הָעִמִּים וְרָאָה
כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה
בֹּקֶרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֶׂה יְהוָה
כִּי-נִזְכָּר הוּא אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה עַמִּי:

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבְתִּי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מנאנתי במכילתא (שירה פ"ג): ארץ אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לנריכים חסד, שאין להם זכיות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאחוזים מעשה אצותיהם בידיהם, שכזר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמנעת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ד' בקרבנו. כמו שהצטחתנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו צד, ואמרת על זאת פן אכלך בצדך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.

טַר לָךְ יֵת דְּאֵנָּה מִפְּקֻדָּךְ
יֹמֵא דִּין הָאֵנָּה מִתְּרִיד
מִן קְדֻמָּךְ יֵת אֲמֹרִיאִ
וּכְנַעֲנָאִי וְחִתִּיאִי וּפְרִזְזָאִי
וְחִוִּיאִי וְיִבְזִסָאִי:

שְׁמַר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר
אֲנִכִּי מִצִּוְנָה הַיּוֹם הַנִּנִּי
גִרְשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֲמֹרִי
וְהַכְנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִוִּי וְהַיְבֻסִי:

Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.

אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר
קִים לִיתִּיב אֶרְעָא דְאֵת
עָלִיל עֲלֵה דְלִמָּא יְהִי
לְתַקְלָא בֵּינֵךְ:

הִשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת
בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה
לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.

אַרִּי יֵת אֵיגֹר־יֵהוּן
תִּתְרַעֲוִן וַיֵּת קִמְתֵּהוּן
תִּתְּבִרוּן וַיֵּת אֲשִׁיר־יֵהוּן
תִּקְצְצֻן:

כִּי אֶת-מִזְבְּחֵהֶם תִּתְּצֻן
וְאֶת-מַצְבְּתָם תִּשְׁבִּרוּן
וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתֵן:

For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;

אַרִּי לֹא תִסְגֹּד לְטִעֻת
עַמִּמָּיָא אַרִּי יִי קִנָּא שְׁמִיָּה
אֵל קִנָּא הוּא:

כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל
אֲחֵר־כִּי יִהְיֶה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל
קִנָּא הוּא:

lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;

דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב
אֶרְעָא וַיִּטְעֹן בְּתֵר
טִעֻתֵהוּן וַיִּדְּבַחוּן
לְטִעֻתֵהוּן וַיִּקְרוּן לָךְ
וְתִיכּוֹל מִדְּבַחֵיהוּן:

פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית
לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיִּזְנוּ
אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ
לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָךְ
וְאָכַלְתָּ מִזְבִּיחֹם:

and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.

וְתִסַּב מִבְּנֹתֵהוּן לְבָנֶיךָ
וַיִּטְעֹן בְּנֹתֵהוּן בְּתֵר
טִעֻתֵהוּן וַיִּטְעֹן יֵת בָּנֶיךָ
בְּתֵר טִעֻתֵהוּן:

וְלִקַּחְתָּ מִבְּנֹתֵי לְבָנֶיךָ
וַיִּזְנוּ בְּנֹתֵי אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן
וַיִּזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אֲחֵרֵי
אֱלֹהֵיהֶן:

Thou shalt make thee no molten gods.

דִּחְלֹן דְּמִתְכָּא לָא
תַעֲבִיד לָךְ:

אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא
תַעֲשֶׂה-לָּךְ:

The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.

יֵת חֵגָא דְּפִטִּירָא תִּטְר
שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל
פִּטִּירָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְזִמֵּן
יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אַרִּי
בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקַתָּא
מִמִּצְרַיִם:

אֶת-חֵג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר
שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ
הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב
יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, ששהיו מודלים צו מכל האומות עוזדי אליילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו'אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(12) אשריו. הוא אילן שעוצדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנאחמו ופורע מעוזציו:

(15) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה

בא ולוקח מזנותיו לזניך (עבודה זרה ט).

- 19 All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.
- 20 And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.
- 21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.
- 22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.
- 23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.
- 24
- כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶה תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה:
כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תֹּר וְאָמַר:
- וּפֶטֶר חֲמוֹר תַּפְדֶּה בִּשְׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תַפְדֶּה וְלֹא־יֵרָא פָנַי רִיקִים:
וּבּוֹכְרָא דְחֲמָרָא תַפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַפְרוֹק וְתַקְפִּיהַ כָּל בּוֹכְרָא דְבִנְךָ תַפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמֵי רִיקָנִין:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:
שֵׁתָא יוֹמִין תַּפְלַח וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה תְּנוּחַ בְּזִרְעָא וּבִחְצִיָּא תְּנוּחַ:
- וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:
וְחַג דְּשַׁבּוּעִיָּא תַעֲבִיד לָךְ בְּכוֹרֵי חֲצִד חֲטִין וְחַג דְּכִנְשָׁא בְּמַפְקָה דְּשִׁתָּא:
- שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאָה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵדָן וַיְהִי אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
תֵּלַת זְמָנִין בַּשָּׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קִדְם רַבּוֹן עֲלָמָא יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל:

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהתצואה מתזכרת צדישולה:
(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר צפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:
(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשח. נותן שח לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר ופדיו מִן חֶדֶשׁ תַּפְדֶּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר צפני ענמו הוא, ואינו מוסב על הזכור, שאין צמנות זכור ראיית פנים, אלא אזוהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שזה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון זכור, צמסכת קדושין (יז):
(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה טו), על חריש של ערב שציעית הנכנס לשציעית וקציר של שציעית היואל למוצאי שציעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששת ימים תעבוד וציוס השציעי תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שציעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר צו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מלוא, ודוחה את השבת:
(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה בפסח, מן השעורים היא: ודח האסירך. בזמן שאתה אוסף תצואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וְאֶסְפָּלוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ (דברים כב, ג): תקופת השנה. שהיא צחורת השנה, צמחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:
(23) כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרבה מלות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שצחם, ועל מנין עשה שצחם:

For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.

אֲרִי אֶתְרִיד עַמּוּיִן
מִן קִדְמֹךָ וְאַפְתִּי יָת
תְּחוּמֶךָ וְלֹא יִחְמִיד
אִנָּשׁ יֵת אֶרְעֶךָ בְּמִסְקֶךָ
לְאַתְחִזָּאָה קִדְם יי
אֶלְהֶךָ תֵּלֶת זְמַנִּין
בְּשָׁנָה:

כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ
וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ
אֶת־אֶרְצְךָ בַּעֲלִתְךָ
לְרֹאוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה
אֶל־הֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה:

Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.

לֹא תִבּוֹס עַל חֲמִיעַ
דָּם פִּסְתִּי וְלֹא יִבִּיתוּן
לְצִפְרָא תִרְבִּי נִכְסֵת חֲגֹא
דְּפִסְחָא:

לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ
דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין
לִפְקֹד זִבַּח חֹג הַפִּסַּח:

The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.'

רִישׁ בְּבוּרֵי אֶרְעֶךָ
תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֶלְהֶיךָ
לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב
אִמּוֹ: (פ)

רֵאשִׁית בְּבוּרֵי אֲדָמָתְךָ
תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֶלְהֶיךָ
לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב
אִמּוֹ: (פ)

And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב
לְךָ יֵת פְּתִיגְמִיָּא הָאֵלִין
אֲרִי עַל מִימַר פְּתִיגְמִיָּא
הָאֵלִין גְּזֵרִית עֲמֹךְ קִיָּם
וְעַם יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי
אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.

וַהֲוָה תַּמּוּן קִדְם יי
אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין
לַיְלָו לֶחֶמָא לֹא אָכַל
וּמִיָּא לֹא שָׁתָי וּכְתַב עַל
לוּחֵיָא יֵת פְּתִיגְמֵי קִיָּמָא
עֲשָׂרָא פְּתִיגְמִין:

וַהֲוָה־שָׁם עִם־יְהוָה
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל
וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב
עַל־הַלְּחָת אֵת דְּבָרֵי
הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

(24) אוריש. כתרגומו פִּסְחָךְ, וכן קָחַל קֶשׁ (דברים ז, לא), וכן וַיִּוְרֶשׁ אֶת הָאֲמָרִי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין; והרחבתי את גבולך. ואמה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מזני חצורה (פסחים סג). ולא ילִין. כתרגומו, אין לינה מועלת צראש המוצח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אמה למד לכל הקטר חלצים ואצרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים צצח ארֶלֶךְ, אֶרֶץ סָטָה וַשְׁעָה וְנָקָן וגו' (דברים ח, ח), וְדָגָשׁ, הוא דגש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כתוב צמורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור צישול (חולין קטו:). גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהוצרך לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצמורה אלא מדברי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אמה ראשי לצמורה שצעל פה:

And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.

וַיְהִי כַּד נָתַת מֹשֶׁה מִטְּוֵיטָה דְּסִינַי וַתְּרִין לִוְחֵי דְּתְּוִיטָה בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֻתִּיהָ מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אַרְי סְגִי זִי יִקְרָא דְּאַפּוּהִי בְּמִלְלוּתִיהָ עִמּוּהָ:

וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בִּיד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הַתֵּר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:

30

And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.

וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִי יִקְרָא דְּאַפּוּהִי וַדְּחִילוּ מִלֹּאֲתִקְרָבָא לְוִתִּיהָ:

וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנִה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹוֹ:

31

And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.

וַיִּקְרָא אֶלֵהֶם מֹשֶׁה וַתָּבוּ אֱלֹוֹ וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אִלֵּיהֶם:

וַיִּקְרָא אֶלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אִלֵּיהֶם:

32

And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.

וּבְתֵר כֵּן אֶתְקִרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקִידָנָיו ית כָּל דְּמִלְלֵי יי עִמּוּהָ בְּטוֹרָא דְּסִינַי:

וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשֶּׁר דָּבַר יְהוָה אִתּוֹ בְּתֵר סִינַי:

מפטיר

And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.

וַשִּׁיבֵי מֹשֶׁה מִלְּמִלָּא עִמָּהוֹן וַיִּהַב עַל אַפּוּהִי בֵית אַפִּי:

וַיַּכֵּל מֹשֶׁה מַדְבַּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוָה:

34

(29) וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה. כַּשֶּׁהֲצִיא לִוְחוֹת אֲחֵרוֹנוֹת צִיּוֹם הַכַּפּוּרִים: כִּי קָרַן. לְשׁוֹן קֶרְנִים, שֶׁהָאֹר מִצְהִיק וְזוֹלָט כְּמִין קָרַן. וּמֵהֵיכָן זֶכֶּה מֹשֶׁה לְקֶרְנֵי הַהוּד, רְצוּתֵנו אִמְרו מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנֶּחֱסֵה דְּעַל פָּנָיו, שֶׁנֶּחֱמַר וְשִׁפְטֵי כָּפִי (שְׁמוֹת לֵג, כֵּז):

(30) וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹוֹ. זֶה וְרָאָה כְּמֵה גְדוּלָּה כְּחֵה שֶׁל עֲבִירָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּשְׁטוּ יָדֵיהֶם בְּעֲבִירָה מֵהוּ אֹמֵר, וּמִרְאָה קְצוּד ה' קָאֵשׁ אֶתְלֵשׁ קְרָאֵשׁ הָקָר לְעִיגֵי גְּנִי יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת כֵּד, יז), וְלֹא יִרְאִים וְלֹא מוֹדַעְזוּעִים, וּמִשְׁעָשׂו אֶת הָעֵגֶל, אֶף מִקְרָנֵי הוֹדוּ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתַּעִים וּמוֹדַעְזוּעִים:

(31) הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה. כְּמוֹ נִשְׂאֵי הָעֵדָה: וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אִלֵּיהֶם. שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מִקּוֹם, וְלִשׁוֹן הוּוּה הוּא כָּל הָעִנִּין זֶה:

(32) וְאַחֲרֵי כֵן נִגְשׂוּ. אַחֵר שֶׁלַּמַּד לְזֻקְנִים, חוֹזֵר וּמִלְמַד הַפֶּרֶשֶׁה אוֹ הַהִלְכָה לְיִשְׂרָאֵל. תָּנוּ רַבָּנִן, כִּי־זֶד סֹדֵר הַמִּשְׁנָה, מֹשֶׁה הָיָה לֹמַד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנָס אֶהָרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פֶּרֶקוֹ, נִסְתַּלַּק אֶהָרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה, נִכְנָסוּ צְנִי, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פֶּרֶקֶס, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יֵשֶׁב אֶלְעוֹר לִימִין מֹשֶׁה וְאִתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהָרֹן, נִכְנָסוּ זֻקְנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פֶּרֶקֶס, נִסְתַּלְקוּ זֻקְנִים יֵשֶׁבוּ לְצַדִּין, נִכְנָסוּ כָּל הָעַם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פֶּרֶקֶס, נִמְאָל צִיד כָּל הָעַם א', צִיד הַזֻּקְנִים ב', צִיד בְּנֵי אֶהָרֹן שְׁלֵשָׁה, צִיד אֶהָרֹן אֶרְבַּעַה וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּעִירּוּצִין (נֵד):

(33) וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מַסְוָה. כְּתַרְגוּמוֹ צִית אִפִּי, לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּגִמְרָא סְוִי לְצָא (כְּתוּבוֹת סֵב), וְעוֹד בְּכְתוּבוֹת (ס.), הוּוּה קָא מַסוּה לֹאפָה, לְשׁוֹן הַצֵּטָה, הָיָה מִסְתַּכֵּל זֶה, אֶף כֹּאן מַסוּה, צִגֵּד הֵנִיתֵן כְּנִגֵּד הַפְּרִלּוֹף וְצִית הָעֵינִים, וְלִכְצוּד קֶרְנֵי הַהוּד שֶׁלֹּא יוֹנוּ הַכָּל מֵהֶם, הָיָה נוֹתֵן הַמַּסוּה כְּנִגֵּד, וְנוֹטְלוּ בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִיא מִדְּצֵר עַם יִשְׂרָאֵל, וְבִשְׁעָה שֶׁהַמִּקּוֹם נִדְּבַר עִמּוֹ עַד לֹאחֹו, וְצִלָּחוֹ יֵאָל בְּלֹא מַסוּה:

But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.

וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת-הַמָּסָנָה עַד-צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוֶה:

And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּרְאוּ אֶת-פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת-הַמָּסָנָה עַל-פָּנָיו עַד-בָּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)

The Haftarah is I Kings 18:39-18:1 on page 232. Sepharadim read I Kings 18:39-18:20 On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250.

And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אַתֶּם:

Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:

Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּבֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)

And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרוממו וְאֶקְדָּשׁ:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרה שצטעק לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללא ינאח, ויש אומרים לחלק ינאח (סנהדרין לה; יצמות ו):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

סבו מנכון אפרשותא קדם יי כל דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא קדם יי דהבא וכסףא ונחשא:

קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת:

6

and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

ותכלא וארגנא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:

ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים:

7

and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

ומשפי דדכרי מסמקי ומשפי ססגונא ואעי שטין:

ועלת אילם מאדמים ועלת תחשים ועצי שטים:

8

and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;

ומשחא לאנהרותא ובוסמא למשח רבותא ולקטרת בוסמא:

ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים:

9

and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.

ואבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא:

ואבני-שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשן:

10

And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:

וכל חכימי לבא דבכון ייתון ויעבדון ית כל דפקיד יי:

וכל-חכם-לב בכם יבאו ויעשו את כל-אשר צוה יהוה:

ישראל

the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;

ית משכנא ית פרסיה וית חופאיה פורפוחי דפוחי עברוהי עמודוהי וסמכוהי:

את-המשכן את-אהלו ואת-מכסהו את-קרסיו ואת-קרשיו את-בריוחו את-עמודיו ואת-אדניו:

12

the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;

ית ארונא וית אריחוהי וית כפורתא וית פרוכתא דפרסא:

את-הארן ואת-בדיו את-הכפרת ואת פרכת המסך:

13

the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;

ית פתורא וית אריחוהי וית כל מנוהי וית לחים אפיא:

את-השלחן ואת-בדיו ואת-כל-כליו ואת לחם הפנים:

14

the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;

וית מנרתא דאנהורי וית מנהא וית בוצינהא וית משחא דאנהרותא:

ואת-מנרת המאור ואת-כליה ואת-נרתיה ואת שמן המאור:

15

- (5) נדיב לבו. על שם שלנו נדכו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדכת המשכן ומלאכתו במקום לוואחס: (11) את המשכן. יריעות התחתונות הנראות בחוכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשו לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והחשים: (12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחיצה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שקף צעלו (איוב א, 1), הנני שקף את דרךך (הושע ב, 8): (13) לחם הפנים. כבר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרושה: (14) ואת כליה. מלקחים ומחתות: נרותיה. לוציני"ש בלע"ז, בזיכים שהשמן והפתילות נחונין בהן:

and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיֵת מִדְּבַחַת דְּקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיֵת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פֶּרֶסָא דְּתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:
the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבַחַת דְּעִלְתָּא וְיֵת סְרָדָא דְּנִחְשָׁא דִּילִיָּה יֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה:	אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלֹה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:
the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	יֵת סְרָדֵי דִּרְתָּא יֵת עַמּוּדֹהֵי וְיֵת סִמְכָהָא וְיֵת פֶּרֶסָא דְּתַרְעָא דִּרְתָּא:	אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמּוּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יֵת סָבִי מִשְׁכָּנָא וְיֵת סָבִי דִּרְתָּא וְיֵת אֲשׁוּיָהוֹן:	אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁתָּה בְּקָדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיִּפְקּוּ כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֶדֶם מֹשֶׁה:	וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	וְאֵתֹו כָּל גִּבֹּר דְּאִתְרַעֵי לְבִיָּה וְכָל דְּאִשְׁלִימַת רּוּחִיָּה עֲמִיָּה אִתִּיאּוּ יֵת אִפְרָשׁוּתָא קֶדֶם יי לַעֲבִידַת מִשְׁכָּן זְמָנָא וְלִכְל פּוֹלְחָנִיָּה וְלִלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא:	וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רּוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

וְאֵת שֶׁמֶן הַמֶּאֱזֵר. אֵף הוּא לְרִיךְ חֲכָמִי לֵב, שֶׁהוּא מְשׁוּנָה מֵשֶׁאֵר שְׂמִינִים, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בַּמִּנְחֹת (פּו.), מִגִּרְגְּרוֹ בְּרָאשׁ הַיּוֹם, וְהוּא כְּתִיב וְזָכַר:

- (15) מִסַּךְ הַפֶּתַח. וְיִלּוֹן שְׁלֹפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שֵׁס קָרְשִׁים וְלֹא יִרְיעוֹת:
 (17) אֶת עַמּוּדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ. הֵרִי חֹזֵר קִרְוִי כֹאֵן לְשׁוֹן זָכַר וְלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הִרְבֵּה: וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר. וְיִלּוֹן פְּרוֹשׁ לְלֹד הַמִּזְבֵּחַ עֲשָׂרִים אֲמָה אֲמַעְיּוֹת, שֶׁל רּוּחַז הַחֹזֵר שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רַחֵב, וְסַתּוּמִּין הֵימָנוּ לְלֹד כִּפּוֹן ט"ו אֲמָה, וְכֵן לְדָרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּמַּשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה קְלָעִים לְכַסֵּף (שְׁמוֹת כו, יד):
 (18) יִתְדוֹת. לְתַקּוּעַ וּלְקִשּׁוֹר בָּהֶם סוּפֵי הִירְיעוֹת בֶּאֱרָץ, שֶׁלֹּא יִנּוּעוּ בָרוּחַ: מִיתְרֵיהֶם. חֲצִלִים לְקִשּׁוֹר:
 (19) בְּגָדֵי הַשָּׂרָד. לְכִסּוֹת הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֵחַן וְהַמִּנְזָח וְהַמִּזְבֵּחַ בְּשַׁעַת סִילּוֹק מִסַּעוֹת:

And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.

23

And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.

24

Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.

25

And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.

26

And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.

27

And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;

28

וּמִיתָן גִּבְרִיָּא עַל נְשִׂאָה כָּל דְּאֶתְרֵי לְבִיָּה אִיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבִּין וְעִזָּן וּמַחוּד כָּל מִן דְּדָהֵב וְכָל גִּבְר דְּאָרִים אֶרְמוֹת דְּהִבָּא קָדָם יי:

וְכָל גִּבְר דְּאֶשְׁתַּכַּח עֲמִיָּה תַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְחֹרִי וּבֹוץ וּמַעֲזִי וּמִשְׁכִּי דְּדִכְרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכִּי סִסְגֻנָּא אִיתִיאוּ:

כָּל דְּאָרִים אֶרְמוֹת כֶּסֶף וּנְחָשׁ אִיתִיאוּ יֵת אַפְרָשִׁיתָא קָדָם יי וְכָל דְּאֶשְׁתַּכַּח עֲמִיָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידֵת פּוֹלְחָנָא אִיתִיאוּ:

וְכָל אֶתְחָא חֲכִימַת לְבָא בִידֵּהָ עֲזִילָא וּמִיתָן כֶּד עֲזִיל יֵת תַכְלָא וְיֵת אֶרְגָּמָא יֵת צִבְעָה וְחֹרִי וְיֵת בּוּצָא:

וְכָל נְשִׂאָה דְּאֶתְרֵי לְבִיָּה עֲמָהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזִלָּן יֵת מַעֲזָא:

וּרְבֵרְבִיָּא אִיתִיאוּ יֵת אֲבָנֵי בּוֹרְלָא וְיֵת אֲבָנֵי אֶשְׁלִמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחֻשְׁנָא:

וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:

כָּל-מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחָשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת הָעֹבֶדֶת הֵבִיאוּ:

וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בִּידֵּיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטְּוֵהָ אֶת-הַתַּכְלֵת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:

וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לֵבָן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:

וְהַנָּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֵּׁהָם וְאֶת אֲבָנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאֶתֹּ גִבְרִיָּא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיָּקָן, ורצה לומר שהציאו חס ונזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הַלְמִיד: וכּוּמָז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כּוּמָז, כאן מקום זמה: (23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אֵילִים או תחשים, כולם הציאו: (26) טוו את העזים. היא היטה אומנות יתירה, שמעל גצי העזים היו טווין אותם (שבת נט:). (27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו כבוד מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותם, כיון שהשלימו כבוד את הכלל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה הָיְתָה דָּים (שמות לו, ו), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הציאו את אבני השפה וגו', לכן התנדבו בחנוכה המזבח תחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.

The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.

And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.

And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.

And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,

and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.

And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.

Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.

וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן
לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה
וּלְקִטְרֵת הַסָּמִים:
וַיָּבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
רְבוּתָא בּוֹסְמָא וַיִּתּוּ מִשְׁחָא
לְאַנְהָרוּתָא וְלַמִּשְׁחָה
וּלְקִטְרֵת

כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
נָדָב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא
לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה
הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה
לַיהוָה: (פ)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֲוִירִי
בֶּן־חִיר לְמִטָּה יְהוּדָה:

וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
וּבְכָל־מְלָאכָה:
וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
מִן הַחָכְמָה וּמִן הַדַּעַת
וּמִן הַיָּדָע וּבְכָל־עֲבֹדָה:

וּלְעֹשֶׂת מְחֻשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת
בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחְשָׁא:
וּלְעֹשֶׂת מְחֻשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת
בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחְשָׁא:
וּלְעֹשֶׂת מְחֻשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת
בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחְשָׁא:

וּבַחֲרֻשֵׁת אֶבֶן לְמַלְאָת
וּבַחֲרֻשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכֶת מְחֻשְׁבֹּת:
וּבַחֲרֻשֵׁת אֶבֶן לְמַלְאָת
וּבַחֲרֻשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכֶת מְחֻשְׁבֹּת:

וַיִּהְיוּתָּה נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא
וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטָּה־דָן:
וַיִּהְיוּתָּה נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא
וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטָּה־דָן:

מֵלֵא אֹתָם חָכְמַת־לֵב
לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת
חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם
בַּתְּכֵלֶת וּבַאֲרָגָמֶן
בַּתּוֹלְעֵת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ
וְאֲרָג עֲשִׂי כָל־מְלָאכָה
וְחָשֵׁב מְחֻשְׁבֹּת:

וְחָשֵׁב מְחֻשְׁבֹּת:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֲוִירִי
בֶּן־חִיר לְמִטָּה יְהוּדָה:

וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
וּבְכָל־מְלָאכָה:

וּלְעֹשֶׂת מְחֻשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת
בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחְשָׁא:

וּבַחֲרֻשֵׁת אֶבֶן לְמַלְאָת
וּבַחֲרֻשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכֶת מְחֻשְׁבֹּת:

וַיִּהְיוּתָּה נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא
וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטָּה־דָן:

מֵלֵא אֹתָם חָכְמַת־לֵב
לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת
חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם
בַּתְּכֵלֶת וּבַאֲרָגָמֶן
בַּתּוֹלְעֵת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ
וְאֲרָג עֲשִׂי כָל־מְלָאכָה
וְחָשֵׁב מְחֻשְׁבֹּת:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משפט דן, מן הירודין שצשצטים, מזני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁ לְפָנָיָהּ (איוב לד, יט):

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

2

And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.

3

And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.

4

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

5

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

6

And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.

וַיַּעֲבִיד בְּצַלְאֵל
וְאֹהֵלִיאָב וְכָל
חָכִים לֵבָא דִּיהִב יי
חֲכֻמָּתָא וְסוּכְלִתְנוּתָא
בְּחֹן לְמַדַּע לְמַעֲבֵד
יָת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן
קוֹדֶשׁא לְכָל דְּפָקִיד יי:

וּקְרָא מֹשֶׁה לְבְּצַלְאֵל
וְלֹאֲהֵלִיאָב וְלְכָל
חָכִים לֵבָא דִּיהִב יי
חֲכֻמָּתָא בְּלִבֵּיהּ כָּל
דְּאַתְרָעִי לִבֵּיהּ לְמַקְרַב
לְעֲבִידַתָּא לְמַעֲבֵד יְתָה:

וַנְּסִיבוּ מִן קֶדֶם מֹשֶׁה יָת
כָּל אִפְרָשׁוּתָא דְּאִיתְּיָאוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֲבִידַת
פּוֹלְחֵן קוֹדֶשׁא לְמַעֲבֵד
יְתָה וְאֲנֹן מִיתָן לִיהּ עוֹד
נְדָבָתָא בְּצִפּוֹר בְּצִפּוֹר:

וְאֵתוּ כָּל חֲכִימֵי
דְּעֲבָדִין יָת כָּל עֲבִידַת
קוֹדֶשׁא גְבֵר גְבֵר
מַעֲבִידֵיתִיהּ דְּאֲנֹן
עֲבָדִין:

וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימָר
מִסְגֵּן עָמָא לְאִיתְּיָהּ
מִסַּת פּוֹלְחָנָא לְעֲבִידַתָּא
דְּפָקִיד יי לְמַעֲבֵד יְתָה:

וּפָקִיד מֹשֶׁה וַאֲעֲבֵרוּ
כְּרוֹז בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימָר
גְבֵר וְאִתָּא לָא יַעֲבִדוּן
עוֹד עֲבִידַתָּא לְאַפְרָשׁוּת
קוֹדֶשׁא וּפָסֵק עָמָא
מִלְּאִיתְּיָהּ:

וַעֲשֶׂה בְּצַלְאֵל וְאֹהֵלִיאָב
וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וּתְבוּנָה
בְּהִמָּה לְהַעֲשֵׂת לַעֲשֵׂת
אֶת-כָּל-מְלָאכְתָּא עֲבֹדַת
הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה
יְהוָה:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלְאֵל
וְאֶל-אֹהֵלִיאָב וְאֶל
כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ
כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לְבוֹ
לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה
לַעֲשֹׂת אֹתָהּ:

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה
אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמְלָאכְתָּא עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ
לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ
אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקְרָה
בְּבִקְרָה:

וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים
הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכְתָּא
הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ
מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה
עֹשִׂים:

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֹא-מָר
מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא
מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכָה
אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת
אֹתָהּ:

וַיִּצֹו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל
בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה
לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא
הָעָם מִהֵבִיא:

(5) מדי העבודה. יותר מכדי לזרז העבודה:

For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.

וַעֲבִידְתָּה הָיְתָה מִסֹּת לְכָל
עֲבִידְתָּה לְמַעַבְדֵּי יְתָה
וַיִּתְּרָת:

וְהַמְלָאכָה הָיְתָה דִּים
לְכָל-הַמְלָאכָה לַעֲשׂוֹת
אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ו)

And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.

וַעֲבָדוּ כָל חֲכִימֵי לֵבָא
בְּעֲבֹדֵי עֲבִידְתָּה יֵת
מִשְׁכָּנָא עֶשֶׂר יִרְיעֹן
דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא
וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָבִי
צִוְרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד
אוֹמֵן עֲבַד יְתָהוּן:

וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָם-לֵב בְּעֹשֵׂי
הַמְלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן
עֶשֶׂר יִרְיעֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר
וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֶׂה חָשָׁב
עָשָׂה אֹתָם:

The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.

אוֹרְכָא דִּירְיעָתָא חֲדָא
עֶשְׂרִין וְחֲמִנֵי אַמֵּין
וּפְרוּתָא אַרְבַּע אַמֵּין
דִּירְיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא
חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:

אֶרֶךְ הִירְיעָה הָאֶחָת
שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה
וְרָחֵב אַרְבַּע בָּאָמָה
הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה
אֶחָת לְכָל-הִירְיעֹת:

And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.

וּלְפִיף יֵת חֲמִישׁ יִרְיעֹן
חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ
יִרְיעֹן לְפִיף חֲדָא עִם
חֲדָא:

וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמִשׁ הִירְיעֹת
אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ
יִרְיעֹת חִבֵּר אֶחָת
אֶל-אֶחָת:

And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.

וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא
עַל סַפְתָּא דִּירְיעָתָא
חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית
לוּפִי כֹן עֲבַד בְּסַפְתָּא
דִּירְיעָתָא בְּסַטָּרָא בֵּית
לוּפִי תַנְיָנָא:

וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל
שִׁפְתֵי הִירְיעָה הָאֶחָת
מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֹּן עָשָׂה
בְּשִׁפְתֵי הִירְיעָה הַקִּיצוֹנָה
בְּמַחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת:

Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.

חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד
בִּירְיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַטָּרָא
דִּירְיעָתָא דְּבֵית לוּפִי
תַנְיָנָא מְכוֹנֵן עֲנוּבִיָּא
חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:

חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה
בִּירְיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה
הִירְיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת
הַשְּׁנִיָּת מְקַבִּילֹת הַלָּלֶאֱת
אֶחָת אֶל-אֶחָת:

And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.

וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פְּוֶרְפִין
דְּדָהֵב וּלְפִיף יֵת
יִרְיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא
בְּפִוְרְפִיָּא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא
חֵד:

וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב
וַיַּחְבֵּר אֶת-הִירְיעֹת אֶחָת
אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי
הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (ז)

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אומה, ולהומר: והותר. כמו וקצקצ קח לצו (שמות ח, יא), והפוח קח מואצ (מלכים-ב, ג, 7):

And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.

15

The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.

וַעֲבַד יָרִיעַן דְּמַעֲזֵי
לְפָרֶסָא עַל מִשְׁכָּנָא
חֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעַן עֲבַד
יְתֵהוּן:

וַיַּעַשׂ יָרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵי
עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי־עֶשְׂרֵה
יָרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:

אֹרְכָא דִירִיעָתָא חֲדָא
תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע
אַמִּין פְּתִילָא דִירִיעָתָא
חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא
לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעַן:

אֹרֶךְ הַיָּרִיעָה הָאֶחָת
שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע
אַמּוֹת רָחֵב הַיָּרִיעָה
הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשָׂתֵי
עֶשְׂרֵה יָרִיעֹת:

16

And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.

וְלִפְיָהּ יָת חֲמִישׁ יָרִיעַן
לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יָרִיעַן
לְחֹד:

וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיָּרִיעֹת
לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיָּרִיעֹת
לְבָד:

17

And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.

וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין
עַל סִפְתָּא דִירִיעָתָא
בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל
סִפְתָּא דִירִיעָתָא דְּבֵית
לֹפִי תִנְיָנָא:

וַיַּעַשׂ לְלָאֵת חֲמִשִּׁים עַל
שִׁפְתַּת הַיָּרִיעָה הַקִּיצָנָה
בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלָאֵת
עָשָׂה עַל־שִׁפְתַּת הַיָּרִיעָה
הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:

18

And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.

וַעֲבַד פִּירְפִּין דְּנָחֶשׁ
חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יָת
מִשְׁכָּנָא לְמַהְוֵי חֹד:

וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים
לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיָּת
אֶחָד:

19

And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.

וַעֲבַד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא
דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסֻמָּי
וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא
מִלְּעִילָא:

וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵי
עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים
מִלְּמַעְלָה: (ס)

חמישי

And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.

21

Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.

וַעֲבַד יָת דְּפִילָא לְמִשְׁכָּנָא
דְּאַעֲצֵי שִׁטִּין קִימִין:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים
לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֹמְדִים:

22

Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.

תְּרִין צִירִין לְדָפָא חֹד
מִשּׁוּלְבִין חֹד לְקַבִּיל
חֹד בְּן עֲבַד לְכָל דְּפִי
מִשְׁכָּנָא:

שְׁתֵּי יָדָת לְקָרֶשׁ הָאֶחָד
מִשְׁלֵבֶת אֶחָת אֶל־אֶחָת
בְּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן:

23

And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.

וַעֲבַד יָת דְּפִילָא לְמִשְׁכָּנָא
עֲשָׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר
דְּרוּמָא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים
לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשִׁים
לְפָאֵת נֹגֵב תִּימָנָה:

24

And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.

וְאַרְבָּעִין סִמְכִין דְּכֶסֶף
עָבַד תַּחְתּוֹת עֲשָׂרִין דְּפִין
תְּרֵין סִמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא
חַד לַתְּרֵין צִירוּהִי וְתְרֵין
סִמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד
לַתְּרֵין צִירוּהִי:

וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף עָשָׂה
תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרָשִׁים
שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ
הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ
הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו:

And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,

וְלִסְטֵר מִשְׁכְּנָא תְּנִינָא
לְרוּחַ צְפוֹנָא עָבַד
עֲשָׂרִין דְּפִין:

וּלְצֹלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית
לְפָאֵת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים
קָרָשִׁים:

and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.

וְאַרְבָּעִין סִמְכִיהוֹן
דְּכֶסֶף תְּרֵין סִמְכִין
תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד וְתְרֵין
סִמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא חַד:

וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף
שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ
הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:

And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.

וְלִסְפִּי מִשְׁכְּנָא מַעֲרָבָא
עָבַד שֵׁתָא דְּפִין:

וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה
עָשָׂה שֵׁשָׁה קָרָשִׁים:

And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;

וְתְרֵין דְּפִין עָבַד לְזִוִּית
מִשְׁכְּנָא בְּסוֹפָהוֹן:

וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה
לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן
בְּיִרְכְּתָיִם:

that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.

וְהָיוּ מְכוּנוֹן מִלְּרַע
וּכְחֻדָּא הָיוּ מְכוּנוֹן
בְּרִישִׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא
חֻדָּא בִּן עָבַד לַתְּרֵיהוֹן
לַתְּרֵין זִוִּין:

וְהָיוּ תּוֹאֲמִים מִלְּמַטָּה
וַיְחַדְּדוּ יְהִיוּ תְּמִים
אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת
הָאֶחָת בִּן עָשָׂה לְשִׁנְיָתָם
לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:

And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.

וְהָיוּ תְּמִנָּא דְּפִין
וּסִמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁתָא
עֲשָׂר סִמְכִין תְּרֵין סִמְכִין
תְּרֵין סִמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפָא
חַד:

וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים
וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה
עֲשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים
שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ
הָאֶחָד:

And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,

וְעָבַד עֲבָרֵי דְּאֶעִי שִׁטִּין
חֲמִשָּׁא לְדְּפִי סְטֵר
מִשְׁכְּנָא חַד:

וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי
שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי
צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.

וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי
סְטֵר מִשְׁכְּנָא תְּנִינָא
וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי
מִשְׁכְּנָא לְסוֹפָהוֹן
מַעֲרָבָא:

וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי
צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית
וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן לְיִרְכְּתָיִם יָמָה:

And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.

וְעָבַד יֵת עֲבָרָא מְצִיעָאָה
לְאֶעְבְּרָא בְּגוֹ דְּפִיָּא מִן
סִפִּי לְסִפִּי:

וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן
לְבָרִיחַ בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים
מִן-הַקְּצֵה אֶל-הַקְּצֵה:

And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.

וַיִּתְּ דָּפְיָא חֲפָא דְהָבָא
וַיִּתְּ עֲזָקְתָּהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא
אֲתָרָא לְעִבְרִיָּא וְחֲפָא יָת
עִבְרִיָּא דְּהָבָא:

וְאֶת־הַקֶּרָשִׁים צָפָה זָהָב
וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה זָהָב
בָּתִּים לְבָרִיחָם וַיִּצָּף
אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:

35

And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.

וְעֶבֶד יָת פְּרוּכָתָא
דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה
זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עֹבֵד
אוֹמֵן עֶבֶד יָתָה צוּרְתָּ
כְּרוּבִין:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה
אֹתָהּ כְּרֻבִים:

36

And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.

וְעֶבֶד לָהּ אַרְבַּעָא
עַמּוּדֵי שֹׁטִין וְחֲפָנִין
דְּהָבָא וְוִיהוֹן דְּהָבָא
וְאֲתִידָהּ לָהוֹן אַרְבַּעָא
סְמִכִין דְּכֶסֶף:

וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עַמּוּדֵי
שֹׁטִים וַיִּצָּפֵם זָהָב וְוִיהֶם
זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבַּעָה
אֲדָנִי־כֶסֶף:

37

And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;

וְעֶבֶד פְּרָסָא לְתַרְעָה
מִשְׁכָּנָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא
וְצִבְעָה זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר
עֹבֵד צִיִּיר:

וַיַּעַשׂ מָסָךְ לִפְתַּח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה
רָקִם:

38

and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.

וַיִּתְּ עַמּוּדֵיהִי חֲמֹשָׁא וַיִּתְּ
וְוִיהוֹן וְחֲפֵי רִישֵׁיהוֹן
וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא
וְסִמְכֵיהוֹן חֲמֹשָׁא
דְּנְחָשָׁא:

וְאֶת־עַמּוּדֵיהִי חֲמֹשָׁה
וְאֶת־וְוִיהֶם וְצָפָה
רִאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם
זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמֹשָׁה
נְחָשֶׁת: (פ)

XXXVII

And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.

וְעֶבֶד בְּצִלְאֵל יָת אֲרוֹנָא
דְּאֵעִי שֹׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן
וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא
וּפְלָגָא פּוֹתְחֵיהּ וְאַמְתָּא
וּפְלָגָא רּוּמֵיהּ:

וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאֲרוֹן
עֲצֵי שֹׁטִים אַמְתּוֹם וְחֻצֵי
אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וְחֻצֵי רָחְבּוֹ
וְאַמָּה וְחֻצֵי קִמְתּוֹ:

2

And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.

וְחֲפָהִי דְּהָב דְּכִי מְגִי
וּמִבְּרָא וְעֶבֶד לִיה זִיר
דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:

וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבִּיַּת
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶ זָהָב
סָבִיב:

3

And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.

וְאֲתִידָהּ לִיה אַרְבַּע עֲזָן
דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיתֵיהּ
וְתֵרֵתִין עֲזָן עַל סְטָרֵיהּ
חַד וְתֵרֵתִין עֲזָן עַל
סְטָרֵיהּ תְּנִינָא:

וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי
זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמּוֹתָיו
וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ
הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי
עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:

4

And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.

וְעֶבֶד אֲרִיחֵי דְּאֵעִי שֹׁטִין
וְחֲפָא יָתָהוֹן דְּהָבָא:

וַיַּעַשׂ בָּרֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצָּף
אֹתָם זָהָב:

5

And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.

וַאֲעִיל יָת אֲרִיחָא
בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי
אֲרוֹנָא לְמַטְל יָת אֲרוֹנָא:

וַיָּבֹא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבְעֹת
עַל צִלְעֹת הָאָרוֹן לְשֵׂאת
אֶת־הָאָרוֹן:

And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.

וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְדָהֶב
דְּכִי תַרְתִּין אַמּוּן וּפְלָגָא
אוֹרְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא
פּוֹתֵייהּ:

וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר
אַמְתִּים וַחֲצִי אֲרָכָה וְאַמְתָּה
וַחֲצִי רְחִבָּהּ:

And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:

וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין
דְּדָהֶב נְגִיד עֲבַד יִתְהוֹן
מִתַּרְיִן סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:

וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב
מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:

one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.

כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה
וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה
מִזֶּה מִן־כְּפֹרֶתָא עֲבַד
יָת כְּרוּבֵי־אֶחָד מִתַּרְיִן
סְטְרוּהִי:

כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה
וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה
מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה
אֶת־הַכְּרָבִים מִשְׁנֵי (כ')
קְצוֹתוֹ (ק' קְצוֹתֵיו):

And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.

וַהֲווּ כְּרוּבֵי־פְרִיסִין
גִּדְּפִיהוֹן לְעִילָא מְטַלְן
בְּגִדְּפִיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא
וְאַפִּיהוֹן חֵד לְקַבִּיל חֵד
לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הָווּ
אַפֵּי כְּרוּבֵי־אֶחָד:

וַיִּהְיוּ הַכְּרָבִים פֹּרְשֵׁי
כְנָפֵיהֶם לְמַעַלָּה סְכָכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת
וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו
אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְּנֵי
הַכְּרָבִים: (פ')

And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.

וַעֲבַד יָת פְּתוּרָא דְאַעִי
שְׁטִין תַּרְתִּין אַמּוּן
אוֹרְכָה וְאַמְתָּא פּוֹתֵייהּ
וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי
שִׁטִּים אַמְתִּים אֲרָכּוֹ
וְאַמְתָּה רְחִבּוֹ וְאַמְתָּה וַחֲצִי
קַמְתּוֹ:

And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.

וַחֲפָא יִתִּיָּה דְזָהָב דְּכִי
וַעֲבַד לִיָּה זִיר דְדָהֶב
סָחוֹר סָחוֹר:

וַיַּצַּף אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ
לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:

And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.

וַעֲבַד לִיָּה גִדְּנָפָא
רּוּמִיָּה פּוֹשְׂקָא סָחוֹר
סָחוֹר וַעֲבַד זִיר דְדָהֶב
לְגִדְּנָפִיָּה סָחוֹר סָחוֹר:

וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח
סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶר־זָהָב
לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:

And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.

וְאַתִּיד לִיָּה אַרְבַּע
עֲזָן דְדָהָב וַיִּתֵּב יָת
עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא
דְּלְאַרְבַּע רַגְלֹהֵי:

וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבְעֹת
זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבְעֹת
עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר
לְאַרְבַּע רַגְלָיו:

Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.

לְקַבִּיל גִּדְּנָפָא הִנּוּאָה
עֲזָקָתָא אֶתְרָא לְאַרִּיחָא
לְמַטְל יָת פְּתוּרָא:

לְעַמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ
הַטַּבְעֹת בְּתֵימִם לַבָּדִים
לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:

And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.

16

And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.

וַיַּעֲבֹד יֵת אַרְיֵיחָא דְאֵעִי
שְׁטִין וַחֲפֹא יִתְהוֹן דְּהַבָּא
לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּדִים עֲצֵי
שִׁטִּים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב
לְשֵׁאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:

וַיַּעֲבֹד יֵת מִנְיָא דְעֵל
פְּתוּרָא יֵת מְגֻסְהִי וְיֵת
בְּזֻכְהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהּ
וְיֵת קְסֻתָּא דִּיתְנַסְדָּ
בְּהוֹן דְּדָהָב דְּכִי:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר
עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרֹתָיו
וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מִנְקִיָּתוֹ
וְאֶת־הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסְדָּ
בְּהוֹן זָהָב טָהוֹר: (פ)

שטי
(שלישי)

And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.

18

And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;

וַיַּעֲבֹד יֵת מְנֻרָתָא דְדָהָב
דְּכִי נְגִיד עֲבָד יֵת
מְנֻרָתָא שְׂדֵה וְקִנְהָ
כְּלִידָהָ חֲזוּרָהָ
וְשׁוּשְׁנָהָ מִנְּהָ חֵל:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב
טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשָׂה
אֶת־הַמְּנֹרָה יִרְכָּה וְקִנְהָ
גְּבִיעֶיהָ כְּפֹתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמֶּנָּה הָיוּ:

19

three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.

וְשִׁשָּׁה קִנְיִן קִנְיִן נִפְקִין
מִסְטָרָהָ תִּלְתָּא קִנְיִ
מְנֻרָתָא מִסְטָרָה חֵד
וְתִלְתָּא קִנְיִ מְנֻרָתָא
מִסְטָרָה תְּנִינָא:

וְשִׁשָּׁה קִנְיִם יֵצְאִים
מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קִנְיִ מִנְּהָ
מִצִּדֵּיהָ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קִנְיִ
מִנְּהָ מִצִּדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:

20

And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;

תִּלְתָּא כְּלִידִין מִצִּדֵּין
בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוּשָׁן
וְתִלְתָּא כְּלִידִין מִצִּדֵּין
בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוּשָׁן
כֵּן לְשִׁשָּׁה קִנְיִ דְנִפְקִין
מִן מְנֻרָתָא:

שְׁלֹשָׁה גְּבֻעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנְהָ הָאֶחָד כְּפֹתֵר וּפְרָחַ
וְשְׁלֹשָׁה גְּבֻעִים מְשְׁקָדִים
בְּקִנְהָ אֶחָד כְּפֹתֵר וּפְרָחַ
כֵּן לְשִׁשָּׁת הַקִּנְיִם הַיֵּצְאִים
מִן־הַמְּנֹרָה:

21

and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.

וּבְמְנֻרָתָא אַרְבַּעָא
כְּלִידִין מִצִּדֵּין חֲזוּרָהָ
וְשׁוּשְׁנָהָ:

וּבְמְנֹרָה אַרְבַּעָה גְּבֻעִים
מְשְׁקָדִים כְּפֹתֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ:

22

Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.

וְחֲזוּר תַּחְתֹּת תְּרִין קִנְיִן
דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחְתֹּת תְּרִין
קִנְיִן דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחְתֹּת
תְּרִין קִנְיִן דְּמִנְהָ לְשִׁשָּׁה
קִנְיִן דְנִפְקִין מִנְּהָ:

וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנְיִם
מִמֶּנָּה וּכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי
הַקִּנְיִם מִמֶּנָּה וּכְפֹתֵר
תַּחַת שְׁנֵי הַקִּנְיִם מִמֶּנָּה
לְשִׁשָּׁת הַקִּנְיִם הַיֵּצְאִים
מִמֶּנָּה:

23

And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.

חֲזוּרִיהוֹן וְקִנְיֵהוֹן מִנְּהָ
הָיוּ כֹּלָה נְגִידָא חֲדָא
דְּדָהָב דְּכִי:

כְּפֹתֶיהֶם וְקִנְתָּם מִמֶּנָּה
הָיוּ כֹּלָה מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב
טָהוֹר:

24

וַיַּעֲבֹד יֵת בּוֹצִינְהָא שְׁבַעָא
וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָא
דְּדָהָב דְּכִי:

וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה
וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב
טָהוֹר:

Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.

כַּכָּרָא דִּדְהֶבָא דְּכִיָּא
עֲבַד יְתֵה וְיָת כָּל מְנַהָא:

כַּכָּר זָהָב טָהוֹר
עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת
כָּל־כְּלֵיהּ: (פ)

And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.

וְעֲבַד יֵת מִדְּבַחַת
דְּקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא דְּאֻעִי
שְׁטִין אֲמַתָּא אֹרְכֶיהָ
וְאֲמַתָּא פּוֹתֵייהָ מְרַבַּע
וְתַרְתֵּין אֲמִין רוּמִיהָ
מְנִיהָ תְּנֹאֶה קַרְנוֹהִי:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת
עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֹרְכוֹ
וְאֲמָה רָחְבוֹ רְבֹוע
וְאֲמַתַּיִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ
קַרְנֵיהֶיו:

And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.

וְחִפָּא יְתִיה דְּהָב דְּכִי
יֵת אֲגֵרִיה וְיָת כּוֹתְלוֹהִי
סָחוֹר סָחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי
וְעֲבַד לִיה זִיר דִּדְהָב
סָחוֹר סָחוֹר:

וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירֵיהֶיו
סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶיו וַיַּעַשׂ
לּוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:

And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.

וְתַרְתֵּין עֲזָזִין דִּדְהָב
עֲבַד לִיה מְלָרַע לְזִירֵיהָ
עַל תַּרְתֵּין זְוִיֵּיהָ עַל
תַּרְיִן סְטְרוֹהִי לְאַתְרָא
לְאַרְיִחָא לְמַטְל יְתִיה
בְּחוּץ:

וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב
עָשָׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזִירוֹ
עַל שְׁתֵּי צִלְעֵיהֶיו עַל שְׁנֵי
צַדָּיו לְבִתִּים לְבָדִים
לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:

And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.

וְעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְּאֻעִי
שְׁטִין וְחִפָּא יְתֵהוּן
דִּדְהָבָא:

וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי
שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:

And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.

וְעֲבַד יֵת מְשַׁחָא
דְּרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיָת
קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא דְּכִי
עוֹבַד בּוֹסְמָנּוּ:

וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֹת הַסִּמִּים
טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶת: (ס)

And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.

וְעֲבַד יֵת מִדְּבַחַת
דְּעֻלְתָּא דְּאֻעִי שְׁטִין
חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכֶיהָ
וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתֵייהָ
מְרַבַּע וְתֵלַת אֲמִין
רוּמִיהָ:

וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת
אֹרְכוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבוֹ
רְבֹוע וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:

And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.

וְעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע
זְוִיֵּיהָ מְנִיהָ תְּנֹאֶה
קַרְנוֹהִי וְחִפָּא יְתִיה
נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ קַרְנֵיהֶיו עַל אַרְבַּע
פְּנֵיהֶיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵיהֶיו
וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.

וְעֲבַד יֵת כָּל מְנִי
מִדְּבַחַת יֵת פְּסַכְתֵּירוֹתָא
וְיָת מְגִרְפֵּיתָא וְיָת
מְזִרְקִיָּא יֵת צְנוּרִיתָא וְיָת
מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּהִי עֲבַד
נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת
וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְזִרְקָת
אֶת־הַמְזִלְגָת
וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו
עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

<p>And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַעֲבַד לַמִּדְבָּחָא סָרְדָּא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנִחָשָׁא תַּחֲתֹת סוּבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלִגְיָה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמָטָה עַד־חֻצְיוֹ:</p>
<p>And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וְאִתִּיד אַרְבַּע עֲזָמֹן בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסָרְדָּא דְנִחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲת בְּאַרְבַּע הַקְּצֹנֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבַּדִּים:</p>
<p>And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת אַרְיִחָא דְאַעִי שְׁטִין וַחֲפֵא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֶף אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וְאֵעִיל יֵת אַרְיִחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי מִדְבָּחָא לְמַטְל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לֹחֲתִין עֲבַד יִתִּיה:</p>	<p>וַיִּבָּא אֶת־הַבַּדִּים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לְחֹת עֲשֵׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת כִּיּוֹרָא דְנִחָשָׁא וְיֵת בְּסִיסִיָּה דְנִחָשָׁא בְּמַחֲזִיט נְשִׂיא דְאַתְוֹן לְצִלָּאָה בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כְּנוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צִבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>
<p>And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת דִּרְתָּא לְרוּחַ עִיבַר דְּרוּמָא סָרְדִי דִּרְתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לִפְאֹתוֹ נֶגֶב תִּמְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מְאָה בְּאַמָּה:</p>
<p>Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.</p>	<p>עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וּסְמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו תרצע תרצעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצבאות. בנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהציא לנדבת המשכן, והיה מואם משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקד"ה קבל, כי אלו חביצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רבות צמזמרים, כשהיו צעליהם יגיעים צעזעדות פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשחה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עמה עם צעלה צמראה, ומשדלתו בדצרים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפסח עורקתיך (שיר השירים ה, ה), וזה שנאמר במראות הצבאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצווכו למי שקנה לה צעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמַחֲזִיט נְשִׂיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגל), וכן מנינו צישעיה (ג, כג), והגליגים, מתרגמין וקמץא: אשר צבאו. להציא נדבתו:

And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.

וּלְרוֹחַ צְפוֹנָא מֵאָה
אֲמִין עֲמוּדֵיהֶן עֶשְׂרִין
וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרִין דִּנְחָשָׁא
וְוִי עֲמוּדָיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן
כֶּסֶף:

וּלְפָאֵת צָפוֹן מֵאָה
בָּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים
וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת
וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם
כֶּסֶף:

And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.

וּלְרוֹחַ מַעֲרָבָא סָרְדִי
חֲמִשִּׁין אֲמִין עֲמוּדֵיהֶן
עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרָא
וְוִי עֲמוּדָיָא וְכַבּוּשִׁיהֶן
כֶּסֶף:

וּלְפָאֵת־יָם קְלָעִים
חֲמִשִּׁים בָּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם
עֶשְׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרָה
וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם
כֶּסֶף:

And for the east side eastward fifty cubits.

וּלְרוֹחַ קְדוּמָא מִדְּנָחָא
חֲמִשִּׁין אֲמִין:

וּלְפָאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אֲמָה:

The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.

סָרְדִי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא
אֲמִין לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהֶן
תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:

קְלָעִים חֲמִשׁ־עֶשְׂרָה אֲמָה
אֶל־תְּכֵתֶף עֲמוּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.

וּלְעֵבְרָא תִּנְיָנָא מִכָּא
וּמִכָּא לְתַרְע דִּרְתָּא
סָרְדִי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא
אֲמִין עֲמוּדֵיהֶן תְּלָתָא
וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:

וּלְכֵתֶף תִּשְׁנִית מִזָּה
וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצָר
קְלָעִים חֲמִשׁ עֶשְׂרָה אֲמָה
עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה:

All the hangings of the court round about were of fine twined linen.

כָּל סָרְדִי דִּרְתָּא סָחוֹר
סָחוֹר דְּבוּץ שְׁזִיר:

כָּל־קְלָעֵי הַחֲצָר סָבִיב
שֵׁשׁ מִשְׁזָר:

And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.

וְסִמְכֵיָא לְעֲמוּדָיָא
דִּנְחָשָׁא וְוִי עֲמוּדָיָא
וְכַבּוּשִׁיהֶן כֶּסֶף וְחֲפוּי
רִישֵׁיהֶן כֶּסֶף וְאֲנָוִן
מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף כָּל
עֲמוּדֵי דִּרְתָּא:

וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת
וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם
כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵ�יהֶם כֶּסֶף
וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל
עֲמֻדֵי הַחֲצָר:

And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.

וּפָרָסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא
עוֹבֵד צִיִּיר דִּתְכֵּלָא
וְאַרְגָּמָנָא וְצֹבֵעַ זָהָרִי
וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶשְׂרִין אֲמִין
אוּרְכָא וְרוּמָא בְּפוּתָיָא
חֲמִישׁ אֲמִין לְקַבִּיל
סָרְדִי דִּרְתָּא:

וּמִסֵּד שַׁעַר הַחֲצָר מַעֲשֶׂה
רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר
וְעֶשְׂרִים אֲמָה אֶרֶךְ וְקוּמָה
בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת
קְלָעֵי הַחֲצָר:

And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.

וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה
וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה
וְנִיחֵיהֶם כֶּסֶף וְנִיחֵיהֶם כֶּסֶף
וְרֹאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁיֵיהֶם וְחֻשְׁיֵיהֶם
כֶּסֶף: וְכַבֻּשֵׁיהֶם כֶּסֶף:

קכ
פסוקים

And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.

וְכָל-הַיִּתְדֹת לְמִשְׁכָּן וְכָל סָבִיב לְמִשְׁכָּן
וְלַחֲצֵר סָבִיב וְלַחֲצֵר סָבִיב
נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 7:50-7:40 on page 236. Sepharadim read I Kings 7:26-7:13 On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 245. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 20-12:1 and the Haftarah is on page 254.

פקודי

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן
מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד מִשְׁכַּן הָעֵדוּת
עַל-פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ עַל-פִּי
הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בְּיַד
בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: אִתָּמָר בֶּן-אֶהֱרֹן:

22

And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.

וּבְצַלָּאֵל בֶּן-אֹרִי וּבְצַלָּאֵל בֶּן-אֹרִי
בֶּן-חֹרִי לְמִטָּה יְהוּדָה בֶּן-חֹרִי לְמִטָּה
עָשָׂה אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
אֶת-מֹשֶׁה: אֶת-מֹשֶׁה:

23

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שיתר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר 7): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו: (22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקצ"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואחר כך הכלים, הא מייירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמלא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בחספות פרק הרוואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה שרבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם בזה. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקצ"ה, אמר משה, צלאל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקצ"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—

וְאִתּוֹ אֹהֵלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת וּבְשֵׁשׁ: (ס)

All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.

כָּל־הַזָּהָב הָעֲשׂוּי לְמִלְאָכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וְיָהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:

וּכְסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֹת כֶּפֶר וְאַלְפָּה וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.

בֶּקֶע לְגִלְגָּלֹת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְפָּה וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.

וַיְהִי מֵאֹת כֶּפֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֹת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֹת אֲדָנֵי הַפָּרֹכֶת מֵאֹת אֲדָנִים לְמֵאֹת הַכֶּסֶף כֶּפֶר לְאֹדָן:

And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.

וְאֵת־הָאֶלְפָּה וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶבֶד וַיַּיָּן לְעִמּוּדֵיָא וַחֲפִי רִישֵׁיהֶן וּכְבִּישׁ יְתֵיהֶן:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צָפְרוּקְרוּט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר: (26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צנדצת המשכן כך היו, ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חצאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימיים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבועים שקלים: (27) לצקת. כתרמומו לְאֶתְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולכן ז"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כחצי זהב:

29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַנַּחֲשׁ אֶרְמוֹתָא שְׁבַעִין כִּכָּרִין וּתְרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאוֹת סָלְעִין:	וַנַּחֲשֵׁת הַתְּנוּכָה שִׁבְעִים כִּכָּר וָאַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַעֲבַד בָּהּ יֵת סִמְכֵי תָרַע מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת מִדְּבַחָא דִּנְחָשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה וְיֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא:	וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר־לּוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְיֵת סִמְכֵי דִּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְיֵת סִמְכֵי תָרַע דִּרְתָּא וְיֵת כָּל סְכֵי מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל סְכֵי דִּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר:	וְאֶת־אֲדָנִי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנִי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:
XXXIX			
	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וָאַרְגָּמָא וָצִבְעָה זָהָרִי עֲבָדוּ לַבּוֹשֵׁי שְׂמוֹשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁא וַעֲבָדוּ יֵת לַבּוֹשֵׁי קוֹדֶשׁא דְּלֹאֲהֲרֹן כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מִשָּׁה:	וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעַשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לֹאֲהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)
שני (חמישי)	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד יֵת אֵיפֹדָא דִּהָבָא תְּכֵלֵא וָאַרְגָּמָא וָצִבְעָה זָהָרִי וּבִיץ שָׁזִיר:	וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשׁ מִשְׁזָר:
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַרְדִּידוּ יֵת טַסֵּי דִּדְהָבָא וְקָצְצוּ חוּטִין לְמַעַבְדַּ בְּגוֹ תְּכֵלֵא וּבְגוֹ אֲרָגָמָא וּבְגוֹ צִבְעָה זָהָרִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבָד אוּמָן:	וַיִּרְקְעוּ אֶת־פִּתֵּי הַזָּהָב וְקָצְצוּ פְתִילִם לַעֲשׂוֹת בִּתְוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבִתְוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבִתְוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִתְוֹךְ הַיֵּשׁ מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב:
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתִפִּין עֲבָדוּ לִיהּ מְלַפְפִּין עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפֵּף:	כְּתִפֹּת עָשׂוּ־לּוֹ חֲבֵרֹת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותו) וְקַצְוֹתָיו חֲבֵר:
5			

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שזכולן כחיצ וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

- (1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש:
- (3) וירקעו. כמו לרקע הארץ (מהלים קלו, ו), כמרגמו ורדדו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא זלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטם, לעשות אותם פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שגאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.

And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.

And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.

And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.

It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.

And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.

And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.

And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.

And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.

And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.

והמִנְיָן תְּקוּנֶיהָ דְּעֵלֻהִי מִנִּיָּה הוּא כְּעוֹבְדוֹהִי דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבוּץ שִׁזִּיר כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְת מֹשֶׁה:

וַעֲבָדוּ יֵת אֲבְנֵי בּוֹרְלָא מְשֻׁקָּעִין מְרֻמָּצִין בְּדִהָב גִּלְפֹן כְּתָב מְפָרֵשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְשׁוּי יִתְהוֹן עַל כַּתְּפֵי אֵיפּוֹדָא אֲבְנֵי דְּיִכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְת מֹשֶׁה:

וַעֲבָד יֵת חוֹשֶׁנָּא עוֹבָד אוּמָן כְּעוֹבָד אֵיפּוֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבוּץ שִׁזִּיר:

מְרַבַּע הָיָה עֵיף עָבְדוּ יֵת חוֹשֶׁנָּא זֵרֵתָא אוּרְכֶּיהָ וְזֵרֵתָא פּוֹתִיבֶיהָ עֵיף:

וְאֲשְׁלִימוּ בֵּיה אַרְבַּעָא סְדָרִין דְּאֲבָן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָן יֶרֶקֶן וּבֶרֶקֶן סְדָרָא חֹד:

וְסְדָרָא חֲנִינָא אֲזַמְרָגִדִּין שְׁבִזִּין וְסַבְּחָלוּם:

וְסְדָרָא תְּלִיתִיָּתָא קִנְזִירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֵגְלָא:

וְסְדָרָא רְבִיעִיָּתָא כְּרוּם יָמָא וּבוֹרְלָא וּפְנִתִירִי מְשֻׁקָּעִין מְרֻמָּצִין בְּדִהָב בְּאֲשְׁלֻמוֹתֵהוֹן:

וְאֲבָנָא עַל שְׁמֹתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תְּרִיתָא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתֵהוֹן כְּתָב מְפָרֵשׁ כְּגֻלְף דְּעִזְקָא גָבֵר עַל שְׁמֵיהָ לְתַרִּי עֶשֶׂר שְׁבָטִין:

וְחָשַׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מְסֻבֹּת מְשֻׁבָּצֹת זָהָב מְפַתַּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כַּתְּפֵי הָאֶפֶד אֲבְנֵי זָכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)

וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:

רְבֹוע הָיָה כְּפּוֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֵת אֶרְכּוֹ וְזֵרֵת רְחֵבּוֹ כְּפּוֹל:

וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעָה טוּרֵי אֲבָן טוּר אָדָם פְּטֻדָּה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:

וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נָפֶד סַפִּיר וַיְהִלֵּם:

וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וַאֲחֻלָּמָה:

וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שֹהָם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסְבֹת מְשֻׁבָּצֹת זָהָב בְּמִלְאָתָם:

וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשִׁנָּים עֶשֶׂר שְׁבָט:

And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.

וַעֲבָדוּ עַל חוֹשֶׁנָּא תְּכִינִן מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילֹ דְדָהָב דְּכִי:

וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:

16

And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.

וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין מְרֻמָּצָן דְּדָהָב וְתְּרֵתִין עֲזָן דְּדָהָב וַיַּהֲבִי יֵת תְּרֵתִין עֲזָקְתָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשֶׁנָּא:

וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

17

And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.

וַיַּהֲבִי תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל תְּרֵתִין עֲזָקְתָא עַל סְטְרֵי חוֹשֶׁנָּא:

וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

18

And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.

וַיֵּת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יַהֲבִי עַל תְּרֵתִין מְרֻמָּצָתָא וַיַּהֲבִינוּ עַל כְּתָפֵי אֵיפודָא לְקַבִּיל אַפּוּהֵי:

וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתָפֹת הָאֵפֹד אֶל-מוֹל פָּנָיו:

19

And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.

וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֲזָן דְּדָהָב וַשְׁוִיאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשֶׁנָּא עַל סַפְתִּיָּה דְלַעֲבָרָא דְאֵיפודָא לְגִיּו:

וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּשְׂמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שַׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֵפֹד בִּיְתֵהּ:

20

And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.

וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֲזָן דְּדָהָב וַיַּהֲבִינוּ עַל תְּרִין כְּתָפֵי אֵיפודָא מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אַפּוּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לוֹפִי מַעֲלִי לְהַמְנִן אֵיפודָא:

וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כְּתָפֹת הָאֵפֹד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעַמֹּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפֹד:

21

And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.

וַאֲחֵדוּ יֵת חוֹשֶׁנָּא מִעֲזָקְתִּיָּה אֵיפודָא בְּחוּטָא דְתַכִּילָתָא לְמַהֲנִי עַל הַמְנִן אֵיפודָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁנָּא מֵעֲלִי אֵיפודָא כְּמָא דְפָקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתּוֹ אֶל-טַבַּעֲתֵי הָאֵפֹד בְּפִתִּיל תַּכְלֹת לְהִיתָ עַל-חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)

שלישי

(ששי)

And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;

וַעֲבַד יֵת מַעִיל אֵיפודָא עוֹבֵד מַחֵי גְמִיר תַּכְלָא:

וַיַּעַשׂ אֶת-מַעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֶרֶג כָּלִיל תַּכְלֹת:

23

and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.

וּפּוּמִיָּה דְמַעִילָא כְּפִיל לְגִוּיָּה כְּפּוּם שְׂרִין תוּרָא מִקֶּף לְפּוּמִיָּה סְחוּר סְחוּר לֹא יִתְבָּעַע:

וּפִי-הַמַּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחֲרָא שִׁפָּה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:

And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.

וַיַּעֲבְדוּ עַל שְׂפְּוֹלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָבִי שִׁזְיָר:

וַיַּעֲשׂוּ עַל-שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:

And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:

וַיַּעֲבְדוּ זָהָבִי וַיִּזְגוּ דְּבִי וַיִּהְיוּ יַת זָהָבִי בֵּגוֹ רְמוֹנֵיָא עַל שְׂפְּוֹלֵי מְעִילָא סָחוֹר סָחוֹר בֵּגוֹ רְמוֹנֵיָא:

וַיַּעֲשׂוּ פְּעֻמֹּת זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפְּעֻמֹּת בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:

a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.

זָהָב וְרְמוֹנָא זָהָב וְרְמוֹנָא עַל שְׂפְּוֹלֵי מְעִילָא סָחוֹר סָחוֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמֹא דְּפָשִׁיד יְיָ יַת מֹשֶׁה:

פְּעֻמָּן וְרִמֹּן פְּעֻמָּן וְרִמֹּן עַל-שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשֶׁרֶת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)

And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,

וַיַּעֲבְדוּ יַת כְּתוּנֵי דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אֲרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,

וַיַּת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וַיַּת שִׁבְחָ קוֹבְעֵיָא דְּבוּצָא וַיַּת מְכַנְסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שִׁזְיָר:

וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת-פְּאָרֵי הַמִּגְבַּעַת שֵׁשׁ וְאֶת-מְכַנְסֵי הַבֶּדֶד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:

and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.

וַיַּת הַמִּנָּא דְּבוּץ שִׁזְיָר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב עוֹבֵד צִיִּיר כְּמֹא דְּפָשִׁיד יְיָ יַת מֹשֶׁה:

וְאֶת-הָאֵבֶנט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רֶקֶם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)

And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.

וַיַּעֲבְדוּ יַת צִיָּצָא כְּלִילָא דְּקִידָשָׁא דְּדָהָב דְּבִי וּכְתָבוּ עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:

וַיַּעֲשׂוּ אֶת-צִיָּץ נֹר-הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.

וַיִּהְיוּ עָלוּהִי חוּטָא דְּתְּכֵלֶת לְמַתָּן עַל מִצְנֶפֶת מְלָעִילָא כְּמֹא דְּפָשִׁיד יְיָ יַת מֹשֶׁה:

וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לְתַת עַל-הַמִּצְנֶפֶת מְלֻמְעָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זכחים יט.), שערו היה נראה בין ניץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נחון על המצנפת, הרי המצנפת למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשימי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצוואה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוזן לאוזן ובמה יקשרנו במצחו, והיו קצועין זו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולוהו במצנפת כשהוא

Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.

וְשָׁלְיִמָּה כָּל עֲבִידַת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:

וְתָכַל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)

רביעי

And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;

וַאֲיִתְיָאוּ יְת מִשְׁכָּנָא לְוֵת מֹשֶׁה יְת מִשְׁכָּנָא וְיְת כָּל מְנוּחֵי פוֹרְפוּחֵי דְפוּחֵי עֲבָרוּחֵי וְעִמּוּדוּחֵי וְסִמְכוּחֵי:

וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחוֹ וְעַמּוּדָיו וְאֹדְגָיו:

34

and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;

וְיְת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מִסְמָחֵי וְיְת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְיְת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא:

וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסֶד:

35

the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;

יְת אֲרוֹנָא דְּסִתְּרוּתָא וְיְת אֲרִיחֻהֵי וְיְת כַּפֹּרֶתָא:

אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בַּדָּיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:

36

the table, all the vessels thereof, and the showbread;

יְת פִּתּוּרָא יְת כָּל מְנוּחֵי וְיְת לֶחֶם אִפִּיא:

אֶת-הַשֻּׁלְחָן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

37

the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;

יְת מְנִרְתָּא דְּכִיתָא יְת בּוֹצִינְתָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיְת כָּל מְנִהָא וְיְת מִשְׁחָא דְּאֶמְנֶהוּתָא:

אֶת-הַמְּנִרָה הַטְּהֹרָה אֶת-נִרְתֶּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת-כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

38

and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;

וְיְת מִזְבֵּחָא דְּדָהָבָא וְיְת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיְת קִטְרֶת בּוֹסְמָא וְיְת פָּרְסָא דְּתִרְעָה מִשְׁכָּנָא:

וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְדַּת פֶּתַח הָאֹהֶל:

39

בראשו, ושני חוטיו היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מנחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטיו, לכך נאמר על פחיל תכלת, ועליו פחיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיצו על המזנפת. ואל תחמה שלא נאמר פחילי תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מזנינו צחשן ואפוד ויִקְסוּ אֶת הַשָּׁעֵן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי צשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצב' כתפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטיו היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כווצד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר להקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה מקימו והוא נוקף וקם מאליו, והוה שנאמר (שמות מ, יז) הָקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּקַם מֵאִלָּיו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;

אֶת־מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
יֵת מִדְבַּחַּא דְנִחְשָׁא וְיֵת סְרָדָא דְנִחְשָׁא דִילִיָּה יֵת אֶרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי יֵת כִּיֹּרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה:

the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;

אֶת־קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אַדְנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲל־מוֹעֵד:

the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.

אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.

כָּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:

And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.

בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה תִּרְאֶשׁוּן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקְּמוּ אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:

And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.

וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּת עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' לְלַהֲנוֹ עֲלֵינוּ וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שצחפלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה הייתה:

	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשְּׁלֶחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמְּנֹרֶה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתָיו׃	וְתַעֲלֵל יֵת פִּתּוּרָא וְתַסְדֵּד יֵת סִדְרִיהּ וְתַעֲלֵל יֵת מְנֹרֶתָא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא׃
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָהּ אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשָׂמַתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן׃	וְתַתִּין יֵת מִדְּבָחָא דְּדִּהְבָא לְקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא קֳדָם אֲרוֹנָא דְּסִתְדוּתָא וְתַשְׁוִי יֵת פֶּרְסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכְּנָא׃
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָהּ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד׃	וְתַתִּין יֵת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא קֳדָם תַּרְעַ מִשְׁכְּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא׃
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָהּ שָׁם מַיִם׃	וְתַתִּין יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וְתַתִּין תַּמָּן מַיָּא׃
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשָׂמַתָּ אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב וְנִתְּתָהּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר׃	וְתַשְׁוִי יֵת דְּרִתָּא סָחוּר סָחוּר וְתַתִּין יֵת פֶּרְסָא דְּתַרְעַ דְּרִתָּא׃
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ׃	וְתַסֵּב יֵת מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתַרְבִּי יֵת מִשְׁכְּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יֵתָּהּ וְיֵת כָּל מְנוּחָי וְיֵהִי קוֹדֶשׁ׃
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים׃	וְתַרְבִּי יֵת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחָי וְתַקְדִּישׁ יֵת מִדְּבָחָא וְיֵהִי מִדְּבָחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין׃
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ׃	וְתַרְבִּי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ וְתַקְדִּישׁ יֵתָּהּ׃
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם׃	וְתַקְרִיב יֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי לְתַרְעַ מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתַסְחִי יֵתָּהּ בַּמַּיָּא׃
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהַלְבַשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי׃	וְתַלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא וְתַרְבִּי יֵתָּהּ וְתַקְדִּישׁ יֵתָּהּ וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי׃
14			

And thou shalt bring his sons,
and put tunics upon them.

And thou shalt anoint them, as
thou didst anoint their father,
that they may minister unto Me
in the priest's office; and their
anointing shall be to them for an
everlasting priesthood
throughout their generations.'

Thus did Moses; according to all
that the LORD commanded him,
so did he.

And it came to pass in the first
month in the second year, on the
first day of the month, that the
tabernacle was reared up.

And Moses reared up the
tabernacle, and laid its sockets,
and set up the boards thereof, and
put in the bars thereof, and reared
up its pillars.

And he spread the tent over the
tabernacle, and put the covering
of the tent above upon it; as the
LORD commanded Moses.

And he took and put the
testimony into the ark, and set the
staves on the ark, and put the
ark-cover above upon the ark.

And he brought the ark into the
tabernacle, and set up the veil of
the screen, and screened the ark of
the testimony; as the LORD
commanded Moses.

And he put the table in the tent
of meeting, upon the side of the
tabernacle northward, without
the veil.

וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב
וְהִלַּבְשָׁתָם אֹתָם כְּתֹנֶת:
וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב
וְתִלְבִּישׁ יְהוָהוּן כְּתוּנִין:

וּמִשַּׁחַת אֹתָם כַּאֲשֶׁר
מִשַּׁחַת אֶת־אָבִיהֶם וְכִהְנֹוּ
לִי וְהִיָּתָה לְהִיָּת לָהֶם
מִשַּׁחָתָם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם:

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ בְּכָל עֲשָׂה: (ס)

וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:

וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם
אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן
אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם
אֶת־עַמֻּדָיו:

וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל
עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם
אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו
מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת
אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם
אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן
וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:

וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן
אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֹת
פְּרֻכַת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל
אָרֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֵחָן בְּאֹהֶל
מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן
צִפְנָה מִחוּץ לַפְּרֻכַת:

(19) ויפרש את האהל. הן ריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וְסֹדֶר עֲלוֹהֵי סֻדְרִין דְּלַחִים קָדָם יי כְּמֵא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה:
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:	וְשׁוּי יְת מְנֹרֶתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכְּנָא דְּרוּמָא:
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וְאֲדָלִיק בּוֹצִינְיָא קָדָם יי כְּמֵא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה:
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	וְשׁוּי יְת מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא קָדָם פְּרוּכְתָּא:
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וְאִקְטֹר עֲלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין כְּמֵא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה:
שְׂצִיעִי	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וְשׁוּי יְת פָּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכְּנָא:
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וְיְת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שׁוּי בְּתַרְעָא מִשְׁכְּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא וְאַסִּיק עֲלוֹהֵי יְת עֹלָתָא וְיְת מִנְחָתָא כְּמֵא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה:
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	וְשׁוּי יְת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וְיַהֲב תַּמָּן מֵיָא לְקַדּוּשׁ:
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	וּמִקְדָּשִׁין מִנִּיה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָוְהֵי יְת יְדֵיהֶון וְיְת רַגְלֵיהֶון:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:). ירך. כתר גומו נָדָא, כירך הזה שהוא צדו של אדם:
 (27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צָבָר צָבָר דְּהִיטִיבּוּ אֶת הַגִּלְתּוֹ וְגו' (שמות ל, ז):
 (29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יוס הקמת המשכן, שמש משה והקריצ קרצנות צבור, חוץ מאותן שנטוה אהרן צו ציוס, שנאמר קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד:
 ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעֹשֶׁן סֶלֶת צָלִיל צִשְׁמֵן וְגו' (שמות כט, מ):
 (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יוס שמיני למלואים השושו כולם לכהונה, ותר גומו ויקדשו מנחה, צו ציוס קדש משה עמהם:

when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.

בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.

וַיִּקַּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכַּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)

וַיִּקַּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכַּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)

Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.

וַיָּכֶס הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

וַיָּכֶס הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—

וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמִיעַל לְמִשְׁכַּן זָמָנָא אֲרִי שְׂרָא עֲלוּהִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְּלִי יְת מִשְׁכָּנָא:

וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.

וּבְאִסְתַּלְקוּת עֲנָנָא מִעַלְי מִשְׁכָּנָא נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

וּבְהֶעֱלוֹת הָעֶנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.

וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נָטְלִין עַד יוֹם אִסְתַּלְקוּתִיהּ:

וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֹלָתוֹ:

For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—

אֲרִי עֲנָן וַיִּקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִשְׁתָּא הָיִי בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְלֵיהוֹן:

כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

The Haftarah is I Kings 8:21-7:51 on page 237. Sepharadim read I Kings .7:50-7:40 On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus ,16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 245. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 250. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus ,20-12:1 and the Haftarah is on page 254.

(32) ובקרבבתם. כמו ובקרבסם, כשיקרבזו:

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמו אחד אומר, ובצא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכמוז השלישי והכריע צנייהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לבוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. צכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעוֹ (צראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו
מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אם־עֹלָה קָרְבְּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר
תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד
יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן־הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת הַכֹּהֲנִים
אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח
אֵהָל מוֹעֵד:

לוי

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ
לִנְתָחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנָתְנוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֵשׁ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת אֶת
הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדָר
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרְתֵן בְּמַיִם וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה
רֵיחַ־נִיחּוֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאם־מִן־הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ מִן־הַכְּשָׂשִׁים
אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבוּ:

ישאל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל־יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶל־הָעֵדוּת
אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וַנִּתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ
וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעֶרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִב וְהִכְרִיעַ יָרֵחַ בָּמִים
וְהִקְלִיב הִכֹּתוֹ אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח
לִיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי יִשְׁרֵר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-תְּשִׁירָה תִּזְאֵת לִיָּי וַיֹּאמְרוּ
לֹא־מֶר וְלִכְבוֹ רָמָה בָּיָם:
אֲשִׁירָה לִיָּי כִּי-גָאָה גָאָה עָזִי וַיִּמְרָתָהּ יְהוָה גִּיהִי-לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וְאֶרְמָמְנָהוּ: יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ
שָׁמוֹ: מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחֲיָלוֹ יִרְהַב בָּיָם וּמִבְּחַר
שְׁלֹשִׁי טַבָּעוֹ בָּיָם-סוּף: תַּחֲמֹת יְכַסִּימוּ יָרְדּוֹ בְּמִצּוֹלֹת כָּמוֹ-
אָבִן: יִמְיִנָּה יְיָ נֶאֱדָרִי בַּכַּח יִמְיִנָּה
יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב: וּבָרֵב גָּאוֹנָה תַּחֲרֹס
קָמִיד תִּשְׁלַח חֲרָנָה יֹאכְלֵמוֹ כִּקְשׁ: וּבְרוּחַ
אֶפְיֹה נַעֲרָמוֹ מָיִם נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג אוֹיֵב
נִפְשִׁי אֶרְיֵק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי: נִשְׁפֹּת
בְּרוּיָה כִּסְמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בָּמִים
אֲדִירִים: מִי-כָמָכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי
כָמָכָה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ נִזְרָא תַּחֲלֹת עֲשֵׂה
פֶּלֶא: נְטִיתָ יִמְיִנָּה תִּבְלַעְמוֹ אֶרֶץ נְחִיתָ
בַּחֲסִידֶיךָ עַם-נֹו גָאֵלָתָה נִתְּלָתָה בַּעֲזָה אֶל-גְּנוּתָה
קָדְשָׁה: שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חֵיל
אֶחָז יִשְׁבִּי פִלֶּשֶׁת: אֲזַי נִבְהָלוּ אֱלֹהֵי
אֲדוֹם אֱלֹהֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נִמְלָגוּ
כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן: תַּפֵּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה תַּפֵּל
וּפָחַד בְּגִדְלֵי זָרוּעֶיךָ יִדְמּוּ כָאָבִן עַד-
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ עַד-יַעֲבֹר עַם-נֹו
קָנִיתָ: תִּבְאֲמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּתֵר נִחֲלָתְךָ מִכּוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתָהּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנֵנוּ

יִרְיֶה: ייִ | ימִלֶךְ לְעֵלָם וְעַד: כִּי
 בָּא סוֹס פִּרְעֹה בָּרָכְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב ייִ עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל
 וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם
 כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פָּקֹד עֵינִי אֶבֶת עַל־בָּנִים עַל־שְׂלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים
 לְשָׁנָאִי וְעֹשֶׂה חֹסֶד לְאֲלֹפִים לְאֶתְכִי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
 וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
 אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
 וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבֹּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאֲרִכּוֹן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה
 בִּרְעֻךָ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רְעֻךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁת רְעֻךָ וְעַבְדּוֹ
 וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרְוֹ וַחֲמֹרֹו וְכָל אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

ישעיהו כ"ז-כ"ח:י"ג

Isaiah 28:13-27:6

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל
וּפְרָח יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּא פְנֵי-תֵבֶל
תִּנּוּקָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֹּהוּ הַכֹּהוּ אִם-כִּתְּרוֹ
הִרְגִּיו הִרְגִּי:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹבְנָה הָהָה
בְּרוּחוֹ תִקְשֶׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לֶכֶן בְּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה
כָּל-פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ
כָּל-אֲבֵנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבֵנֵי-גֹר מִנְפָצוֹת
לֹא-יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח
וְנִעֲזָב כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשָׁם
יִרְבֵּץ וְכָלָה סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצְרָהּ תִשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה
מִשְׁבַּלַת הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם
וְאֹתָם תִּלְקֹטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַעַ בְּשׁוֹפָר
גָּדוֹל וְכָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר
וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
לִיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטֹרַת גְּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ
נִבֵּל צְבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
גִּיא-שְׂמָנִים תִּלּוּמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֹזֶק וְאַמֵּץ לְאַדְנִי כְּזֶרֶם בָּרָד
שֶׁעַר קָטָב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים
שֹׁטְפִים הַנִּית לָאָרֶץ בַּיָּד:

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמָסְנָה עֲטֹרַת גִּאוֹת
שְׂכֹרֵי אֶפְרַיִם:

וְהַיָּתָה צִיצִית נָבִל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ
אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא שְׁמָנִים כְּכַנּוּרָה
בְּטֵרֶם קִיץ אֲשֶׁר יֵרָאֶה הַרְאֵה אוֹתָהּ
בַּעֲוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)

בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיֶּה יְהִיֶּה צְבָאוֹת
לְעֲטֹרַת צָבִי וְלַצִּפּוּרִת תִּפְאֶרְתָּהּ
לְשֹׁאֵר עַמּוֹ:

וְלִרְוַח מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט
וְלִגְבוּרָה מִשִּׁיבִי מִלְחָמָה
שְׁעָרָה: (ס)

וְגַם-אַלֶּה בִּנְיָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּהֵן
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-הַנִּין
תָּעוּ מִן-הַשְׁכָּר שָׁגוּ בִּרְאָה פָּקוּ
פְּלִילִיָּה:

כִּי כָל-שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בָּלִי
מְקוֹם: (פ)

אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת-מִי יִבִּין
שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדֵּיִם:

כִּי צוֹ לָצוּ צוֹ לָצוּ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ
זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם:

כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר
אֶל-הָעָם הַזֶּה:

אֲשֶׁרוּ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה
הַנִּיחוּ לַעֲרֹף וְזֹאת הַמְּרֻגְשָׁה וְלֹא
אָבוּא שְׁמוּעָה:

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צוֹ לָצוּ צוֹ
לָצוּ קוֹ לָקוּ קוֹ לָקוּ זַעִיר שָׁם זַעִיר
שָׁם לְמַעַן יִלְכּוּ וְכָשְׁלוּ אַחֲזוּר וְנִשְׁכְּרוּ
וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)

יִשְׁעִיהוּ כ"ט:כ"ג-כ"ג

Behold, the Lord hath a mighty and strong one,
As a storm of hail, a tempest of destruction, As
a storm of mighty waters overflowing, That
casteth down to the earth with violence.

The crown of pride of the drunkards of
Ephraim Shall be trodden under foot;

And the fading flower of his glorious beauty,
Which is on the head of the fat valley, Shall be
as the first-ripe fig before the summer, Which
when one looketh upon it, While it is yet in his
hand he eateth it up.

In that day shall the LORD of hosts be For a
crown of glory, and for a diadem of beauty,
Unto the residue of His people;

And for a spirit of judgment to him that sitteth
in judgment, And for strength to them that
turn back the battle at the gate.

But these also reel through wine, And stagger
through strong drink; The priest and the
prophet reel through strong drink, They are
confused because of wine, They stagger because
of strong drink; They reel in vision, they totter
in judgment.

For all tables are full of filthy vomit, and no
place is clean.

Whom shall one teach knowledge? And whom
shall one make to understand the message?
Them that are weaned from the milk, Them
that are drawn from the breasts?

For it is precept by precept, precept by precept,
Line by line, line by line; Here a little, there a
little.

For with stammering lips and with a strange
tongue Shall it be spoken to this people;

To whom it was said: 'This is the rest, Give ye
rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet
they would not hear.

And so the word of the LORD is unto them
Precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little; That
they may go, and fall backward, and be broken,
And snared, and taken.

Isaiah 23-29:22

לְכֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־בֵּית יַעֲקֹב
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עָתָה
יְבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

כִּי בְרֹאֲתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ
יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

XXIX:22 Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

23 When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

יחזקאל כ"ח:ה-כ"ט:כ"ח

Ezekiel 29:21-28:25

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲדֹנָי יְהוִה בְּמִצְרָיִם
אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר
נִפְצְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
וְיָשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְעַבְדֵי לִיעֲקֹב:

XXVIII:25 Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עֲלֶיהָ לְבֵטָח וּבְנוּ בָתִּים
וְנָטְעוּ כִרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבֵטָח בַּעֲשׂוֹתִי
שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם
מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26 And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנָיִם עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1 In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרָיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרָיִם
כָּלָה:

2 'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר יְהוָה
הִנְנִי עָלֶיךָ פָּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם
הַתַּנִּים הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֲרָיו
אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3 speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' תַּחִּים]
בְּלַחְיָךְ וְהִדְבַקְתִּי דַגְת־יְאֲרֶיךָ
בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּךָ וְהִעֲלִיתִךָ מִתּוֹךְ יְאֲרֶיךָ
וְאֵת כָּל־דַּגְת־יְאֲרֶיךָ בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּךָ
תִּדְבֹּק:

4 And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

<p>וְנִשְׁתִּיף הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֶת כָּל־דָּגַת יְאֵרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאסָף וְלֹא תִקְבֹּץ לַחַיִּית הָאָרֶץ וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּנָה לְאָכְלָהּ:</p>	<p>5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.</p>
<p>וַיֵּדְעוּ כָל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הָיוּתָם מְשַׁעֲנַת קֶנֶד לְבֵית יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.</p>
<p>בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפָּד) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ וּבִקְשַׁתָּ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבְהִשָּׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהִעֲמִידָהָ לָהֶם כָּל־מִתְנָגִים: (ס)</p>	<p>7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.</p>
<p>לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מְבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבְהֵמָה:</p>	<p>8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.</p>
<p>וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְבָּהּ וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֵר לִי נָאֲנִי עָשִׂיתִי:</p>	<p>9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.</p>
<p>לִכֵּן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֵרֶיךָ וְנִתְּנִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שִׁמְמָה מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבֹול כּוּשׁ:</p>	<p>10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.</p>
<p>לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>	<p>11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.</p>
<p>וְנִתְּנִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁמְמָה בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מְחֻרְבוֹת תִּהְיֶינָה שִׁמְמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהִפַּצְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזִרְיתִים בְּאֶרְצוֹת: (ס)</p>	<p>12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.</p>
<p>כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְצוּ שָׁמָּה:</p>	<p>13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;</p>
<p>וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם אֶרֶץ פִּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוּרְתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:</p>	<p>14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.</p>

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּתְּנָה שְׂפִלָּה
וְלֹא־תִתְּנָשָׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם
וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת בְּגוֹיִם:

15

It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל
לְמִבְטָח מִזְכִּיר עוֹן בַּפְּנוֹתָם
אֲחֲרֵיהֶם וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי אֱדַנִּי
יְהוָה: (פ)

16

And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן
בְּאַתָּד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר:

17

And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הָעֵבִיד אֶת־חִילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה
אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־כְּתֵף
מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחִילוֹ
מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18

'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֱדַנִּי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמָּזָה וְשָׁלַל שָׁלָלָהּ
וַיִּבְנֶן בָּזָה וְהָיְתָה שָׂכָר לְחִילוֹ:

19

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נֹתַתִּי לוֹ
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱמַר
אֱדַנִּי יְהוָה:

20

I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית
יִשְׂרָאֵל וְלֹךְ אֶתֶּן פֶּתַח־וֹן כֹּה בְּתוֹכָם
וַיָּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: (פ)

21

In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפסוק בא

ירמיהו מ"ו:י"ג-כ"ח

Jeremiah 28-46:13

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנְּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13

The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחֲפָנֶחֱס אָמְרוּ
הַתִּנְצֵב וְהִכְּן לָךְ כִּי־אֲכָלָה חֶרֶב
סְבִיבָיָה:

14

Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

- 15 מדוע נסתף אביריך לא עמד כי יהיה הדפּו: Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.
- 16 הרבה כושל גם־נפל איש אל־רעהו ויאמרו קומהו ונשבה אל־עמנו ואל־ארץ מולדתנו מפני חרב היונה: He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'
- 17 קראו שם פרעה מלך־מצרים שאון העביר המועד: They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'
- 18 חי־אני נאם־המלך יהוה צבאות שמו כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא: As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.
- 19 כלי גולה עשי לך יושבת בת־מצרים כי־נף לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: (ס) O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.
- 20 עולה יפה־פיה מצרים קרץ מצפון בא בא: Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.
- 21 גם־שכריה בקרבה פּעולי מרפק כי־גם־תמה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום אידם בא עליהם עת פקדתם: Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.
- 22 קולה פנחש ילך כי־בתיל ילכו ובקרדמות באו לה כחטבי עצים: The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.
- 23 כרתו יערה נאם־יהוה כי לא יחקר כי רבו מארבה ואין להם מספר: They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.
- 24 הבישה בת־מצרים נתנה ביד עם־צפון: The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.
- 25 אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל־אמון מנא ועל־פרעה ועל־מצרים ועל־אלהיה ועל־מלכיה ועל־פרעה ועל־הבטחים בו: The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;
- 26 ונתתם ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך־בבל וביד־עבדיו ואחר־כן תשכן כימיקדם נאם־יהוה: (פ) and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
וְאֶל-תַּתָּת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשָׁעֶךָ
מִרְחֹק וְאֶת-זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוִים
וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁנָן וְאִין
מִחֲרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
נְאֻם-יְהוָה כִּי אִתְּךָ אָנִי כִּי
אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הִדְחַתִּיךָ שָׁמָּה וְאֶתְּךָ לֹא-אֶעֱשֶׂה
כָּלָה וְיִסְרַתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנָקָה לֹא
אֶנְקֶד: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

סופטים ד:ד'-ה:ל"א

Judges 5:31-4:4

וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לִפְדֹּת
הִיא שִׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בַּעַת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר תְּמָר דְּבוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם
וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא
צִוְּתָהּ יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ
וּמִשְׁכַּת בְּהַר תְּבוֹר וּלְקַחֲתָ עִמָּךְ
עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי
וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן
אֶת-סִיסְרָא שַׂר-צָבָא וּבֵין
וְאֶת-רַקְבּוֹ וְאֶת-הַמֹּנֶה וְנִתְּתִיהוּ
בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא
אֵלַי:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִלַּי עִמָּךְ אָפֶס כִּי
לֹא תִהְיֶה תַפְאֲרָתְךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר
אֶתָּה הוֹלֵךְ כִּי בִיד-אִשָּׁה יִמָּכַר
יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וַתֵּקֶם דְּבוּרָה
וַתִּלָּךְ עִם-בָּרַק קְדֵשׁ:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי
לְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי
אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דִּבּוּרָה׃

10

And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֵבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּוֶן מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה נִיֵּט אֶהְלוֹ עַד־אֵילָן
(כ' בַּצְעָנִים) [ק' בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר
אֶת־קֶדֶשׁ׃

11

Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק
בֶּן־אֲבִינוֹם הַר־תָּבוֹר׃

12

And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשְׁעַ
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל
קִישׁוֹן׃

13

And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבְלָה אֶל־בָּרָק קוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
בְּיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרְדּ
בָּרָק מִהַר תָּבוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אִישׁ אַחֲרָיו׃

14

And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיַּהֲרֹם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה
לְפִי־חֶרֶב לִפְנֵי בָרָק וַיִּרְדּ סִיסְרָא
מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרִגְלָיו׃

15

And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל
כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא
נִשְׁאַר עַד־אַחַד׃

16

But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל
אִשֶּׁת חֵבֶר הַקֵּינִי כִּי שְׁלוֹם בֵּין יַבִּין
מִלֶּךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקֵּינִי׃

17

Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדָנִי סוּרָה אֵלַי
אֶל־תִּירָא וַיִּסֹּר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל
וַתִּכְסֶּהוּ בַשְּׂמִיכָה׃

18

And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מִעֵט־מַיִם
כִּי צָמְאֵתִי וַתִּפְתָּח אֶת־בּוֹר הַחֶלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ׃

19

And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָה עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר תִּישָׁפָה
אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:

20

And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָ אֶשֶׁת-חֶבֶר אֶת-יִתְדֵי
הָאֹהֶל וַתִּשֶׂם אֶת-הַמַּקְכֶּת בִּידָהּ
וַתִּבּוֹא אֵלָיו בַּלָּאֵט וַתַּתְקַע
אֶת-הַיִּתְדַּל בְּרִקְתּוֹ וַתַּצְנַח בָּאָרֶץ
וְהוּא-נָרַדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21

Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲגִה בָּרַק רֶחֶף אֶת-סִיסְרָא וַתֵּצֵא
יַעֲלָ לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֵךְ
אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקָשׁ וַיָּבֹא
אֵלָיָה וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפֵל מִתּוֹ וְהַיִּתְדַּל
בְּרִקְתּוֹ:

22

And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ-כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23

So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלְכֶּד יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלְוֶה וְקִשָּׁה
עַל יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר
הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24

And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוּרָה וּבָרַק
בֶּן-אֲבִינוֹם (ס) בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר: (ס)

V:1

Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בַּפֶּרֶעַ פָּרַעוֹת בִּישְׂרָאֵל (ס)
בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2

When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רֹצֵחִים (ס)
אֲנֹכִי לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס)
אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3

Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בָּצַעְדָּךְ
מִשְׁבֵּת אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה
גַּם-שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם-עָבִים נָטְפוּ
מַיִם: (ס)

4

LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינִי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5

The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בַּיָּמִי שָׁמְגַר בֶּן-עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יָעַל
חֲדָלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
יִלְכּוּ אֶרְחוֹת עַקְלָלוֹת: (ס)

6

In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

<p>חָדְלוּ פָּרֹזֶן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס) עַד שֶׁמָּתִי דְּבוֹרָה שֶׁמָּתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	7	<p>The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .</p>
<p>יָבָחֵר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזּוּ לָחֵם שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה נֶרְמַח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	8	<p>They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?</p>
<p>לִבִּי לַחֲזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמָּתְנָדִים בְּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)</p>	9	<p>My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.</p>
<p>רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צָחֳלוֹת (ס) יִשְׁבִּי עַל־מִדְּיָן וְהֹלְכֵי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)</p>	10	<p>Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;</p>
<p>מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שֶׁם יִתְּנוּ צְדָקוֹת יְהוָה (ס) צְדָקַת פָּרֹזֶנִּי בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזּוּ יֵרְדּוּ לְשַׁעְרִים עִם־יְהוָה: (ס)</p>	11	<p>Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.</p>
<p>עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוּם בָּרַק וְשִׁבֵּה שְׁבִיָּה בֶן־אֲבִינָעַם: (ס)</p>	12	<p>Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.</p>
<p>אִזּוּ יָרַד שְׂרִיד לְאֲדִירִים עַם (ס) יְהוָה יֵרַד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)</p>	13	<p>Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.</p>
<p>מִנֵּי אֶפְרַיִם שְׂרָשָׁם בַּעַמְלָק (ס) אַחֲרָיָה בְּנִימִין בַּעַמְמִיָּה (ס) מִנֵּי מְכִיר יֵרְדּוּ מִחֻקִּים (ס) וּמִזְבּוּלָן מִשְׁכֵּם בַּשֶּׁבֶט סֹפֵר: (ס)</p>	14	<p>Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.</p>
<p>וְשָׂרֵי בִישְׁשָׁכָר עִם־דְּבֹרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכֵר בֶּן בָּרַק בַּעַמְמָה שָׁלַח בְּרִנְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים חֲקִיר־לֵב: (ס)</p>	15	<p>And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.</p>
<p>לָמָּה יֵשְׁבֶתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקִיר־לֵב: (ס)</p>	16	<p>Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.</p>
<p>גִּלְעָד בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן לָמָּה יִגְוֶר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכּוֹן: (ס)</p>	17	<p>Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.</p>

זְבֻלוֹן עִם חֶרֶף נִפְּשׁוּ (ס) וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֵה: (ס)	18	Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.
בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) נִלְחָמוּ מֶלֶכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנֹךְ עַל-מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)	19	The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.
מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם-סִסְרָא: (ס)	20	They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.
נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרְכֵי נַפְשִׁי עַז: (ס)	21	The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.
אֲזַ הִלְכוּ עֲקֵבֵי-סוּס (ס) מִדִּהְרֹת דִּהְרֹת אַבִּירָיו: (ס)	22	Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.
אֲרוּ מְרוֹז אָמַר מֶלֶאֲכָד יְהוָה אֲרוּ אֲרוּר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא-בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה (ס) לְעֶזְרַת יְהוָה בַּגִּבּוֹרִים: (ס)	23	'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'
תְּבָרֶךְ מְנַשִּׁים יֵלֵל אִשֶּׁת תִּבְרַח הַקֵּינִי (ס) מְנַשִּׁים בְּאֵהָל תְּבָרֶךְ: (ס)	24	Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.
מַיִם שָׁאַל חֵלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפְּלָא אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)	25	Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.
יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָה לְהַלְמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא מִחֶקְקָה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וַחֲלָפָה רִקְתּוֹ: (ס)	26	Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.
בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאַשֶּׁר כָּרַע נָשָׁם נָפַל שְׁדוּד: (ס)	27	At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.
בְּעֵד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּבְבֵּב אִם סִיסְרָא בְּעֵד הָאֶשְׁנֹב (ס) מִדּוּעַ בָּשַׁשׁ רִכְבּוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אָחָרוֹ פַּעַמֵי מִרְכַּבוֹתָיו: (ס)	28	Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?
חַכְמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אִי-הָיָא תִשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)	29	The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הלא ימצאו יחלקו שלל (ס) רחם
רחמתיים לראש גבר (ס) שלל
צבעים לסיסרא (ס) שלל צבעים
רקמה (ס) צבע רקמתיים לצוארי
שלל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'

כן יאבדו כל-אויביו יהוה ואחביו
כצאת השמש בנברתו (ס) ותשקט
הארץ ארבעים שנה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

ישעיהו ו'א'-ז'

Isaiah 7:6-6:1

בשנת-מות המלך עזיהו ואראת
את-אדני יושב על-כסא רם ונשא
ושוליו מלאים את-ההיכל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שרפים עמדים | ממעל לו שש
כנפים שש כנפים לאחד בשתיים |
יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו
ובשתיים יעופף:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וקרא זה אל-זה ואמר קדוש | קדוש
קדוש יהוה צבאות מלא כל-הארץ
בבודו:

3 And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וינעלו אמות הספים מקול הקורא
והבית ימלא עשן:

4 And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

ואמר אוי-לי כי-נדמיתי כי איש
טמא-שפתים אנכי ובתוך עם-טמא
שפתים אנכי יושב כי את-המלך
יהוה צבאות ראו עיני:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

ויעף אלי אחד מן-השרפים ובידו
רצפה במלקחים לקח מעל
המזבח:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

ויגע על-פי ויאמר הנה נגע זה
על-שפתיך וסר עונך וחטאתך
תכפר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

ואשמע את-קול אדני אמר את-מי
אשלח ומי ילך-לנו ואמר הנני
שלחני:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לָךְ וְאַמְרַתְּ לָעָם הַזֶּה
שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל-תִּבְּיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ
וְאַל-תִּדְּעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאַזְנוֹי הַכֶּבֶד
וְעֵינָיו הִשָּׁע פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ
יִשְׁמָע וּלְבָבוּ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתַי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים
מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה
הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבְּה וְהִיתָה
לְבֶעֶר כְּאֵלֶּה וְכָאֵלֹן אֲשֶׁר בִּשְׁלֶכֶת
מִצֵּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצֵּבֶתָּה: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בַיּוֹם אֲחִיז בֶן-יוֹתָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רִצִּין מֶלֶךְ-אַרָּם
וּפְקַח בֶּן-רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגֹּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם
עַל-אֶפְרַיִם וַיָּנֻעַ לְבָבוּ וּלְבַב עַמּוֹ
כְּנוּעַ עֲצֵי-יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֹא-נָא
לִקְרֹאת אֲחִיז אֶתָּה וּשְׂאֹר יִשׁוּב בֶּן־ךְ
אֶל-קִצְיָה תַעֲלֵת הַבֶּרֶכָה הָעֲלִיוֹנָה
אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה כּוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט
אֶל-תִּירָא וּלְבָבְךָ אֶל-יְיָ מִשְׁנֵי
זַנְבוֹת הָאוּרִים הָעֹשִׂנִים הָאֵלֶּה
בְּחִירֵי-אֶף רִצִּין וְאָרָם וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יַעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיהָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִּיהוּדָה וְנִקְיִצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלָינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת
בֶּן-טַבְּאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

יִשְׁעִיָּהוּ מֶ"ה-ו'

Isaiah 6-9:5

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנָתַן
הַמֶּשֶׁרֶת עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי־עַד שֶׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמְּרִבָּה]
הַמֶּשֶׁרֶת וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֶץ עַל־כִּסֵּא
דָּוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֶת־הָ
וְלִסְעֻדָּה בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה
וְעַד־עוֹלָם קִנְיַת יְהוָה יְהוּדָה צְבָאוֹת
תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ')

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 22-34:8

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת־שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה
חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד־בָּם בִּיהוּדֵי
אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם
אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבָד־בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ
וַיִּשְׁלַחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁבּוּ
אֶת־הָעֲבָדִים וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר
שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים (כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) [ק'
וַיִּכְבְּשׁוּם] לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (פ')

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַחֻּם אִישׁ
אֶת-אָחִיו הָעֶבְרִי אֲשֶׁר-יָמְכַר לָךְ
וְעֶבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי
מֵעִמָּךְ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי
וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנָם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וַתִּשְׁבּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי לִקְרֹא דָרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתִּכְרְתוּ בְרִית לִפְנֵי אֲשֶׁר-נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וַתִּשְׁבּוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת-שְׁמִי וַתִּשְׁבּוּ
אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ
אֲשֶׁר-שִׁלַּחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם
וַתִּכְבְּשׂוּ אֹתָם לְהִנּוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱתֵם
לֹא-שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דָרוֹר
אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא
לָכֶם דָּרוֹר נָאִם-יְהוָה אֶל-הַחֶרֶב
אֶל-הַדָּבָר וְאֶל-הָרָעָב וְנָתַתִּי
אֶתְכֶם (כ') לְזוּעָה [ק' לְזַעֲזָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת-הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים
אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא-הִקִּימוּ
אֶת-דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ
לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׁרֵי יְהוּדָה וְשְׂרָי יְרוּשָׁלַם הַסֹּדָסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים
בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה גְבֻלָּתָם
לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת
הָאָרֶץ:

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת-צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה
וְאֶת-שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם
וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ
בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוָה נֹאם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים
אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ
וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי
יְהוּדָה אֲתֵן שְׁמָמָה מֵאִין יָשָׁב: (פ)

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱם־לֹא בְרִיתִי
יוֹמָם וּלְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ
לֹא־שָׁמַתִּי:

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִמֶּנּוּ מִזֶּרְעוֹ מְשָׁלִים אֶל־זָרַע
אֲבֹרָהֶם יִשְׁתַּק וְיַעֲקֹב כִּי־כ'
אֲשׁוּב) אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמֵתִים: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

Jeremiah 26-33:25

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפטרת תרומה

מלכים א' ח:כ"ו-כ"ז

וַיְהִי־וְהָיָה נָתַן חֶכְמָה לְשִׁלֹּמֹה בְּאִשֶּׁר
דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין
שִׁלֹּמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שִׁלֹּמֹה מִס
מִכְל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים
אֶלֶף אִישׁ:

וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים
בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלָבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם
עַל־הַמָּס: (ס)

וַיְהִי לְשִׁלֹּמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֶשֶׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בְּהָר:

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצָבִים לְשִׁלֹּמֹה
אֲשֶׁר עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה: (ס)

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת
אַבְנִים יְקָרוֹת לְיִסֹּד הַבַּיִת אַבְנֵי
גִזִּית:

V:26

I Kings 6:13-5:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לִבְנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders
and the Gebalites did fashion them, and
prepared the timber and the stones to build the
house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה לָצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם בִּשְׁנָה הָרְבִיעִית
בְּחֹדֶשׁ זֹו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and
eightieth year after the children of Israel were
come out of the land of Egypt, in the fourth
year of Solomon's reign over Israel, in the
month Ziv, which is the second month, that he
began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים
רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for
the LORD, the length thereof was threescore
cubits, and the breadth thereof twenty cubits,
and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house,
twenty cubits was the length thereof, according
to the breadth of the house; and ten cubits was
the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנִי שְׂקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad
within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) ק'
יְצִיעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a
side-structure round about, against the walls of
the house round about, both of the temple and
of bthe sanctuary; and he made side-chambers
round about;

(כ' היצוע) ק' תִּצְיֵעַ תַּתְּחִתָּהּ
חֲמִשׁ בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ
בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע
בְּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן
לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחוֹ
בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was
five cubits broad, and the middle was six cubits
broad, and the third was seven cubits broad; for
on the outside he made rebatements in the wall
of the house round about, that the beams
should not have hold in the walls of the
house. —

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסָּע
נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהִגְרִזוּ כָּל־כְּלֵי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was
built of stone made ready at the quarry; and
there was neither hammer nor axe nor any tool
of iron heard in the house, while it was in
building. —

פָּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל־כַּתֵּף הַבַּיִת
הַיְמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכְנָה
וּמִן־הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלֹשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was
in the right side of the house and they went up
by winding stairs into the middle row, and out
of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלֶהוּ וַיִּסְפֵּן
אֶת־הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׂדֵרֹת בְּאַרְזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he
covered in the house with planks of cedar over
beams.

- וַיִּבֶן אֶת־(כ' הַיְצוּעַ) וְקַיִץ הַיְצוּעַ
עַל־כָּל־הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ
וַיֵּאָחֶז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:
הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ
בְּחֻקָּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכֹת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי
אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
אֶל־דָּוִד אָבִיךָ:
וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)
- 10 And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.
- 11 And the word of the LORD came to Solomon, saying:
- 12 'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;
- 13 in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטרות תצוה

יחזקאל מ"ג:י'-כ"ז

Ezekiel 27-43:10

- אַתָּה בֶּן־אָדָם הִגֵּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם
וַיִּמְדְּדוּ אֶת־תִּכְנִיתוֹ:
וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרֶת
הַבַּיִת וְתִכְנוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו
וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל־חֻקָּתָיו
וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הוֹדֵעַ
אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ
אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקָּתָיו
וַעֲשׂוּ אוֹתָם:
זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר
כָּל־גִּבְלוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קִדְשׁ
קִדְשִׁים הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:
וְאַלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אֹמֶה
אֹמֶה וְטֶפַח וְחִיק הָאֹמֶה וְאַמֶּה־רֹחֵב
וּגְבולָה אֶל־שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֵרֶת
הָאֶחָד וְזֵה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:
וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחֵב אֹמֶה אֶחָת
וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחֵב הָאֹמֶה:
- XLIII:10 Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.
- 11 And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.
- 12 This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.
- 13 And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.
- 14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

<p>וְהַתְּרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמֵהָאֲרָאֵל (ק') וּמֵהָאֲרִיאֵל] וּלְמַעַל הַקִּרְנוֹת אַרְבַּע:</p>	15	<p>And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.</p>
<p>(כ') וְהָאֲרָאֵל (ק') וְהָאֲרִיאֵל] שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַרְבַּע בַּשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה רָחֵב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיו:</p>	16	<p>And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.</p>
<p>וְהַעֲזֹלָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיהָ וְהַגְּבֹול סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה וְהַחִיק לָהּ אֲמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנוֹת קָדִים:</p>	17	<p>And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.'</p>
<p>וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:</p>	18	<p>And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.</p>
<p>וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר־הֵם מִזֶּרֶעַ צִדּוֹק הַקִּרְבִּים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוָה לְשִׁרְתָּנִי פֶרֶךְ בֶּן־בָּקָר לַחֲטָאת:</p>	19	<p>Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.</p>
<p>וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קִרְנָתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֲזֹלָה וְאֶל־הַגְּבֹול סָבִיב וַחֲטַאת אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ:</p>	20	<p>And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.</p>
<p>וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחֲטָאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּבְרָךְ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:</p>	21	<p>Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.</p>
<p>וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לַחֲטָאת וַחֲטָאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֲטָאוּ בַּפֶּר:</p>	22	<p>And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.</p>
<p>בְּכָלוֹתָ מִחֲטָא תִקְרִיב פֶּרֶךְ בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:</p>	23	<p>When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.</p>
<p>וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וַחֲטָאוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:</p>	24	<p>And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.</p>
<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֲטָאת לְיוֹם וּפֶרֶךְ בֶּן־בָּקָר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִימִים יַעֲשׂוּ:</p>	25	<p>Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.</p>

שִׁבְעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וַיְהִי וַיִּמְלְאוּ יָדָיו:

26

Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם
וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וּרְצֹאתִי אֶתְכֶם נָא
אֲדַנִּי יְהוָה: (ס)

27

And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרות כי תשא

מלכים א' י"ח:ל"ט

I Kings 39-18:1

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַדְּבַר־יְהוָה הָיָה
אֶל־אֱלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר
לֵךְ הִרְאֵה אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר
עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל־אֲחָאָב
וְהָרָעַב חָזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר
עַל־הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא
אֶת־יְהוָה מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאֵה נְבִיאִים וַיַּחְבֵּאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכְלָם לֶחֶם
וַיָּמִים:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ
בְּאֶרֶץ אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל
כָּל־הַנָּחָלִים אוֹלִי. נִמְצָא חֲצִיר
וַנְּחִיֵּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית
מִהַבְהֶמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת־הָאֶרֶץ לְעַבְר־בָּהָה
אֲחָאָב חֶלֶף בְּדֶרֶךְ אַחֵד לִבְדּוֹ
וְעֹבַדְיָהוּ חֶלֶף בְּדֶרֶךְ־אַחֵד לִבְדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲגַת אֱלִיָּהוּ
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו
וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדַנִּי אֱלִיָּהוּ:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלִיָּהוּ:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

9	<p>וַיֹּאמֶר מֶה חָטֵאתִי כִּי־אַתָּה נָתַן אֶת־עַבְדְּךָ בְּיַד־אַחָאָב לְהַמִּיתֵנִי:</p>	<p>And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?</p>
10	<p>חַיֵּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם־יִשְׁגֹּי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־שָׁלַח אֶדְנִי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וְאָמְרוּ אֵין וְהִשְׁפִּיעַ אֶת־הַמַּמְלָכָה וְאֶת־הַגֹּי כִּי לֹא יִמְצָאָכָה:</p>	<p>As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.</p>
11	<p>וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיָּהוּ:</p>	<p>And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.</p>
12	<p>וְהָיָה אֲנִי אֲלֶיךָ מֵאֲתָנָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאָף עַל אֲשֶׁר לֹא־אֲדַע וּבֹאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמְצָאָךָ וְהִרְגֵנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת־יְהוָה מִנְּעֻרָי:</p>	<p>And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.</p>
13	<p>הֲלֹא־הִגַּדְתָּ לְאֶדְנִי אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּהָרֹג אֶיִזְבָּל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחַב־אֶ מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִלְכֶם לֶחֶם וּמַיִם:</p>	<p>Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?</p>
14	<p>וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֶדְנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיָּהוּ וְהִרְגֵנִי: (ס)</p>	<p>And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'</p>
15	<p>וַיֹּאמֶר אֵלֵיָּהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדָתִי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:</p>	<p>And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'</p>
16	<p>וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהוּ לִקְרֹאת אַחָאָב וַיִּגַּד־לּוֹ וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרֹאת אֵלֵיָּהוּ:</p>	<p>So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.</p>
17	<p>וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת־אֵלֵיָּהוּ וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֵלָיו הֲאַתָּה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'</p>
18	<p>וַיֹּאמֶר לֹא עֹבֵר־תִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזָבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וַתִּלְךָ אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים:</p>	<p>And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.</p>

<p>וַעֲתָה שְׁלַח קַבֵּץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַר הַכְּרִמָּל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וְחַמִּשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלֵי שֶׁלֶחַן אֵיזָבֵל:</p>	19	<p>Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'</p>
<p>וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הַר הַכְּרִמָּל:</p>	20	<p>And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.</p>
<p>וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתִי אַתֶּם פֹּסְסִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אֲחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכֵן אֲחֲרָיו וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:</p>	21	<p>And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.</p>
<p>וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתְרָתִי נָבִיא לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחַמִּשִּׁים אִישׁ:</p>	22	<p>Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.</p>
<p>וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיְשִׁימוּ עַל-הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ אֶת-הַפָּר הָאֶחָד וְנִתְתִּיל עַל-הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים:</p>	23	<p>Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.</p>
<p>וַקְרֹאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרֹא בְשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:</p>	24	<p>And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'</p>
<p>וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בְּחָרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה כִּי אַתֶּם רַבִּים וְקִרְאוּ בְשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂיִמוּ:</p>	25	<p>And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'</p>
<p>וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר וְעַד-הַצֹּהֲרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:</p>	26	<p>And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.</p>

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֱלֹהֵהוּ
וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים
הוּא כִּי שָׁיַח וְכִי-שָׁיַח לוֹ וְכִי-יָדְרָה לוֹ
אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְצֶץ:

27

And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ
כַּמִּשְׁפָּט בַּחֲרָבוֹת וּבַרְמָחִים
עַד-שִׁפְךָ דָּם עֲלֵיהֶם:

28

And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְּנִבְּאוּ עַד
לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

29

And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ
אֵלַי וַיִּגְשׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפֹּא
אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהוּא הֵתְרוּס:

30

And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֲלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים
כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל
יְהִי שְׁמִי:

31

And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה כְּבִית סָאתַיִם זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחוֹ:

32

And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל-הָעֵצִים:

33

And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבָּעָה כַּדִּים מַיִם
וַיִּצְקוּ עַל-הָעֹלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר
שְׁנֹל וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34

And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם
אֶת-הַתְּעֹלָה מָלְא-מַיִם:

35

And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיֵּלֶךְ אֲלֵיהֶם
הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי-אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֲבָדְךָ (כ')
וּבְדַבְרֶיךָ) ק' וּבְדַבְרְךָ עָשִׂיתִי אֵת
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36

And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְּעוּ הָעָם הַזֶּה
כִּי-אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה
הַסַּבְתָּ אֶת-לִבָּם אַחֲרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֶשְׁ-יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת-הָעֹלָה
וְאֶת-הַעֲצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים
וְאֶת-הָעֶפֶר וְאֶת-הַמָּיִם
אֲשֶׁר-בַּתֵּעָלָה לַחֲכָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה
הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפסוק ויקהל

מלכים א' ז' מ' ג'

I Kings 50-7:40

וַיַּעַשׂ חִירָם חִירָוֹת
וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וַיִּכְלֵ
חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַפִּתְרֹת
אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי
וְהַשְּׂבָכֹת שְׁתֵּי לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי
גְלִילֹת הַפִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת-הָרְמָנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכֹת שְׁנַיִם-טוּרִים רְמָנִים
לְשַׂבְכָּה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי
גְלִילֹת הַפִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת-הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת-הַכִּיֹּרֹת
עָשָׂרָה עַל-הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת-הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבָּקָר
שְׁנַיִם-עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַיָּעִים
וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל-הַכֵּלִים
(כ' האהל) [ק' האלה] אֲשֶׁר עָשָׂה
חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נִחַשְׁתָּ מִמֶּרֶט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכֶפֶר חִירְדָן יִצְקֵם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַכֵּלִים מֶרֶב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים
אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב
וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים
זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְמִין וְחֲמֵשׁ
מִשְׁמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר
וְהַפָּרָח וְהַנֶּגֶל וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזַרְקוֹת
וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוֹר
וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי
לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת
לְהִיכָל זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

מלכים א' ז':כ"א-ח'כ"א

I Kings 8:21-7:51

וְתַשְׁלֵם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא
שְׁלֹמֹה אֶת־קְדָשָׁיו דָּוָד אָבִיו
אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים
נָתַן בַּאֲצֵרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אִזּוּ יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשֵׂאֵי
הָאֲבוֹת לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיָּקָהְלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בְּיָרֵחַ הָאֶתָנִים בְּחָג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאֲרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל
מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלֵּוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאֲרוֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מִרְבּוֹ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה
אֶל-מְקוֹמוֹ אֶל-דִּבְרֵי הַבַּיִת
אֶל-קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶל-תַּחַת
כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵים
אֶל-מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסָּכּוּ הַכְּרוּבִים
עַל-הָאֲרוֹן וְעַל-בַּדָּיו מִלְמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרְאוּ רִאשֵׁי הַבַּדִּים
מִן-הַקֹּדֶשׁ עַל-פְּנֵי הַדִּבְרִי וְלֹא יָרְאוּ
הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאֲרוֹן כֶּם שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר
כָּרַת יְהוָה עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן-הַקֹּדֶשׁ
וַהֲעִנָּן מָלֵא אֶת-בַּיִת יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא-יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת
מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי-מָלֵא כְבוֹד-יְהוָה
אֶת-בַּיִת יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן
בְּעֶרְפֹּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנֵה בְנִיתִי בַּיִת זֶכֶל לָךְ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת-פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת
כָּל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל
עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דִּנְךָ אָבִי וּבְיָדוֹ
מָלֵא לֵאמֹר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת-עַמִּי
אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא-בִתְרַתִּי
בְּעִיר מְכָל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת
בַּיִת לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְתֵּר בְּדוֹד
לַהֲיוֹת עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עִם-לִבְבִי דָוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי זֶעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לַשֵּׁמִי
הַשִּׁיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבְךָ:

18 But the LORD said unto David my father:
Whereas it was in thy heart to build a house for
My name, thou didst well that it was in thy
heart;

רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה תְּבִיֵת כִּי
אִם־בְּנֶךָ הַיָּצֵא מִחֲלֻצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה
תְּבִיֵת לַשֵּׁמִי:

19 nevertheless thou shalt not build the house; but
thy son that shall come forth out of thy loins, he
shall build the house for My name.

וַיִּנָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
וְאָקֶם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֶשְׁבּוּ עַל־כִּסֵּא
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה
תְּבִיֵת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20 And the LORD hath established His word that
He spoke; for I am risen up in the room of
David my father, and sit on the throne of Israel,
as the LORD promised, and have built the house
for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאֹזֶן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21 And there have I set a place for the ark, wherein
is the covenant of the LORD, which He made
with our fathers, when He brought them out of
the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדצ כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 15-28:9

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה
בלולה בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה
ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל
אחד כבשים בני־שנה שבעה
תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עליה ריח ניחח
אשה ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי תהין יהיה לפר
ושלישת תהין לאיל ורביעת תהין
לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו
לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 24-66:1

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הרם רגלי אי־זה בית אשר תבנו־לי
ואי־זה מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידִי עֲשֵׂתָה ויהיו
כל־אלה נאם־יהוה ואִל־זה אִבִּיט
אֶל־עִנִי ונִכְתָּ־רוּחַ וְתָרַד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה
עֶרְףָּה פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דֶם-חֲזִיר
מִזְפִּיר לִבְנֵה מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-חֶמְה
בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם
חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קִרְאָתִי וְאִין עֲוֹנָה
דְּבִרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי
וּבְאִשָּׁר לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים
אֶל-דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׁנְאִיכֶם
מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה
וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מִהִכָּל קוֹל
יְהוָה מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטָרֶם יָבֹוא
תִּכַּל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אֶם-יִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אַחַת כִּי-תִחַלֶּה גַם-יִלְדָּה צִיּוֹן
אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אֶם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר
אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל-אֹהֲבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתֶּהּ מְשׁוֹשׁ
כָּל-הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזִּי
כְּבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵּן אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶיָּהּ
כְּנָהָר שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וַיִּנְקֶתֶם עַל-צֵד תִּנְשָׂאוּ וְעַל-בִּרְכִּים
תִּשְׁעֶשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנֹכִי
אֲנַחֲמְכֶם וּבִירֹושָׁלַם תִּנְחַמְנוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he
that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's
neck; He that offereth a meal-offering, as if he
offered swine's blood; he that maketh a
memorial-offering of frankincense, as if he
blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in
their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will
bring their fears upon them; Because when I
called, none did answer; When I spoke, they did
not hear, But they did that which was evil in
Mine eyes, And chose that in which I delighted
not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at
His word: Your brethren that hate you, that
cast you out for My name's sake, have said: 'Let
the LORD be glorified, That we may gaze upon
your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh
from the temple, Hark! the LORD rendereth
recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before
her pain came, She was delivered of a
man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen
such things? Is a land born in one day? Is a
nation brought forth at once? For as soon as
Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring
forth? Saith the LORD; Shall I that cause to
bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with
her, all ye that love her; Rejoice for joy with her,
All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the
breast of her consolations; That ye may drink
deeply with delight Of the abundance of her
glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend
peace to her like a river. And the wealth of the
nations like an overflowing stream, and ye shall
suck thereof: Ye shall be borne upon the side,
and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in
Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לַבָּכִים וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כַּדָּשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה
אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֲיָבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice,
and your bones shall flourish like young grass;
and the hand of the LORD shall be known
toward His servants, and He will have
indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבוֹתָיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ
וְגַעְרָתוֹ בְּלַתְּכִי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And
His chariots shall be like the whirlwind; to
render His anger with fury, And His rebuke
with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His
sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

הַמְתַּקְדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת
אַחֵר (כ' אַחֵד) [ק' אַחַת] בַּתְּנוּךְ
אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר
יִחָדּוּ יִסָּפוּ נְאֻם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify
themselves to go unto the gardens, behind one
in the midst, Eating swine's flesh, and the
detestable thing, and the mouse, Shall be
consumed together, saith the LORD.

וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשׁוֹנֹת וַיָּבֹאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts;
[the time] cometh, that I will gather all nations
and tongues; and they shall come, and shall see
My glory.

וְשָׂמַתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מֵתָם
אֶל־פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ
פּוּל וְלֹוד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבְל וַיּוֹן
הָאֲנִים הִרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations,
to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have
not heard My fame, neither have seen My glory;
and they shall declare My glory among the
nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְתָּחַ לַיהוָה
בַּסּוּסִים וּבִרְכָב וּבַצִּבִּים וּבַפָּרָדִים
וּבַכְּרָוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם
אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all
the nations for an offering unto the LORD,
upon horses, and in chariots, and in fitters, and
upon mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a clean
vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and
for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי
נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth,
which I will make, shall remain before Me, saith
the LORD, so shall your seed and your name
remain.

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי־שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new
moon to another, and from one sabbath to
another, shall all flesh come to worship before
Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּבֹּקֶר הַאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִּי תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
תִכָּבֶה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר׃ וְהָיָה
מִדִּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ
יָבוֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר
יְהוָה׃

24

And they shall go forth, and look Upon the
carcasses of the men that have rebelled against
Me; For their worm shall not die, Neither shall
their fire be quenched; And they shall be an
abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ:י"ח-מ"ז

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מְחַר מָחָר חֹדֶשׁ
וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶדָּךְ׃

XX:18

I Samuel 42:20:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is
the new moon; and thou wilt be missed, thy
seat will be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תִּכְרֹד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָ אֶצְלֵי הָאֵבֶן הָאֵזֶל׃

19

And in the third day thou shalt hide thyself
well, and come to the place where thou didst
hide thyself in the day of work, and shalt
remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שִׁלַּשְׁתָּ תִּחְצִים צִדָּה אֹרֶחַ
לְשִׁלַּח-לִי לְמִטָּרָה׃

20

And I will shoot three arrows to the side-ward,
as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִיצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לְנָעַר
הִנֵּה תִּחְצִים׃ מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה
בִּי-שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דָּבָר חִי-יְהוָה׃

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the
arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
are on this side of thee; take them, and come;
for there is peace to thee and no hurt, as the
LORD liveth.

וְאִם-כֵּה אֲמַר לְעֹלָם הִנֵּה תִּחְצִים
מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שִׁלַּחְךָ יְהוָה׃

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the
arrows are beyond thee; go thy way; for the
LORD hath sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם׃ (ס)

23

And as touching the matter which I and thou
have spoken of, behold, the LORD is between
me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי חֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' עַל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל׃

24

So David hid himself in the field; and when the
new moon was come, the king sat him down to
the meal to eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם׃
כַּפְּעָם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם וַיִּהְיֶה
וַיָּשָׁב אַבְנֵר מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד׃

25

And the king sat upon his seat, as at other
times, even upon the seat by the wall; and
Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's
side; but David's place was empty.

וְלֹא-דָבָר שְׂאוּל מְאוּמָה בְּיוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא
כִּי-לֹא טָהוֹר׃ (ס)

26

Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him,
he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא-בָּא בְּן-יִשִּׁי
גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם׃

27

And it came to pass on the morrow after the
new moon, which was the second day, that
David's place was empty; and Saul said unto
Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the
son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor
to-day?'

- וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאֹל
דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:
- 28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;
- וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְעִיר וְהוּא צִנּוּה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא
אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)
- 29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'
- וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בֵּיתְהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לֹא בֶן־נִשְׁוֹת הַמְּרִדּוֹת הָלֹא יָדַעְתִּי
כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשְׁתֶּךָ
וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ:
- 30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?
- כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה
וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ
אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת הוּא: (ס)
- 31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'
- וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:
- 32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'
- וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מַעֲם אָבִיו
לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: (ס)
- 33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.
- וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשְּׁנִי לָחֶם
כִּי נִעְצָב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו:
(ס)
- 34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.
- וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:
- 35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.
- וַיֹּאמֶר לְנָעֲרוֹ רֵץ מֵצָא נָא
אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר
רֵץ וְהוּא־יִרְהֶה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:
- 36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.
- וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר
יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי
הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ
וְהִלָּאָה:
- 37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מֵהֶרֶח
חוּשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֱר יְהוֹנָתָן
אֶת־(כ' הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא
אֶל־אֲדֹנָיו:

38

And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מֵאִימָה אֲדָּ יְהוֹנָתָן
וְדָוִד יָדָעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39

But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר
אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40

And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל
לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה בֵּינֵנוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין
זֶרְעֵי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42

And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus .16-30:11

מלכים ב' י"ז:א'-י"ז

II Kings 17-12:1

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1

Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוֹא מָלָךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלָךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּעַר שֶׁבַע:

2

In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹדָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3

And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רַק הַבָּמֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם
מִזִּבְחֵיהֶם וּמִקְטָרֵיהֶם בְּבָמֹת:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר־יֹבֵא בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכוּ
כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ
לְהָבִיא בֵּית יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכֶּרֶוֹ
וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת-בִּדְקַת הַבַּיִת לְכָל
אֲשֶׁר-יִמָּצֵא שָׁם בִּדְקָה: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בַשָּׁנָה עָשָׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה
לְמֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא-תִזְקְוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-בִּדְקַת הַבַּיִת:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וּלְכֹהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מִדּוֹעַ אַיִנְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בִּדְקַת
הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת
מִכְרֵיכֶם כִּי-לִבְדֹק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

וַיָּאֲתוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חֹזֵק אֶת-בִּדְקַת
הַבַּיִת:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

וַיִּשָּׂח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בַּיָּמִין) [ק' מִיָּמִין] בְּבוֹא-אִישׁ
בֵּית יְהוָה וַנִּתְּנוּ-שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים
שְׁמֵרֵי הַסֵּף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוּבָא
בֵּית-יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְחַכְמָן הַגָּדוֹל
וַיֵּצְאוּ וַיִּמְנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא
בֵּית-יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

וַנִּתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן עַל-(כ'
יֵד) [ק' יָדַי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים) [ק' הַמְּפַקְדִּים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים
הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגֹדְרִים וּלְחֹצְבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת
עֲצִים וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת-בִּדְקַת
בֵּית-יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר-יִצְאָה
עַל-הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13

and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזַרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל-כְּלֵי
זָהָב וְכָל-כֶּסֶף מִן-הַכֶּסֶף הַמּוּבָא
בֵּית-יְהוָה:

14

But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי תַמְלֹאכָה יִתְּנֵהוּ וַיְחַזְקוּ־בּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה:	15	for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.
וְלֹא יַחֲשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְלֹאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:	16	Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.
כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהִיו: (פ)	17	The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה: י"ז-י"ט

Deuteronomy 19-25:17

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:	XXV:17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;
אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנִּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנָה וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.
וְהָיָה בְּהֵיכַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָח אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו: ז'-ל"ד

I Samuel 34-15:2

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לוֹ בְּדַרְךְ בְּעֵלְתּוֹ מִמִּצְרָיִם:	XV:2	Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.
עַתָּה לֵךְ וְהָכִיתָ אֶת־עַמְלֶק וְהָחֳרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחַמֵּל עָלָיו וְהָמַתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעֵלֶל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגִּמְלָל וְעַד־חֲמוֹר: (ס)	3	Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .
וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּאִים מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלִי וְעֶשְׂרֵת אַלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה:	4	And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

- וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֶק וַיַּרְבּ בַּנָּחַל: 5 And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.
- וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-חֲקִינֵי לָכֹוּ סֵרוּ רְדּוּ מִתּוֹךְ עַמְלֶקִי פֶן-אֶסְכְּףָה עִמּוֹ וְאַתֶּם עָשִׂיתֶם חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קִינֵי מִתּוֹךְ עַמְלֶק: 6 And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.
- וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלֶק מִחִוִּלָּה בּוֹאֵךְ שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם: 7 And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.
- וַיִּחַפֵּשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עַמְלֶק חָיִ וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב: 8 And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.
- וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל-הַכְּרִים וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם וְכָל-הַמְּלָאכָה וּמִבְּזָה וְנָמַס אֹתָהּ הַחֲרִימוּ: (ב) 9 But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.
- וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: 10 Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:
- נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרֵי לֹא הִקִּים וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה: 11 'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.
- וַיִּשָּׂם שְׁמוּאֵל לְקִרְיַת שָׁאוּל בְּבֹקֶר וַיֵּגֶד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא שָׁאוּל הַכְּרִמָּלָה וְהִנֵּה מִצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֵּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: 12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'
- וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּמְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה: 13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'
- וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאֵן הִנֵּה בָּאֲזֵנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ: 14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'
- וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלֶקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֲרִמְנוּ: (ב) 15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָךְ
וַאֲנִידָה לְךָ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֵלַי תְּלִיָּלָה (כ' וַיֹּאמְרוּ) [וַיֹּאמֶר]
לֹא דִבֶּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינָיִךְ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
נִימְשָׁחָהּ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֵהּ יְהוָה בְּדַרְךָ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעֲטֵ
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בְּדַרְךָ
אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג
מֶלֶךְ עַמְלֵק וְאֶת-עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר
רֹאשֵׁית הַחֵרֶם לְזִבְחַ לַיהוָה אֶל-הֵיךְ
בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחַפֵּץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמַע
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת-קָסָם לְמָרִי וְאָנוּן וְתַרְפִּים
הַפְּצָר יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה
וַיִּמָּאֲסֶה מִמֶּלֶךְ: (ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל
חָטָאתִי כִּי-עֲבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה
וְאֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי יִרְאֵתִי אֶת-הָעָם
וַאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת-חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל לֹא
אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאֲסָתָה אֶת-דְּבַר
יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶה יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ
עַל-יִשְׂרָאֵל: (ס)

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

וַיִּסָּב שָׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנֵּף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)	27	And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.
וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁמוּאֵל קִרְעֵה יְהוָה אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתַנָּה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)	28	And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.
וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:	29	And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'
וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עִתָּה כִּבְדֵּנִי נָא נָגִיד זְקֵנֵי-עַמִּי וְנָגִיד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	30	Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'
וַיָּשָׁב שָׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: (ס)	31	So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.
וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגָּג מֶלֶךְ עַמְלֹק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגָּג מֵעֵדְנָת וַיֹּאמֶר אַגָּג אֲכֹן סָר מֵרַחֲמֹת: (ס)	32	Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'
וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכַּלְתָּ נָשִׁים חֲרִפָּה בֶן-תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּף שָׁמוּאֵל אֶת-אַגָּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)	33	And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.
וַיֵּלֶךְ שָׁמוּאֵל הַרְמָתָה וּשְׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:	34	Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדצז י"ט:א'-כ"ז	Numbers 22-19:1	
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	XIX:1	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:
זֹאת חֻקַּת תְּהִלָּתָהּ אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מִזֶּם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל:	2	This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.
וַנִּתֵּן אֹתָהּ אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂחַט אֹתָהּ לִפְנָיו:	3	And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ
וְהִזָּה אֶל-נֹכַח פָּנָיו אֶת-לִמְעַד
מִדָּמָהּ שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרָף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה
יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרְזוֹ וְאִזְוִי וְשִׁנִּי
תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרַפַּת
הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרִחֵץ בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשְׂרָף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם
וְרִחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִסְרוּ אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֹרַת הַפָּרָה
וְהִנִּיתָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת
לְמִי נֹדֶה חֲטָאת הוּא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכַבֵּס הָאִסָּף אֶת-אֲפֹרַת הַפָּרָה
אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהִיתָה
לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם
לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל-הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נֹדֶה לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאתוֹ כּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהֱלָ
כָל-הַבָּא אֶל-הָאֶהֱלָ וְכָל-אֲשֶׁר
בְּאֶהֱלָ יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צָמִיד
פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכֹל אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחֹל-לִחְרֹב אוֹ בְּמֵת אִו-בְּעֵצִים
אָדָם אוֹ בְּקֹבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:

16

And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלָקְחוּ לַטִּמָּא מֵעֵפֶר שְׂרַפַת הַחַטָּאת
וְנָתַן עָלָיו מִיּוֹם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17

And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְוֵב וְטָבַל בְּמֵי־אֵשׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל-הָאֹהֶל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים
וְעַל-הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם
וְעַל-הַנֶּגַע בְּעֵצִים אוֹ בְּחֹלֶל אוֹ
בְּמֵת אוֹ בְּקֹבֶר:

18

And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל-הַטִּמָּא בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוֹ בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּמֵי־
וַטָּהַר בָּעֶרֶב:

19

And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהֵל
כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמָא מִי נִדָּה
לֹא-זָרַק עָלָיו טָמָא הוּא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִנָּה
מִי-הִנֵּדָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהִנֵּגַע בְּמִי
הַנֵּדָה יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכֹל אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַטִּמָּא יִטְמָא
וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָתָה תִּטְמָא עַד-הָעֶרֶב:
(פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו-ל"ז-ל"ח

Ezekiel 38-36:16

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל-אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפֵּן חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-חַדָּם
אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפִּיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֶרְצוֹת
כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפֹטְתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם
וַיַּחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קְדָשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם
עַם-יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֶרְצוֹ יָצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחָמֹל עַל-שֵׁם קְדָשִׁי אֲשֶׁר חָלָהוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה:
(פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֲמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדֹנִי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-לְשֵׁם-קְדָשִׁי
אֲשֶׁר חָלָתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאתֶם
שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשִׁיתִי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחָלָל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלָלְתֶם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנִי יְהוָה
בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23

And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֹתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֹתְכֶם מִכָּל-הָאֶרְצוֹת וַהֲבֵאתִי
אֹתְכֶם אֶל-אֶדְמַתְכֶם:

24

For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים
וַיְהִי רָחֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל-גִּלּוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֹתְכֶם:

25

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֵּן בְּקֶרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת-לֵב
הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב
בָּשָׂר:

26

A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת-רוּחִי אֶתֵּן בְּקֶרְבְּכֶם וַעֲשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר-בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וַעֲשִׂיתֶם:

27

And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנִכִּי
אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים:

28

And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל-הַדָּגָן וַיִּרְבֵּיתִי אֹתוֹ
וְלֹא-אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29

And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

והרביתִּי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם:	30	And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.
וְיִזְכְּרוּתְּם אֶת־דְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתְּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:	31	Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.
לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וַיֵּדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכְלַמוּ מִדְּרֹכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)	32	Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם טְהַרִּי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:	33	Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.
וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר:	34	And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.
וְאָמְרוּ הָאָרֶץ חֲלוּלָה הַנִּשְׁמָה הָיְתָה כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהָרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:	35	And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.
וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֻּן סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוִה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעָתִי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוִה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)	36	Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבָה אֹתָם כְּצֹאן אָדָם:	37	Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.
כְּצֹאן קִדָּשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוִה: (פ)	38	As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

הפטר פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus .20-12:1

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 46:18-45:16

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering
for the prince in Israel.

		ועל-הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים ובשבתות בכל-מועדי בית ישראל הוא יעשה את-החטאת ואת-המנחה ואת-העולה ואת-השלמים לכפר בעד בית-ישראל: (ס)		And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.
17		כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶבְיֹן-בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאתָ אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:		Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.
19		וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֹזֶרֶת לְמִזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:		And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.
20		וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפְּתִי וּכְפָרָתָם אֶת-הַבַּיִת:		And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.
21		בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חָג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל:		In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.
22		וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בַיּוֹם הַהוּא בְּעָדוֹ וּבְעֵד כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:		And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.
23		וּשְׁבַעַת יְמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:		And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.
24		וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:		And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.
25		בְּשִׁבְעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחָג יַעֲשֶׂה כְּעֹלָה שְׁבַעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת כְּעֹלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)		In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.
XLVI:1		כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפְּנִיָּה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִט יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:		Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר
מִחוּץ וְעָמַד עַל-מְזוּזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת-עוֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו
וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל-מִכְבַּת הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא
וְהִשְׁעַר לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם-הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בִּשְׂבָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי
יְהוָה:

וְהַעֲלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנָּשִׂיא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשְּׂבָת שֵׁשֶׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תְּמִים:

וּמִנְחָהּ אֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פָּר בֶּן-בָּקָר תְּמִימָם
וּשְׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימָם יִהְיוּ:

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
מִנְחָה וְלִכְבָּשִׂים כַּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

וּבְבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר
יָבוֹא וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא:

וּבְבֹא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדֵי הַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר
נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ
הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ)
יֵצֵאוּ (ק' יֵצֵא):

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאֵם יָבוֹא
וּבִצְאוֹתָם יֵצֵאוּ:

וּבְחֻגִּים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה
אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (פ)

And the prince shall enter by the way of the
porch of the gate without, and shall stand by
the post of the gate, and the priests shall prepare
his burnt-offering and his peace-offerings, and
he shall worship at the threshold of the gate;
then he shall go forth; but the gate shall not be
shut until the evening.

Likewise the people of the land shall worship at
the door of that gate before the LORD in the
sabbaths and in the new moons.

And the burnt-offering that the prince shall
offer unto the LORD shall be in the sabbath day
six lambs without blemish and a ram without
blemish;

and the meal-offering shall be an ephah for the
ram, and the meal-offering for the lambs as he is
able to give, and a hin of oil to an ephah.

And in the day of the new moon it shall be a
young bullock without blemish; and six lambs,
and a ram; they shall be without blemish;

and he shall prepare a meal-offering, an ephah
for the bullock, and an ephah for the ram, and
for the lambs according as his means suffice,
and a hin of oil to an ephah.

And when the prince shall enter, he shall go in
by the way of the porch of the gate, and he shall
go forth by the way thereof.

But when the people of the land shall come
before the LORD in the appointed seasons, he
that entereth by the way of the north gate to
worship shall go forth by the way of the south
gate; and he that entereth by the way of the
south gate shall go forth by the way of the north
gate; he shall not return by the way of the gate
whereby he came in, but shall go forth straight
before him.

And the prince, when they go in, shall go in in
the midst of them; and when they go forth,
they shall go forth together.

And in the feasts and in the appointed seasons
the meal-offering shall be an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and for the
lambs as he is able to give, and a hin of oil to an
ephah.

וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָה עֹלָה
אוֹשְׁלָמִים נִדְבָה לַיהוָה וּפָתַח
לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפָּנִי קָדִים וַעֲשֶׂה
אֶת־עֹלֹתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר
אַחֲרָי צֵאתוֹ:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְלִבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה
לְיוֹם לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה
אֹתוֹ:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וּשְׁמֹן שְׁלִישִׁית הַהֵין
לָרֶם אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' ועשו) ק' יַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשְּׁמֶן בִּבְקָר
בִּבְקָר עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נָחֳלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלָתוֹ לְאֶחָד
מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר
וְשָׁבַת לְנָשִׂיא אֶד נָחֳלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם
תְּהִיָּה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם
לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל
אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי
אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.⁷